

הו!

#23

קרנבל

נשף מסכות · הילולה · בלהות · פרידה מהבשר

כתב עת לספרות · גיליון 23 · קיץ 2022 · סיון תשפ"ב

הון!

כתב עת לספרות

גיליון 23 • קיץ 2022 • סיון תשפ"ב

הו! – כתב עת לספרות | גיליון 23 • מאי 2022
HO! — Literary Magazine | Editor: Dory Manor

מיסודם של אחוזת בית ספרים ודורי מנור

הו! קרנבל
עורכות הגיליון: לילך נתנאל וננה אריאל

עורך כתב העת: דורי מנור
מערכת: סיון בסקין ודורי מנור
מען המערכת: ho.poetry@gmail.com

עיצוב העטיפה: מיכל קול, סטודיו ICONICA
סידור, עימוד והדפסה: א. אורן הפקות דפוס בע"מ

© 2022 כל הזכויות שמורות למערכת הו!
2022 © All rights reserved to Ho!, Literary Magazine

כתב העת רואה אור באמצעות עמותת הו! – עמותה לספרות עברית

נדפס בישראל תשפ"ב • 2022 Printed in Israel

יצירות יש לשלוח בקובץ מצורף בדואר אלקטרוני, מודפסות ברווח כפול,
בציון שם המחבר, כתובתו ומספר הטלפון שלו. שירים יש לשלוח בניקוד חלקי.

גיליון זה רואה אור בתמיכת
משרד התרבות והספורט

גיליון זה רואה אור בסיוע שגרירות צרפת בישראל – המכון הצרפתי
במסגרת הפרויקט "אליעזר בן יהודה"
Ouvrage publié avec le soutien de l'Institut français d'Israël à Tel-Aviv
dans le cadre du programme "Eliezer Ben Yehuda"

INSTITUT
FRANÇAIS
ISRAEL

הוצאתו לאור של גיליון זה הסתייעה בתמיכת
מועצת הפיס לתרבות ולאמנות

גיליון זה רואה אור בתמיכת
עיריית תל אביב

גיליון זה רואה אור בתמיכת
קן רבינוביץ לאמנויות תל אביב

גיליון זה רואה אור בתמיכת
בית שלום עליכם

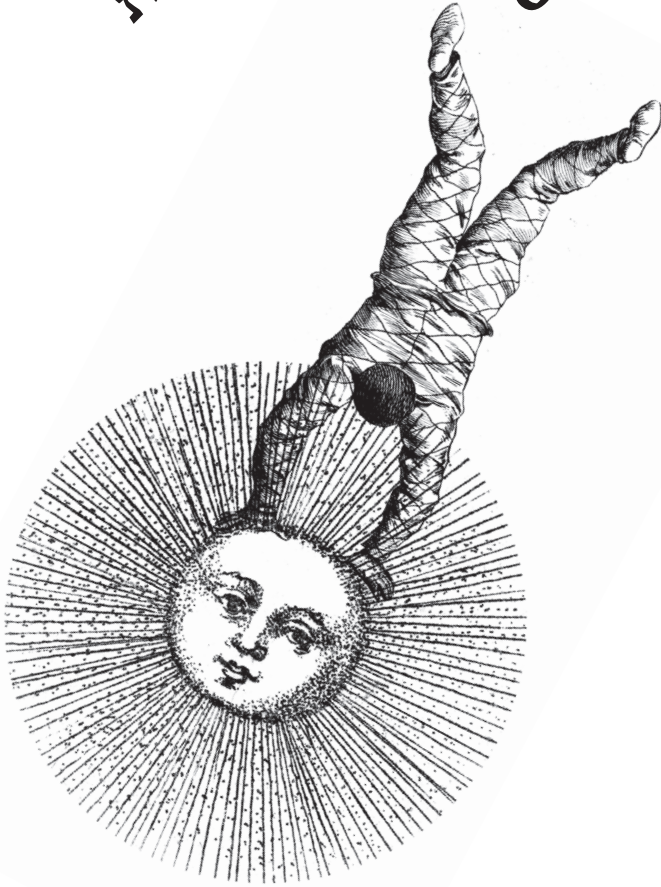

תוכן העניינים

52	דיגומים: איך לאמץ חתול מעין איתן לפי לורי מור	5	סדר הפורענות
55	דיגומים: חיותמן עודד מנדה-לוי לפי דוד פוגל	7	הסכם: מינוי זמני ננה אריאל וליך נתנאל
58	תהלוכה נעה אמיתי, ננה אריאל, אלכס בן ארי, עומר ברקמן, קורל גדג', הדס גלעד, דורי דרדיקמן, דנה הלוי, שני חכימי, עופר טיסר, ענבל כהן-אור, עינת לביאד, סיגל נאור פרלמן, אורית מיטל, אבנר מרים, יעל ערן, שני פוקר, חמוטל פישמן, חניתה כהן קמחי, חולקט ~ אורי קרין, רומן, נטע שאולוב, קרן שפי, אפרת ששון עורך: אבנר מרים	9	יצירתו של פרנסואה רבֵּלָה והתרבות העממית של ימי הביניים והרנסנס (קטע) מיכאיל בחטין מרוסית: סיון בסקין עריכה והקדמה: דינה ברדיצ'בסקי
61	הילולה	18	הקרנבל הרומי (קטע) יוהן וולפגנג פון גתה מגרמנית: ירדן יוסף בן-צור
63	משתה שבירת צום איילת לטוביץ'	24	אפיגרמות לכבוד הסטרנוליה מרקוס ואלריוס מרטיאליס מלטינית: ברוך י. מני
66	שוק על ירך בתורת התיאור המתארך: פרקי שיחה בין הפריאק והפריאקיה בַּנְרָךְ אחמד פארס אל-שדיאק מערבית: דניאל בהר	28	שני שירי קרנבל פלינדרומיים הלולה מחולל לוחם נעם דובב
73	הלשעבר והסרסורית (מימיאמבוס 1) הָרוֹדֶס מיוונית: שמעון בוזגלו	29	נשף מסכות
79	מזמור ונציאני אנדראה זנוטו מאיטלקית: טל יחזקאלי	31	התינוק בטוטו הוורוד ג'ואו דה ריו מפורטוגזית: יעל סגלוביץ
81	שירים: אני שותה לבד תחת אור הירח הבה נשתה לי באי מסינית: דנה שם-אור	36	אני – הפורים שפיל משה ברודרזון מיידיש: בני מר
85	שירים: צדף אישה ופוסי סרנדה פנטומימה פול ורלן מצרפתית: ריטה קוגן	39	כרמי שליט היין ונתיניו הנאמנים: הסכמות למלך פורים מהמאה ה-14 ההדרה והקדמה: רוני כהן
89	שירים: השבשבת פונה דרומה האמנית המכתב שוויון הסתיו היעדרות איימי לואל מאנגלית: אורית נוימאיר פוטשניק	45	נאום ההכתרה מתוך המאליק אלזה לסקר-שילר מגרמנית: ירדן יוסף בן-צור הקדמה: עדי מולד
		48	דיגומים – כותבים כותבים כותבים:
		48	דיגומים: מטפחות כחולות כמו בצ'ט מרשתת בחודש מאי הנפלא שירה וידייית עודד כרמלי לפי דורי מנור
		50	דיגומים: נתן שלום שני פוקר לפי דליה רביקוביץ

פנים בסלע תדהר ניר	130	שירי אהבה מרוקאיים תיעד ותרגם	94
ניצחון טכני יערה שחורי	134	מערבית-יהודית: יוסף שיטרית	
לאבד את הבשר זהר אלמקייס	139	שלוש ערים אורית נוימאיר פוטשניק	97
אור לבן, חור שחור מיטל זהר	142	היית רוצה שתבוא(י) יעל משעלי	100
שיט ריטה קוגן	157	חדר רון קורדונסקי	103
		בדרך חזרה הביתה אוהד אוחיון	104
פרידה מהבשר מערכת הו!	159	בלהות	105
מתנצרת		השמועות היו מוגזמות (חמישה	107
הווידי הראשון שלי: פרקי זיכרון	161	אטיודים) מאיה ערד	
דורי מנור		מעשה בגרון/יומן כתיבה ירמי פינקוס	111
נס היין והשוקולד סיון בסקין	168	הגיבנת ושני הקבצנים עילי ראונר	116
		מרחץ האדים נועה סוזנה מורג	120
השתתפו בקרנבל	175	אבנים עודד וולקשטיין	124

סדר הפורענות .

ה ס כ ם : מ י נ ו י ז מ נ י

שנערוך ונחתם בתל-אביב

בין

ננה אריאל ולילך נתנאל (להלן: העורכות הזמניות)

מצד אחד;

ובין

דורי מנור (להלן: העורך)

מצד שני;

הואיל והעורכות הזמניות הוזמנו לערוך גיליון של כתב העת "הו!" והעורך מתחלף בעורכות והואיל והעורכות ישיבו לעורך כל מה שייוותר מכתב העת אחרי הפורענות והואיל ולמרות האמור לעיל, כל אות סדורה כאן קו אל קו וצל אל צל והואיל והצללים גברו והבהינתן המלחמה עכשיו והבהינתן המגפה. אימת החליפין של נשימה. של רוק. של מין. של גבר באישה. בשתי נשים. והבהינתן הבדידות ומוסכם על כל הצדדים, צדה של הבדידות והואיל ותצורות המפגש, הידועות והבלתי ידועות, הרשומות בחוק ושאינן מוכרות לחוק, לרבות ובפרט "הילולה", "נשף", "תהלוכה", "משתה" וכל היוצא באלה והואיל וכל ביטויי החשק, הצחוק, חילול הקודש והאימה הם בתחום הקרנבל והואיל והקרנבל, האמור לעיל כחשק צחוק חילול הקודש אימה מוות ופרידה מן הבשר, הוא בחירתן של העורכות ביודעין והואיל ו"החוקים, האיסורים והסייגים, שהגדירו את המשטר ואת הסדר של החיים הרגילים, היינו מחוץ לקרנבל, בטלים למשך הקרנבל, בטל קודם-כול הסדר ההיררכי וכל צורות המורא, יראת-הכבוד, כיבוד הורים, נימוסים וכד' הקשורים עמו" (מ.מ. בחטין) והואיל ו"בזמן הקרנבל אפשר לחיות אך ורק על פי חוקיו" (מ.מ. בחטין) והואיל וברצון הצדדים להגדיר ולהסדיר את יחסיהם המשפטיים והציבוריים, לרבות ביטול החוקים, האיסורים והסייגים, ושמיטת הסדר של החיים הרגילים, הכול כמפורט בהסכם זה;

והואיל

וכל הזכויות בעברית, שפת הקודש והפורענות, אם בצדק ואם בהעדר צדק, אם בכפייה ואם מרצון, שמורות בידי כל הצדדים, לרבות ובפרט צד א' העורך, וצד ב' העורכות הזמניות

והואיל

ולהסכם צד ג' (להלן: הכותבים):

מיכאיל בחטיק, סיון בסקיק, דינה ברדיצ'בסקי, יוהן וולפגנג פון גתה, ירדן יוסף בן-צור, מרקוס ואלריוס מרטיאליס, ברוך י. מני, נעם דובב, ג'ואו דה ריו, יעל סגלוביץ, משה ברודרזון, בני מר, רוני כהן, אלזה לסקר-שילר, עדי מולד, עודד כרמלי, שני פוקר, מעין איתן, עודד מנדה-לוי, נעה אמיתי, ננה אריאל, אלכס בן ארי, עומר ברקמן, קורל גדג', הדס גלעד, דורי דרדיקמן, דנה הלוי, שני חכימי, עופר טיסר, חניטה כהן קמחי, ענבל כהן-אור, עינת לביאד, סיגל נאור פרלמן, אורית מיטל, אבנר מרים, יעל ערן, חמוטל פישמן, חולקט ~ אורי קרין, רומן, נטע שאולוב, קרן שפי, אפרת ששון, איילת לטוביץ, אחמד פארס אל-שדיאק, דניאל בהר, הרודס, שמעון בוזגלו, אנדראה זנוטו, טל יחזקאלי, לי באי, דנה שם-אור, פול ורלן, ריטה קוגן, איימי לואל, אורית נוימאיר פוטשניק, יוסף שיטרית, יעל משעלי, רון קורדונסקי, אוהד אוחיון, מאיה ערד, ירמי פינקוס, עילי ראונר, נועה סוזנה מורג, עודד וולקשטיין, תדהר ניר, יערה שחורי, זהר אלמקייס, מיטל זהר, דורי מנור.

והואיל

ומוסכם על הצדדים כי צד ג' נותר חופשי ובלתי תלוי ותנאי ההסכם אינם חלים עליו בשום מקרה

והואיל

ועוד מוסכם על הצדדים, כי ללא צד ד' (להלן: הקוראים) אין כל קיום לנאמר וממילא אין תוחלת להסכם

והואיל

ויצאנו כולנו מאוהל מבטחים וצעדנו אל מלך בלהות

לפיכך הוצהר והותנה והוסכם בין הצדדים כדלקמן

(הן די בדף נייר פשוט)

ולראיה באו הצדדים
ונטף דם קטן לחתימה

לילך נתנאל ננה אריאל

דורי מנור
in christi
nomine

דורי מנור

יצירתו של פרנסואה רַבֶּלָה והתרבות העממית של ימי הביניים והרנסנס (קטע)

עריכה והקדמה: דינה ברדיצ'בסקי

מרוסית: סיון בסקין

בקרנבל לא צופים – בקרנבל חיים, כולם חיים בו, מפני שהוא חובק-כול בהגדרה. כל עוד הקרנבל מתרחש, לאיש אין חיים אחרים, למעט חיי הקרנבל. אין לאן לברוח ממנו, מפני שהקרנבל אינו יודע גבולות במרחב. בזמן הקרנבל אפשר לחיות אך ורק על פי חוקיו, כלומר, על פי חוקי החירות הקרנבלית.

קטע המבוא מספרו של מיכאיל בחטין (1895-1975) העוסק ברַבֶּלָה ובתרבות הקרנבל בימי הביניים הוא תרגום ראשון מן החיבור הקנוני הזה לעברית. בחטין החל לעבוד על הספר בשנות השלושים, לאחר שכבר הספיק להציג בחיבורים קודמים את יסודות הביקורת האסתטית-אתית שלו, ולאחר שגם ספרו הראשון על הרומן הפוליפוני של דוסטויבסקי כבר הספיק לראות אור. פנייתו של בחטין לרבלה ולתרבות הקרנבל סימנה תפנית בעבודתו. הוא פנה מן העיסוק ברומן הרוסי המודרני אל היצירה בצרפת בימי הביניים, מן הביקורת הפילוסופית אל האנתרופולוגיה ההיסטורית של תרבות הצחק, ומתחום הבעיות המופשטות ביחסי העצמי והאחר אל סביבת החיים העממית הקולקטיבית של כיכר השוק. ברקע התפנית הזאת עמדו גם תנאי החיבור ושעתו. בחטין, ששנות החניכה עברו עליו במרכזי התרבות הגדולים של האימפריה הרוסית, נעצר בשנת 1928 עקב השתייכותו לחוג פילוסופי בעל אוריינטציה רוחנית-נוצרית ונידון לגלות בקזחסטן. עונשו נקצב לחמש שנים, אבל כאסיר פוליטי נאסר עליו לחזור להתגורר במרכזי התרבות של ברית-המועצות למשך שארית חייו. כך

נוצר מצב שגם כשניגש לעבוד על החיבור בשנות השלושים, גם כשהשלימו והגישו כעבודת דיסרטציה לשם קבלת תואר דוקטור בשנות הארבעים, וגם כשזה התקבל ואושר לבסוף בשנות החמישים, היה מחבר הספר על אודות הקרנבל ותרבות הצחוק של ימי הביניים אדם מבודד, מוגבל באמצעים ועקב מחלת ילדות כרונית גם נכה בגופו. אמנם הוא היה מלווה באשתו, אך מנודה ורחוק מכל חוג של בני שיח או נמענים קרובים, בחטין כתב את חיבורו בחלל נטול-ההודיה, וזה נדד עמו ככתב יד גולמי שלא ראה אור כספר אלא אחרי שנים רבות.

בחירתו של בחטין לעסוק במחוזות רחוקים בזמן ובמרחב ממציאיות חייו לא הייתה מקרית. יוצרים רבים בעידן הסובייטי נטו אז כמוהו אל הרחוק או המופשט כאל פתח מילוט ממגבלות הפיקוח של השיח הרשמי. אותן ספירות שהיו, לפחות במישור הגלוי, זרות לאקטואליה, סיפקו להם מעין כיסים חבויים של "גלות פנימית" שרק מתוכם יכלו להשקיף גם על תנאי החיים שלהם. כאשר אנחנו קוראים את דברי בחטין על החגים הרשמיים של העידן המודרני, שחגגו את "ניצחונה של האמת המוכנה מראש, השלטת, שניצבה כאמת נצחית, קבועה ובלתי ניתנת להפרכה", איננו יכולים שלא להרהר ברוסיה של בחטין בשנות השלושים (וגם, למצער, ברוסיה של ימינו אנו, ימי אביב שנת 2022). אפשר לשער שבחטין נמלט אל הקרנבל, אל אותו חג אנושי קדמון שראשיתו בהכתרה טקסית וסיומו בהדחה חגיגית של "מלך ליום אחד", לא רק כשם שנמלטים אל שטח הפקר ניטרלי, אלא גם כדי לחפש בו איזה הד ומענה קיומי לשאלות הזמן שבו הוא חי. לא במקרה העסיק אותו דווקא אותו עיקרון של הכתרה/הדחה, שהרי העיקרון הזה, כך כתב, ביטא מאז ומתמיד את ההכרח אך גם את צדקת התחלופה-התחדשות, את היחסיות העליזה של כל משטר וסדר, של כל לשון ושל כל עמדה.

קל להבין מדוע הקרנבל של בחטין קסם כל כך לדור מהפכת הסטודנטים של 1968. בשורת בחטין התגלגלה אליהם בדרך נס כמעט, לאחר שכמה סטודנטים מוסקבאים "גילו" את בחטין בימי ההפשרה של חרושצ'וב, כשהוא כבר בעשור השביעי לחייו. אז נפוץ שמו לראשונה ברוסיה ואחר כך במערב, וכתביו תורגמו במהרה לשפות רבות. הקרנבל המשוחרר מעול סמכות ושלטון, מלא חיבה לספירת החיים הנמוכה של הגוף, לשפת הרחוב, ללשון הקללות, לפרודיה, הלם להפליא את הטמפרמנט של דור '68. אבל המעיינים בעמודי המבוא המובאים להלן ימצאו שלצד אותן מילות קוד הקשורות במושג הקרנבל – מרד, יחסיות, הנמכה – חוזרת כאן גם שורה של תארים מנוגדים כ"אחדותי", "כלל-עולמי" ו"נשגב". אכן, ההנמכה מציינת צד אחד בלבד של הצחוק הקרנבלי, בעוד שהמאפיין העקרוני והחשוב יותר הוא דווקא האמביוולנטיות של הקרנבל. שום אידיאל או אמת אנושית לא יישאו משמעות בחיי האדם, טען בחטין, מבלי שיונמכו, יוגחכו, יופרכו ומתוך כך גם יתחדשו בשינוי צורתם. לא רק ספר זה, אלא יצירת בחטין כולה טעונה הרגשת עולם דתית עמוקה, אבל לעולם לא לאור "אמת אחרונה" העומדת מחוץ לחוקיות הזמן האנושי המשתנה תמיד, כאותה כיכר שוק הומה בצירו של פיטר ברויגל האב, שבה מסתכסכים ללא הרף הצום והקרנבל.

לכן, אם לשאול מה היה הקרנבל עבור בחטין "באמת", אזי דומה ש"באמת" הקרנבל אינו רק פרקטיקה תרבותית היסטורית, איננו משל למרד בשלטון, איננו

מזכרת משובבת מעידן השלמות והתום, אלא הוא תמצית מהותה של היצירה האנושית באשר היא. נקודה זו היא, לדעתי, המרתקת ביותר במחשבת הקרנבל של בחטין. בחטין לא ראה בקרנבל צורה אמנותית תיאטרלית או איזו תפאורה לפעולה אנושית של משחק או חג. יסוד הפלא שבקרנבל נמצא בעובדה שהוא, כלומר הקרנבל עצמו, הוא היוצר והיצירה בעת ובעונה אחת: "בקרנבל החיים עצמם משחקים בהמחזים – ללא במה, ללא אורות, ללא שחקנים, ללא צופים, כלומר, בלי שום מאפיינים אמנותיים-תיאטראליים – צורה אחרת, חופשית (משוחררת) שלהם עצמם כשהם קמים לתחייה ומתחדשים על יסוד טוב יותר". עבור בחטין הקרנבל הוא גבול האמנות והחיים – כלומר, אותו גבול שבו החיים מתארגנים למשחק ובעצם זה גם נעשים אמנות. זה גם מה שהופך את מושג הקרנבל לתמצית הדיאלקטיקה של הנתינות והחירות במחשבת בחטין. כשפה חברתית, כסדר נתון, הקרנבל לא יניח למשתתף להתבונן עליו ממקום חיצוני לו, להיחלץ ממנו ולהשתחרר מחוקיו. דבר זה נכון לכל לשון שמעצם מהותה לא מאפשרת לחשוב עליה מעמדה חיצונית לה (בחטין מדמה זאת פעמים רבות לניסיון האדם למשוך את עצמו בשערות ראשו). אבל בנקודה זו גם מצוי פרדוקס החירות הגלום בשפה, קרי, כוחה הפלאי של כל שפה לקבוע תחום לחיים ובה בעת להעניק להם צורה ובעצם זה לעשותם אחרים מעצמם. החיים נושאים בחובם מפתח סודי שמעניק להם את הכוח להיעשות לאמנות מתוככי עצמם.

יסוד זה של מחשבת הקרנבל, כך אני סבורה, הוא שהופך את החיבור הזה לא רק למחקר מחדש אלא ליצירת אמנות גדולה, שכדרכה של כל יצירה גדולה אוצרת בה את הרגע הפרטי, החד-פעמי והבלתי חוזר שלה ושל יוצרה, בה בשעה שהיא גם חורגת ממנו לעבר קיום אחר באותו ממד של "הזמן הגדול" (לשון בחטין). אז היא נעשית לאקטואלית מתמיה, וגם למרוממת נפש.

דינה ברדיצ'בסקי

*

מטרת המבוא הנוכחי היא להציג את סוגיית תרבות הצחוק העממית של ימי הביניים והרנסנס, לעמוד על היקפה ולהעניק לייחודיות שלה אפיון ראשוני. הצחוק וצורותיו – זהו, כאמור, התחום הפחות נחקר מכולם של היצירה העממית. הקונספציה המוגבלת של העממיות והפולקלור, שנוצרה בתקופה הקדם-רומנטית והושלמה בעיקר בידי הרדר והרומנטיקנים, כמעט שלא התייחסה לייחודיותה של התרבות העממית של כיכר השוק ולצחוק העממי בכל צורותיו. גם בהתפתחות של חקר הפולקלור וחקר הספרות, הצחוק העממי לא זכה למחקר תרבותי-היסטורי, פולקלורי ופילולוגי מתבונן ומעמיק במידה כלשהי. בספרות המדעית הענפה, המוקדשת לטקס, למיתוס, ליצירה עממית לירית ואפית, נושא הצחוק זוכה למקום צנוע ביותר. אך הצרה הגדולה היא שאופיו הייחודי של הצחוק העממי נתפס באופן מעוות לחלוטין מפני שהוא נכרך ברעיונות ובמושגים זרים לו לחלוטין על אודות הצחוק, רעיונות שנוצרו בתנאי התרבות הבורגנית והאסתטיקה של העת החדשה. לכן אפשר לומר ללא הגזמה, שהייחוד העמוק של תרבות הצחוק העממית

של העבר נותר בלתי מובן עד היום. זאת אף על פי שהנפח והמשמעות של התרבות הזאת בימי הביניים ובתקופת הרנסנס היו עצומים. עולם אינסופי שלם של צורות וביטויים לצחוק עמד כנגד התרבות הרשמית והרצינית (בנימה שלה) של ימי הביניים הכנסייתיים והפאודליים. עם כל הגיוון של אותם ביטויים וצורות – חגיגות מהסוג הקרנבלי בכיכרות, טקסים ופולחנים ספציפיים הקשורים לצחוק, ליצינים ושוטים, ענקים, ננסים, בעלי מומים, אמנים נודדים מסוגים שונים ומדרגות שונות, ספרות פרודית עצומה ומגוונת ועוד – כל הצורות האלה כולן מתאפיינות באחדות סגנון ומהוות חלקים וחלקי-חלקים של תרבות קרנבלית אחדותית ושלמה של צחוק עממי.

אפשר לחלק את כל הצורות והביטויים המגוונים של תרבות הצחוק העממית על פי אופיים לשלוש סוגות עיקריות:

1. סוגות טקסיות-בידוריות (חגיגות מהסוג הקרנבלי, הצגות היתוליות שונות בכיכר השוק וכדומה);
2. יצירות מילוליות היתוליות (פרודיות בין היתר) מסוגים שונים: בעל פה ובכתב, בלטינית ובשפות המקומיות.
3. צורות וסוגות שונות של שפת רחוב (קללות, נדרים, שבועות, שירה עממית וכדומה).

כל שלוש הסוגות האלה, המשקפות – עם כל ההבדלים ביניהן – את ההיבט ההיתולי האחדותי של העולם, כרוכות זו בזו ונשורות זו בזו בצפיפות בשלל דרכים. נציג אפיון ראשוני לכל אחת מסוגות הצחוק הללו.

*

חגיגות מהסוג הקרנבלי וההצגות והטקסים ההיתוליים הקשורים אליהן תפסו מקום עצום בחייו של אדם בן ימי הביניים. בנוסף לקרנבלים במשמעות הצרה של המילה, עם ההצגות והתהלוכות המורכבות ברחובות ובחוצות הערים, נחוגו גם "חגי שוטים" מיוחדים ("festa stultorum") ו"חג החמור", התקיים "צחוק של פסחא" הייחודי, חופשי ומקודש במסורת ("risus paschalis"). יתר על כן, כמעט לכל חג נוצרי היה גם צד היתולי, עממי-עירוני, שגם הוא מקודש במסורת.

כאלה היו, למשל, "חגי מקדש", המלווים לרוב בירידים, על מערכות בידור החוצות העשירות והמגוונות שלהם (בהשתתפות ענקים, ננסים, בעלי מומים, בעלי חיים "מלומדים"). אווירת קרנבל שררה גם בימי הפקת הצגות מסתורין וסטריות (sotie). היא שלטה גם בחגים חקלאיים כגון בציר הענבים (vendange), שנחוגו גם בערים. הצחוק ליווה בדרך כלל גם טקסים ומנהגים אזרחיים ויומיומיים: הליצינים והשוטים השתתפו בהם באופן קבוע וחקיקו בצורה פרודית רגעים שונים של הטקס הרציני (שירי הלל למנצחי הטורנירים, טקסי מסירת זכויות לנחלה, קבלה למסדר האבירים וכיו"ב). גם מסיבות יומיומיות לא ויתרו על אלמנטים מארגנים מעולם הצחוק – למשל, בחירת מלכים ומלכות למשך המשתה "לשם הצחוק" ("roi pour rire").

כל הצורות הטקסיות-בידוריות המאורגנות על בסיס צחוק והמקודשות על ידי המסורות, שהזכרנו כאן, היו נפוצות בימי הביניים בכל ארצות אירופה, אבל עושר ומורכבות מיוחדים אפיינו אותן בארצות הלטיניות, בין היתר בצרפת. בהמשך נציג ניתוח מלא ומפורט יותר של הצורות הטקסיות-בידוריות, ככל שנתקדם בבחינת עולם הדימויים של רבלה.

כל הצורות הטקסיות-בידוריות האלה, המאורגנות על בסיס צחוק, היו שונות באופן חד מאוד, אפשר לומר עקרוני, מן הצורות והטקסים הרציניים והרשמיים, הכנסייתיים והפאודליים-ממלכתיים. הצורות הללו הציגו היבט שונה לחלוטין, בלתי רשמי במודגש, חוץ-כנסייתי וחוץ-ממלכתי של העולם, של האדם ושל היחסים בין בני האדם; בצדו השני של העולם הרשמי הן בנו כעין עולם שני וחיים שניים שכל אנשי ימי הביניים היו שותפים להם במידה רבה או פחותה, ושבהם הם חיו לפרקי זמן מסוימים. זהו אותו כפל עולמות, שבלעדיו אי אפשר להבין לא את התודעה התרבותית של ימי הביניים ולא את תרבות הרנסנס. התעלמות מימי הביניים העממיים הצוחקים או הפחתה בחשיבותם מעוותת גם את התמונה של כל ההתפתחות ההיסטורית של התרבות האירופית בהמשך.

השניות הייחודית של תפיסת העולם וחיי האדם התקיימה כבר בשלבים המוקדמים ביותר של ההתפתחות של התרבות. בפולקלור של העמים הקדומים רווחו ליד צורות הפולחן הרציניות (על פי המבנה והנימה שלהם) גם צורות היתוליות שלעגו לאל וגידפו אותו ("צחוק ריטואלי"), לצד מיתוסים רציניים – מיתוסים היתוליים ומגדפים, לצד גיבוריהם – כפיליהם הפרודיים. בזמן האחרון הטקסים והמיתוסים ההיתוליים האלה מתחילים למשוך את תשומת לבם של חוקרי הפולקלור.

אבל בשלבים המוקדמים, בתנאי המבנה החברתי שקדם להיווצרות המעמדות והמדינות, ההיבט הרציני וההיבט ההיתולי של האל, של העולם ושל האדם, היו, ככל הנראה, מקודשים במידה שווה ואף "רשמיים", אם אפשר לומר כך, במידה שווה. עיקרון זה השתמר פה ושם בטקסים ספציפיים גם בתקופות מאוחרות יותר. כך, למשל, גם בתקופה המדינית של רומא כלל מצעד הניצחון הן את שירת ההלל והן את הלעג למנצח, ואילו טקס ההלוויה – הן את הבכי (המהלל) על המת, הן את הלעג לו. ואולם, שוויון מלא בין שני ההיבטים נעשה בלתי אפשרי בתנאי המבנה החברתי, המעמדי והמדיני וכל צורות הצחוק עברו במוקדם או במאוחר לדרגת הצחוק הבלתי רשמי, נמלאו תוכן חדש, מורכבות ועומק ממין חדש, עד שהפכו לצורות יסודיות של ביטוי החוויה העממית והתרבות העממית. כאלה הן חגיגות העת העתיקה מהסוג הקרנבלי, במיוחד הסטורנליות הרומיות, וכאלה הם גם הקרנבלים של ימי הביניים. כמובן, כל אלה כבר רחוקים מאוד מהצחוק הטקסי של החברה הקדמונית.

אילו הם, אם כן, המאפיינים הייחודיים של צורות הצחוק הטקסיות-בידוריות של ימי הביניים, ולפני הכול: מהו טיבן, כלומר, מהו טיב הווייתן?

אלה, כמובן, לא טקסים דתיים כמו הליטורגיה הנוצרית, שאליה הם מחוברים בקשרי ירושה רחוקים. היסוד ההיתולי המארגן של הטקסים הקרנבליים משחרר אותם לחלוטין מכל דוגמטיות דתית-כנסייתית, מהמיסטיקה ומיראת הקודש, אין בהם כל יסוד מאגי או ליטורגי (הם אינם כופים דבר ואינם מבקשים דבר). יתר על כן, צורות קרנבליות אחדות

מהוות פרודיה ישירה על הפולחן הכנסייתי. כל הצורות הקרנבליות הן חוץ-כנסייתיות וחוץ-דתיות באופן עקבי. הן שייכות לספירה אחרת בתכלית של הקיום. על פי אופיין המוחשי, הקונקרטי-חושי, ועל פי יסוד המשחק שבהן, קרובות צורות הצחוק הקרנבלי לצורות האמנותיות ובפרט התיאטרליות-בידוריות. ואכן – לצורות התיאטרליות-בידוריות בימי הביניים הייתה זיקה משמעותית לתרבות הרחוב העממית-קרנבלית, והן נכללו במידה מסוימת בתוכה. אבל הגרעין הקרנבלי העיקרי של התרבות הזאת כלל אינו מהווה צורה אמנותית תיאטרלית-בידורית טהורה וכלל אינו שייך לתחומי האמנות. הוא מצוי על גבול האמנות והחיים. למעשה, אלה הם החיים עצמם, אבל כאלה שעוצבו באופן משחקי ייחודי.

ואכן, הקרנבל אינו מכיר את החלוקה בין שחקנים לצופים. אין הוא מכיר את אורות הבמה אפילו בצורתם הבסיסית ביותר. אורות הבמה היו הורסים את הקרנבל (ולהפך, חיסול אורות הבמה היה הורס את הצגת התיאטרון). בקרנבל לא צופים – בקרנבל חיים, כולם חיים בו, מפני שהוא חובק-כול בהגדרה. כל עוד הקרנבל מתרחש, לאיש אין חיים אחרים, למעט חיי הקרנבל. אין לאן לברוח ממנו, מפני שהקרנבל אינו יודע גבולות במרחב. בזמן הקרנבל אפשר לחיות אך ורק על פי חוקיו, כלומר, על פי חוקי החירות הקרנבלית. לקרנבל אופי כלל-עולמי, זהו מצב עולם ייחודי של תחייה והתחדשות שכולם שותפים להן. כזה הוא הקרנבל בהגדרתו ובמהותו כפי שחוו אותו באופן מוחשי כל משתתפיו. רעיון הקרנבל הזה התבטא ונתפס באופן החד ביותר בסטורנליה הרומית, שנחשבה לשיבה אמתית ומלאה (אך זמנית) של תור הזהב של סטורן לארץ. מסורות הסטורנליה לא נקטעו אלא המשיכו להתקיים בתוך הקרנבל של ימי הביניים, שגילם באופן שלם יותר ויפה יותר מצורות ימי ביניים אחרות את אותו רעיון של התחדשות עולמית. חגיגות ימי ביניים אחרות מהסוג הקרנבלי היו מוגבלות בתחומים אלה ואחרים וגילמו את רעיון הקרנבל בצורה מלאה וטהורה פחות; אך גם בהן היא נכחה ונחווה באופן מוחשי כיציאה זמנית מחוץ למבנה החיים הרגיל (הרשמי).

ובכן, במונח הזה הקרנבל לא היה צורה אמנותית תיאטרלית-בידורית, אלא מעין צורה מציאותית (אבל זמנית) של החיים עצמם, שהאנשים לא סתם שיחקו בהם, אלא כאילו חיו אותם באמת (למשך תקופת הקרנבל). אפשר לבטא זאת גם כך: בקרנבל החיים עצמם משחקים בהמחזם – ללא במה, ללא אורות, ללא שחקנים, ללא צופים, כלומר, בלי שום מאפיינים אמנותיים-תיאטראליים – צורה אחרת, חופשית (משוחררת) שלהם עצמם כשהם קמים לתחייה ומתחדשים על יסוד טוב יותר. צורת החיים האמתית מהווה כאן גם את צורתם האידיאלית המחודשת.

לתרבות הצחוק של ימי הביניים אופייניות דמויות כליצנים ושוטים. אלה היו מעין נציגים קבועים של היסוד הקרנבלי, המעוגנים בחיים הרגילים (כלומר, לא חיי קרנבל). ליצנים ושוטים כאלה, כגון טריבולה בחצרו של פרנסואה ה־1 (הוא מופיע גם ברומן של רבלה), כלל לא היו שחקנים ששיחקו על במה דמויות של ליצן ושוטה (כפי שעשו מאוחר יותר קומיקאים ששיחקו על במה בתפקידים של ארלקינו, האנסוורסט וכדומה). הם נשאר ליצנים ושוטים תמיד ובכל מקום שבו הופיעו בחייהם. בתור ליצנים ושוטים הם מייצגים צורת חיים ייחודית, אמתית ואידיאלית בעת ובעונה אחת. הם מצויים בגבול

שבין החיים לאמנות (כמו באזור חיץ מיוחד): אלה לא סתם אנשים תימהוניים או טיפשים (במשמעות היומיומית של המילה), אבל הם גם לא קומיקאים. ובכן, בקרנבל החיים עצמם משחקים, והמשחק הופך באופן זמני לחיים עצמם. בכך טמון טבעו הייחודי של הקרנבל, הסוג המיוחד של הווייתו. הקרנבל הוא חייו השניים של העם, חיים המאורגנים על יסוד הצחוק. אלה הם חייו החגיגיים. חגיגות – זוהי התכונה המהותית של כל הסוגות הטקסיות-בידוריות של ימי הביניים.

כל הצורות האלה היו קשורות, גם מבחינה חיצונית, לחגי הכנסייה. ואפילו הקרנבל, שאינו צמוד לשום אירוע בתולדות הכנסייה ולשום קדוש, היה סמוך לימים האחרונים לפני הצום הגדול (לכן בצרפת הוא נקרא Mardi gras או carême prenant, ובארצות דוברות גרמנית – Fastnacht). משמעותי אף יותר הוא הקשר הגנטי של הצורות האלה עם החגיגות הפגניות העתיקות מהסוג החקלאי, שכללו בטקס שלהן מרכיב של צחוק. חגיגה (כל חגיגה) היא צורה ראשונית חשובה מאוד של התרבות האנושית. אי אפשר להבין או להסביר את הצורה הזאת לא על רקע התנאים המעשיים והמטרות של העבודה הקולקטיבית וגם לא – באופן גס אף יותר – על יסוד הצורך הביולוגי (פיזיולוגי) במנוחה מחזורית. לחגיגה תמיד היה תוכן הגותי משמעותי ועמוק יותר. שום "תרגול" בארגון ושכלול של תהליך העבודה הציבורי, שום "משחק בעבודה" ושום צורת מנוחה או הפסקה בעבודה לעולם לא יהיו חגיגיים בזכות עצמם. על מנת שהם יהפכו לחגיגיים, יש לצרף אליהם משהו מתחום אחר של החיים, מהתחום הרוחני-אידיאולוגי. עליהם לקבל את תוקפם לא מן התנאים האובייקטיביים של הקיום אלא מתחום המטרות הנעלות של הקיום האנושי, כלומר, מן העולם האידיאלי. בלי זה אין ולא יכולה להיות שום חגיגות. לחגיגה תמיד יש קשר מהותי לזמן. בבסיסה מונחת תמיד תפיסה מובחנת וקונקרטי של הזמן הטבעי (הקוסמי), הביולוגי וההיסטורי. בתוך כך, חגיגות היו קשורות תמיד, בכל שלבי התפתחותן ההיסטורית, ברגעי שבר ומפנה בחיי הטבע, החברה והאדם. רגעי המוות והתחייה, התחלופה וההתחדשות תמיד הולידו את תחושת החגיגות. דווקא הרגעים האלה – בצורות קונקרטיים של חגים מסוימים – הם שיצרו את החגיגות הספציפיות של החג. בתנאי המשטר המעמדי-פאודלי של ימי הביניים חגיגות זו, בכל זיקתה למטרות הנעלות של הקיום האנושי, לתחייה ולהתחדשות, יכולה הייתה להתקיים בצורתה הטהורה הראשונית אך ורק בקרנבל ובאותם גילויים עממיים של החגים האחרים. כאן נעשתה החגיגות לצורת החיים השנייה של העם בהיכנסו לזמן מוגבל לתחומי ממלכת האוטופיה של השיתוף, החופש, השוויון והשפע.

החגים הרשמיים של ימי הביניים – הן חגי הכנסייה והן החגים הפאודליים-ממלכתיים – לא חילצו את האדם מהסדר הקיים ולא יצרו עבורו שום חיים אחרים. להפך, הם קידשו, אישרו את המשטר הקיים וחזקו אותו. הקשר עם הזמן הפך כאן לפורמלי, השינויים והמשברים יוחסו לעבר.

החג הרשמי הביט, למעשה, לאחור, אל העבר, וקידש באמצעות העבר הזה את הסדר הקיים בהווה. החג הרשמי קיבע, לפעמים אפילו כנגד ההיגיון הפנימי שלו עצמו, את היציבות האל-זמנית הבלתי ניתנת לשינוי של מצב הדברים הקיים, של ההיררכיה הקיימת,

של הערכים הדתיים, הפוליטיים והמוסריים הקיימים. החג היה ניצחונה של האמת המוכנה מראש, השלטת, שניצבה כאמת נצחית, קבועה ובלתי ניתנת להפרכה. לכן גם נימת החג הרשמי לא יכלה להיות אלא רצינית באופן מונוליטי, יסוד הצחוק היה זר לאופיו. בדיוק מהסיבה הזאת, החג הרשמי בגד בטבעה האמתי של החגיגות האנושית, עיוות אותו. אבל החגיגות האמתיות הזאת הייתה חסרת תקנה, ולכן נחוץ היה לספוג אותה ואף להכיל אותה באופן חלקי מחוץ לצד הרשמי של החג, לפנות לה את כיכר השוק העממית.

בניגוד לחג הרשמי, הקרנבל חגג כעין שחרור זמני מהאמת השלטת ומהמשטר הקיים, את הביטול הזמני של כל היחסים ההיררכיים, הפריבילגיות, הנורמות והאיסורים. היה זה חגו האמתי של הזמן, חג ההתנהוות, התחלופה וההתחדשות. הוא היה עוין מיסודו לכל מושג של מוגמרות, אל־זמניות וסופיות. הוא הביט אל העתיד שאין לו סוף.

משמעות מיוחדת נודעה כאן להשעיית כל היחסים ההיררכיים למשך תקופת הקרנבל. בחגים הרשמיים ההבדלים ההיררכיים הוצגו במודגש: נדרש להתייבב בהם עם כל עיטורי הדרגה, התפקיד, ההישגים, ולתפוס מקום בהתאם לדרגה. החג קידש את אי־השוויון. בניגוד לכך, בקרנבל כולם נחשבו שווים. כאן – בכיכר הקרנבל – שררה צורה ייחודית של תקשורת חופשית וקרובה בין אנשים, המופרדים זה מזה בחיים הרגילים, כלומר בחייהם מחוץ לקרנבל, מכוח גבולות מעמדיים, כלכליים, מקצועיים, משפחתיים וגילאיים. התקשורת החופשית הפמיליארית בין כל בני האדם הורגשה בחדות על רקע המבנה ההיררכי מאוד של המשטר הפאודלי, שהפריד בין הגילדות בתנאי החיים הרגילים בימי הביניים, והייתה ליסוד חשוב של הרגשת העולם הקרנבלית כולה. האדם כמו נולד מחדש למען יחסים חדשים, על טהרת האנושיות. הניכור הושהה לזמן־מה. האדם שב אל עצמו וחש כבן־אנוש בין בני־אנוש. אותה אנושיות של היחסים לא התגלמה בדרך הייצוג או במחשבה מופשטת, אלא התקיימה במציאות והטעינה את דרכי התקשורת הגופנית־רגשית. האוטופיה האידיאלית והמציאות התמזגו זמנית בהרגשת העולם הקרנבלית הזאת, היחידה במינה.

הביטול האידיאלי־מציאותי הזמני הזה של היחסים ההיררכיים בין בני האדם יצר בכיכר הקרנבל סוג תקשורת ייחודי, שלא היה אפשרי בחיים הרגילים. כאן מתפתחות הצורות הייחודיות של שפת הרחוב ושפת הגוף של הרחוב, צורות חופשיות, שאינן מכירות בשום מרחק בין המתקשרים, משוחררות מהנורמות הרגילות (המקובלות מחוץ לקרנבל) של הנימוסים וההליכות. כאן התהוו גם הסגנון הייחודי של שפת הרחוב הקרנבלית, גם של מחוות הגוף שלה, הפתוחות והמשוחררות, שלא הכירו את כללי המרחק הנהוגים. כאן נותרו אותו סגנון דיבור קרנבלי עממי שאת דגמיו אפשר למצוא בשפע אצל רבלה. בתהליך ההתפתחות רבת־השנים של הקרנבל, שהוכן לאורך תקופת הבשלה בת אלפי שנים של מנהגי צחוק עתיקים יותר (כולל – בעת העתיקה – את הסטורנליה), נוצרה מעין שפה ייחודית של צורות וסמלים קרנבליים, שפה עשירה מאוד המסוגלת לבטא את הרגשת העולם האחדותית ועם זאת מורכבת, של העם בעת הקרנבל. הרגשת העולם הזאת, העוינת כל דבר מוכן ומוגמר, כל תביעה לקיבעון ולנצחיות, דרשה צורות דינמיות ומשתנות ("פרוטאיות"), מתעתעות וחמקמקות שיוכלו לבטאה. כל הסמלים והצורות של שפת הקרנבל ספוגים בפתוס התחלופה וההתחדשות, במודעות ליחסיות העליזה של האמיתות והסדרים השליטים. אופייני לה ביותר היגיון מיוחד של "הפיכות"

(à l'envers), היגיון של היפוך מקומות תמידי בין מעלה ובין מטה ("גלגל"), פנים ואחוריים, אופייניים לה סוגים מגוונים של פרודיות ועיוותי צורה, הנמכות, קללות וחילול קודש, הכתרות והדחות היתוליות. החיים השניים, העולם השני של התרבות העממית נבנה במידה מסוימת כפרודיה לחיים רגילים, כלומר, חיים מחוץ לקרנבל, כמו "עולם הפוך". אך מן ההכרח להדגיש שהפרודיה הקרנבלית רחוקה מאוד מהפרודיה השוללת לחלוטין והפורמלית של העת החדשה: יחד עם השלילה, הפרודיה הקרנבלית גם מחיה ומחדשת. השלילה המוחלטת זרה לחלוטין לתרבות העממית באופן כללי.

כאן, במבוא, נגענו באופן שטחי בלבד בשפתם העשירה והייחודית להדהים של הצורות והסמלים הקרנבליים. להבין את השפה הזאת, השכוחה למחצה והסתומה כבר עבורנו, ברובה – זוהי המטרה המרכזית של העבודה הזאת בשלמותה. הרי דווקא בשפה זו השתמש רבלה. בלי לדעת אותה, אי אפשר להבין באמת את מערכת הדימויים הרבליזאנטית. אבל אותה שפה קרנבלית שימשה באופן שונה ובמידה שונה גם את ארסמוס, גם את שקספיר, גם את סרוונטס, גם את לופה דה וגה, גם את טירסו דה מולינה, גם את גווארה, גם את קנדו; השתמשה בו גם "ספרות השוטים" הגרמנית ("Narrenliteratur"), גם הנס זקס, גם פישארט, גם גרימלסהאוזן, ואחרים. בלי ידיעת השפה הזאת לא תיתכן הבנה מגוונת ומלאה של ספרות הרנסנס והברוק. ולא רק ספרות יפה, אלא גם האוטופיות הרנסנסיות, וגם השקפת העולם הרנסנסית עצמה היו ספוגים לעומק בהרגשת העולם הקרנבלית ולבשו לעתים קרובות את הצורות והסמלים שלה.

כמה מילות פתיחה על טיבו המורכב של הצחוק הקרנבל. זהו, לפני הכול, צחוק חגיגי. לפיכך, אין זו תגובה אישית לתופעה בודדת (נפרדת) "מצחיקה" זו או אחרת. ראשית, הצחוק הקרנבל הוא חובק-כול (עממיות חובקת-כול, כפי שכבר אמרנו, מחוברת לטבע הקרנבל עצמו), כולם צוחקים, זהו "צחוק פומבי"; שנית, הוא אוניברסלי, הוא מכוון לכול ולכולם (ובין היתר למשתתפי הקרנבל עצמם), העולם כולו נראה מצחיק, נתפס ונחווה בהיבט ההיתולי שלו, ביחסיות העליזה שלו; לבסוף, שלישית, הצחוק הזה הוא דו-משמעי: הוא עליז, שמח, ובה בעת לעגני, גלגני, הוא שולל והוא מחייב, קובר וגם מחייה. כזה הוא הצחוק הקרנבל.

נציין תכונה חשובה של הצחוק העממי-חגיגי: הצחוק הזה מכוון גם לצוחקים עצמם. העם אינו מוציא את עצמו מתוך שלמות העולם המתהווה. גם הוא אינו מושלם, גם הוא מת, ותוך כדי כך נולד ומתחדש. זהו אחד ההבדלים המשמעותיים בין הצחוק העממי-חגיגי לבין הצחוק הסטירי הטהור של העת החדשה. הסטיריקון הטהור, המכיר רק את הצחוק השולל, מציב את עצמו מחוץ לתופעה הנלעגת, מנגיד את עצמו לתופעה, ופוגם בתוך כך בשלמות ההיבט ההיתולי של העולם; המצחיק (הנשלל) נהפך פה לתופעה פרטית. לעומת זאת, הצחוק האמביוולנטי העממי מבטא את נקודת המבט של העולם השלם בהתהוותו והוא מכיל גם את הצחוק עצמו. נדגיש כאן את אופיו ההגותי והאוטופי של הצחוק החגיגי הזה ואת התכוונותו כלפי מעלה. בה – באותה צורה של צחוק עממי שהוטענה משמעות חדשה – בכל זאת עוד השתמר יסוד הצחוק הממרה כלפי מעלה, ירושת טקסי הצחוק הקדמוניים. כל הקשור לפולחן, כל המוגבל התבטל כאן, אבל נשאר כל מה שכלל-אנושי, אוניברסלי ואוטופי.

הקרנבל הרומי

(קטע)

מגרמנית: ירדן יוסף בן-צור

הקרנבל הרומי הוא חגיגה שאינה מסופקת להמונים, אלא שהעם מספקה לעצמו. המדינה עושה הכנות ספורות הכרוכות במאמץ מועט. מעגל השמחות מתנועע מעצמו, והמשטרה מושלת בו ביד רפה בלבד. אין מדובר כאן בחגיגה המכה את עיניו של הצופה בסנוורים, בדומה לחגיגות הקדושות הרבות של רומא; כאן אין זיקוקין די-נור, שמזכים במבט יחיד של פליאה מקתדרלת סנקט אנג'לו. כאן אין מאירים את כנסיית פטר ואת הכיפה, שמושכות ומרתקות זרים כה רבים מכל ארצות העולם. כאן אין תהלוכה נוצצת, שבהתקרבה על העם להתפלל ולהיאחז תדהמה. כאן ניתן בעצם סימן אחד בלבד, שעל פיו על כל אחד להיות שוטה ומשוגע במידה שיבחר וכי פרט למכות ודקירות בסכין כמעט הכול בגדר המותר.

הטקסט המובא לפניכם הוא חלקו הראשון של 'הקרנבל הרומי', רשימה מאת יוהן וולפגנג פון גתה, שנכתבה בשנת 1789 בעקבות ביקורו השני ברומא. 'הקרנבל הרומי' נכלל בכרך השלישי של ספר המסע של גתה, המסע האיטלקי משנת 1829. מסעו של גתה דרומה נבע מהחלטתו לשמוט את חובותיו הפוליטיות והמנהליות הרבות כיועצו הבכיר של דוכס ויימאר. בתחילה תכנן להשתקע ברומא, אלא שהדי העבר של העיר העתיקה חדלו עד מהרה להרשים אותו והחלו לךדפו, לפי תיאורו, כרוחות

רפאים מאובקות. גתה מיהר אפוא להמשיך את מסעו אל חלקיה האחרים של ארץ המגף, וביניהם ונציה, נפולי וסיציליה.

ההתפעלות מהקרנבל הרומי לא הייתה מיידית. שנה אחת בלבד לפני שכתב את הקטע המובא כאן, הודה גתה, כי "לראות את הקרנבל ברומא מרוקן לחלוטין את הרצון לראותו בשנית. הוא לא מציע ולו דבר לכתוב עליו". אבחנה זו מצאה את דרכה גם אל הטקסט הנוכחי. גתה הסתייג הן מהעוני של בני העיר והן מהטבע המלאכותי של החגיגות. אלא שעניינו האנתרופולוגי, ובעיקר ניסיונותיו בציור תלבושות החג, הטו את לבו להתבונן במנהגי הקרנבל עצמו, שדומים לו היו נהוגים בכל ערי אירופה הקתולית מאז ימי הביניים ואילך.

בתחילה התמקד גתה בציור מסכות ומלבושי החג, ופרסמם בליווי הסברים באלמנך של כריסטוף מרטיין וילנד, 'מרקור'. בהמשך שמת את האיורים והרחיב את ההסברים לכדי רשימה שלמה, שאת חלקה אנו מביאים כאן לראשונה בתרגום עברי. בבואו לתאר את מעלות הקרנבל, גתה אינו מחמיץ את המעמדות הנמוכים, את נחירות הסוסים, ואת שיבולת השועל שבאבוסם. סגנון הרצאת הדברים קטוע ופרגמנטרי. הכתוב מתחזה לדיווח כמו אנתרופולוגי מפיו של גתה עצמו, אך למעשה זהו תיאור ספרותי, המובא אל הקורא בקולו של מספר בדוי. הפרגמנטריות, המושגת בין השאר באמצעות חלוקת הטקסט לקטעים מדודים עם כותרות נפרדות, הפותחות בהגדרת הזירה – הקורסו – שקובעת את מידותיה של ההתרחשות, מקדימים את דיונו של בחטין ומהווים דגם מופתי לספרות קרנבלית.

החלטתו של גתה לפרוש זמנית מהעולם הפוליטי מהדהדת גם בנושאי כתיבתו כאן: העולם נהפך על פיו. הרחוב נעשה לתיאטרון. בלילת הסדרים והטרנספורמציה שמתחוללת באנשים – לכולן השתמעויות הרות-משקל על משלבי החופש ונתיבי המנוסה מהסטורקטורה המדינתית. זו האחרונה, כזכור, אינה מעורבת בחגיגות, שבהן "מעגל השמחות מתנועע מעצמו".

ירדן יוסף בן-צור

*

באשר נבקש להוציא אל הפועל תיאור של הקרנבל הרומי, עלינו להתחשב בהסתייגות, שלפיה חגיגה כזאת כלל איננה בת-תיאור. שהרי הכרח הוא שהמסה הגדולה והחושנית של מראות מלאי חיים תנוע לנגד עינינו ללא כל תיווך, ושכל אחד ואחד מפרטיה ייבחן ויתברר לפי תומו. ההסתייגות הזו מצריכה משנה הרהור, אם ניאות להתוודות, כי הצופה הזר, שנקלע לראשונה לקרנבל הרומי ומבקש להסתפק אך ורק בצפייה, לא יזכה ברושם שלם ואף לא עליו. הדבר לא יישא חן בעיניו ולא יספק את מאווייו.

אין להחמיץ את הרחוב הצר והארון, שבריות רבות מספור מתגוללות רצוא ושוב לאורכו. בקושי רב אפשר להבחין בתוך ההמולה בדבר-מה שבכוחה של העין לתפוס. התנועה מונוטונית, הרעש מאלחש, ערוב היום בלתי מספק. אלא שהחששות האלה יסרו לאלתר, בעזרת הסבר בהיר יותר. אז תלבש השאלה נוסח מעודן יותר, כדלקמן – האם התיאור עצמו בר-הצדקה.

הקרנבל הרומי הוא חגיגה שאינה מסופקת להמונים, אלא שהעם מספקה לעצמו. המדינה עושה הכנות ספורות הכרוכות במאמץ מועט. מעגל השמחות מתנועע מעצמו, והמשטרה מושלת בו ביד רפה בלבד. אין מדובר כאן בחגיגה המכה את עיניו של הצופה בסנוורים, בדומה לחגיגות הקדושות הרבות של רומא; כאן אין זיקוקין די-נור, שמזכים במבט יחיד של פליאה מקתדרלת סנקט אנג'לו. כאן אין מאירים את כנסיית פטר ואת הכיפה, שמושכות ומרתקות זרים כה רבים מכל ארצות העולם. כאן אין תהלוכה נוצצת, שבהתקרבה על העם להתפלל ולהיאחז תדהמה. כאן ניתן בעצם סימן אחד בלבד, שעל פיו על כל אחד להיות שוטה ומשוגע במידה שיבחר וכי פרט למכות ודקירות בסכין כמעט הכול בגדר המותר.

נראה כי הפער בין הגבוה לנמוך מתבטל לרגע: הכול מתקרב זה לזה, כל אחד נוטל בקלילות מה שנקרה בדרכו, ושיווי המשקל שבין החוצפה ובין החופש המשותפים נשמר על ידי מצב הרוח הטוב הכללי. במועדים אלה שמחים הרומאים גם בימינו, שכן בשל לידתו של ישו, חגיגת הסטורנליה והפריווילגיות שלה נדחו בכמה שבועות, אך לא התבטלו לחלוטין.

אנחנו נעשה כל מאמץ להביא את התענוג והסחרחרה של הימים האלה לפני כוחו המדמה של הקורא שלנו. נראה זאת כמחמאה אם תיאורנו ישרת גם אנשים שפקדו פעם את הקרנבל הרומי ומבקשים להתענג עליו כעת כעל זיכרון חי, ולא פחות את אלה שהמסע עוד לפנייהם והדפים הספורים האלה עשויים לספק להם מבט כללי ומענג על היוליה מציפת חושים וקדחתנית.

הקורסו

הקרנבל הרומי מתאסף בקורסו. הרחוב האמור מגביל ומתווה את החגיגה הציבורית של היום הזה. בכל מקום אחר החג היה לובש צורה שונה. לכן, ראשית עלינו לתאר את הקורסו עצמו.

בדומה לרחובות ארוכים רבים בערים איטלקיות, הוא נושא את שמו של מסלול מרוצי הסוסים, וכל אחד מערבי הקרנבל הרומי מסתיים בו. גם בכל מקום אחר, מרוצים דומים נועלים חגיגות של פטרון שומר או אירועים כנסייתיים שונים.

הרחוב נמתח כסרגל מפיאצה דל פופולו ועד לארמון הוונציאני. אורכו כמאה עשרים וחמישה צעדים, ומצד גובהו הוא מכותר במרבית חלקיו בבניינים ססגוניים. רחבו אינו עומד בזיקה לאורכו ולגובה הבניינים. משני צדי הרחוב ניצבות מדרכות מוגבהות ברוחב של בין שש לשמונה רגל. במרכז נותר במרבית המקומות מרחב בן שנים-עשר לארבעה-עשר צעדים, וניתן להבחין בנקל, כי לכל היותר שלוש כרכרות יכולות לנוע במקביל ברוחב כזה. האובליסק בפיאצה דל פופולו הוא גבולו התחתון של תחום הקרנבל ברחוב הזה, בעוד הארמון הוונציאני הוא הגבול העליון.

נסיעה בקורסו

כל ימי ראשון וימות החג של השנה מתרחשים ממילא בקורסו הרומי. הרומאים העשירים וידועי השם נוסעים לאורך הרחוב בין שעה לשעה וחצי לפנות ערב בטור בלתי נגמר. הכרכרות מגיחות מהארמון הוונציאני ונוסעות במורד, נצמדות לצד השמאלי, ואם מדובר במזג אוויר יפה, הן חולפות בנסיעה על פני האובליסק, אל השער והחוצה ממנו אל ויה פלמיניה, לעתים עד פונטה מולה. המקדימים או המאחרים להסתובב נותרים בצד הנגדי. כך נמתחים שני טורי הכרכרות בסדר מופתי זה לצד זה. השגרירים רשאים לנסוע הלך ושוב בין שני הטורים. גם למתחזה, שנעצר ברומא כשהוא מסתתר מאחורי שמו של דוכס מאלבניה, הוענק היתר כזה. ברגע שהלילה מתבשר, הסדר הזה מופר. איש איש פונה למקום שלבו חפץ ומחפש את המשך דרכו, לרוב לדאבונם של מלווים רבים אחרים, שמעוכבים בחלל הצר. הנסיעה הלילית הזו, שנהוגה בכל הערים האיטלקיות הגדולות, ושקמים לה חיקויים בכל עיר קטנה בעלת עגלות אחדות בלבד, מרתקת הולכי רגל רבים אל הקורסו. כל אחד מהם בא כדי לראות או כדי להיראות. כפי שנוכל להבחין בנקל, הקרנבל מהווה את המשכה, או למעשה את שיאה של כל חגיגה מן המניין, דוגמת ימות חג או ימי ראשון. הוא אינו חדש, זה, או ייחודי, אלא נובע באורח טבעי לחלוטין מחכמת החיים הרומית לבדה.

אטמוספירה, מלבושים קדושים

נעדר זרות באותה מידה יתגלה לנו החיזיון של המוני מסכות באוויר הפתוח, משום שענינו כבר הורגלו השנה בסצנות חיים רבות כאלה תחת השמים המאושרים והעליזים. בכל אחת מהחגיגות פורשים שטיחים, מפזרים פרחים, ובדים נמתחים לאורכם של הרחובות, באולמות ובגלריות. שום גופה לא מובאת לקבר בלי הליווי רעול הפנים של המסדר. המלבושים הנזירים הרבים מרגילים את העין אל התצורות הזרות ויוצאות הדופן. נדמה כי הקרנבל מתרחש במשך כל השנה, ואבות המנזר במלבושים השחורים מציגים לראווה, בין שאר המסכות הרוחניות, את אדרות הטבארו המפוארות ביותר.

התחלה

כבר מראשית השנה החדשה ואילך פתחו התיאטראות את שעריהם, והקרנבל החל. פה ושם בין התאים ניתן לראות יפהפייה, המציגה לציבור את כותפותיה, משל הייתה קצין צבאי, בסיפוק עצמי רב. התנועה בקורסו הולכת וגוברת. עם זאת, הציפייה הכללית מכוונת כולה אל שמונת הימים האחרונים.

ההכנות לימים האחרונים

הכנות שונות מביאות את שעות גן-העדן הללו לידיעת הציבור. הקורסו, אחד מהרחובות המעטים ברומא שבמהלך כל השנה נשמר נקי לחלוטין,

מנוקה ומטואטא כעת בקפדנות יתרה. האנשים עוסקים בסידורה של המדרכה היפה, העשויה פיסות בזלת חצובות, קטנות, ריבועיות ושוות למדי במראן. במקומות הבודדים שבהם הן חורגות ממקומן, מוציאים את פיסות הבזלת ומציבים אותן מחדש במקומן. פרט לכך מתגלים גם מבשרים חיים. כל ערב מערבי הקרנבל ננעל, כפי שכבר הזכרנו לעיל, במרוץ. הסוסים, שמשימת הסיום הזו נכפתה עליהם, הם לרוב קטנים. בשל מוצאם הזר מכונים הטובים שבהם בשם ברברי. סוס כזה, עטוי כיסוי פשתן לבן המונח במדויק על ראשו, צווארו וגופו, מקושט בסרטים צבעוניים לאורך תפריו, מובא למקומו אל מול האובליסק, משם יתחיל לדהור. מרגילים אותו להפנות את ראשו אל הקורסו, לעמוד זמן-מה בלא תזוזה, ואז מובילים אותו לאורך הרחוב, ונותנים לו מעט שיבולת שועל במעלה הרחוב, ליד הארמון הוונציאני, כדי שיתעורר בו עניין לגמוא את מסעו במהירות גדולה אף יותר.

משום שהתרגיל הזה נעשה שוב ושוב עם מרבית הסוסים, שמספרם לרוב בין חמישה-עשר לעשרים, ומאחר שתהלוכה כזו מלווה תמיד במספר נערים צעקניים ושובבים, ההקדמה הזו מבשרת רעש חזק וקריאות עידוד רמות, שבמהרה יתעצמו. פעם נהגו המשפחות הרומיות הראשונות להאביס את הסוסים הללו באורוותיהן המפוארות. מי שיכול היה לשאת את המחיר הכרוך בכך, זכה לכבוד ויקר. הימורים נערכו, והניצחון נחגג במשתה. אך בתקופה האחרונה פחת מאוד הנוהג הזה, והמשאלה לזכות בתהילה הודות לסוסך זלגה מטה אל הצבא, כמו גם אל המעמדות הנמוכים ביותר של העם. נראה שמאז קנה לו אחיזה הנוהג, שפרש הסער, המלווה את המרוץ בחצוצרות, מציג את הפרסים בכל רחבי רומא בימים האלה, כשהוא רוכב בין בתי המשתתפים. אחרי תרועות חצוצרה מקוטעות הוא זה הגובה גם את דמי ההשתתפות.

הפרס מורכב מפיסת בד מרוקמת זהב או כסף, תלויה כדגל על מוט צבעוני, ובשוליה התחתונים מתנוססת תמונתם של כמה סוסים במרוצה. הפרס הזה מכונה פליו, וככל שהקרנבל אורך ימים רבים יותר, כך מוצגים פרסים רבים יותר במהלך התהלוכה הנזכרת כאן ברחובות רומא.

בינתיים מתחיל גם הקורסו לשנות את צורתו. האובליסק משמש כעת כגבולו של הרחוב. לפניו נבנים פיגומים עם שורות ישיבה רבות שמונחות זו מעל זו בערבוביה, ומשקיפות היישר אל הקורסו. לפני היציע מוקמים מחסומים, שבהמשך יובילו ביניהם את הסוסים אל המרוץ. בשני הצדדים נבנים פיגומים גדולים ורחוקים, הממשיכים את הבתים הראשונים של הקורסו וכך מרחיבים את הרחוב החוצה אל הכיכר. משני צדי המחסומים ניצבות קשתות קטנות, מוגבהות ומכוסות, לטובת אלה אשר אמורים לפקח על הסוסים במהלך המרוץ. את הקורסו עצמו אפשר לראות מבתים מסוימים שאף עליהם התקינו פיגומים. החל מסנקט קרלו והאולמות האנטוניוניים, גם הכיכרות מופרדות מהרחוב על ידי מחסומים, והכול מתוכנן כך, שכל החגיגה תתרחש בגבולותיו של רחוב קורסו הארוך והצר. לבסוף מקורצף מרכזו של הרחוב בחומר מינרלי, על מנת שהסוסים המתחרים לא ימעדו על המדרכה החלקלקה.

סימנו של החופש הקרנבלי הקרב ובא

כך גדלה וניזונה הציפייה, עד שלבסוף, בערוב שעות אחר הצהריים, נשמע פעמון מגבעת הקפיטול הנותן את האות לפיו מותר להשתטות תחת השמים הפתוחים. ברגע הזה, הרומאי הרציני, שבמהלך השנה נשמר בקפדנות מפני כל צעד שגוי, מניח בצד באחת את רצינותו וחדשנותו. הרצפים, שטרטרו עד הרגעים האחרונים, אורזים את כלי העבודה שלהם ומסיימים את עבודתם בבדיחות־דעת. בזה אחר זה נתלים שטיחים על כל המרפסות ועל כל החלונות. על המדרכה המוגבהת משני צדי הרחוב מונחים כיסאות. יושבי הבתים הזעירים ביותר, הילדים כולם, יוצאים אל הרחוב, שכעת מפסיק להיות כזה. הוא דומה בהרבה לאולם נשף גדול, גלריה מקושטת להפליא. מן החלונות כולם השתלשלו שטיחים, והפיגומים כוסו בטפטים עתיקים למראה. הכיסאות הרבים מרחיבים את מושג החדר, והשמים הידידותיים מזכירים רק לעתים רחוקות שאין גג מעל לראשינו. כך נדמה הרחוב יותר ויותר לבר־מגורים. ככל שנרבה לצאת מהבתים, כך נחדל להאמין כי אנו מצויים במרחב הפתוח ובין זרים, אלא בטרקלין בין מכרים.

אפיגרמות לכבוד הסטורנליה

מלטינית: ברוך י. מני

סטורנליה: חג של שחרור והיפוך היוצרות ברומא העתיקה

המשורר הרומי מרקוס ואלריוס מרטיאליס, מחבר האפיגרמות הנודע, בן המאה הראשונה לספירה, ייחד מספר אפיגרמות לפסטיבל הסטורנליה. חג הסטורנליה נחוג ברומא העתיקה בסמיכות זמנים ליום הקצר בשנה. המשורר הנודע קטלוס כינהו "היפה בחגים". החגיגות הוקדשו לאל סטורנוס, המזוהה עם העבודה החקלאית, הצמיחה וההתחדשות, השפע והשחרור. על שמו קרוי היום השביעי — Saturday והכוכב שבתאי — Saturn. החג החל ב־17 בדצמבר ונמשך מספר ימים. היו זמנים שבהם הוא נמשך שבוע שלם, עד ה־23 בחודש. העבודה והמסחר נעצרו, לא התקיימו דיונים בערכאות השונות ואסור היה להכריז מלחמה במהלך החג. מנהגי החג הפגני היו כה נפוצים ואהובים, עד שחלק מהם מהדהדים (ויש האומרים כי ממש אומצו) בחג המולד הנוצרי, הנחוג ב־24 בדצמבר.

כמה רעש...

החג התאפיין בשמחה ובשובבות. נהוג היה לשתות לשכרה ולהרבות במעשי קונדס. אנשים היו מברכים זה את זה ברחוב בקריאות רמות של "יו, סטורנליה!". הרעש וההמולה היו כה רבים, עד שפליניוס (הצעיר) מציין במכתב כי במהלך החג נאלץ למצוא מפלט בחדר מיוחד, מבודד מרעש. כך יכול היה להמשיך ולעבוד מבלי להיות מוטרד מהחגיגות הרועשות של בני ביתו.

עולם הפוך

במהלך החג נערכו נשפים ומשתאות. בחלקם, העבדים הוזמנו לשולחן החג ורק כשסיימו את ארוחתם סעדו האדונים סעדו יחד כשווים, מתוך דההוד לימים קדומים של שפע והעדר מעמדות בין בני האדם. זהו לא סתם שחרור, אלא היפוך היוצרות בעולם הרומי, שהיה בשאר ימות השנה מעמדי מאוד, הן בקרב אזרחים בני חורין וקל וחומר ביחס לעבדים. היו אמנם עבדים שהיו כבני בית אצל אדוניהם, אולם רבים

אחרים סבלו מיחס נוקשה ואכזרי. במהלך החג האזרחים נהגו להמיר את הטוגה המסורתית בבגדים צבעוניים יותר. עבדים נהגו לחבוש כובע לבד מחודר שהיה סימן ההיכר של עבד משוחרר. גם האדונים חבשו את אותו כובע וכך העבד טעם תחושת שוויון אל מול אדונו, נגע לרגע בחירות שעשוי יהיה לקבלה. בימים אלה יכול היה האדון להתקרב יותר לעבדיו, והחוויה המשותפת אולי סייעה לו לזכור גם בשאר ימי השנה כי עבדיו הם בשר ודם.

על פי המנהג, היו משפחות שמינו אחד מבני הבית (בדרך כלל ילד או מישהו מקרב החלשים והנחותים שבבית) לתפקיד "אדון החג". תפקידו היה לנהל באופן שטותי את הבית, לעלוב באזרחים, לארגן מסיבות ובידור ולחלק הוראות שובבות, כמו לזרוק מישהו לברכה הקרה. הבחירה נעשתה לעתים בעזרת הטלת גורל. במינוי אדון החג יש הגחכה של מעמד אב המשפחה הפטריארכלי הכול-יכול, ולאחר קריסת הרפובליקה הגחכה של מעמד הקיסר.

היפוך סדר הדברים ורוח החופש במהלך הסטורנליה כללו גם מתן דרור ללשון. זה הזמן להעליב או להטיח את האמת בפני איש המרות. תחת מעטה רוח השטות של החג ניתן היה לומר דברים, שבשאר ימי השנה אמירתם הייתה מובילה לריב או אף לעונש.

משחקים ומתנות

במסגרת אווירת הפסטיבל והשחרור נהוג היה לשחק משחקים ובהם משחקי קובייה ומזל. בשאר ימי השנה לא הייתה זו פעילות מותרת והיה זה אחד מתפקידיו של האיידיל, פונקציונר במנהל הרומי, להעניש מהמרים. בשתיים מן האפיגרמות שלפנינו מציין מרטיאליס משחק באגוזים. ייתכן שהאגוזים שימשו תחליף לכסף למטרת ההימורים.

אחד המנהגים הבולטים של החג היה הענקת מתנות (מתנה אופיינית הייתה פסלון טרקוטה). השאלה מה או כמה להביא כמתנה, והתלונה על מתנות מיותרות, הן ותיקות כהמצאת מושג המתנה.

האפיגרמות מאופיינות לרוב בשנינות רבה. הן מתחילות בחלק ראשון תיאורי, החושף את המקרה או את האדם שהוא מושא מתקפתו ובסוף מגיע העוקץ השנון. לעתים ממש במילים האחרונות. שורותיו של מרטיאליס מאפשרות לנו לחוות כמה ממנהגי החג. יו סטורנליה!

ברוך י. מני

*

אפיגרמה 7.53

לְחַג הַסְטוֹרִינְלִיָּה, אוֹמְבֵּר, שְׁלַחַת לִי מִתְנוּת:
כֹּל שֵׁי אֲשֶׁר נִקְבֵּר אֶצְלֶךָ זֶה חֲמֵשׁ יָמֹת.
לוֹחוֹת כְּתִיבָה – תְּרִיסָר בְּמִסְפָּר וְקִיסְמֵי שְׁנַיִם שְׁבָעָה.
לָהֶם הִתְלוּוּ סְפוּג אֶחָד, מִפֶּה וְגִבִיעַ לְשִׁתָּיָה.
שְׁעוּעִית מְלוֹא מַחְצִית הַקֶּפֶסָה וְכֵן זֵיתִים בְּסִלְסֵלָה,
לְצַד קִנְקֵן שְׁחֹר שֶׁל יֵין (מְאִיכוֹת לֹא מְעֵלָה).
כֵּן הִגִּיעוּ צְמוּקֵי תְּאֵנִים וְשׁוּזִיפִים יְבֹשִׁים לְצִדָּן
וְגַם תְּאֵנִים מְלוּב, בְּצַנְצֻנַת שְׁמִשְׁקָלָה לֹא קָטָן.
סְבוּרָנִי כִּי הִשְׁמַאטְעֵס כָּלָם – עָלוּ בְּקִשֵׁי שְׁלֹשִׁים
אֶף אוֹתָם נִשְׂאוּ שְׁמוֹנֵה עֶבְדִים, בְּגִבָּה דֵי מְרִשִׁים.
כְּמָה נֹחַ הָיָה לְנַעַר אֶחָד, לוֹ נִשְׂא לְמַעוֹנֵי
בְּלֵי שׁוּם מְאֻמָּץ, פֶּשׁוּט הַמְחָאָה – רְשׁוּמָה לְפִקְדָתִי.¹

אפיגרמה 14.1

בְּזִמָּן שָׁבוּ בְּבֶגֶד חַג, סְנַטוֹר וּפְרָשׁ עוֹלָצִים,
בְּזִמָּן שָׁבוּ כּוֹבְעֵי חֲרוֹת אֶת קִיסְרָנוּ² מְעֵטְרִים,
בְּזִמָּן שְׁעֶבֶד לֹא חוֹשֵׁשׁ, כְּשֶׁנִּתְפָּס בְּהַמּוֹרִים,
כִּי הָאֲגָמִים שְׁמִסְבִּיב נְרָאִים כָּבֵר כַּה קָרִים,³
קִבֵּל נָא אֶת הַמְזֻלּוֹת – שֶׁל עֲשִׁירִים וְעֵנִים
(כֹּל אֶחָד לְאוֹרְחוֹ נוֹתֵן מִתְּנָה שְׁלוֹ תִתְּאִים).
"אֵלָה הֵם זֹטוֹת וְשִׁטְיֹת. שֵׁי זוֹל יוֹתֵר הֵן לֹא תִמְצָא!"
הַכֹּל יוֹדְעִים זֹאת, זֶה נְכוּן. הֵהֲכַחְשָׁה לֹא נִחוּצָה.
אֵלֵי, סְטוֹרֵן, מָה אֲשַׁנֶּה? וְהַיָּמִים מְלֵאֵי יֵין,
יָמִים אֲשֶׁר לָךְ נִתֵּן בְּנֶה, בְּמִקּוֹם שְׁמִים.⁴
תִּרְצָה שְׂאֲחָרַת אֲכַתֵּב? עַל טְרוּיָה אוֹ אוֹלֵי תִבְי?
מְשִׁיב הָאֵל לְמִשׁוֹרֵר: "שְׁחַק בְּאֲגוּזִים, כְּדֹאֵי."
אֲשִׁיב לְאֵל (בְּרַב כְּבוֹד): "אֲרָצָה לְשֹׁמֵר עַל אֲגוּזֵי..."

אפיגרמה 5.84

זנח הנער העצוב את משחק האגוזים,
קראו לשוב ללמודיו מורה עם קול מרעים.
המהמר המבסס, שגזרק מן הפנדק,
עת הקביות המפתות בגדו בו במשחק,
מתחנן בפני אידיל־פקח שאת הדו"ח ימחק.
חג הסטורנליה תם ככר ונשלים.
ואת, גאלה, לא שלחת לי מתנות של חג.
אף לא מתנות קטנות יותר, שהיו לך למנהג.
טוב, אז שיחלף לי דצמבר באפן שפנה.
חדש מרס, הן תדעי, הוא מעבר לקצה:
מה שלי נתת כעת – אשלח לך לחגך.

1 במקור: חמש ליטרות של כסף.

2 החנופה של מרטיאליס בשיאה. הקיסר (דומיטיאנוס) מכונה במקור: יופיטר שלנו.
3 העבד לא חשש כיוון שהבין שהחורף והחג, שבו מותר לשחק ולהמר, הגיע. דרך אחרת לקרוא שורה זו היא "העבד לא חשש אף על פי שראה שהאגמים הקפואים כה קרובים". אחת מ"סכנות" החג ההיתולי הייתה להיזרק למים הקרים...

4 זאוס, לפי הטענה, העניק את ימי החג לאביו סטורנוס, לאחר שהדיחו והפך עצמו לראשון באלים.

נעם דובב

שני שירי קרנבל פלינדרומיים

הלולה

הלולה
הליל

הלילה
הזה
זה
הלילה

לי, לה
הלולה

מחולל לוחם

אץ אלי זך
בְּלוֹשׁ לוחֵם
דוקר

בְּלָב
נְרָקִים חֲבוּר
קְרוֹב, חֵם

קְרַנְבֵּל!
בְּרִקוּד מְחול
שׁוּב לְכַרְזֵיל אֲצֵא

נשף מסכות

התינוק בטוטו הוורוד

מפורטוגזית: יעל סגלוביץ

—•—
"אין מי שיוצא לקרנבל בלי ציפייה לעודפות, ציפייה להתרגשות קצה של הבשר ולהפרזות המופלגות ביותר. התשוקה, כמעט כואבת, מושרשת בכול, מחלחלת לאווירה. הכול נושם פאר, הכול נגוע בחרדה וברעידות, ובארבעת הימים הרודפניים הללו, של זינוקים, של צווחות, של פריצות ללא גבול, הכול אפשרי."
—•—

הו! סיפור על מסכות! למי אין כזה בחייו? הקרנבל מעניין ולו כי הוא מעניק לנו את תחושת הציפייה הדרוכה... בכנות. לכל אחד יש סיפור הקרנבל שלו, עסיסי ומחריד, מצמרר או מלא זימה מרושעת. קרנבל ללא הרפתקה אינו קרנבל. לי עצמי השנה הייתה הרפתקה...

הייטור דה אלנקר התמתח עצל על הספה, מתענג על סקרנותנו. בטרקלין היו הברון בלפורט, אנטוליו דה אַזְמֶבוֹגָ'ה שאתו היו כל הנשים מסובכות, ומריה דה פלור הבוהמיינית האקסצנטרית, כולם בוערים לשמוע על ההרפתקה של הייטור. שתיקה דרוכה נפלה. הייטור, מעשן סיגר יאנאקליס מקורי, נראה שקוע במחשבות.

- זו הרפתקה עליזה? — שאלה מריה.
- תלוי במזגו של האדם.
- מטונפת?
- לכל הפחות, מפחידה.
- במשך היום?
- לא. לפנות בוקר.
- בשם אלוהים, בן אדם, ספר! — התחנן אנטוליו. — תראה, מריה כבר נהיית חולה. הייטור ינק נשיפה עמוקה מהסיגר.

– אין מי שיוצא לקרנבל בלי ציפייה לעודפות, ציפייה להתרגשות קצה של הבשר ולהפרזות המופלגות ביותר. התשוקה, כמעט כואבת, מושרשת בכול, מחלחלת לאווירה. הכול נושם פאר, הכול נגוע בחרדה וברעידות, ובארבעת הימים הרודפניים הללו, של זינוקים, של צווחות, של פריצות ללא גבול, הכול אפשרי. איש אינו מסתפק באחת...

– או באחד – התפרץ אנטוליו.

– החיוכים מזמיינים, העיניים מתחננות, הצחקוקים נפוצים באוויר כמו רסיסים קוצניים. יכול להיות שהרבה אנשים מצליחים להישאר אדישים לזה. אני מרגיש הכול. וכשאני יוצא בלילה להילולה בעיר, אני יוצא כמו מלח פיניקי לתהלוכת האביב, או כמו אזרח אלכסנדריה לערב עם אפרודיטה.

– יפה מאוד! – לחשה מריה דה פלור.

– מובן שהשנה ארגנתי יציאה עם ארבע או חמש שחקניות וארבעה או חמישה חברים. לא היה לי האומץ להיסחף לבד כמו סמרטוט בגל העצום של התשוקה והזימה של העיר. הקבוצה הייתה חליפת ההצלה שלי. ביום הראשון, בשבת, הסתובבנו באוטו בין המסיבות. בלי הבחנה, שתנינו שמפניה במועדני הימורים שהכריזו על חגיגות, וביקרנו במועדני המאשישי הפשוטים ביותר. היה מהנה להפליא ובמועדון החמישי היינו כבר מסוחררים לגמרי. ואז הצעתי שנבקר במסיבה פתוחה ברובע רקריו. "אלוהים שישמור" – אמרה כוכבת המגזינים שהסתובבה אתנו – "אבל זה נורא! חב'ה פשוטים, מלחים בבגדי יומיום, בחורות מהחלקים הכי שכוחי אל של רחוב סנט ג'ורג'י, ריח מזעזע, בלגן איום..."

– מה אכפת? לא נלך יחד?

ודאי שכן. הלכנו כולנו, הבנות מחופשות. לא היה ממה לחשוש, מימשנו את תשוקתנו הגדולה: להשפיל את עצמנו, לטנף את עצמנו כהוגן. נכנסנו בטבעיות והחורבן היה בכול, עם שחורות משרבבות שפתיים, מחוסרות שיניים, נוצצות בקטיפה מצחינה סביב במת הלהקה הצבאית, כל מייצרי השמנים הפשוטים מהסמטאות האפלולת והדמויות ההזויות כמו זחלים שטניים שדוגרים בבקבוקי אלכוהול, בחורות אבודות של רחובות מסוימים, נערות, אבל עם תווי פנים קמוטים וחיוורים לגמרי, חיוורון של נייר סופג או נייר אורז. הכול כצפוי. אבל כשהקבוצה שלנו נעצרה מול הרקדנים, הרגשתי שמתחכך בי, שמנמן ומעורר תיאבון, תינוק בטוטו ורוד. הסתכלתי על הרגליים בגרביים הקצרות. נאות. בחנתי את הידיים, את מדרון הכתפיים, את קיעור החזה. נעים ביותר למראה. באשר לפנים, היו אלו פנים נועזות, עם שתי עיניים מתגרות, ושפתיים עסיסיות שכמו מציעות עצמן. האף היה מלאכותי, אף כה מושלם, כה מדויק, שצריך היה להביט היטב כדי לוודא שהוא מזויף. אבל לא היה ספק. הושטתי ידי וצבטתי. התינוק נרתע אחרונית ופלט באנחה: "אה, זה כואב!" אתם ודאי מבינים שרציתי לנטוש מיד ולעזוב את הקבוצה. אבל אתי היו חמש או שש גברות אלגנטיות שהיו מוכנות ומזומנות להשפיל את עצמן אבל לא לסלוח להגזמות של אחרים, וזה היה לא לעניין לנטוש אותן בחיפוש אחר מסיבות אחרות ברקריו. חזרנו למכוניות והלכנו לאכול במועדון מהודר ויבשושי בעיר.

– והתינוק?

– התינוק נשאר. אבל ביום ראשון, כשהסתובבתי עם הנהג שלי באמצע הרחוב, בתוך

ההמולה האדירה, הרגשתי צביטה ברגל וקול צרוד שאומר: "כדי להחזיר לך על אתמול". הסתכלתי. זה היה התינוק הוורוד, מחייך, עם האף המלאכותי, האף שהוא המושלם. עוד הספקתי לשאול: "לאן פניך מועדות היום?"

– לכל מקום – ענתה, אובדת בתוך ההמון הסואן.

– היא עקבה אחריך! – העירה מריה דה פלור.

– אולי זה היה בכלל בחור... – לחש בחשדנות אנטוליו החביב.

– לא להפריע להייטור! – אמר הברון, מרים את ידו.

הייטור הדליק עוד קצה יאנאקליס מוזהב, צחק, והמשיך:

– לא ראיתי את התינוק באותו הלילה, וגם לא בשני. ביום שלישי התפצלתי מהקבוצה וצנחתי לבדי לים הגדול של השחיתות, עם בגדים קלילים לעורי, וכל דחפיי הרעים שלוחי רסן. כל העיר הייתה כך. זה היה הרגע שבו הנערות מאחורי המסכות מזהירות על תשוקתן לנערים, הרגע שבו היחסים החשאיים ביותר נחשפים, שבו הבתולים מוטלים בספק ונראים לכולם חסרי פשר, הכבוד משעמם, ההיגיון הבריא מעייף. ברגע שהוא הכול אפשרי, האבסורדים הגדולים ביותר, הפשעים הגדולים ביותר; ברגע שהוא נוכח רק הצחוק שמדרבן את החושים, ונשיקה שאט-אט מתירה את עצמה.

רעדתי כולי, מלא ערגה כמעט מבעיתה לשחיתות. לא נערות מכובדות, מבושמות, מוכרות היטב, ודאי שלא קשרים משפחתיים, אלא שחיתות אנונימית, שחיתות פולחנית של להגיע, לתפוס, לגמור, להמשיך. זה היה מביש. למזלי, אנשים רבים סובלים מהרעה החולה הזו בקרנבל.

– הייתי אומרת!.. – לחשה מריה דה פלור.

– אבל המזל נטש אותי, נותרתי עם גינייה, עין הרע של האינדיאנים. ברגע שהתקרבת, ראיתי את הטרף המתוכנן שלי בורח. נקלעתי לאחד מאותם מרדפים בין הרחובות והכיכרות, ומצאתי את עצמי בסאו פדרו, משליך את עצמי לריקודים, מתערבב בחברה מטונפת, חירתית כאן, שם. כלום!

– ונהיית עוד יותר מתוח!

– בדיוק. הייתי במתח כמעט עד סוף המסיבה, ראיתי את כולם עוזבים, ועזבתי נואש עוד יותר. היה שלוש לפנות בוקר. התנועה ברחובות הידלדלה. המסיבות האחרות הסתיימו. הכיכרות, שהיו רק שעות לפני כן מוארות בזרקורים וזיקוקי די-נור, נפלו אל הצללים, מלווים בתחילתה של זריחה עירונית. כל מה שהצביע על החגיגה שהייתה, על ההתרגשות של העיר, היו מכונית אחת או שתיים שעשו דרכן בין ערמות הקונפטי, מקושטת במסכות מתנשקות או איזו תחפושת. הו! הרושם המערער שהשאירו הדמויות המוזרות הללו בחצי-הצל של השעות המתות, מתחככות במדרכות, משמיעות צלילים נשכחים של שקשוק! נדמה היה כאילו משהו בלתי מוחשי, עמום, עצום, עולה בחתיכות מן החושך... והמסכות השחורות, הרקדניות הקמוטות, האוסף האקראי של מסכות הרגע-האחרון שנגררות בעייפות! משם הלכתי לאורך לארגו דה רוסיו והמשכתי לכיוון משרד הפנים, כשראיתי, עומד בצד, את התינוק בטוטו הוורוד.

זו הייתה היא! הרגשתי את לבי פועם. נעצרתי.

חברים טובים תמיד נפגשים – אמרתי.

התינוק חייך בלי לומר מילה. "מחכה למישהו?" – היא הנהגה לשלילה. חיבקתי אותה. "תבואי אתי?", "לאן?" שאלה בקול מחוספס. "לאן שתרצי!" – תפסתי את ידיה. הן היו לחות, אבל מטופחות. ניסיתי לנשק אותה. היא נרתעה. שפתיי נגעו רק בקצה הקפוא של אפה. השתגעתי.

– כמעט...

– לא נזקקתי לשום דבר נוסף מהקרנבל, בעיקר כשהיא אמרה בקול מתנשף ותאוותני: "לא כאן!" הקפתי את מותניה והלכנו יחד בלי לומר מילה. היא נשענה עליי, אבל גם הובילה קדימה, ועיניה הלחות נראו מלאות באותה התשוקה החייתית שלי. בשלבים האלו של האהבה לא מדברים. לא החלפנו אפילו משפט. הרגשתי את הקצב הבלתי סדיר של לבי ואת דמי הנואש. איזו אישה! איזה רטט! הקפנו את הגן. מול הכניסה לרחוב לאפולֶדֶינָה היא עצרה, מהססת. אחר כך תפסה אותי, חצתה את הכיכר, והשלכנו עצמנו אל רחוב אפל בלי תאורה. בעומק הרחוב, עמד שומם ועגמומי בניין האמנויות. אחזתי בה. היא נצמדה עוד. איך עינייה הבריקו! עברנו את רחוב לואיז דה קמואש, ועמדנו ממש תחת הצללים של הקונסרבטוריון למוזיקה. השקט היה אדיר ולאווירה היה צבע חום-אדמדם עמום עם החשכה שנוקבה מעט על ידי אורות מרוחקים. בסגפנות הזו של הלילה, התינוק הוורוד השמנמן שלי נראה כמו דבר־מה שההפקרות שכחה מאחור. "ובכן נלך?" – חקרתי. "לאן?" "לבית שלך." "אה! לא, בבית לא תוכל...אולי כאן." "להיכנס, לצאת, להתפשט. אני לא כזה! מה את רוצה, ילדה? אי אפשר להישאר פה ברחוב. עוד כמה דקות יעבור כאן שוטר." "ואז מה?" "אין סיכוי שהוא יחשוב שאנחנו כאן מסיבות ראויות, לפנות בוקר ביום רביעי של האפר. אחר כך, בארבע, תצטרכי להוריד את המסכה," "איזו מסכה?" "האף." "אה! נכון!", ובלי לומר דבר משכה אותי אליה. חיבקתי אותה. נישקתי את ידיה, נישקתי את חיקה, נישקתי את צווארה. פיה הציע עצמו בתאוה. סביבנו העולם נעשה עמום וסתום. טרפתי את שפתייה.

אבל האף שלי הרגיש את מגע אף הפלסטיק שלה, אף עם ריח של שֶרֶף, אף שעשה לי בחילה. "תורידי את האף!" היא לחשה: "לא! לא! קשה כל כך לשים אותו!" ניסיתי שלא לגעת באף הקפוא על הבשר הלוהט.

אבל אף הקרטון הזה בלט, כאילו הוא גֶדֶל, והרגשתי מין אי־נחת בלתי מוכרת, תחושת מעצור מוזרה. "איזה גיהינום! את לא הולכת ככה הביתה עכשיו! הרי אחר כך זה כבר לא יסתיר דבר." "זה בהחלט יסתיר!" "לא!" חיפשתי את רצועת הגומי בשערה. לא מצאתי דבר. מחבקת אותי, מנשקת אותי, התינוק בטוטו הוורוד נראתה אחוזת דיבוק וממהרת. שפתייה שוב התקדמו אל פי. נכנעתי. האף התחכך בשלי, האף שלא היה שלה, אף התחפוש. ואז, מבלי שאוכל להתנגד, ידי התקרבה, התקרבה, ובעודי מצמיד אותה אליי בידי השמאלית תפסתי בפתאומיות את האף, ותלשתי אותו. כפות לשפתיי, עם שתי עיניים חדורות אימה וזעם, ניצב ראש מוזר, ראש ללא אף, עם שני חורים מדממים אטומים בצמר גפן, ראש שבהייתי היה גולגולת עם עור...

ניתקתי ממנה, נסוג בבחילה עצומה שמילאה אותי. רעדתי כולי מאימה, מגועל. התינוק בטוטו הוורוד התמוטט על הרצפה כשגולגולתו פונה אליי, בבכי שמשך את שפתו העליונה וגילה ממש מתחת למחילות האף החשופות את שיניו הצחות. "סליחה!"

סליחה! אל תרביץ לי. האשמה אינה בי! רק בקרנבל אני יכולה ליהנות. אז אני מנצלת את זה, מבין? מנצלת. זה אתה שרצית..."

טלטלתי אותה בחזקה, מעמיד אותה על רגליה בתנועה חדה שכמעט פירקה אותה. חשק עז לירוק, להשליך, זעזע את גרוני, והשתלטה עליי תשוקה לחבוט באף הזה בעצמה, לשבור את השיניים האלה, להרוג את ההיפוך המפלצתי הזה של התשוקה... אבל משרוקית נשמעה. השומר עמד בפניה והסתכל, מתבונן בסצנה החצי-חשוכה. מה לעשות? לקחת את הגולגולת לתחנת המשטרה? להגיד לכל העולם שנישקתי אותה? לא עמדתי בזה. נרתעתי, הגברתי את קצב צעדיי עד שהגעתי מבלי משים אל הכיכר ומשם התחלתי לרוץ כמו מטורף לכיוון הבית, שיניי נוקשות, ואני בוער מחום.

כשעצרתי מול הדלת כדי להוציא את המפתח, שמתי לב שידי הימנית אווזת בעיסה שומנית ומדממת. זה היה האף של התינוק בטוטו הוורוד...

הייטור דה-אלנקר עצר, הסיגר בין אצבעותיו, כבוי. פניה של מריה דה פלור היו מכווצות מאימה ואנטוליו המתוק נראה חולה. המספר עצמו חייב היה למחות זיעה ממצחו. עמדה שתיקה מייסרת. לבסוף הברון בלפורט צלצל בפעמון למשרתים שיביאו משקאות קלים וסיכם: "הרפתקה, חברים, הרפתקה יפה. למי לא הייתה בקרנבל ההרפתקה שלו? זו, לכל הפחות, מסעירה".

והלך להתיישב אל הפסנתר.

* ג'ואו דה ריו (João do Rio) הוא שם העט של העיתונאי והסופר פאולו בארטו (Paulo Barreto). הסיפור פורסם במקור בקובץ *Dentro da Noite* (בעומק הלילה) ב-1910.

משה ברודרזון

אני – הפורים שפיל (פרולוג)

מיידיש: בני מר

לאליעזר ליסיצקי שלי

היום אני שחקן בפורים שפיל!
ואת אויבי וחברי אשפיל!
מתוך עגול חורי המסכה
יעוף מבט עיני, צוחק, צעיר
מעל לכל ארמון, לכל בנין זעיר,
וירחף, כנפו שחוחה
מעל ימים ונהרות, טפוחה,
ועל כל נרד – קוץ דוקר ישאיר
וידגדג חולם הולל נואש,
ימוג יין-נסך לשטן, איש-יי"ש:
טפש זקן, אדם עינים,
שיר ושתה לחיים!
המן רמוס
ומרדכי על סוס!
נגנו פעמונים,
מתים יקומו לחיים!
חיה – חסר שנים, עצם יבשה –
עזב קדושים, פרושי-חוישים, בבקשה!
עוה פנים, חנחן פרצוף נופל,
ואל תצעק שהעולם שפל!..
אם לא תראה דבר אחר, עצם עינים
ואז טראח בום, מכה במצלתיים!

שְׁלוֹם, הַכֵּל סָבִיב שְׁלוֹה מְלֵא,
וְאוֹר אָבִיב שְׁמֵשִׁי חֲדָשׁ עוֹלָה!
נוֹשְׁקִים בְּחֶפֶז אִישׁ, אִשָּׁה,
עַמִּים לְבָשׁוּ כָּאֵן רוּחַ חֲדָשָׁה,
אֶפְשָׁר תִּשׁוּב וּתְבַנֶּה יְרוּשָׁלַיִם!

הוּי אֶסְתֵּר, אַחֲוֹתִי, יֵשׁ כָּבֵר בְּקוֹשׁ
לְפָה שְׁלֵף, מִהֲדוֹ וְעַד כּוֹשׁ,
וְאֵת מַלְכָּה בְּחֶסֶד שֶׁל הַמְּדִינָה.
כְּלִילַת מַלְכוּת, מַלְכַת הַחֹן;
אִז מָה אִם וְשִׁתִּי מִמְצִיאָה, מֵרַב קִנְיָה,
שְׁאֵת עוֹד יִרְקָה – וּבְכֵן
יֵשׁ קֶרֶן לָהּ מֵעַל הַמַּצָּח,
עוֹרֶה, אֶסְתֵּר, כָּל כֵּן נֶאֱהָ, צַח.
הַמְּלֶךְ הַשּׁוֹטָה כֹּה מֵאֲהָב,
הוּא מְשַׁחֵק עֲכָשׁוּ בְּשׁוֹט זֶהָב...
וְהוּא מִפְקִיד אֶצְלָכֶם בְּזֹכוֹת
חֲצִי מַלְכוּת!

וְגַם הֶמֶן, אוֹתוֹ הֶמֶן מִדָּח, זִקֵּן,
שֶׁנָּה אֵת שָׁמוֹ עֲכָשׁוּ גַם כֵּן,
קִצֵּר, מִתַּח, וְהוּא כָּבֵר HOMO
עֵדֵן אֵת נִשְׁמָתוֹ פֶּתֶאֱם אוֹ
סִתֵּם עֲמַד עַל הַמְּשֻׁמֵּר. הֶמֶן, לֹא זֹזָה
לְפִנֵּק אֵת בֶּן זְקוּנִיָּה, וַיִּזְתָּא!

וּטְרֵאֵת, וְשׁוּב הַמְּצַלְתִּים!

שׁוּב מַלְחָמָה יֵשׁ בְּעוֹלָם? דְּבַר מְפָרָה,
וְאִישׁ לֹא נִהְנֶה, עוֹרְבָא פְּרָח,
שְׁפִיכוֹת דְּמִים שְׁאִינן לָהּ שׁוּם הַכְּרַח,
דְּמַעוֹת יוֹרְדוֹת בְּלִי סוּף, אֶסוּן
סוּף סוּף, שְׁמַחָה, שְׁשׁוּן!
הֵיִשׁ אִי שֶׁם רָעַב, מַחְסוֹר מִמְאִיר?
הֵיִשׁ אִי שֶׁם סוּפָה שֶׁל יְסוּרִים?

אוי, היום פורים!
היום אני צעיר,
דמעות של צחוק, גם אם בעיני עצוב,
אני מדבר דבור כזה מודרני וקצוב,
לערב רב אני רוכן, מרעיף טובות...
אני מסתיר כל מסכה מקרן אור,
פני חורים ומענים, עינם טהור,
מבט מפרך של עול לא יחדר...

ומי יראה, מי יזהה בי את פירו,
נושם לי סתם, על פי הזמן ואוירו!
אני הולך סובב, לבוש לבן,
ומחפש דרכים לשמח, מכון
ללעג לכל חבר, אויב, ולהשפיל,
כי כבר... אינני,
זו סתם דמעת חנם
של סתם פרחח, שחקן בפורים שפיל!

* השיר הופיע במקור בגיליון הראשון של כתב העת יונג יידיש, לודז' 1919.

כרמי שליט היין ונתיניו הנאמנים

הסכמות למלך פורים מהמאה ה-14

ההדרה והקדמה: רוני כהן

בקרנבל האירופי בימי הביניים ובעת החדשה המוקדמת התרחש טקס המלכה והכתרה של שליט מיוחד לתקופת הקרנבל, שכונה לעתים קרובות "בישוף השוטים" או "מלך השוטים". למנהיג היה תפקיד סמלי בניהול החגיגות. הוא היה "מוכתר" בראשית תקופת הקרנבל ו"מודח" בסופה בטקסים היתוליים פומביים. חג הפורים, שאפשר לראות בו מקבילה יהודית למסורות הקרנבל האירופיות, כולל גם הוא מנהגים של מינוי דמות ייצוגית מיוחדת לזמן החגיגה. הדוגמה המפורסמת ביותר היא מינוי של רב פורים שדורש בפני הקהל דרשה פרודית מיוחדת לחג, מנהג שראשיתו בישיבות במזרח אירופה במאה ה-18, שזוכה בשנים האחרונות לפופולריות בישיבות ובאלפנות. אולם מאות שנים לפני כן, בדרום צרפת ובאיטליה, לא הופקד רב על ניהול החגיגות אלא דווקא מלך היתולי שנבחר לתקופת החג.

המנהג למנות מלך מיוחד שיעמוד במרכז חגיגת הפורים נזכר במקורות פרובנסליים ואיטלקיים בין המאות ה-14 וה-16. התיאור המפורט ביותר של מנהג המלכת מלך פורים מופיע בסדרה של הסכמות לפורים, מעין חוזה היתולי בין הנתינים לבין המלך הנבחר, הבנוי מסעיפים שעוסקים כולם בסמכויותיו של מלך פורים ובחוקים המיוחדים החלים על הקהילה בתקופת החגיגות.

ההסכמות אמורות להיות בתוקף החל מראש חודש אדר ועד ליציאת חג הפורים, כלומר חגיגות הפורים נמשכות שבועיים שלמים. מסעיפי ההסכמות עולה שהן נועדו להיקרא במלואן על ידי שיכור אחד ("גבר עברו יין") שייבחר על ידי המלך ויקרא את הדברים בפני הציבור. אך נראה שמעבר לדרישה לקרוא את החוזה בפומבי, ההוראות המוגזמות המופיעות בהסכמות הן לא הנחיות של ממש לחגיגות הפורים, שכן הן כמעט בלתי אפשריות לביצוע או לאכיפה. הדוגמה המשעשעת מכולן היא שיטת המיסוי היצירתית שמוטלת על הקהילה בתקופת החג, לפיה גם אדם שנכנס לתחום השיפוט של מלך פורים והוא "עני ורוכב על חמור" מחויב במס מעבר. הצירוף "עני ורוכב על חמור" הוא ציטוט ישיר מזכריה ט, פס' ט, שמתייחס למשיח בכבודו ובעצמו. מסתבר שבחג הפורים, גם משיח בן דוד נאלץ לשלם מסים.

מלך פורים והמיתוס של חֶבְקוּק

ההסכמות בין מלך פורים לבין נתיניו הן חלק ממיתוס רחב יותר. הן תמיד מועתקות לאחור שתי יצירות הומוריסטיות נוספות שקשורות גם הן לחג הפורים: **ספר חֶבְקוּק ומגילת סתרים**, שתיהן נכתבו על ידי פרשן המקרא והפילוסוף היהודי הפרובנסלי הנודע רבי לוי בן גרשם (רלב"ג) בשנת 1332. **ספר חבקוק ומגילת סתרים** הן חלק מהמסורת הארוכה של כתיבת פרודיות לפורים שמבוססות על כתבי הקודש אך עוסקות כולן באכילה ובשתייה לשְכרה, והן מרכיבות פרודיה שאפתנית אחת.

ספר חבקוק הוא פרודיה על המקרא, ובמיוחד על ספרי נביאים ראשונים (יהושע, שופטים, שמואל א, שמואל ב, מלכים א, מלכים ב). הטקסט, שכתוב כולו בבביל של פסוקים וחלקי פסוקים מגולל סיפור שהיה יכול להישלף מספר מלכים א: מאבק בין שני מלכים על הזכות לשלוט על עם ישראל. מצד אחד עומד כרמי, מלך היין הצדיק, ומנגד, בארי, מלך היין הרשע. אלוהי ישראל שולח את הנביא חבקוק (שבחלק מהגרסאות מכונה "חבקוק") לסייע לכרמי הצדיק לזכות במלוכה. סיפור המאבק בין שני המלכים מסתיים בטקס המלכה חגיגי, שנערך בעיר בצרה.

מגילת סתרים היא פרודיה על התלמוד הבבלי. בדומה לתלמוד עצמו, היא בנויה מדיונים "הלכתיים" על חשיבות השתייה והאכילה בחג, וכוללת הנחיות מוגזמות לחג, כמו הציווי לערוך ביעור מים, טקס שבמסגרתו מעלימים את כל המים מהבתים עם כניסת חודש אדר. מלבד העיסוק בשתייה ובאכילה, המגילה כוללת לא מעט דיונים בצורך למנות מלך פורים מיוחד לחגיגות.

ההקדמה של ההסכמות נפתחת באזכור של כרמי בן זרח, מלך היין הצדיק מספר **חבקוק**, ובקבוק, הנביא שנשלח לעזור לכרמי. בפתיחה נזכר גם החרם ("שמתא") שגזר רב ביבי, אחת מדמויות מהתלמוד הפורימי **מגילת סתרים**, ששמו נגזר מהפועל הלטיני *bibere* (לשתות). נתיניו של מלך פורים, שעליהם חלות ההסכמות, מכונים "עדת כרמי". המלך נדרש להשביע מלכים תחתיו "לקיים את תקף החקים והמשפטים אשר ייסד בקבוק הנביא באמונתו." בסוף ההסכמות מופיעים פסוקים מקראיים נבחרים שעוסקים ביין, ולצדם "פסוקים" מספר **חבקוק**.

אם כך, ההסכמות למלך פורים לא עוסקות אך ורק בשתייה ובאכילה בחג הפורים, אלא למעשה חוזרות ודנות שוב ושוב במקום של המלך באותה חגיגה קרנבלית. ההסכמות הן המימוש החוקי, הרגע שבו הסיפור המיתי הפרודי על ניצחון מלך היין על מלך המים, והדיון ההלכתי של חכמי פורים שנסמך עליו, משפיעים על הסדר הקיים.

באופן מפתיע, סיפור מגילת אסתר המקראי נעדר לגמרי ממיתוס חבקוק. דמויותיהם של אסתר, מרדכי, אחשוורוש והמן מוחלפות בדמויות חדשות של מלכים, נביאים ורבנים שעל פיהם תתנהל החגיגה. יותר מכך, הסיפור של מינוי מלך פורים הפוך לחלוטין מזה של מגילת אסתר. אם מגילת אסתר עוסקת בישועה של קבוצה בעלת יכולת השפעה מוגבלת, שנתונה להחלטות השרירותיות של בעלי שררה זרים, הרי שמיתוס חבקוק עוסק כולו במאבק על שלטון וריבונות. זהו סיפור על מלחמה בין מלכים, שבה בסופו של דבר המלך הצדיק זוכה בשלטון. מבחינה זו, טקס המלכת מלך הפורים הוא טקס קרנבלי מהופך, שבו יהודי פרובנס החיים

כמיעוט תחת מלכות אחרת, מפנטזים על ממלכה, כוח וריבונות, גם אם לשבועיים בשנה.

* סדרת ההסכמות שלפניכם שרדה בחמישה כתבי יד שהועתקו בין המאות ה־15 וה־17, והיא נדפסה לראשונה, עם השמטות, ב־1907 בספרו של החוקר ישראל דוידזון *Parody in Jewish Literature*. הטקסט המובא להלן הוא המהדורה השלמה הראשונה להסכמות. כתב היד שעליו מתבססת המהדורה הוא *Vatican Library, Ms. ebr. 107*. מדובר בכתב היד השלם המוקדם ביותר. הוא מתוארך לשנת 1438 וכתוב בכתובה פרובנסלית. במקומות שבהם נמצאו קשיים בקריאה השוויתי את כתב היד עם ארבעת כתבי היד הנוספים להסכמות.

רוני כהן

*

1. בגזרת כרמי בן זרח¹ ובמאמר בקבוק [בחרם שהחרים בקבוק את] המים הזידונים² ובשמתא דשמתיא רב ביבי לבירא ובקללה שקלל משה את ים סוף ויהושע משרתו הירדן ובכל האלות הכתובות בספר הזה, אנו מחרימין ומשמתינ ומקללינ על דעת בית דין העליון סבא אשכר אדום הגתי וכל שכורי אפרים³ המה הגבורים אשר מעולם לשתות יין, ועל דעת בית דין התחתון התרשתא בן הכוס בן ענוב כל איש ואשה מעדת כרמי אשר לא יקיים את דברי ההסכמות:
2. הסכמנו שיהיה המלך אשר בשגורנו מושל בכל עדת כרמי ושאר המלכים אשר בכל מדינות המלך יעבדוהו.
3. הסכמנו שהמלך הגדול אשר בשערינו יתן מכסים לשאר המלכים למען ישמרו הדרכים מחיה רעה ומן הלסטים ומן ההגין ומן ההזמין.⁴
4. הסכמנו שהמלך הגדול ישביע שאר המלכים ביום המשחם לקיים את תקף החקים והמשפטים אשר ייסד בקבוק הנביא באמונתו.
5. הסכמנו שאם חס ושלום יקרה לאחד מהמלכים שלא יקיים החקים או אחד מהם יעבירוהו וימנו אחר תחתיו, וככה עד כלות כל אנשי העיר ובכלות כל אנשי העיר ואין בהם איש אמונים תהרס העיר ההיא ברעם ברד ואבני אלגביש⁵ והיתה תל עולם לא תבנה עוד.⁶

1 מלך המים הצדיק בספר חבקוק.

2 הזדונים.

3 עפ"י "בְּרִגְלֵי־תְרַמְסְנָה עֵטְרַת גְּאוֹת שְׂכוּרֵי אֶפְרַיִם:" (ישעיהו כח, ג).

4 היגי והיזמי – שמות ארמיים של שיחים קוצניים.

5 עפ"י "וְנִשְׁפְּטֵתִי אֶתְּוֹ בְּדָבָר וּבְדָם וְגִשְׁם שׁוֹטֵף וְאֲבִי אֶלְגִּבִּישׁ אֵשׁ וְגִפְרִית אֶמְטִיר עָלָיו וְעַל־אֶגְפָּיו וְעַל־עַמְּוִיִּם רַבִּים אֲשֶׁר אֶתְּוֹ:" (יחזקאל לח, כב).

6 עפ"י "וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָה תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשִׂרְפֶתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כְּלִיל לִיהוָה אֱלֹהֶיהָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:" (דברים יג, יז).

6. הסכמנו שהמקומות שלא ימנו עליהם קצין שוטר ומושל יבאו לשאול אל המלך היותר קרוב אליהם.
7. הסכמנו שהמלכים ימנו בבני עירם שופטים ושוטרים לעשות משפטיהם לא באמונה ולא ביושר.
8. הסכמנו שהמלכים בבני עירם כמשפט ההסכמות האלה ואיש מהם לא יוכל לקרוא אל המלך הגדול.
9. הסכמנו שהמקומות שאין בהם מלך ויש להם שופטים ושוטרים יעשו משפט לפי ההסכמות האלה, ואיש מהם לא יוכל לקרוא רק אל המלך היותר קרוב לעיר ההיא.
10. הסכמנו שסופר המלך בקראו החקירות לפני הדיין יוסיף עליהם דברים קשים כהנה וכהנה ויאמר בפני העם יותר ממה שאמרתי בפניכם כתו' כאן.
11. הסכמנו שהסוכן ישמור אוצרות המלך באמונה וביושר ובמשפט.
12. הסכמנו שהדיין אם יראה על איש משפט מות יענישוהו להביא אל גנוי המלך.
13. הסכמנו שהשוטר יזהיר הענושים לפרוע ענשם תוך זמן שיוכל ללכת בו גמלא פרסא עשר פסיעות. ובהגיע הזמן הוא ולא יפרעו יצוו אל הרצים למשכנם והמה יקחו בשכרם פשוט⁷ מכל אחד ואחד. ואם חס ושלום לא יקצה לתת משכונן ישימוהו במאסר ויפרע אל השוטר בשכר הבית ו' פשו'⁸.
14. הסכמנו שלא יכעס שום אדם מעדת כרמי מראש חדש אדר עד מחרת פורים. ואם חס ושלום לא יהיה נזהר מזה יפרע דינר אל גנוי המלך וכן הדין לאשה.
15. הסכמנו שלא ישתה שום אדם מעדת כרמי מים לבדם מראש חדש אדר ראשון עד מחרת פורים. ואם לא יהיה נזהר מזה יפרע דינר אל גנוי המלך וילקוהו להפטר מידי כרתו אם ירצה וכן הדין לאשה.
16. הסכמנו שיהיו החצרנים תמיד לפני המלך לעשות מעשיהם בזריזות ובגבורה בשתיה של יין.
17. הסכמנו שכל מי שיש לו יין הרקח לא ימנעוהו לשום אדם אך ימכרוהו להם כדי שוויו לפי אומד הדיין.
18. הסכמנו שכל נכרי שיעבור תוך גבול אחד מהמלכים מראש חודש אדר עד ממחרת פורים אם יהיה רגלי יפרע ו' פשו' ורוכב הסוס יפרע דינר. ואם יקרה שירכבו שנים יחד כמשפט בני עמנו יפרע רוכבו אחור ב' דינר.
19. הסכמנו שאם יעבור נכרי בגבול אחד מהמלכים והוא עני ורוכב על חמור⁹ יהיה משפטו כמשפט רגלי. ואם הוא עשיר יפרע כפל רוכב הסוס.
20. הסכמנו שאם יעבור נכרי בגבול אחר מן הממלכה והוא רוכב על חמור עם באשת¹⁰

7 "פשוט" – המטבע Fiorino.

8 שישה "פשוטים" – מטבעות.

9 עפ"י "גילי מאד בת-ציון הריעלי בת ירושלם הנה מלכה יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על-חמור ועל-עיר בן-אתנות": (זכריה ט, ט).

10 Bast – אוכף (פרובנסלית).

ודעתו לשאת סחורה בחזרתו יהיה ענשו ממוצע בין מכס הרגלי והרוכב בזה בדרך ומרגיע.

21. הסכמנו שאם תעבור נכרית בגבול אחד מן המלכים תוך זמן הנזכר יהיה ענשה כפול על עונש האיש באי זה מין שתעבור שם.
22. הסכמנו שכל איש ואשה מבני העיר שיראו נכרי יעבור ולא בגבולם או שידעו יתפשוהו או יכריזו עליו: "איש פלוני עובר רדפוהו ותפשוהו!" בדרך שיבא המכס לגובינא.¹¹ ואם העלם יעלימוהו עם הארץ את נכסיהם יפרע כל אחד מהם מה שהיה על האחד לפרוע והאיש ההוא לא ינקה אם יוכלו לתפשו. וכן הדין לאשה עוברת.
23. הסכמנו שכל חתן נכרי שיעבור בגבול אחד מן המלכים יפרע ה' דינרי' אל גנזי המלך אם הוא עשיר. ואם הוא עני יפרע כפל מה שהיה עליו לפרוע אם לא היה חתן. גם בני החבורה הבאים עמו יפרעו כפל מה שהיה להם לפרוע אם לא היו מסיעתו.
24. הסכמנו שכל כלה נכרית שתעבור בגבול אחד מן המלכים תפרע כפל המוטל על החתן איך שתהיה.
25. הסכמנו שכל איש אשר איננו נשוא ובידו לקחת אשה הוגנת לו שישאנה קודם פורים. ואם לא יפרע ב' דינרי' אל גנזי המלך והכלה תפרע כפל.
26. הסכמנו שכל מי שישא אשה מראש חדש אדר ראשון עד מחרת הפורים יפרע ב' דינרים אל גנזי המלך והכלה תפרע כפל.
27. הסכמנו שכל אשה שתרחץ בשרה במים והיתה מהעיר תפרע ב' דינרי' אל גנזי המלך אנה שתעשה זה. וככה תפרע הנכרית אם תרחץ בגבול העיר ההיא.
28. הסכמנו שכל איש ואשה שידעו בטבילת אשה ולא יגלו בדרך שיבא העונש לגובינא יפרעו כל אחד או כל אחת מה שהיה עליה לפרוע והאשה ההיא תשא את עונה.
29. הסכמנו שכל איש נכרי שיבא הנה עם אשתו אם תלד זכר לא יפרע מאומה ואם נקבע יפרעו החצי אשר היו פורעים בזולת המקרה ההוא.
30. הסכמנו שכל מי שהיה חייב לנו לפי סדורי ההסכמות יתנו לו [פולוציאָה]¹² ויפרע בעבור ה[פולוציאָה] ב' פשו' ויפרע בשובו. ואם לא יבקש [פולוציאָה] יפרע כפל בשובו כי דבר המלך בזה.
31. הסכמנו שהמלכים עם יועציהם בכל עיר ועיר יבחרו להם מהעיר גבר עברו יין לקרוא דברי האלה וההסכמות וישביעוהו על דעתם ועל רבים [מיוחדים] לקראם בלא הערמה ובלא חסרון אות ותיבה.
32. הסכמנו שאם נשבע או נדר איש או אשה שלא לקיים דברי ההסכמות להתירו ישאל לאדום הגתי להתירו תכף שמעו דברי האלה ומענישין אנו מתירין את שבועתו ואת נדרו.
33. הסכמנו שכל איש או אשה אשר נתן לו המלך שולטנות או שרות ולא רצה לקבל הדמין יתעביר וביתי נולי יתשתוה.¹³

11 גובינא – גבייה (ארמית).

12 Policia – חשבון (פרובנסלית)

13 וביתו ישתווה לאשפה. עפ"י "הדמין יתעבד וביתה נולי ישתנה" (דניאל ג, כט).

34. הסכמנו שכל פשוט הנזכר באלו ההסכמות יהיה קלמנט¹⁴ דק וכל דינר הנזכר דינם יהיה קלמנט¹⁵ או כסף.
35. הסכמנו שכל איש ואשה יוכל ללוות על המשכונות אשר ימושכנו החייבים ויקח בשכר מעותיו פשיט לדינ"ר בשבוע.
36. הסכמנו שכל [מה שיתחדש] באחד מהמדינות אם לא נתבאר דינו יחודש המשפט ההוא על פי המלך הגדול ויועציו.
37. הסכמנו שכל ספק שיהיה בלשונינו יתבאר על פי המלך הגדול ויועציו.
38. והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל דברי ההסכמות המלך מימיו בקצף ים ישתה ויבאו עליו המים המאררים לצבות בטן ולנפיל ירך ומים רבים ישטפוהו ומתבל ינדהו ויחולו עליו כל הקללות אשר קלל כרמי את בארי הכתובות בספר הזה. והנפש החוטאת היא לבדה עונה תשא וכל הקהל יהיו נקיים.
39. והאיש הירא את דבר המלך לעשות ולקיים את דברי ההסכמות המלך הכתובות בספר הזה יסומנון טורוהי בכרמוהי יטופון נעוהי בחמר ובאשישי יין יסמך וביין הרקח יתמך ויתקיימו עליו [מ]קראי דכתיבי "וחכך כיין הטוב" (שיר השירים ז, י) ועו' כתו' "ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן" (תהלים קד, טו) ועו' כתו' "והיה משתיכם תוף וחליל וננור ונבל ויין ודבש וחלב" (ספר חבקוק). ועוד "ויאמר חבקוק הנביא אל כרמי אטיף לך לייך ולשכר והיה מטיף לעם הזה" (ספר חבקוק) ועו' כתו' "ואעיד לי עדים נאמנים נאדות יין ונבלי יין" (ספר חבקוק) ועו' כתו' "ותשקין את אביהן יין בלילה הוא" (בראשית יט, לג) ועו' "וישת מן היין וישכר" (בראשית ט, כא).
40. [בחלק זה מופיעים ארבעה פתגמים בפרובנסלית בשבח היין].
41. מי שברך חבקוק וכרמי ונח ולוט ואחי יוסף ונבל הכרמלי ואחשוורוש ובלשצר ורב ביבי וכל שכורי אפרים הוא יברך כל הקהל הזה עם כל קהלות הקדש. המקום ירחמם ישכרם וימלא מוחם וקדקדם מיין הרקח ויצילם מן המים הזדונים. וכן יהי רצון ונאמר אמן.

14 שם של מטבע.

15 שם של מטבע.

נאום ההכתרה מתוך המאליק

מגרמנית: ירדן יוסף בן-צור

הקדמה: עדי מולד

נאום ההכתרה המובא כאן בתרגום הראשון לעברית הוא אחד מרגעיו הקרנבליים ביותר של "המאליק", רומן אקספרסיוניסטי סוער ורב-קוטבי, שחיברה ואיירה המשוררת היהודייה-גרמנייה אלזה לסקר-שילר (1869-1945). הרומן ראה אור במלואו בשנת 1919, אך נכתב בפעימות בברלין כבר בין השנים 1913 ו-1917, בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה. מאורעות המלחמה, מרחביה של העיר ברלין ושלל דמויות מחייה של המשוררת משמשים ברומן מצע לחגיגת החלפת זהויות והתחפשות, ונכתבים במקצב המשוחרר והפרוע של הקרנבל והקרס.

חלקו הראשון של הספר הוא סדרת מכתבים המתארים את תבי, היא ברלין של ראשית המאה. המכתבים ממוענים אל "הפרש הכחול", הוא פרנץ מארק, הצייר האקספרסיוניסטי וחברה הקרוב של לסקר-שילר, שנהרג במלחמה בעת שירותו בצבא הגרמני. חלק מן המכתבים הכלולים בחלקו זה של הספר אכן נשלחו למארק בעת המלחמה. אך במקום התכתבות בין לסקר-שילר למארק, המכתבים חתומים בשמות דמויות ספק מיתיות. מחבר המכתבים הוא הנסיך יוסוף, בן דמותה של המשוררת, ואילו הנמען, מארק, מכונה כאן חצי האח רובן והנסיך מארק מקאנה.

חלקו השני של הרומן נרטיבי לכאורה, אם כי גם הוא נפתל ופרגמנטרי. חלק זה, ובו נאום ההכתרה של המאליק, נכתב לאחר הידיעה על מותו של מארק. חלק זה מתמקד בדמותו של המאליק – ישות מיתית-פואטית מן המזרח הקדום, גלגולו של הנסיך יוסוף מתבי ואחת ממסכותיה המתחלפות, המשחקיות, של לסקר-שילר עצמה. המאליק – המלך, אחד מכינויי אללה הנהוגים באסלאם – הוא מנהיג מסדר אחר: הוא חולק את כוחו עם משרתיו, נאמן לאחיו, ומתנגד ללאומנות ולמלחמה. לבסוף, לבו דוחק בו לצאת למלחמה ומשאינו עומד בהשלכותיה הקשות, שם קץ לחייו.

אפשר שכתר המלכות של המאליק מפנה אל המשוררת, שהייתה בפרוץ המלחמה בשיא תהילתה, קיסרית האקספרסיוניזם של ברלין. לסקר-שילר מעתיקה ברומן את מלחמת העולם הראשונה, מלחמת המערב כלשונה, אל המרחב המדומיין של המזרח הקדום. היא מנסחת את המתחים שבין חבריה תומכי המלחמה, כגון המשורר הגרמני גוטפריד בן המופיע ברומן כגיזלהיר הניבלונגי, מושא אהבתו של המאליק, ובין מתנגדי המלחמה. "המאליק", ונאום ההכתרה בפרט, מבטאים את ניסיונה של לסקר-שילר להציב אופוזיציה ראויה למלחמה. הלב, ישות גופנית-רוחנית ופיגורה בולטת ביצירתה של לסקר-שילר, עומד במרכז הנאום, כמרחב הגדול שממנו בוקעים היצירה והעולם. המאליק, קיסר הלב, מכנה את עצמו בנאום

בשם אביגיל יוסוף הראשון. ההצבה של זהות היברידי-אנדרוגנית זו לצד הלב הפורח כנרקיס גדול אינם רק עדות לקיום רעוע ועדין, ולסכנת מלחמת המערב הנשקפת למאליק/המשוררת, אלא בה בעת גם חגיגה קרנבלית של כוח האמנות בספרות ובחיים, כוח שמתגלה במלוא עוזו דווקא בזמני שקיעה וחידלון.

עדי מולד

*

מתק'עם שלי. המומיה אצילת הרוח של סבארבא שלי, של השייח', שוכבת כבר מאה שנים בכיפת הקבר. הוא יכול היה ליטול את לבו בכפו ולהתיר לו להתזי כמו מזרקה ססגונית. אני, לעומת זאת, אשליך אותו אליכם, מתוקים שלי, אנשים ססגוניים, ואתם תשמעו אותו פועם ותראו את עצמכם לבטח משתקפים בזוהרו. לבי יהיה לכם לגן, להינפש בצל דקליו. לבי הוא כרם, קשת השלום שלכם אחרי הסער. הו, לבי הוא חוף הים, לבי הוא האוקיאנוס: אני רוצה לחוש את הלהטוטן מרקד על רשרושי האדום ואת הפלט שוקע בגליי. אבל את השב לביתו יכניס לבי דרך שער האלמוגי, ולאוהב יבקש להתקין סעודה מגררי-היער.

הלב שלי רוצה להיפרש אל הדתי, שטיח של חסד וענווה; מקדשי החם יהיה מולדת למכור-לתפילה. כה אוהב אני אתכם, האחים והאחיות בני עירי תבני, ואני אחיכם ומלככם ומשרתכם. כי מי שאין בכוחו לציית, אין בכוחו למשול, ומי שאין בכוחו למשול, אינו רשאי להתהדר בענווה. אני, המאליק, הנני מנעולה של השלשלת שעליכם לבנות; שאתם מקדישים לי, למאליק! והוא האמן המוזהב של דבריכם. אבל גם על ימי המלחמה להיות "כזרימת הדם לווריד", הצופה בקרב הניח לנו לתלות גלימה על כתפינו. מי שזונח את חברו הוא עריק, אבל אבוי לזה שמהלל את הניצחון באוזני האויב. אני רוצה להיות קיסר הקיסרים. כל אחד מכם, והיה הוא העלוב ביותר, הוא אחי הקיסרי. אנחנו רוצים להתנשק בפה. אני, המאליק, עם כל אחד מכם, וכל אחד מכם עם משנהו. כך טפחו ברוך את מילות האהבה שלי, כך שהן ילבלבו בין התבואה בשדותיכם. תמיד נשאתי עיניי לשמים, הו, עליכם לאהוב אותי, ואני אגיש לכם את לבי עדין כמו נרקיס גדול.

אביגיל יוסוף הראשון בזליוס

מששמע המאליק, כי חברו-אהבו האבוד נמק כבר שמונה שנים בצינוק של מצר-קויה בארץ הפוגרומים, מחה את הזוהב מעפעפיו. הוא שכח למשול בתבני, והרהר במחשבה לשחרר את השבוי היקר. פרט לכך עסק אך ורק בתלבושת של צבאו והוריש אותה הלאה אל ראשי-השבטים שבחר מקרב הצעירים מאגודת בני-צבאות. בגובה-רגל השתרע השלג על הרמה שמעבר לצינוק בקרבת מוסקווה. "זעטופים בעורות-תן, נזרה בהלה בקרב האיכרים של הסביבה הלבנה וחסרת הרחמים". כך כתב המאליק לאחיו הנסיכותי, לרובן מארק מקאנה. "עליך לראות את עוסמן שלי, שבסכותו הפראית מחדיר אימה גם בי עצמי. הו, אחי שלי, אתה ואני והנסיך סשה ממוסקווה היינו האנשים היחידים בעולם שעמם היה אפשר לשחק

תופסת. כעת לבו נשבר בערגת-המשחק, כעת מחייך הלב בחיך-ישישים וסובל במצוקת-נערים". הנגיד מקאנה הודיע לאחיו, לבזליוס, ולצבאו, כי בשל המספר הקטן של המפקדים הוא מתעקש על השתתפותו הלבבית, האחאית. הכאיב לו כי לא היה ביכולתו לגבות את אחיו הקיסרי, בזמן מסעות העלייה לרגל המלחמתיים שלו. גם הקרדינל קרל מאוסטריה ביטא ברגשת מה את האמון שמקרין המאליק, אבל המליץ לעירו עתיקת-האל על חסותו של הדוכס הצעיר הנס אדלברט מלייפציג. והמאליק היה בתמימות דעים עם הנציג של ארצות-המערב מטעמים מובחרים. כי לא הייתה בכל תבני נפש חיה, שלא הייתה המאליק עצמו, ויכולה הייתה לייצג את המאליק. הסגנון חובק העולם, מהלך הקסם, של הרוזן מלייפציג, זכה מיד בלבו של הקיסר ובאווירה של עירו הססגונית.

לאחיו רובן, הפרש הכחול, הודיע יוסוף כדלקמן: "אני מחויב לחלוטין לקרדינל בעבור חלקו, שמסר לידי עירי באהבה. אני ועמי מלאי-שבחים להנס אדלברט, המשנה למלך מתבני. בזמן שאני וראשי-השבטים שלי נחצה ברגל את דרך-השלג, הוא ימשול בעירי בכבוד, ישעשעה במתיקות, וירעיף עליה מזכרי. אני חושד כי המשרת הסומלי הנאמן שלי, עוסמן, הוא תגרן ילדי ביותר. הוא הציע בסתר למכור לדוכס את ייעודו הקיסרי, משהבטחתי לוותר למענו על כיסאי למשך יום אחד בשנה. רואה אתה כמה חשיבות ייחס לך. אבל מה שחולף יום-יום מול עיניו של אדם! ואתה העלית ספקות כה רבים באשר לנדיבותי!". המאליק והדוכס מלייפציג רכבו על גמלים מדי ערב לאורך רחובות תבני, והקיסר בירך תמיד על האורח העדין, שבו אורחו רם-המעלה בירך ברחשי כבוד את נשות עירו, הוליך את הגברים בלשונו השנונה, ושעשע את הנערים במהתלותיו. אולם האנשים שליוו את הדוכס מלייפציג שכבו שעות במעי הנהר. הם עיוו את אפיהם ולעגו לציורים שאנשי תבני נהגו לקשט בהם את לחייהם. בערב הוטבעו הזרים מארצות-המערב במים. המאליק ואורחו היפה ישבו על הגג תחת מגל הירח ופטפטו. משום שלא הועלתה על ידי הקיסר כל התנגדות, הניחו אנשי תבני כי מעשיהם הצודקים נעשים גם בהסכמתו של המשנה למלך. כך הציל הקיסר עבור הדוכס את כתר המשנה למלך.

גם יוסוף אביגיל שמח בחכמה האצילית של ממלא מקומו הראוי. לא לעתים רחוקות פגש אותו במרכז השוק, שם דיבר בשבח תכונותיו הנשגבות של קיסרם הגדול. "רובן, עמי אוהב אותי, אני השער שלו; אין כל סדק אחר שמוביל אליו". במהלך היום הבטיח האורח הנאצל למאליק כי הוא מברך על ההזדמנות לפגוש סוף-סוף את יוסוף אביגיל פנים אל פנים. "רובן, כשהירח יהיה עגול, נצא אל רוסיה. אולם אתמול עוד חגגנו את יומו של עוסמן. אני והדוכס שמחנו לראות את בזליוס החום בעודו זולל. הוא ישב על גג, בגלימתי, עם כתר הצעצוע שהענקת לי, על קודקוד-עוסמן, וזלל כבש שחור, על צמרו וזנבו. נשות תבני שלחו לו את הממתקים הצבעוניים, ולחנניות הנוצצות שבבזאר שלחתי את הטבעות המרהיבות ביותר שרכש משרתי השחור שנמשח למעלת קיסר. העיר כולה ואזרחי לא ישכחו את מצב-רוחי זה לעולם. הנדכאים הבריאו מצחוק, הקטועים הצמיחו מחדש את גפיהם; כולם ביקשו לראות את בזליוס הגרגרן".

אחיך השמוט
יוסף אביגיל מתבני

דיגומים — כותבים כותבים כותבים

עודד כרמלי לפי דורי מנור

מטפחות כחולות כמו בצ'ט מרשתת

"מטפחת כחולה הופכת לעומק באר"

דליה רביקוביץ

וְזֶה לֹא שְׂאֵם לֹא תִפְרָסֶם
תְּבוֹא
הַשְּׂרָאָה לְבַקֵּר.

יְקִירִי, וּמְצַעֵר אוֹתִי
לוֹמֵר זֹאת,
עוֹרֵךְ אֶתְּךָ צְרִיף
שְׁמַעְרִיךָ.

מְטַפַּחַת כְּחֻלָּה
שֶׁהוֹפְכֶת בְּאֵר?
זֶה הָאָסִיד מְדַבֵּר.

אֵל תִּטְפַּח לְעֵצְמָךְ, יְקִירִי,
עַל
הַשְּׂכֵם.

הַשְּׂכֵם לְקָרָא, יְקִירִי, אֶת
"הוּ!"
וְאִם אֶפְשָׁר – בְּגֶשֶׁם.

הִסְכַּת וּשְׁמַע, יְקִירִי,
וְלֹא הִסְכַּת סְפְרוֹתֵי
כִּי אִם מְסַכֶּת:

זֶה לֹא שְׂאֵם תִּפְרָסֶם
יְבוֹא
מִבְּקֵר.

בחודש מאי הנפלא

שירה וידויית

יְקִירִי,
לְגַזְלֵן הַגֹּז
מִסֵּרֶת צ'ק
עֵבוֹר בְּקִרְתָּ,
וְאוֹרֶךְ
לֹא יִכְחַד –
גַּם לַחֲשֵׁמְלֵא
בְּגִין הָאֶרֶה.
וּמֵאֵי לְעוֹרֶכֶךָ?

וְדוּי:
אֵינְנִי אוֹהֵב אֶת הַצְרוּף
"בֵּית שְׁחִי".
הוא מְגַעִיל אוֹתִי, יְקִירִי
כְּמוֹ חוּמוֹס מְשֻׁחָתִי
(הוּ, דְּבֵק צְרוּף!)
בְּצִרְפֵּתִית, יְקִירִי
נִמְצָא לְשִׁכְתֵי חֻמְדָּה זו
צְרוּפֵי צִיּוֹר אֲוִירִי

כְּמוֹ "קוּרֵי הַעֲרָפֵד"
וְ"רִגְלֵי הַקְּרָפֵד"
(אֲנִי רְצִינִי),

וְאֶף
"הַתְּבָשִׁיל הַמְּהַבִּיל"
שֶׁל מִדְּאָם אֲנִי.

וּבִיּוֹדֵיִשׁ?
שְׁלֹא תִדַּע יְקִירִי,
יִסְמִיק כָּל אִישׁ.

בְּקִצּוֹר, הַעֲבֵרִית
סְחִי חֶסֶר עָבֵר.
וְעוֹד דְּבַר

אָחַד:
סִפְרֵי הַחֻדֶּשׁ יֵצֵא
בְּקִבוּץ הַמְּאֻחָד.

שני פוקר לפי דליה רביקוביץ

נתן שלום

נתן שלום,
אני מדברת בעוד אתה כבר חמשים שנה באדמה
והיכן שהיה גוף או חם נבטו פרא עשבים בשן ועין ורמה
וכבר מזמן שאתה לשון עבר ונחלה: כלומר מת אך עוד מוסיף ללכת
ורואה עצי שטה, כדוני ברושים ואזדרכת
ולקחו ממך ונטלו ממך ובזזו ממך כלים ופמוטים
והתלוננת בחייה: גונבים ממני שכוונות
לא רק בתיים
וחרוניה אלפוננו
ומשקליה סחרוננו
כי מי יכול היה לדעת שכמו מכת ברק
'אשמה היא' יערב ל-'שמים'
ו'מברק' יערב ל'מרק' ולא רק
ו'בלימה' תעמד על 'בלי-מה', ממש
שכה התענגת להכשיר
ואף פעם לא רכנת לדבר אלינו
(מלת אהבה אחת)
רק לשיר
ולא ידענו מה זה חג בלעדיך
והיינו שרויים בתענית
ואמרנו קדוש קדוש
חרון חרון
הוי הפרח הוי המוץ
וחוקרים שמו אותך עם נך
בתוך אמבטיית בץ
כי כל המתגושש נוצץ
אפלו שיש לשער שאתה, נתן,
איפה שאתה
כבר לא תתפוצץ
ולא תפל עטרת ראשך

וּבְכֹל זֹאת אֶהְבְּנוּ לְלִבּוֹת אֶת הַמְדוּרָה
וְכֹל מִי שֶׁדִּבֶּר עָלֶיהָ טוֹב הִגִּינוּ בּוֹ סָרָה
נִתֵּן דַּע, עַל כִּנּוּף הַתְּדָר שֶׁם אֶתָּה נִשְׂא וְעוֹד קְרוּץ
(הֵיכֵן שְׁמוּזִיקָה מְשַׁעֲבֶדֶת כָּל תְּרוּץ)
אֲנִי וְאֶתָּה בְּצַמְרוֹת אֵילָן רוֹיִם
מִכָּל שׁוֹרוֹתֶיהָ הַמוֹזְרוֹת, הַמְּפֹאָרוֹת, הַמְּפֹלְאוֹת
בְּלִי הַכּוֹכְבִים

איך לאמץ חתול

זה שקר, כמובן, ואת יודעת את זה. ראשית מפני שאין לו כל עניין לחיות יחד אתך, ושנית מפני שדרכם של סודות לטרוף את דעתם של המחזיקים בהם. את עצמך נושאת את הסוד שלך כאילו היה חייית מחמד אהובה, מטפחת ומלטפת אותו בזמן שאַת מאכילה את עצמך בעוד ועוד סיפורים.

1. נסי לפתות מישוהו. איך? תקריאי לו סיפור שכתבת. בסיפור יהיה הרבה סקס. איברים, תשוקות, כל הג'אז הזה. הרימי את עינייך מהדף בדיוק ברגע שבו יופיע בסיפור אבא שלך. חייכי חצי חיוך. תהיה שם אירוניה, כמובן, אם כי בפני הפסיכולוגית שלך תודי שאת רצינית למוות. רצינית. למוות.
2. הוא לא יתפתה. הוא אמן, נפש חופשייה, אבל הוא מספר שהוא מחפש מישהי יציבה להקים אתה בית. למעשה, את מבינה, הוא מחפש את אימא שלו. אימא שלך, את מספרת לו, מתה בילדותך. זה שקר, אבל זאת הייתה יכולה להיות האמת באותה המידה. ספרי לו על הילדות שלך. אמרי: "אני חלק משושלת". לפסיכולוגית שלך תגידי שכל מה שאת עושה כדי לגרום לו להתאהב בך לא עובד.
3. "אני חלק משושלת", תגידי לו, ואז תוסיפי: "ההורים שלי רצו לחיות מחוץ לחברת בני האדם". הוא יסתכל עלייך בעיניים כהות. כאלה עיניים בדיוק אני רוצה שיהיו לילד שלי, תרצי להגיד, ואז תמחקי מיד את המחשבה מראשך. תסתמי את הפה גם. איזה ילד? תחשבי אחר כך. אה, זה פשוט: זה שהוא לא יעשה אתך.
4. תקני בגדים. זכרי: שמלה חדשה מפצה תמיד על אבדן הגוף. תקני: מגפיים בעלי עקב גבוה, חולצה שחורה עם מלמלה ויקטוריאנית, סוודר ארוך. תשכחי שהחורף חלף. תשכחי, כמובן, שהחורף חלף כבר. תעמידי פנים שהזמן לא זז בעצם. לכן גם תשכבי עם האמן מדי פעם. תמשיכי להקריא לו סיפורים בזמן שהוא יסניף שורות של ריטלין על שולחן העץ הנמוך בסלון שלו, זה שמאוחר יותר גם תזדיינו עליו.

5. לא תספרי לפסיכולוגית שאַתְּ הכסף שאַתְּ אמורה לשלם לה אַתְּ מוציאה על בגדים במקום זה. תיקחי הלוואה, ואחר כך עוד אחת. תקני יותר ויותר בגדים ופחות פחות מכל דבר אחר, כולל מזון. אבל לא תרזי כל כך הפעם. הגוף שלך רגיל לרעב, ומשתעמם ממנו. תגידי את זה לפסיכולוגית שלך. היא תגידי: אַתְּ צריכה לאכול משהו. מה אכלת היום?
6. חיות מסוימות, את לומדת, מסוגלות לחיות גם במים וגם על פני היבשה. העובדה הזאת מרסקת אותך, את, שיכולה לחיות בקושי במיטה שלך. מיטות של אחרים, את מגלה, זה דבר אחר; אַתְּ כל העניין האקרובטי של הסקס אַתְּ עושה בקלות שמפתיעה אותך, על אחת כמה וכמה אותם.
7. הדברים הבאים חולפים על פנייך ואת מצליחה להבחין שאינך מזהה אותם: יגון של אחרים. שיחות בשפות זרות. שמחה.
8. יום אחד האמן יופיע בפתח הבית שלך. הוא יחזיק בידי ספר, ויבקש ממך לקרוא לו ממנו. "מבוגרים הם יצורים מסובכים. מלאי סודות וחידות", תקראי בקול, "לכולם, ובכלל זה להוריך, יש שניים או שלושה סודות כמוסים טמונים עמוק בלב, שאילו נודעו לך – היו גורמים לך להשתבץ". תסגרי באבחה אחת את הספר. תשאלי אותו למה הוא התכוון כשביקש ממך לקרוא את הקטע הזה דווקא. הוא יאמר: זה היה הספר האהוב עליי כשהייתי ילד. תגידי לו בתשובה (ידיך ירעדו) שזה לא מעניין אותך. הוא יחייך. תשאלי אותו שוב למה התכוון. הוא יפשוט את חולצת המלמלה מגופך ולא יענה לך.
9. הפסיכולוגית שלך תגידי לך שאת שוב עושה אקטינג אאוט, ואַתְּ תצחקי בפנים שלה. תשלמי לה סוף סוף את החוב, ותפסיקי את הטיפול. תתקשרי לאמן משפת הים, ותגידי לו שהוא יכול ללכת לעזאזל, הוא והתשוקה ליציבות שלו. זה יעורר אותה. הוא ישאל: איפה את, וימהר לבוא לשם. ממש בשקיעה תתנשקו. הלשון שלו תהיה חמה ובשרנית בתוך הפה שלך. תגידי לו: יש משהו שאף פעם לא סיפרתי לאף אחד, אבל תדעי מיד שגם לו לא תוכלי לספר את זה. בדרך חזרה לעיר תצעדו שלובי זרוע ברחוב, והולך רגל יסתכל עליכם ויפלוט: זוג יפה. תחייכו זה אל זה ואליו ותצעדו, בקצב אחיד, אל הדירה שלך.
10. בלילה תחלמי שאביך נרצח. הוא מתקשר אלייך רגע לפני ההוצאה להורג ומבשר לך שזה מצב העניינים. תגידי לו שאת אוהבת אותו. תגידי לו שתמיד אהבת אותו, ושאת מצטערת. תשאלי אותו אם עומד לכאוב לו. הוא יגידי: רק כשהכדור יפגע בבשר. אחר כך כבר לא. כשתצרחי "אבא, אבא" בשנתך האמן יתעורר וישאל אותך, מבולבל, מה קורה כאן. תסובכי את הגב ולא תעני לו.
11. בבוקר הוא ייקח אותך לאכול באחד ממלונות הבוטיק החדשים במרכז העיר. תעמידי פנים שאת רעבה ושטעים לך, אבל ממש לפני המנה האחרונה תבקשי את סליחתו ותלכי להקיא הכול בשירותים. השירותים נקיים ויש בהם עציץ דקל בונסאי, ואַתְּ לא מרגישה אשמה על שאת מלכלכת את האסלה המצוחצחת בקיא שלך. להפך. את מרגישה שעם כל דחיפת אצבע הסוד שלך הולך ומצטמק בתוכך. כשתחזרי לשולחן ותביטי באמן תחשבי לעצמך שתוכלי לחיות את כל חייך אתו מבלי לספר לו.

12. זה שקר, כמובן, ואַתְּ יודעת את זה. ראשית מפני שאין לו כל עניין לחיות יחד אתך, ושנית מפני שדרכם של סודות לטרוף את דעתם של המחזיקים בהם. אַתְּ עצמך נושאת את הסוד שלך כאילו היה חיית מחמד אהובה, מטפחת ומלטפת אותו בזמן שאת מאכילה את עצמך בעוד ועוד סיפורים. בסיפור אחד את מתאהבת באמן ושוכבת איתו. בסיפור אחר את הופכת לאמנית בעצמך.
13. שני הסיפורים לא יכולים לדור בכפיפה אחת בתוכך; הם מתנגשים זה בזה. האמן, מצדו, דווקא מבקש שתכתבי עליו. אַתְּ מקריאה לו סיפור שבו הסוּוּיִת היטב אַתְּ דמותו, והוא מזהה את עצמו בכל המקומות הלא נכונים, המחמיאים. זה מרגש אותו, וההתרגשות שלו בכל זאת נוגעת ללבך. מה תעשו עכשיו, תחשבי. לאן הסיפור שלכם יוכל להתקדם?
14. לא רחוק, את מגלה. במהרה האמן פוגש עורכת־דין יפה ואת מבינה שאת, עם הגוף מְזֵה הרעב שלך, לעולם לא תוכלי לתת לו את מה שלו הוא זקוק. אבל למה את זקוקה? את זקוקה, את מגלה, לעולם כולו.
15. מה שאי אפשר לדבר עליו, על אודותיו יש לצחוק. לכן תתקשרי לפסיכולוגית־לשעבר שלך ותגידי לה שהאמן עזב אותך. חה, חה, תצחקי כשתספרי לה. חה, חה.
16. האמן יחזור כמה חודשים מאוחר יותר וישכב אתך שוב, ואחר כך יספר לך שהחברה שלו, עורכת־הדין, בהיריון עכשיו. חה, חה, תשיבי. לא חשבת אחרת. אבל בכל זאת קיווית למשהו: התקווה התחרתה על מקומו של הסוד בלבך, ולרגע קצר גם העלימה אותו, ואַתְּ אהבת אַתְּ זה. עכשיו את יודעת בדיוק מה את צריכה לעשות. תשכבי אתו שוב באותו אחר הצהריים, פעם ועוד פעם, עד שתתישי את עצמך. בערב תיפרדי ממנו לשלום, הפעם לתמיד. מאחורי השער לבית תשמעי יללה דקה. זאת גורת חתולים. תרימי אותה ותחזיקי אותה במקום הכי קרוב אל הלב.

חיותמן

הרחוב היה מלא בגופה העירום להחריה, ובדמיונו נצטיירו ידי זרים צובטים את ירכיה הרכות, מלקקים בלשונם את תלולית הבטן, שורטים את גבה, נתלים בפיהם בפטמות השדיים, מנשקים ונושכים אותן, מורטים ודורסים את גופה החלק, מגלישים בכוח אל בין רגליה אצבעות ואת עצמם.

חיקוי לעולם אין בו משום יצירה. אבל עלינו ללמוד את השיטה (דוד פוגל, לשון וסגנון בספרותנו הצעירה)

"מה יש?" מילט חיותמן מפיו קריאה חטופה ונבהלת. הוא שהה כמה רגעים שכוך על מקומו בעיניים פקוחות, ואחר נתרוםם וישב מאובן ללא ניד. מן הרחוב הבקיע שאון חריקת גלגלים עד כדי החרשת אוזניים. לרגע דימה חיותמן לחשוב שהבית נתמוטט, והמיטה כמו נתהפכה ונזרקה על ראשו. "נבהלת, אהובי?", המתיק קולה של פיצו אל אוזנו, ומשב חם דגדג את לחיו השמאלית. הדבר היה נעים לו באיזו פינה סמויה שאצלו, וביקש להניח את ידו על כתפה ולנשק לה על פיה. "די, מתוק שלי. אין זה הזמן לכך, כבר מאוחר", אמרה, ובהיתק אחד קמה, פשטה את כותונתה, והחלה לעסות בשמן את שדיה המלאים בתנועות עגולות ומהירות. "פיץ", התפנק חיותמן בקולו כנעלב, "למה?". בפינת החדר נחו עיניו של חיותמן על זנב סיגרטה מעוכה. הוא נתרוםם ועשה צעדים אחדים בחדר, ובוהירות נפרזה התקרב אל היצור הלבן השכוב לו סמוך לכותל. הוא התכופף ושילח את ידו אל הסיגרטה, ובעוד הוא תוהה מהיכן באה אל החדר, מיעך אותה באטיות בין אצבעותיו והשיב אותה למקומה. באותה שעה נדמתה לו לחיותמן הסיגרטה כמיץ יציר חי בפני עצמו, ובדמיונו נצנצו רבבות זנבות מעוכים של נפילי סיגרטות מרקדות, עגות עוגה סביבו, חורצות כנגדו לשון חמה וארוכה. אחר נתרוםם מעורפל במקצת ונצטחק לכל מלוא פניו כמו לאיזה מחזה שנדמה לו כמשוי מתוך עולם של אגדה. "אהוב", קראה

פיצי שנכנסה עכשיו מן החדר השני, לבושה שמלתה התחתונה הקצרה, "אתה כבר צריך לצאת".

חיותמן השתרך מרחוב לרחוב, לא היה לו כל רצון לשקוט במקום אחד, וביקש רק להלך ולהלך כאילו ניטל עליו הדבר. בפינת השדרה איזו נעימות מרגזת לב הציפה אותו לזכר אותם הטיולים המשותפים ברחובות הרקומים אורות מהבהבים וכרוזי חשמל המתלקחים ונדעכים חליפות. פה ושם ראה נשים צעירות רוכבות על אופניים, וכמו מתוך חלום ביקש לשלוח אליהן יד ארוכה כמה אמות, ולגעת בגופן היפה. חיותמן עמד רגע נבוך, וחש כיצד חיכו מעוות את פניו. "נתרחקו כבר", מלמל בלחש, והפנה את מבטו אל בתים גבוהים ואל אור בהלות קלוש שנותר בהם מן הלילה. מאחת החצרות, שלא ניתן לראותה מפה, נשמעו קריאות מוחלדות שהלכו ונתרחקו ולא נותרו מהן אלא המיה המומה ורסיסים של מילים מחווירות. אף על פי שלא הייתה לו מטרה מסוימה, התשוטט לו מרחוב למבוי, ולבסוף פנה אל גינה קטנה, שם, במרחק-מה ממנו זוג הילך לאט, בזיגזגים, זה בכתף זו. אודם קל פרח על פניה של האישה, ונחשול של חום עלה בלבו של חיותמן כששמע את בן לווייתה קורא: "בואי, נלך ללקוט שושנים". אחר, נבלעו במבוא של שער מואר.

בדרכו חזרה היה חיותמן אחוז איזו מתיחה פנימית בלתי נתפסת כמעט, וצעדיו נתמהרו כמו מעצמם. ממרחק-מה ראה בתוך קיבוצי שיחים גבוהים אדם צעיר משמר את שער הבית כבולש. "האפשר לאדוני שתיתן לי להיכנס?", נתמלטה השאלה פתאום מפני חיותמן בהתקרבו. "כאילו אינו יודע במה עסוקים. תחזור מחר", השיב לו הצעיר בכעס. חיותמן נתן עליו, מלמטה למעלה, עיניים תמהות. "ל-לא, זה לא ייתכן. כוונתי לומר, כאן ביתי", והפנה אצבע אל עבר החלון שלפניו. הצעיר נסוג צעד לאחור, הרים את שתי ידיו כנכנע, ונדמה כמחייך מתחת לשפמו. אחר אמר, "בבקשה, ייכנס".

כבר מן הפרוזודור נשמעו קולות שאגה, שעוד יותר משנתפסו בחושיו של חיותמן, היו נתפסים לדמיון בדרך המופשט כביכול, בלתי ממשיים, מרוחקים, כאילו לא נתרוממו ועלו מבעד לדלת הסגורה שלפניו. חיותמן עמד רגעים אחדים כנדהם. כאשר גבהו פתאום מן החדר נשימות פרועות, תמהות, אשר נשמעו לו כיבבה מרוסקת ולרגעים כהצטחקות פתאומית, נסוג מן הדלת, איבד את שיווי המשקל, ונפל אחורנית. רק עכשיו הבחין בפיסות נייר מקומטות, כרטיסי נסיעה אחדים, זנבות סיגרטה, גפרורים, אי אלו מעות קטנות ופתיתי טבק שניקדו את הרצפה, המוכתמת עקבות נעליים חיוורים. כשראשו כאוב גרר חיותמן את רגליו אל הרחוב, ובדרכו חלף על פני הצעיר הבולש, שהחל לצחק בקולי קולות. ההורים משונים נדחקו ועברו בו מסוכסכים זה בזה. הוא עצם את עיניו, נשען על כותל של בית, וכל העת עלתה פיצי בדעתו. הרחוב היה מלא בגופה העירום להחריד, ובדמיונו נצטיירו ידי זרים צובטים את ירכיה הרכות, מלקקים בלשונם את תלולית הבטן, שורטים את גבה, נתלים בפיהם בפטמות השדיים, מנשקים ונושכים אותן, מורטים ודורסים את גופה החלק, מגלישים בכוח אל בין רגליה אצבעות ואת עצמם. "פיץ, פיץ, פיץ, פיץ", גנח חיותמן, ואחר החל לרוץ בכל כוחו, כאילו היה נרדף.

למחרת, כשיצא חיותמן אל הרחוב תוגה מחנקת אחזה בו. העיר נאנקה מתוך המולה מופרזת, פושטת צורה ולובשת צורה בכל רגע ורגע. מאי שם נשמעו שריקות קטר

קטועות, צרחות בעלי דוכנים, טוטי אוטומובילים, ציוצי אנקורים לא נראים ונביחות תועות. "פלוֹ-קי", "בי־זו", נשמעו קריאות בעלי הכלבים מתחרות אלה באלה. "חיותמן", התנגן בחוזק קולו של שכן, "מה שלום האדון?", וכעבור רגע הוסיף "והגברת?". זוועה עברה בבשרו של חיותמן, ששילח לעברו פנים מבהילים. מיועף עד כדי התעלפות הילך חיותמן לאורך השדרה הראשית, ומדי פעם העיף עין אל השעון. זקנה שלא הכיר נתקרבה אליו מרחק צעד אחד ופלטה "אימת השעון, אדון חיותמן?", אחר הוסיפה "אישה הגונה יש לו לאדון, הגונה מאוד פססס!". חיותמן שוב הוציא את שעונו והרהר, צריך לחזור הביתה! כן, צריך לִילֵךְ! פיץ ודאי דואגת לו.

בהתקרבו אל ביתם, ראה לפני השער עֶרְמַת גברים, ברובם צעירים סמוקי פנים, שֶׁעָרַם פרוע, והם מטלטלים ודוחקים זה את זה, מתאבקים ומסתחררים כבעלעול. פה ושם נראתה אישה נהדפת מצד אל צד, זועקת "תנו להיכנס!". קולות שחוק עמומים ומפחידים נשתמעו מתוך ערבוביית הפרצופים. חיותמן נתחלש והתחיל רועד כבתוך קדחת איומה. הוא לא נועז להוציא הגה, רק שוטט הכול בעיניו, וידע שדבר־מה איום מתחולל שם בפנים. הוא נעמד רגעים אחדים בראש מורכן, תוהה מי יאמר אליו מה יעשה.

חיותמן נתרחק מעט מן המקום. אי שם התחיל הולם שעון מרוחק שלוש. הוא ביקש עכשיו להלך ולהלך, להתערב בהמון המטיילים שעל מדרכות העיר. באותה שעה ידע כי אי אפשר לו לשוב שם. החזרה הביתה נדמתה בעיניו משונה כל כך, עלובה כל כך, ממש כאילו ציוו עליו לעוף אל הירח, אל כפרים על המַרְס, כאילו ציוו עליו לשים קץ לחייו. חיותמן הקיף את הבית פעם ועוד פעם אחת, ואחר נעמד שוב ליד שער ביתו. ההמולה שככה מעט, ונראה היה שהצעיר הבולש מתוך קיבוצי השיחים התגבר על המהומה. בשתיקה פילס לו חיותמן דרך בינות האנשים. כשנכנס אל ביתו ראה ישובים בפרוזדור על שורת כיסאות ארוכה גברים צעירים ממתינים להיכנס אל החדר. מבעד לדלת שמע שאיפות רוח בקול מתאווה, עבה ונצרך כשל חיה איומה. חיותמן שלח מבט אל שורת הגברים ופלט בשקט "מי אחרון?".

נעה אמיתי, ננה אריאל, אלכס בן ארי, עומר ברקמן, קורל גדג',
הדס גלעד, דורי דרדיקמן, דנה הלוי, שני חכימי, עופר טיסה,
ענבל כהן-אור, עינת לביאד, סיגל נאור פרלמן, אורית מיטל,
אבנר מרים, יעל ערן, שני פוקר, חמוטל פישמן, חניתה כהן קמחי,
חולקט ~ אורי קריין, רומן, נטע שאולוב, קרן שפי, אפרת ששון

תהלוכה

את היצירה הבאה כתבו 24 כותבים וכותבות, במכתב שרשרת שהועבר במייל, במהלך חודש מרץ 2022.

כל אחד כתב שורה אחת, והזמין כותב או כותבת נוספת להמשיך את התהלוכה בעוד שורה. כל כותבת ראתה רק את השורה האחרונה שנכתבה, ולא את השיר השלם. כל מכתב שרשרת יצר תהלוכת כתיבה של מחברים ומחברות שאין ביניהם בהכרח קשר או הכרות.

פתחנו תהלוכות רבות. חלקן נגדעו מיד או גוועו מהר מאוד. אחרות המשיכו והמשיכו. חלקן יצאו חסרות פשר. באחדות נגע חסד ההקשבה והמקרייות. כמה מהן מוצגות כאן לפניכם.

זהו ניסיון לכתובה משותפת, הזמנה להניח יד על כתף ולהתחיל לצעוד בלי לדעת לאן.

עורך: אבנר מרים

* תודה מיוחדת לכותבות ולכותבים שלקחו חלק בתהלוכות שאינן מופיעות כאן.

*

אני שָׁמָּה יָד עַל הַכֶּתֶף שְׁלֹךְ וְאֲנַחְנוּ מִתְחִילוֹת לְצַעַד
מוֹזָר מְאֹד לְחוּשׁ עֵינַיִם שֶׁל אִשָּׁה נְעוּצוֹת בְּגַב שְׁלֹךְ

*

אני נְצַמְדֵת אֶל חֶסֶר הָאוֹנִיִּים עַד שְׁבוּקָע נֶצֶן הַזְּדֵהוּת
עוֹלָה כְּמוֹ חֲרִצִּיּוֹת בְּשׁוּלֵי מַעֲזֵבָה
גְּבֻעוֹל אָבִיב חֲצוּף מְנַפֵּשׁ חֲרָבָה
וְהוּא הַשְּׂאֵלָה וְהוּא גַם הַתְּשׁוּבָה

*

זֶה נִמְשָׁף אֵלַיךְ
זֶה נוֹהֵה אֵלַיךְ
(וְזֶה מִמְשִׁיךְ הַלְּאָה)
אֶל הַמִּפְתָּן הַבָּא

הַטּוֹר הַחֲדָשׁ: לְלַגֵּם לְפִתָּן אוֹ לְנַגֵּב רֶבֶה
הַטּוֹר הַחֲדָשׁ: מִהֲרַצְפָּה הַמְּלַכְלֶכֶת בְּזוּיֵת מוֹזָרָה שֶׁל הַגֵּב

*

אני מְנִיחַ יָדַי עַל גִּבְךָ וְאֲנַחְנוּ מְדַלְּגוֹת בְּגֵן יַעַר בֵּין הַכְּנִסִּיָּה לְצַעַר בְּעֵלֵי חַיִּים
הַטּוֹסִים קוֹרְאִים וּמְנִיפָה נִפְרֶשֶׁת בְּחִזּוֹנִי, הַכְּלָבִים נוֹבְחִים וּפְחָד הַנְּטִישָׁה נְצַמֵּד
אֶל הַצְּלָעוֹת
אֲנַחְנוּ נְאֻלְמוֹת. מוֹצְאוֹת מַחְסָה לְרַגְלֵי עֵץ גְּבֵה. בְּמַרְחָב שֶׁהַתְּפֹנָה מֵאֲתַנּוּ
צַפּוֹר מִתְחִלָּה לְשִׁיר:

*

"יש לך כשרון לשכב בגבה הדשא", אמר המורה הרוחני
אבל אני רציתי שילמד אותי ללכת על צמרות
הוא אמר לי "קדם תלמדי לפל"
לא ידע שאני המורה

*

שכחתי את העינים על הספסל בחוץ
ובכל פעם שהן נעצמו נפקחו בי שלך
מדליקות פנסים בסמטאות החשוכות שלי
כמעט הצלחתי להעלים מהן עין

*

כבישים שחרים נמתחים תחתיהן
פוסעות בדממה אל עתיד מערפל
כציקדות שקולן אבד מחסר אור
נאלמו המקוננות מעל קברה של ורניקה
(אנו נאלמות אל תוך גבולות גופינו)
ועכשו ביער המשגע הזה אין את מי לאהב

*

פערו עפעפים, הרחיבו אישונים, הביטו בתחתית חומת הבטון

הילולה

♦

משתה שבירת צום

הפיד באינסטגרם שלי שִׁבְעָ. מלא תמונות של אוכל ושתייה שעושים חשק. מלא צבע מלא תוכן. גם היין תופס מקום מרכזי בעולמי. בתי מערבבת עבורנו קוקטיילים ממדף האלכוהול העשיר. המדפים במטבח שלי מלאים בחומרי גלם מגוונים, מעניינים, איכותיים. אני חיה בצד השִׁבְעָ של הכדור, מבשלת לאנשים שִׁבְעִים.

ההתפרצות הגעשית בין "לא היה לי" ל"עכשיו ידי משגת" היא חלק בלתי נפרד מהתרבות הישראלית. אנחנו מחליפים מצוקה בשפע, חוסר אונים כלכלי בצרכנות דוהרת. כשזה מגיע לאוכל, במיוחד בעידן הפומו, כל תמונה משולחן של אחרים עושה לי קוץ' בלב. אני רוצה גם. אני רוצה עוד. והרצון אינו שבע.

המחשבה לכתוב תפריט משתה גרמה לי לשאול את עצמי במה בעצם זה שונה מהחיים האלה שאני מנהלת סביב האוכל, חיים שפל רגע בהם נראה כמו משתה. איך לחשוב מחדש משתה, כזה שחוגג את היש אחרי שהגוף התענה בחסר. חשבתי על שבירות הצום לעת שקיעת השמש במסורות השמיות: הארוחה המפסקת של יום כיפור, סעודות האֶפְטָאָר של חודש הרמדאן ועיד אל פיטר. חשבתי על המסורת הנוצרית של הקרנבל, שהיא פרידה מהבשר. בסוף נזכרתי במנה בדואית שהיא הביטוי האולטימטיבי של עושר. הכנסת אורחים שהיא תצוגת תכלית של כל מה שיש לו למארח לתת: גמל, ממולא בכבש, ממולא בעופות, ממולאים ביונים הממולאות בעלי גפן.

דבר בתוך דבר בתוך דבר. כיסי אוכל גדושים. מעטפת גמישה של חיה או של בצק, תפורה או מקופלת, שמסתירה בתוכה את העושר שהיא מבקשת להעניק. בהשאלה לכאן ועכשיו, בחסות עושר קולינרי ושפע, עם חיבה לאוכל מקומי וחיבור ליצרנים קטנים, חוות וחקלאים, מתוך כל אלה נולד המשתה האפשרי והבלתי הגיוני הבא.

טלה ממולא תפוח ממולא שזיף ממולא בשר

שוק טלה צעיר עסיסית ורכת־טעם, משוחה בדיֶבֶס ענבים חברוני (את הענבים דָרְךְ דאוד במגפי גומי בחצר האחורית של ביתו בבית אָמֶר), ממולאת בתפוחי עץ גליליים (שנקטפו כשעצרנו בצד הכביש ושלחנו יד מבעד לגדר. קטיף אסור), ממולאים בשזיפים מיובשים (השמש הטורקית הותירה אותם בשרניים), שבשולו ביין רימונים מקומי (את הידע הביא מרדכי מבוכרה – שם פגש לראשונה את דודו, שמיד מזג להם כוס יין רימונים מתוק, בירך עליה שהכול נהיה בדברו והזיל אל תוכה דמעה), ומולאו בנתח

אונטריב של פרה מזון הולשטיין (היא ליחכה עשב במדרונות המלווים את הכביש בדרך לבית שאן) ובשום ירוק מקומי (שעוד רגע ייכחד, וניאלץ להשתמש רק בשום היבש והעצוב שמגיע מסין).

כרוב ממולא טחול ממולא בצל ממולא סיגרים ממולאים חלקי פנים

מלפוף בלאדי ענק, עם מעטפת של עלים עסיסיים (גבעולו היה נטוע עד אתמול באדמה), תוכנו רוקן בטרחה רבה ובסכין קטנה וחדה (שני פלסטרים על שתי אצבעות יוכיחו כמה הסכין הזאת הייתה חדה), והוא מולא בטחול כבש שיניב הקצב ניקה טוב טוב (כי אימא, שעשתה את זה תמיד בעצמה בבית, כבר אין לה כוח בידיים), ואז פתח אותו עוד קצת כדי שאפשר יהיה למלא אותו בקלות בגלדי בצל שבושלו עוד קודם אט-אט, עד שנבעה מהם מתקתקות מרעננת (קשה להאמין שפעם היו בהם חריפות וריח כה עזים), ומולאו בסיגרים דקיקים, הדוקים ופריכים מבצק פסטל (שהכינה השכנה כמו ידיה, ומכרה אותם בערמות של עשרה דפים עטופים בשקית ניילון שכתוב עליה 'סופר סופר דופר'), שגולגלו על מילוי של חלקי פנים שמנוניים ועזי טעם של טלה צעיר (שנקצצו דק-דק יחד עם עלי פטרוזיליה ועורבבו עם אריסה של אימא של מתן, שמתבלת אותה בנדיבות ומציפה אותה בשמן זהוב).

לוקוס במעטפת מלח ממולא סרדינים ממולאים ביצי דגים

תחת הר של מלח שנחצב מהמקום הכי נמוך בעולם נקבר דג לוקוס שניצוד במעמקים (המים שם כהים יותר, סמיכים יותר, קרים יותר), בתוכו שוכנים סרדינים טריים, משוטחים ומחותנים (מקפידים בבחירה, שיהיו שניהם במידה שווה, כך שייגעו זנב בזנב, סנפיר בסנפיר), ביניהם ביצי דגים (פנינים קטנטנות ומבריקות מלאות בשמן בטעם ים), אצות (שנאספו במפרץ עתלית על ידי מתנדבים נורווגים מהחוג לביולוגיה ימית) ופירורי לחם אחיד במחיר מפוקח.

בורקס ממולא חניקלי ממולא קרעפלך ממולא דושפרה

בורקס טורקי שמנוני ופריך מבצק יופקה (האופה מתח דפים-דפים מעל השולחן במאפייה, עד שהבצק הפך לדקיק והאור חדר דרכו והאיר את פניו), שנערם דף על דף, ובין דף לדף חמאה מזוקקת מחלב כבשים, ובתוכו חניקלי גרוזיני מפואר, שבושל בציר עשיר, ממולא בקרעפלך (הסבתא הכינה. היא כבר שוכחת, אבל ידיה עוד זוכרות) עתיר בצל שנפרס וטוגן בשומן אווזים (כמו שהיה פעם והנה שוב יש בזמן האחרון), עד שכל הסוכר שהיה בתוכו הפך לקרמל פריך מענג, ובסוף, בפנים, בתוך הקרעפלך, דושפרה בוכרי זעיר (אצבעות ילדה שעזרה לאמה קיפלו בצק מעל מילוי בשר, חמאה ושום).

עוף ממולא בקיבה ממולאת במעיים ממולאים באורז וכבדים

עוף שלם, כזה שניקר זירעונים בחצר המשק עד שנצלה כל הלילה בתנור בחום נמוך, נקי מעצמות וממולא בתבשיל וּשְׁמוּ עֶסְבָּנָה, שהיא קיבה של כבש שנוקתה בקפידה (ממש כמו ששרה ז"ל הייתה עושה ובנותיה עושות עכשיו לזכרה), ובשלה ארוכות עם מילוי של מעיים שנשטפו לכל אורכם, ואז נכרכו בתוך הקיבה, ממולאות אורז עם אריסה חריפה ופיסות כבד בקר ושומן פרה (המילוי נדחס לאט, הופך את מה שנראה כמו קרום דקיק וזניח לצינור תפוח שכמעט מתפקע, קצת כמו הבלונים הארוכים בחגיגות הילדים שעוד רגע עושים מהם צורת פרח או כלבלב).

שוק על ירך בתורת התיאור המתארך

פרקי שיחה בין הפריאק והפריאקיה בַּנְכָר

מערבית: דניאל בהר

מספיק! עד כאן! אמרה היא, נסחפת כל כך בתיאורם
עד כי פספסת את הדבר הנאה ביותר שלשמו נועדו. סברי
את אוזני, אמר. אילו היית מוצא מילה, אמרה היא, שמורה
על ליקוקם או על חפינתם, היה טוב מרבות מהתכונות
שמנית. זאת לא אשמתי, אמר הוא, שהרי פנינה כזאת
לא מופיעה אצלי במילון.

הקטע המובא כאן הוא תרגום ראשון לעברית מתוך אל-סאק על אל-סאק פִּימָא
הַן אַל-פְּרִיאַק (הושלם ב-1855), חיבורו של הסופר וההוגה הלבנוני אחמד פִּאָרְס
אל-שְּׁדִיאַק. זהו חיבור המתאר את תקופת נדודיו של אל-שדיאק בין מלטה, פריז
ולונדון, במסגרת העסקתו בשירותן של חברות מיסיונריות אנגליות, שעבורן מילא
משימות דפוס בערבית: כתיבה, עריכה ותרגום. מלבד אוטוביוגרפיה וספרות מסעות,
חיבורו של אל-שדיאק סופח סוגות ותחומי ידע כמו לקסיקוגרפיה ודקדוק, מקאמה,
שירה, ביקורת תרבות וחברה, פילוסופיה, פילולוגיה, מעשיות פנטסטיות ומכתמים.
הגודש הזה מתווך דרך דמותו של גיבור הספר, אל-פריאק: עליו לשוני, אינטלקטואל
חריף וספקן, נסער ורעבתן, ששמו אינו אלא הֶלְחָם של השם הפרטי ושם המשפחה
של המחבר. אל-סאק על אל-סאק נזכר לא אחת כרומן הערבי הראשון בעת
המודרנית, זאת בשל ריבוי הקולות ושלל משלבי השפה שעמם הוא משחק, כמו
גם בשל התאוה האנציקלופדית להכיל את העולם כולו בגבולות הספר והחקרנות
האובססיבית המגולמת בקטלוג מאות ואלפים של מילים נרדפות, רבות מהן לאיברי
מין ולצורות משגל.

יש שרואים בחיבור אדפטציה ערבית לקטירה בספרות המערב, המזכרת מיצירות כמו גרגנטואה ופנטגוראל מאת פרנסואה רַבֵּלָה, מסעות גוליבר מאת ג'ונת'ן סויפט, טריסטרם שנדי מאת לורנס סטרן, ובובאר ופקושה מאת גוסטב פלובר. הלמדנות האנציקלופדית נבראת בטקסט מחדש בצורה קרנבלית המחברת בין ידע מופשט לידיעה החושית של הגוף, באותו המובן שייחס מיכאיל בחטין את הקרנבליות ליצירתו של רַבֵּלָה. בסגנונו הניסיוני והפרוע עוסק חיבור זה בכל הסוגיות שהעסיקו את הוגי הַנְהִיָּדָה (עידן התחייה של התרבות הערבית הכתובה): השפה הערבית, זכויות האישה, עריצות מוסדות הדת בלוונט, המגע הבין-תרבותי וקבלת רעיונות החילוניות והנאורות הכרוכים במגע עם האימפריאליזם המערבי. אל-שדיאק חוקר את האמביוולנטיות שהוליד המפגש עם תרבויות המערב, אבל גם מבטא את התסיסה בהיווצרותן של זהויות חדשות שרחוקות מחיקוי עיוור של החשיבה המערבית.

השימוש הנרחב של אל-שדיאק בהערות שוליים מבארות הוא כשלעצמו ערעור קרנבלי על החלוקה למרכז ופריפריה, גבוה ונמוך. נוסף על כך, טיפוסי ליצירה זו שמה שמתחיל בטשטוש זהויות למראית העין – הפריאק והפריאקיה המתחפשים למְצָרִים ומקשים על הזרים להבחין מי גבר ומי אישה – נגמר בהשהיית היררכיות אמיתית כשהפריאקיה מתחרה עם בעלה בחריפות אינטלקטואלית ובשנינות מילונאית ועולה עליו בחוזק אבחנותיה. ככל הנראה, הסיבה לכך שלאשת הפריאק קוראים פריאיקיה ולא פריאקה, צורת הנקבה המתבקשת וההגיונית יותר, היא משום שהסיומת אֵיָה בערבית (כמו – יות בעברית) מציינת תכונה מופשטת. הפריאיקיה, אם כן, היא הפריאיקיות בהתגלמותה הטהורה, חלק מן העצמי של המסַפֵּר, ואף החלק היותר פריאקי מהפריאק עצמו.

דניאל בהר

*

הפריאק וזוגתו יצאו לשוטט ברחובות העיר מחופשים כבני מצרים. הוא לבש שרוואל רחב ששיפוליו התגלגלו בשעת ההליכה מלפני כפות רגליו ומאחוריהן; היא התעטפה בגלימת צמר כדי לכסות על שרווליה שעלולים היו להתגולל על הקרקע. העוברים ושבים ובעלי החנויות התפלאו למראה הזוג ולא ידעו אם זוגתו אישה היא. היו ששאלו: זה גבר או אישה? והיו שעקבו אחריהם; היו שמיששו את תלבושתם ובהו בפרצופם ואמרו: כזאת מימינו לא ראינו, דבר שלא גבר הוא אך גם לא אישה. נקרה בדרכם איש מהחריפים שבפוסקי ההלכה האנגלים, ושמו סטיבן. בחן אותם בקפידה מכל צד וזיהה שהפריאק גבר הוא ושהפריאקיה היא אישה. ניגש אליהם ואמר האם אתם – אתה גבר, ואת אישה – תרצו לסור לְבִיתִי לארוחת צהריים ביום ראשון הקרוב? כמה נדיב מצדך, ענו לו. בֵּיתִי, אמר, שוכן מעבר לנהר במקום כך וכך. בואו בבוקר לפני חום היום. כשהגיע יום ראשון עלו על סירה, באו עד מפתנו של הבית, ומצאו את האיש מתכונן ליציאה. נדמה היה

שהוא רצה להביא כמה ממכריו ללטוש עיניים בזוג האורחים אבל שתה לשכרה בדרך או אצל חבריו ולא חזר. כאשר ראה אותם אמר שהוא מוכרח לצאת לסיודורים. אבל הנה זוגתי ואלו הן בנותיי, התיידדו עמן עד שנחזור ונאכל כולנו יחד. ברצון רב, אמרו האורחים, וישבו עם זוגתו. בין המסובים היה גם בחור אנגלי צעיר שהיה ממתיק סוד עם בתו של פוסק ההלכה ואוחז בידה. אז הוא החל לנשקה אל מול אמה והאורחים. פניו של הפריאק הצהיבו, פני זוגתו האדימו, ופניה של האם זרחו. אמרה הפריאקיה לבן-זוגה, איך מנשק הצעיר הזה את הנערה ולא מתבייש מאתנו. ענה לה, אין זה מביש להתנשק אצל הפרנג'ים. אדם שמגיע לביקור, כשנכנס לביתו של אחד ממכריו, חובה עליו לנשק את אשתו של המארח ובנותיו, כולן ללא יוצאת מן הכלל, ובמיוחד בימי חג. זאת אף על פי שהמילה "נישק" אצלם עשויה לבוא במובן של מה שקורה אחרי הנשיקה, אבל זה מנהגם. אבל האם לא ראוי, אמרה, שירגיש בושה, שכן אנו זרים לו. אם דבר כלשהו מותר אצלם, אמר, הרי הוא מותר בפני קרובים וזרים במידה שווה. או אולי סבר הבחור שאנחנו לא יודעים את המלאכה הזאת בארצנו. איזו בערות, אמרה, לחשוב כך, והרי הנשיקה אצלנו לא תבוא אלא בלוויית אנקות ויניקות ורחרוחים ועצימת העיניים. והמנהג הזה שלהם, הרי שלדעתו הוא רפרפני וחסר כל רגש כמי שמקל דעת במה שתחת ידיו. במילוניי, השיב הפריאק, מצאתי כי **מְפֹאֶפְחָה**, **מְלֹאֶרְפָה**, **מֵתֵ אֶרְמָה**, **לֵתֵם**, **פָּרֵם**, **פְּעֵם**, וגם **תְּקִבִיל**, משמעותם נשיקת הגבר לאישה על פיה, או כרסום הפה תוך כדי נשיקה. חי אלוהים, ענתה, הרי הערבים הם האימאמים של ההתנשקות וההתכוונות המלאה. נשיקה על המצח כמו שנוהגים הפרנג'ים האלה היא חסרת משמעות. אבל למה זה שנשיקה במקומות שאינם הפה והלחי חפה מן ההנאה שמרגיש המנושק בשני המקומות הללו? זאת, אמר, מכיוון שאיש צמא לא רווה בהניחו את פיו על פתח כד המים או על צדו. אם כבר הזכרת צמא, אמרה, למה זה שהמשוררים מתארים את הרוק פעם כמתוק ופעם כמרווה צמא? והרי זה ניגוד. אולי, אמר, זה מסודות המקצוע של המשוררים או אולי מבעיותיהן הסבוכות של הנשים. אם כבר מדברים על סודות וסיבוכים, אמרה, האם ינעם לאוהב לשנות הפרשות ריריות ממקום שאינו הפה? ככל שזה נוגע לערבים, אמר, ייתכן מאוד; באשר לפרנג'ים, הם שוללים זאת לחלוטין, כולל הפרשות הפה. יותר מכך, הם לא מבדילים בין דבר לדבר ומכנים הכול "רוק". אפרופו הבדלים בין דבר לדבר, אמרה, איך מכנים אֵם כזו שרווה נחת מלראות את בתה מתנהגת כך, האם נקרא לה סרסורית? פעולת הסרסור, השיב, היא במקור כינוי השמור רק לגבר כשהוא סוחר בנשותיו. אבל למעשה, אמרה היא, פעולה זו נפוצה יותר אצל אמהות מאשר אצל גברים. שהרי אמהות מאושרות כשהן רואות מישהו חושק בבנותיהן. זאת משום שהאֵם, כשהיא רואה מישהו חושק בבתה, מדמה כי אין יופי המפתה את החושק בבת אלא אם כן ימצא גם אצלה, האֵם, ואשר היא מקורו ושורש קיומו, ושמישכת האוהב לענף היא אך כְּפֶסֶע ממישכתו לשורש. כך הפליגו השניים בשיחה עד שעת הצהריים אז הופיעה אחת מבנות החכם האנגלי ובידה פיסת לחם וחתיכת גבינה והחלה לאכול בעמידה. בעקבותיה באה נערה נוספת ועשתה כמותה. החכם הנזכר לעיל התברך בשבע בנות ובמספר בנים. כך היה עד שעברו שעתיים משעת הצהריים, אז ניגשה האם למזומנים ושאלה האם אינכם רעבים? זמן ארוחת הצהריים חלף ובעלי מתמהמה. אמרו לה נחכה עד שיגיע. כשהגיעה השעה חמש צלצל פעמון הארוחה המקבץ

את בני הבית הפזורים כמנהגם של האנגלים בעלי הילדים. עברה שעה והפעמון צלצל בשנית. הוסיפו השעות לעבור עד שהגיעה השעה אחת-עשרה. בתוך כך, הייתה האם פוקדת את המטבח שוב ושוב ומסתודדת עם בנותיה כאילו התרגשה עליהן שואת הַבְּרָמְכִים. אמר הפריאק לזוגתו, אם לא נלך עכשיו, לא נמצא סירה אחר כך, ובעֵבֶר הנהר הזה אין מקום לינה מתאים. קמו אפוא ממקומם, איחלו לבעלת הבית ערב טוב ועלו על הסירה בחזרה העירה. נכנסו אל העיר לקראת חצות ואכלו באחת המסעדות ארוחת ערב שהבליעה בתוכה גם ארוחת צהריים. כעבור מספר ימים אמרה אשת הפריאק לבעלה, דברים משונים ראיתי בארץ זו. מה ראית, שאל. ראיתי, אמרה, גברים שעל פניהם לא צומח שֵׁער והם לא מתביישים. מה כוונתך, אמר. לא הבחנתי בזקן או בשפם על פני הגברים כאן, אמרה, האם הם כולם עלמים צעירים? מה את אינך יודעת, אמר, שהם כל יום מגלחים את פניהם בתער? לשם מה? שאלה. כדי למצוא חן בעיני הנשים, אמר, שהרי נשים אוהבות לחיים נקיות וחלקלקות. לא נכון, אמרה, ונהפוך הוא: לטעמה של אישה בגבר כל מה שמורה על גבריותו. וריבוי השֵׁער על פני הגבר שקול להעדרו בפניה של אישה. ומה כוונת דבריך, שאל, שהם לא מתביישים? האם הציע לך מי מהם הצעה מגונה? טרם קרה, אמרה. אלא שהבחנתי בכך שהם מהדקים את תחתוניהם לגוף כך שמבושיהם בולטים. אבל זה, אמר הוא, צריך להיות לטעמה של אישה לפי ההיגיון שלך. נכון, אמרה, סגנון הלבוש הזה מסב הנאה לאישה יותר מלבושם של הערבים. כך הלוא היא זנה עיניה במראה הירכיים, השוקיים, הבטן והאחוריים; אם כי הידוק מופרז עלול לפגוע במוסר הטוב של מי שלא רגילה במראות כאלה, אף כי זה נאה ומושך יותר. מכל מקום, מה הסיפור של הכמרים האלה? שמתי לב שהמכנסיים שלהם, הקצרים להגזים, גרועים יותר מאלו של פשוטי העם וזה לא יאה לרום מעמדם. ואף יותר מכוער הוא האופן שבו הם מגלחים את שפמיהם אף כי השפם הוא קישוט נאה לפני הצעיר כשם שזָקן מייפה את פני הַזָּקן. איך פיתה אותם המנהג הנלוו הזה בשעה שהם אינם מתחתנים ולפיכך לא צריכים למצוא חן בעיני נשים? חי נפשי, אם היה אחד מהם מבקר במצרים, היו סוברים שהוא מבין הגברים הנשיים הקרויים אצלנו הַ'וֹל, המורטים את שערות הפנים ומגלחים את גופם כדי להידמות לנשים – שיבייש אלוהים את כבודו של כל גבר המתנהג כאישה! וכל אישה המתנהגת כגבר אומר אני, הוסיף הוא. בהחלט, אמרה, וכל מי שמאמץ מנהגים מגונים. ראה את טבע המנהגים פה, איך בכוחם נהיה גילוח שֵׁער סימן למידה טובה ושלמות בעוד שאצלנו הוא מסמן ליקוי ושחיתות. אמת דיברת, אמר. אבל אני רוצה לשאול אותך על משהו אחר, מאחר ששיחתנו התגלגלה לעניין הסיבות שבגינן משתוקק גבר לאישה ואישה לגבר. ומכיוון שאני רואה שאת משופשפת בידיעותייך על ההבדלים האלה, אמרי לי אם כן, והישיבתי בשם הגג (סיגל לעצמו את הנוהג, בכל פעם ששאל אותה על דבר חשוב, להשביע אותה בשם סוד הגג שאליו עלתה לפני שהם נישאו) שתדברי רק אמת לאמתה בכל מה שתשיבי. האם ההנאה של אישה כשהיא מתבוננת בגופו של גבר זהה להנאה של גבר כשהוא מתבונן בגוף אישה? היינו הך, אמרה היא, והראשונה אולי אף גדולה יותר. איך זה ייתכן טוען אני, הוא השיב, והרי גופו של גבר אין בו לא רפות ולא חלקלקות כלל וכלל, בעוד האישה התברכה בתכונות יופי רבות כל כך שנשללו מגברים. למשל, עור רך למגע, אצבעות דקיקות, בהונות וקצות אצבע שוות

ביופיין שהיו שדימו אותן (האצבעות, כלומר) לְעֶסְוֵדָה, לְאֶסְאָרִיעַ, לְעֶזְפוּט וּלְעַנָּם.¹ כמו, למשל, הַדְסָע והרכות של הַפְעָס, הַדְחִיס והַרְוֹאֵג'ב, והאופן שבו הַרְוֹאֵהש עטופים בבשר כך שבכל גליל אצבע מופיעה גומת חן קטנה.² כמו, למשל, כפות ידיים עדינות וכפות רגליים קטנות ואלסטיות, מלאות הקרסוליים והעקבים וקשתות כף רגל שטוחות; כמו המרקם החלק של הַעֲרֵשׁ והַעֲסִיב;³ כמו זרועות דקות, שוקיים מוצקות שאחוריהן שריריים, ופיקת ברך רכה ועגלגלה; כמו דשנות בשר בחצִיָה התחתון, בעכוז, בירכיים, בבטן ובאגן; כמו מותניים צרים, כתפיים חניניות, שכמות ישרות, ובוהק בעצם הַפְּרִיחַ, בחזה ובמַפְאָהר;⁴ כמו צוואר ארוך, תכונת הַעֲטָף, מצח רחב ושַעַר גולש;⁵ כמו היותה בעלת קול קטיפתי וריח בושמי; כמו העדרם של הַחֵאָר, הַרִישׁ והַרְפָּר והסוּרְבָה⁶ בגופה וכמו העדר שַעַר במפשעה; או היותן של אוזניה קטנטנות, ננסיות גמדיות תדמוריות, או מטופחות או מחודדות ורזות. וכמה חן משוך על האוזן כשתלוי עגיל בחלקה העליון. אך כביר ומופלא מכל זה – שדיים בולטים וזקופים, בגודלם ובנפחם; במוצקותם ובעגלגלותם; בדחיסותם ובדוחק מקומם; בהתקערותם ובהתקמרותם; בזחיחותם ובהתנשאותם; בקרמיותם ובסמיותם; בקשתיותם ובגרמיותם; בכדוריותם, בקטיפיותם, בצחרחרותם ובלבנבנותם; בחלקלקותם ובלחלוחיותם; בשמנוניותם ובמתקקותם; בכבודתם ובגודש תכולתם; באבטיחיותם ובאגסיותם; בעטיניותם ובבשרניותם; בקומפקטיותם ובארומטיותם; במפוסלותם ובמגודלותם; בדבשתיותם ובגבנוניותם; בזקירותם ובחלביותם; בקפיציותם ובחושניותם; בפריכותם ובעסיסיותם; בסלעיותם ובבולבוסיותם; באצילותם ובבוטיותם; בהתלהטותם ובבצקיותם; בגאוותנותם ובהתקשחותם; באנכיותם ובקונכייתיותם; בקשיותם ובשקשוקם; בבוהק חזותם ורטט תזוזותם; בעוזזם ושפע תוכנם; בחוזק יציבתם ובגמישותם; בגבשושיותם ובעיקשותם; באחידותם וצפיפות שורתם; בנועם טיפוחם וחן חיטובם; ברפיונם וברפיסותם; בחולשתם ובקוצניותם; בזכות גוֹנָם ובנצנוצם; בהיותם דבוקים או פשוקים; בזוהר התגלותם ובתפארת גדולתם; בהוד רוממותם ועוז כוחם; במלוא שמנמנותם והמוניותם; בשמות רבים התכנו, "שתי המשקלות" בין השאר, שכן ניתן לשקול אותם הן ביד והן במחשבה. גם לרימונים ולתפוחי מדבר דימו אותם ואת פטמותיהם לקוצי הַסְעָדָן והלוא – מספיק! עד כאן! אמרה היא, נסחפת כל כך בתיאורם

- 1 עֶסְוֵדָה היא חיה קטנה ולבנה שאליה משווים אצבעות של נערות בתולות; אֶסְאָרִיעַ הן תולעים לבנות, אדומות ראש, החיות בחולות של ואדי הנקרא זְבִי וצורת היחיד היא אֶסְרִיעַ; עֶזְפוּט היא חיה קטנה, לבנה ורכה למגע, שאליה משווים אצבעות של נערות צעירות; עַנָּם הוא סוג עץ בחג'אז, בעל פרי אדום, שאליו משווים את אצבעותיה המוכתמות של נערה צעירה. [כל ההערות מופיעות במקור]
- 2 דְסָע משמעו הסתרת גיד על ידי הבשר; הַפְעָס הן עצמות גלילי האצבע ומפרקי האצבעות; הַדְחִיס הוא הבשר של כריות כף היד והַרְוֹאֵג'ב הם מפרקי שורש האצבעות או גב האצבעות; הַרְוֹאֵהש הם הוורידים שבגב כף היד.
- 3 עֲרֵשׁ הוא החלק שבין הערקום לאצבעות; עֲסִיב הוא ראש כף הרגל הנקרא גם ערקום.
- 4 מַפְאָהר הוא בשר החזה.
- 5 עֲטָף הוא ריסים ארוכים.
- 6 הַחֵאָר הן שערות האף; הַרִישׁ הן שערות האוזן; הַרְפָּר הן השערות בצוואר ובפטמה; סוּרְבָה הן שערות הוורדות מאמצע החזה לבטן; דָאָד משמעו שמנמנות ומלאות ועור ללא פגם.

עד כי פספסת את הדבר הנאה ביותר שלשמו נועדו. סברי את אוזני, אמר. אילו היית מוצא מילה, אמרה היא, שמונה על ליקוקם או על חפינתם, היה טוב מרבות מהתכונות שמניתי. זאת לא אשמתי, אמר הוא, שהרי פנינה כזאת לא מופיעה אצלי במילון. ובעניין אחר, אמרתי, מדוע זה שאנשים מברכים על כמה שערות רכות או פלומת שער קטנה בפניה של אישה, ובמיוחד אם היה זה באזור שפתייה, בעוד שגברים שסנטרם קירח וחלק בזויים הם בעיני אלוהים וברואיו? באשר לחלק הראשון של שאלתך, אני סבורה כי משום שהאישה יודעת ששום דבר בעולם לא יסכור את צורכה בגבר, די בדבר פשוט כדי לעורר את כיסופיה. אם תאמר, למשל, 'אֵעוֹן בְּאַלְלָה מִן אֱלֹהֵי שֵׁטָאן אַל...' [שישמרני אלוהים מרעת השטן ה...], מספיק שרק תהגה את הברת הַרְי הראשונה בשם התואר של השטן, וכבר היא תשגה באשליות על רַגְל, גבר. חיש מהר ייצבעו פניה בצהוב ובאדום בהתאם לכוונותיה הכמוסות לגביו. וכך גם יקרה אם תהגה את הברת הַרְי אחרי שתאמר בְּאַסְס־אַלְלָה [בשם אלוהים...]. אלוהים, אמרתי, איזו אישה מעודנת וחסונה מטעות. אם כך הוא טבעך המולד והלא מפותח, מה יהיה כשתבגרי ותבשילי? ובאשר, המשיכה היא, לתכונות היופי המצויות באישה ולא בגבר, כפי שאך ציינת אתה, וכפי שהיטיבו לתארם משוררי האהבה והתגאו בהמחשתם הציירים הגדולים, אי הימצאותם בגבר אינה סיבה לא להתאהב בו. משום שהאישה יודעת היטב שדבר לא יסב לה אושר חוץ מגבר, ולכן הימצאותו בכל תכונה שהיא מספיקה כדי לעורר את כיסופיה, כפי שכבר טענת. אינך רואה שהנשים בארצות האדם השחור אוהבות את הגברים שלהן הרבה יותר משהנשים בארצותינו ובמקומות אחרים אוהבות את בעליהן. למה הדבר דומה? לאדם שברשותו ספרים רבים מלאים בסיפורים ושלל אנקדוטות לעומת אחר שאין לו אלא ספר אחד לעיין בו. ראה את בעל הספרים המרובים, איך הוא מתרוצץ מספר לספר ועד שיסיים את כולם דבר לא יישמר בזיכרונו וייתקף מיאוס כשהוא קוראם בשנית. בעוד שבעל הספר האחד, היות שהוא יודע שאם יסיים לא ימצא ספר אחר, הרי לא יזוז מן העמוד שהוא קורא עד אשר יהפוך בו מכל כיוון, יעמיק חקר במשמעויותיו, ישנן אותן, יפנים אותן, יעיין בהן בלבו, יגלף אותן בזיכרונו, יחזה בהן בנפשו ויהגה בהן יומם וליל, יבחן אותן וינתחן, ידמיין אותן, יבדוק אותן בקפידה וידרוש בהן במרץ. המשלתי לך את משל הספרים שהרי אני יודעת שלמוד קריאה אתה. ובאמתחתי עוד משלים רבים שלא סיפרתי. חוץ מזה, הגבר ניחן במידות רבות של יופי שאינן מצויות באישה: כתפיים גבוהות, חזה רחב, רגליים ארוכות וישרות, זרועות מוצקות ומלאות שרירים, כפות ידיים גדולות; היותו חזק, חסון, רב־עצמה, מסיבי, אמיץ, רב־כוח, עשוי לבלי חת, איתן כסלע, בעל גוף כעשת, בעל גב קשה, בעל זרוע איתנה, בנוי לתלפיות, תמיר, אתלטי, קשוח, מחושל, מוצק, שרירי, בעל צוואר עבה, חזה קשיח, בטן כבטון יצוק, שכמות כלהבים, עכוז מפוסל, מותנניים חזקים, אגן נאה, ירכיים כברזל, שוקיים כגלילי זהב, איבר ענק וחטוב, עצמות לחיים בולטות, סנטר מחודד, זקן גברי, אצבעות גרומות וארוכות, בהונות נקיים וכפות רגליים זריזות.⁷ כל אלה הן תכונות שאנו הנשים עשויות לחשוב לנאות בגבר. וישנן סגולות אחרות, שכליות ובלתי מוחשיות כמו, למשל, כאשר הוא עולה לבמת הדרשן

7 רשימת מילים נוספות לתיאור חזוקו של הגבר מצורפת בסוף הפרק.

ונושא דרשה רהוטה, או רוכב על סוס ונושא נשק. כמה יפה הוא גבר שלהב חרבו נושק לאדמה! לו הייתי יודעת קרוא וכתוב, הייתי מחברת בעניינים של הגברים והנשים עשרות מונים מה שחיבר בכל ענפי הידע אותו השיח' שהזכרת בעבר ושאת שמו שכחתי כי הוא מת מזמן. זה האימאם אל-סייטי, אמרתי, רחמי האל עליי. נכון, אמרה, הרבה יותר מהסייטי הזה ומכל המלומדים הסייטיים כמוהו. ומכל השטותיים גם כן, אמרתי אני. אבל האשמה כולה, אמרה, נופלת על אלה שהשאירו אותי ללא השכלה, כי הערבים טוענים שהשכלת האישה משחיתה את מידותיה, ושהאישה, בו ברגע שתוכל לחבר אות לאות, תשתמש בהן לכתוב מכתב אסור אל המאהב שלה. זאת בעוד שאם הייתם עוזבים אותה לנפשה, היו מהווים צניעותה וחוש המהוגנות הטבעיים שלה אמצעי מנע חזקים יותר משלטון האב והבעל. זאת בניגוד למציאות שבה היא כלואה ואסורה ושבגינה היא לא מפסיקה לנסות לברוח ולהתחמק מחומרת המגבלות המוטלות עליה. אפשר להמשיכה למים שיזדככו ויערבו לחך ככל שתיתן להם לזרום ולגעוש בחופשיות. או כאותו ההלך הממהר שככל שהוא הולך מהר יותר, כך האוויר הטופח על פניו מרגיש יותר קר. ובלבי אמרתי: בחיי, היטיבו לעשות. לו הייתה אישה זו לומדת קרוא וכתוב, לא היה נשאר ולו בית שיר אחד מכל מה שחיברתי מבלי שהייתה חוצה אותו לשניים, מפרקת אותו לגורמים ומרכיבה ממנו שיר אחר כנגד כוונתי המקורית. אלוהים אדירים, כוון את ידיעותיה למטרות צנועות וחסוך ממני את הצער לשמוע ממנה עוד.⁸

8 הלן הערת השוליים עם מילים נרדפות ל"חזק וחסון", "מוצק ואיתן", וכל מה שמשמע מהן: עֲתָעָת, כְּנַבְתָּ, כְּנָדְתָּ, מַכְלַתָּ, מַלְיָתָּ, מֵרַתָּ, עֲדַאפְגִּי, עֲפֻדְגִּי, עֲלֵגִי, הַמְרַגִּי, צִלְדֻחַ, צִלְנִקְחָ, צִמְחִמְחָ, צִמְיִדְחָ, כְּרִדְחָ, כְּלֻדְחָ, דְחֻחָ, מִגְ'לְנֵדָא, גְ'לְעֵדָא, גְ'לְמֵדָא, צִלְחִ'דָּ, צִמְקֵדָא, דְהִיִּדָּ, עֲרַבְדָּ, עֲצֻלְדָּ, אֶקֻדְדָּ, ד'פֵּרָא, ד'מֵרָא, ד'מֵרִי, זֶבֶר, זֶמֶר, צִמְעֵרִי, דְבִיר, דְבִטֵר, דְבִרְטֵרָא, עִיזָאֵר, עִשְׁנֹזֵר, קִבְעֵת'רָא, קִנְאֵצֵר, כְּמֵאֵתֵרָא, תִּיזֵר, גְ'לְבִזֵר, גְ'לְאֵפִזֵר, ח'זֵאֵח'זֵר, תְּרֵאֵמֵזֵר, דְחֹזֵר, דְבֵאֵרֵזֵר, עֲדֵמֵזֵר, עֲלֵכֹזֵר, עֲלֵנְכֹזֵר, פִּיזֵר, קִלֹזֵר, קִלֹזֵר, מְלֹזֵר, חֵמֵאֵרֵסֵר, דְח'נֵסֵר, דְרֵאֵהֵסֵר, דְלֵהֵמֵסֵר, מֵתֵשֵׁמֵסֵר, עֵתֵרֵסֵר, עֲפֵנְדֵסֵר, עֲמֵרֵסֵר, קֵלְמֵסֵר, קֵנְאֵעֵסֵר, הַפֵּלֵסֵר, הַמֵּלֵסֵר, פֵּרֵאֵפֵדֵר, פִּידֵר, מֵתֵח'מֵטֵר, דְבִנְטֵאֵר, דֵּפֵטֵר, עֲמֵלְטֵר, מְעֵלְטֵר, דְלִיעֵר, צֵנְקֵר, דְמֵקֵמֵפֵר, צִמְכֵיפֵר, צִמְלֵפֵר, עֲבִנְפֵר, עֲרֵפֵר, גְ'עֵדֵלֵר, חֻוּלֵר, עֲרֵנְדֵלֵר, עֲנֵת'לֵר, כְּמֵת'לֵר, כְּנָבֵלֵר, כְּנֵהֵדֵלֵר, נְבֵתֵלֵר, בְּהֵצֵסֵר, דְלֹזֵסֵר, מֵרְגֵסֵר, דְרֵגֵאֵמֵהֵר, עֲרֵדֵסֵר, פִּיסֵר, קֵרֵשֵׁסֵר, הִיזֵסֵר, הִיֵּצֵסֵר.

הלשעבר והסרסורית (מימיאמבוס 1)

מיוונית: שמעון בוזגלו

המשורר הַרוֹדֵס פעל כנראה במחצית הראשונה של המאה השלישית לפני הספירה, ייתכן שבאי קוס (סמוך לדרום-מערב טורקיה המודרנית). בסוף המאה התשע-עשרה התגלה פפירוס מהמאה השנייה עם שמונה מימיאמבים שלו ופרגמנטים ממימיאמבוס תשיעי. מימיאמבוס הוא שיר דרמטי, שלא ברור אם הוצג על במה (בסדר גודל של אירוע ביתי פרטי) או הוקרא על ידי כמה אנשים. המשקל בו – ביוונית – הוא הטרימטר היאמבי.

הערות הבימוי בגוף הטקסט הן תוספת שלי, לפי הבנתי את הטקסט.

שמעון בוזגלו

*

הנפשות הפועלות

מְטֵרִיכָה: זונת-צמרת לשעבר, ועדיין אישה צעירה.

תְּרִיסָה: המשרתת שלה.

גִּילִיס: סרסורית מבוגרת וידידה של מטריכה.

חורף, שעות היום, העיר קוס באי קוס, הבית של מטריכה.

מטריכה

תְּרִיסָה, מישהו דופק בדלת. את מוכנה לבדוק אם זה מישהו משלנו שהגיע מהשדות?

(תרייסה ניגשת אל הדלת)

תרייסה

מי דופק בדלת?

גיליס

אני.

תרייסה

מי את? את מפחדת להתקרב?

גיליס

הנה, התקרבת.

תרייסה

אז מי את?

גיליס

גיליס, אימא של פיליפס.

תודיעי למטריכה בפנים שאני כאן.

תרייסה (אל תוך הבית)

היא קוראת לך –

מטריכה

מי?

תרייסה

גיליס.

(גיליס נכנסת).

מטריכה

גיליס ממי!

(פונה אל תרייסה)

חומד, תשאירי אותנו לבד.

(תרייסה יוצאת)

במה זכינו, גיליס?

מה קרה שאֵלָה כמוך

מואילה לרדת אל בני תמותה פשוטים כמונו?

בחי, נדמה לי שעברו כבר חמישה חודשים

מאז שמיישהו ראה אותך – אפילו בחלום! –

מתקרבת לדלת הזאת.

גילים

אני גרה רחוק, ילדה,
והבוץ בדרכים מגיע עד הברכיים,
ואני חלשה כמו יתושה.
הזקנה גומרת אותי,
יושבת עליי כמו צל.

מטריכה

תעשי לי טובה, אל תאשימי את הגיל שלך –
את עדיין יכולה לדפוק מספר או שניים!

גילים

יופי, תצחקי עליי, זה מתאים לצעירות כמוך.

מטריכה

טוב, אל תתחממי לי.

גילים

נו, ילדה, כמה זמן תהיי בלי גבר
ותשכבי לך לבדך במיטה?
מאז שִׁמְנַדְרִים הפליג למצרים
עברו עשרה חודשים,
ואפילו מילה לא שלח לך.
זהו, הוא שכח אותך לגמרי,
ושותה לו מהמה-שמו של מישהי אחרת.
יש שם במצרים מקדש של אֶפְרוֹדִיטָה,
וגם כל מה שרק תחשבי עליו:
עושר, מועדונים, כוח, חיים רגועים, כבוד,
מופעים, פילוסופים, זהב, צעירים,
מקדשים נוצצים, המלך נהדר,
מוזיאון, יין, כל הדברים הטובים שרק יתחשק לך,
נשים בכמות יותר גדולה – בחיי מלכת השאול –
מכל הכוכבים שהשמים משוויצים בהם,
יפות לא פחות מהאלות שרצו פעם אל פְּרִיס,
לשפוט מי הכי יפה ביניהן – ושיסלחו לי האלות.
אז, מסכנה שלי, מה עובר לך בראש
שאַת מחממת לך ככה אֶת הכיסא?
עוד לפני שתשימי לב, את תזדקני
וכל היופי הפורח שלך יירקב.

תסתכלי לצדדים, יומיים-שלושה,
ותבלי לך קצת עם מישהו אחר:
ספינה שעוגנת רק עם עוגן אחד
לא בטוחה בכלל.
אם המוות יבוא,
אף אחד לא יוכל להחזיר אותנו לחיים,
ואף אחד לא יודע מה יהיה.
החיים הם ספינה בסערה איזומה.
טוב, יש מישהו פה שמקשיב לנו?

מטריכה

אף אחד.

גילים

יופי, אז תשמעי מה באתי לספר לך:
גִּילֹס – הבן של מְטֵלִינָה, הבת של פִּטְיָקִיאון –
ניצח חמש פעמים בתחרויות הספורט:
פעם, בקבוצת הנערים, בְּדֶלְפִי;
פעמיים, בקבוצת הנוער, בקוֹרִינְתוֹס;
ופעמיים – לא פחות! – בתור בוגר,
בתחרות האַגְרוֹן במשחקים האולימפיים.
הוא אמיד, שקט, לא פוגע ביתוש,
בתול עם חותמת.
בקיצור, הוא ראה אותך בתהלוכה של הפסטיבל
ונדלק עלייך עד הקורקבן.
מאז, ילדה, הוא לא עוזב את הבית שלי,
לא ביום ולא בלילה,
ולא מפסיק לבכות לי, להתנחמד אליי,
ולמות מתשוקה.
אז, מטריכה, ילדה שלי,
תרשי לאפרודיטה את החטא הקטנטן הזה
ותתמסרי אליה,
כדי שהֶזְקְנָה לא תתקיל אותך
לפני שתשימי לב.
שני דברים תרוויחי ככה:
גם תעשי חיים משוגעים
וגם תזכי במשהו יותר גדול ממה שאת מצפה לו.
תחשבי על זה, ותעשי מה שאני אומרת לך –
באלוהים, אני מתה עלייך.

מטריכה

גִּילִים, הַשְׁעָר הַלְבָן שֶׁלְךָ
שִׁיבֵשׁ לְךָ תִשְׁכַּל.
אֲנִי נֹשְׁבַעַת בַּחֲזוֹרָה הַבֵּיתָה שֶׁל מְנַדְרִים
וּבֵאלֹהֵי הָאֱהוּבָה שְׁלִי –
אִם הֵייתִי שׁוֹמַעַת אֶת זֶה מֵאִישָׁה אַחֶרֶת,
הֵייתִי מְצַלִּיעָה אוֹתָהּ בְּצַלִּיעָה מֵהַדִּלֵּת
וְלֹא נוֹתֵנָת לָהּ לְהִתְקַרֵּב לְכֹאֵן יוֹתֵר.
יִקִּירְתִּי, שְׁלֹא תַעֲזִי לְהִגִּיעַ לְפָנַי שׁוֹב
עִם עוֹד עֲנִיין אֶחָד כֹּזֵה.
לְכִי וּסְפְרִי לְצַעֲרֹת
אֶת מֵה שֶׁמֵּתֵאִים לְזַקְנוֹת לְסִפְרִי.
תִּרְשִׁי לִי, לְמִטְרֵיכָה, הַבֵּת שֶׁל פִּיתְאֹס,
לְחַמֵּם אֶת הַכִּיסָא.
אֶף אֶחָד לֹא יִצְחַק לִי עַל מְנַדְרִים!

(פאזזה)

אבל, אומרים לי שגילים לא זקוקה להזמנה מיוחדת.

(קוראת למשרתת בלי להרים את הקול, כי היא יודעת שהמשרתת מצותתת לשיחה מאחורי הדלת.)

תריסה, תשטפי את הכוס ותני לה לשתות
מנה של יין נקי עם טיפת מים.

(אחרי רגע המשרתת נכנסת עם מגש, שעליו מונחים קנקן וכוס.)

גילים

לא, באמת, תודה.

מטריכה

נו, גילים, שתי.

גילים

טוב, אבל רק תדעי
שלא באתי בשביל לשכנע אותך.
זה בגלל הפסטיבל, את יודעת.

מטריכה

אז לכבוד הפסטיבל, קדימה, שתי.

גיליס

שיהיה, ילדה שלי.

(שותה) בחיי דְּמָטָר, מטריכה,

בחיים גיליס לא שתתה יין יותר טעים!

להתראות, ילדה, ותשמרי על עצמך.

כל עוד גיליס חיה ונושמת –

הלוואי שמִירְטָלָה וסִימָה יישארו לי צעירות.

אנדראה זנוטו

מזמור ונציאני

מאיטלקית: טל יחזקאלי

שְׁלֹמֶה הַפִּיגוּרָה, שְׁלֹמֶה הַנְּטוּרָה,
שׁוֹפְעַת קַרְנִים כְּשַׁעַת הַזְּרִיחָה
כָּל אוֹהֲבֶיהָ יִשְׂאוּ לָהּ בְּרָכָה:
הֵה וְנִצְיָה הֵה מְלֻכְתָּא הֵה וְנוֹס־יָה

נְשִׁימְתָךְ הִיא הַרוּחַ שִׁירוֹקוֹ, קָרָה
אֶת רֵעַד הַנְּצִחַת אֶת מְעִירָה,
גְּבִירָה זֶהְבָּה, מְלֻתְךָ הִיא שְׂרָרָה
הֵה וְנִצְיָה הֵה הַנְּצִיָּה הֵה וְנוֹס־יָה

רֵאשָׁה מְקַדְּשֶׁת, אָבֵן, סְפִיר,
אֵזֶן שׁוֹמְעֶת, פֶּה רֵן בְּשִׁיר,
תְּבוּנָה הַחוֹשֶׁבֶת בְּקִדְּשׁ מְזֹהֵיר
הֵה וְנִצְיָה הֵה מְלֻכְתָּא הֵה וְנוֹס־יָה

לְאַרוּסָה וְלֵאֵם, לְשַׁחוּמָה, לְקַשִּׁישָׁה,
אָחוֹת וְכֵלָה, יְלֵדָה וְאִשָּׁה,
מְסֻכּוּיָה בְּשִׁמּוֹן, הַסִּירוֹ הַרְסוֹן, הַנִּיפּוֹ בְּסֶךְ
אֶת כְּלָךְ לָנוּ וְאֲנוּ שְׁלָךְ
הֵה וְנִצְיָה הֵה הַנְּסִיָּה הֵה וְנוֹס־יָה

קִשְׁרוּ לְעִמּוּד, אֶת יְדֵיהַ אֲזִקוּ,
הַיָּשָׁר לְגֵרוֹנָה אֶת הַיַּיִן מְזַגּוּ,
בְּמִבְחָר וּבִטּוֹב פְּטֻמוֹהָ לְרֵב;
הִיא הַשְׁתַּיִנִּית, הִיא זֵלְלַנִּית,
וּמִי יֵדַע מָה עוֹד, מָה עוֹד
תִּתֵּן לָנוּ הַפְּתַיִנִית!

מְנוּשׁ מְזֻדֵּינִי, יִשְׁבֵּן מְחֻרְבֵּן,
סִבְתָּא פּוֹתָהּ, זְקֵנָה מְצַחֵינָה,
כָּל כֶּף עֲסִיסִית, כְּזֹאת חֲתִיכָה,
צְעִירָה וּגְבִירָה, כְּלָה וּגְדוּלָה
אָחוֹת וּקְשִׁישָׁה, בֵּת וְאִשָּׁה,
בְּזַעַה וְעֵמֶל לָךְ אֲנַחְנוּ מוֹרִים –
אֶת הַפֶּרַח לְפִתּוֹחַ לְטוֹב בְּגִבְרִים.

* "מְזֻמּוֹר וְנִצְיָאנִי" נִכְתַּב לְבַקְשָׁתוֹ שֶׁל הַבַּמַּאִי פֶּדְרִיקוֹ פְּלִינִי עִבּוֹר סֵרְטוֹ
"קִזְנוּבָה שֶׁל פְּלִינִי", וּפּוֹרְסֵם בְּקוֹבֶץ הַשִּׁירָה *Filò* בִּשְׁנַת 1976.

שירים

מסינית: דנה שם-אור

לי באי (李白; 701-762) חי בתקופת שושלת טאנג, תור הזהב של השירה הסינית. משירתו נשתמרו יותר מאלף שירים ושישים מסות. לי באי זכור כחובב אלכוהול מושבע, ואף זכה לכינוי "אל היין" (酒仙). האגדה העממית מספרת כי בליל מותו הוא הפריז בשתייה וקפץ מן הסירה שלו אל תוך נהר היאנגצה בניסיון לחבק את בבואת הירח. בספרות הסינית הירח הוא סמל של געגוע לאהובים הנמצאים הרחק, וכן געגועים לבית עצמו. את רוב ימי חייו העביר בנדודים, והרבה לתאר בשיריו את נופיה של סין אשר לא אחת משמשים ראי למצב האנושי או לסערת נפשו. מבחר מצומצם למדי משיריו תורגם עד היום לעברית בידי דב סדן ודן דאור. השיר "אני שותה מתחת לאור הירח" תורגם בעבר על ידי יובל אידו טל ויואב רפפורט, שפירשו את השיר באופן שונה למדי ממני. הדבר מעיד על הקושי להבנות גשר מלודי ורעיוני מן השפה הסינית לעברית.

בתרבות הסינית נהוג לשתות אלכוהול שמיוצר מאורז או מדגנים אחרים (白酒), ולא יין שמיוצר מענבים. מכאן היססתי אם לתרגם את הסימנייה 酒 (jiǔ) במילים "אלכוהול" או "ליקר". לשם המצלול הכרעתי לבסוף לטובת המילה "יין", אף שהיא עלולה להסגיר מבט אתנוצנטרי מערבי.

בתחילת השיר מתואר לי באי חוגג ביחד עם הירח והצל שלו: "ביחד אנו הופכים לשלושה אנשים". בתרגום של טל ורפפורט הם בחרו לינוח את המילה "אנשים" (עם הצל שלי נהיה שלושה), כפי שאני עצמי שקלתי לעשות לשם מצלול השיר. אמנם, בסינית כתוב 'אנשים' (人), וכנראה לא במקרה. כפי שנראה בסוף השיר, הירח והצל עשויים לשמש תחליף סימבולי לחברים שלי באי היה מאחל לעצמו: חברים שתמיד יהיו בקרבתו ושלא יוכלו לאכזב אותו, שפן החברות שלהם תהיה "נטולת כל רגש".

דנה שם-אור

*

אני שותה לבד תחת אור הירח

בין הצמחיה, בקבוק יין
שותה אנכי לבדי, ללא שום אדם קרוב
הכוס מונפת מעלה
מזמינה את הירח הבהיר להצטרף
יחד עם הצל
אנו הופכים לשלשה אנשים

אף הירח לא מבין את ההנאה שבשתית אלכוהול
והצל נשרף אחר גופי
ויחד עם זאת
הבה נתלוו לעת עתה אל הירח והצל
עלינו להנות מהערב
ללא כל הסוס

בעודי מקריא שיר
הירח מתהלך הלון ושוב
בעודי רוקד
הצל מתזז בעקבותי
במצב של ערות אנו חולקים אשר
לאחר שכרון חושים, איש איש מתפזר לדרפו

הייתי רוצה לבסס חברות נצחית
נטולת כל רגש
אני מצפה לפגוש בך
יום אחד
על שביל החלב המרחק

הבה נשתה

האם לא ראית את זרם המים של הנהר הצהב גולש מלמעלה
נוהר בעצמה אל הים
מבלי שישוב לעולם
האם לא הסתכלת בעצב
על שערה הלבן
משתקף במראה הבהירה בחדר הטרקלין
עם עלות החמה היה שחר וארץ כמשי
ובשעות דמדומים לבן כשגלג

אנשים צריכים להנות בכל מאדם בשעתם היפה
אל להם להותיר את כוס הזהב ריקה
אל מול אור הירח
אנשים נולדו כדי להיות מועילים
גם אם יבזבזו את כל הונם
הוא עוד ישוב

הבה נבשל את הפרה ונשחט את השור
בעבור ארוחה נהדרת
ונשתה כוסות יין אינספור,
אדון צאן, מר דאן צ'יו, בואו נשתה מבלי להפסיק
הרשו לי לדקלם לכם שיר
בבקשה מכם, הקשיבו לו היטב:

ארוחה מלאת הוד ומוסיקה
אינה יקרת ערך בשבילי
כל רצוני הוא לשותות עד אין קץ
מבלי להתעורר לעולם
מאז ומתמיד היו הקדושים והראויים בודדים
הנהנתנים בלבד הותירו את חותמם
בעבר, אדון ואנג ארגן ארוחות פאר בפנינג לווה
אלף כוסות אלכוהול הונפו באויר, אשר חסר עכבות

בְּעַל הַבַּיִת, מִדּוּעַ אֶתָּה אוֹמֵר שְׂאִין מִסְפִּיק כֶּסֶף
אָנָּה מִמָּה, לָךְ תֵּבִיא עוֹד יַיִן
לִי וְלַחֲבֵרֵי הַמְּכַבְּדִים
יֵשׁ לִי סוּס יָקָר עֲרֹךְ, בְּגָדִים מְפָאָרִים
קָרָא לְמִלְצָר, אָמַר לוֹ לְהַחֲלִיף אוֹתָם בַּיַּיִן
בוֹאוּ נִשְׁכַּח, חֲבֵרֵי, אֶת כָּל הָעֲצָבוֹת הַקִּימָת מִשַּׁחַר הַיָּמִים.

פול ורלן

שירים

מצרפתית: ריטה קוגן

צדף

כָּל צָדָף מְשַׁבֵּץ וּמְלַכָּה
בַּמְעָרָה, שָׁם הִתְעַלְסָנוּ שְׁנֵינוּ,
הוּא צָדָף יַחֲוִי וּמְשֻׁנָּה.

זֶה הָרֵאשׁוֹן הוּא אֲרָגְמָן נִפְשָׁנוּ,
נִשְׁדָּד מְדָם לְבָנוּ, כְּאֲשֶׁר
בְּעֵרְתִי, כְּאֲשֶׁר נִדְּלַקְתָּ מִמֶּנּוּ;

אֵת כְּמִיֶּהֱתָךְ מִזְכִּיר זֶה הָאֲחֵר,
אֵת חֲוֹרֹנָה, וְאֵז אֶת, עֵיפָה,
גּוֹעֵרֶת בִּי כִּי מִבְּטִי דוֹקֵר;

זֶה כָּאֵן אֶת חֵן אֲזֻנָּה הֵיפָה
עוֹד מְחַקֶּה, מְכָאֵן זֶה מְצוֹדֵד
כְּמוֹ שְׁמִנְמִנוֹת עֲרֵפֶךְ – וְרָדָה, רְפָה;

אֶךְ הָרֵאשׁוֹן אוֹתִי מְכַל טוֹרֵד.

1869

אישה ופּוסי

על הפּוסי שְׁלָהּ היא הִיְתָה רְכוּנָה,
הִיָּה זֶה מְרָאָה מְשׁוּבֵב עֵינִים:
טָלַף לָכֵן וְכַף יָד לְבָנָה
מִתְגּוֹשְׁשִׁים בֵּין הָעֵרְבִים.

הַחֲבִיאָה אַחַת – מְגוֹלֶת קְטָנָה! –
בְּשַׁחֲרֵי הַכֶּפֶפָה הַטּוֹוִיָּה, בִּינְתִים,
צִפְרֵן אָגַט, לְשִׁסְף מוֹכָנָה,
מִשְׁחֹזֶת כְּלֵהֲבֵי מְסַפְרִים.

וְאַף הַשְּׁנִיָּה הִיְתָה מְתוֹקָה,
אֶת הַטָּפֶר הַחֵד פְּנִימָה הַדְּקָה,
אֲבָל כְּלוּם לֹא הַפְסִיד הַשֵּׁטֶן...

בְּחֵדֵר הַמְטוֹת, שֵׁם עֵקֶצֶץ וְנִעוֹר
צְחוּקָה – קָלִיל וּמְדַנְדֵּן –
זָרְחוּ אַרְבָּעָה רְצִי כֶסֶף וְאוֹר.

1866

סרנדה

בְּקוֹל הַמַּת שְׁזַמְרָתוֹ שׁוֹפֵף
מְקַבֵּר קָר,
הַקְּשִׁיבִי אֵיךְ חוֹדֵר אֶל קִיטוֹנָה
קוֹלִי – כּוֹזֵב וּמֵר.

לְצִלִּיל הַמַּנְדוּלִינָה תַּפְעָרִי
אֲזַנִּים וּנְשָׁמָה:
כִּי עֲבוּרָה חֲבֵרְתִי אֶת שִׁירִי –
אֲכַזֵּר וּשְׁטוּף־זְמָה.

לְפֹז וְשֹׁהֵם שֶׁל עֵינֶיךָ שָׂר,
וְהֵן צְלוּלוֹת מִצַּל,
לְלֵתָה שֶׁל שְׂדֵיךָ, לְסִטִּיכָס שֶׁעַר –
נָגַר, אָפֵל.

בְּקוֹל הַמַּת שְׁזַמְרָתוֹ שׁוֹפֵף
מְקַבֵּר קָר,
הַקְּשִׁיבִי אֵיךְ חוֹדֵר אֶל קִיטוֹנָה
קוֹלִי – כּוֹזֵב וּמֵר.

וְכִרְאוֹי אֲזוֹ אֲשַׁבַּח אֶת
בְּשָׂרְךָ בְּרוּךְ הָעֵדְנָה,
שְׁנִיחֹחוֹ מַחְזִיר אוֹתִי כָּל עֵת
לְלִיל נְדוּד שְׁנָה.

וּלְסִיּוּם מְלוֹא נְשִׁיקוֹת אֲמַטִּיר –
שְׁפַתְךָ כִּה חֲכִילִית,
מְתִיקוֹתְךָ הַפְּכָה אוֹתִי מְרִטִיר,
– זְנֻנְתִּי! – מְלֶאכֶת!

לְצִלִּיל הַמַּנְדוּלִינָה תַּפְעָרִי
אֲזַנִּים וּנְשָׁמָה:
כִּי עֲבוּרָה חֲבֵרְתִי אֶת שִׁירִי –
אֲכַזֵּר וּשְׁטוּף־זְמָה.

1866

פנטומימה

פִּירוֹ¹ – אֵינוּ קְלִיטְנֶדֶר² מְכַל וְכַל –
יֻנַּק עַד תָּם בְּקִבּוּק שֶׁל אֶלְכֹהוּל
נוֹגֵס פֶּטָה בְּשֵׁר, חֲדוּר תְּכָלִית.

קְסֶנְדֶּר³, בְּעֵמֶק הַשְּׁדֶרָה,
שׁוֹפֵךְ דְּמָעָה אַחַת בְּלִתֵּי קְרוּאָה
עַל אַחֲיוֹ, שִׁירְשָׁה הַפְּסִיד.

וְאַרְלֶקִין⁴ הֶלֶץ הוֹגָה קוּמְבִינָה
בְּדָבָר חֲטִיפְתָּה שֶׁל קוּלּוּמְבִינָה,
יּוֹצֵא בְּפִירוּאֵט וּמְחֹלּוֹת.

וְקוּלּוּמְבִינָה⁵ בְּהֶקִּיץ נִדְהָמַת
שְׁבָרִיזוֹת בְּקוֹר כְּכָה מְפַעֵמַת
וְשִׁלְבָה שֶׁלָּה הוֹמָה קוּלּוֹת.

1882

- 1 פִּירוֹ – דמות בקומדיה דל'ארטה האיטלקית, משרתו של ליאנדר, אך גם גיבור של פנטומימות צרפתיות רבות, שבהן הוא מתואר כחמדן וערמומי לעתים.
- 2 קליטנדר – דמות ראשית של גבר צעיר, שמופיעה תכופות בתיאטרון של מולייר.
- 3 קסנדר – דמות בקומדיה דל'ארטה, קשיש זועף וקמצן, שרודה בבתו או בבת חסותו ומבודד אותה מהחברה.
- 4 ארלקין – דמות בקומדיה דל'ארטה, פרחח עליו, חובב גיפופים ואוכל טוב.
- 5 קולומבינה – דמות בקומדיה דל'ארטה, בתו של קסנדר או של פנטלונה, לעתים המאהבת של ארלקין או של פיירו.

אימי לואל

שירים

מאנגלית: אורית נוימאיר פוטשניק

השבשבת פונה דרומה

הנצן מתעלה על עלי הכותרת.
דבר לא ישוה לנצן לבן
נקי מצבע ובצבעים כלם,
מבהיק לאור הלבנה,
מלטף ברוח הקלה.

Pictures of the Floating World, 1919

הסטתי הצדה את עליך,
אחד אחד:
העלים החיצוניים, הרחבים;
העלים הקטנים,
הנעימים למגע, סגלי העורקים;
העלים הפנימיים, עוטי זגוג שקוף.
אחד אחד
פרעתי את עליך,
עד שהזדקפת כפרח לבן
מתנועע קלות ברוח הערב.

פרח לבן,
פרח שעוה, פרח של ירקון, ברקת חלקה;
פרח עוטה כפור,
בצל הארגמן.
היכן גדל פרח כזה בכל הגן?
הכוכבים מתגודדים בעלי הלילה
להביט בך.
הלבנה מאירה אותך באור כסוף.

האמנית

מדוע את מתבצרת בזהב ובסגל?
מתעמקמת תחת קפולי המשי?
אינך רואה שמעשי רקמה אוכל לקנות בכל חנות בדים?
ושאני חנוקה מהדמדומים של צבעיהם?
את תהיי חורת להדהים,
כל כך שקטה;
אך קמוריה יונקו מעלה,
כמו סילון מים צלולים.
רטט מים נתזים יעבר בך.
רצוא ושוב יחלף בך רעד מהסס.
וגם אני ארעד
בהביטי.

הבדים מסגורים בצבעיהם
ובכל זאת אוכל לשאת את יפיה – חשוף.

Pictures of the Floating World, 1919

המכתב

מלים קטנות, צפופות, משרבטות על הניר,
נגרות כרגלי זבובים.
מה נתן לומר על התלקחות הירח
בעלי האלונים?
או על חלוני העירם והרצפה החשופה
המרססת באור הלבנה?
בשגעונותיה הקטנים, בפתוליה, אין שום דבר
מהפריחה הקוצנית,
והניר הזה משמים וקר, חלק בחנו הבתולי
תחת ידי.

אני עיפה, אהובתי, מלשרט את לבי כנגד
התשוקה אליך,
או מלסחט אותו לטפות דיו קטנות
ולשגר בדאר
ולרתח כאן לבד, תחת האש
של הלבנה הגדולה.

שוויון הסתיו

מדוע אינך ישנה אהובתי?

כֹּל כֶּךָ קָרַעַד שֶׁהַכּוֹכָבִים נִשְׁלָפִים מִהַשָּׁמַיִם
כְּטַפְרֵי זֶהָב הַמְסַרְבִּים לְשׁוֹב אֶל חֲבִיוֹנָם.
הָאֵח רֹחַשׁ בְּנַעַם
וְאֲנִי יוֹשֶׁבֶת כְּאֵן, קְשׁוּבָה, מְצַפֶּה לְשִׁמּוֹעַ אֶת
נְשִׁימוֹתֶיךָ הַסְּדִירוֹת מִהַחֹדֶר מֵעַלִּי.

מה מעיב על שנתך, אהובתי?
האם זה אותו סיוט שבגללו אני קשובה ומתוחה
ואינני יכולה לקרוא?

Pictures of the Floating World, 1919

היעדרות

כּוֹסֵי רִיקָה הַלֵּילָה,
שְׁפִתֶיהָ יְבֹשׁוֹת, קָרוֹת,
צוּנְנוֹת בְּגִלְל הַרוּחַ הַחוֹדֵר מִהַחֲלוֹן.
רִיקָה וַחֲלוּלָה הִיא נוֹצְצַת בְּלִבָּנָה לְאוֹר הַיָּרֵחַ.
הַחֹדֵר מֵילָא בְּנִיחוּחַ הַמוֹזָר
שֶׁל פְּרָחֵי הַוִּיסְטֵרִיָּה.
הֵם נְעִים עַל קַרְנֵי הַיָּרֵחַ
וְנוֹקְשִׁים כְּנֶגֶד הַקִּיר.
אֶךְ הַכּוֹס בְּלִבִּי דוֹמָמֶת
וְקָרָה וְרִיקָה.

כְּשֶׁאֶת בָּאָה, הִיא עוֹלָה עַל גְּדוֹתֶיהָ,
אֲדָמָה וְנִרְעָדָת, שׁוֹפְעַת מַדָּם,
דָּם הַלֵּב לְהַרְוֹת צְמָאוֹנָה;
לְמִלָּא אֶת שְׁפִתֶיהָ בְּאֵהָבָה
וּבִטְעַם הַמְתוּקָה, הַמֵּר שֶׁל הַנֶּפֶשׁ.

Sword Blades and Poppy seed, 1914

שירי אהבה מרוקאיים

תיעד ותרגם מערבית-יהודית: יוסף שיטרית

שירים אלה הם מבחר מתוך מאות שירים שרשמתי מפיהן של נשים יהודיות ממרוקו. השירים תורגמו לעברית מערבית-יהודית. הם שייכים לסוגה הנקראת "שירת הערובי" או "הערוביית", שהייתה במקורה שירת השבטים הנוודים "בנו הלאל", שמוצאם בערב ונדודיהם הובילו אותם למצרים. השירה הועברה בעל-פה מאם לבת, הן בחברה המוסלמית והן בחברה היהודית, אך הרפרטואר השירי של שתי האוכלוסיות אינו זהה. על פי האומדן שלי רק עשרה עד חמישה-עשר אחוזים מהשירים משותפים לשתי החברות. במסורת המוסלמית רבים יותר השירים הרומנטיים, המעלים על נס את האהבה, חדוותיה, התרגשויותיה ואכזבותיה. ואילו במסורת היהודית רבים יותר השירים הליריים המפנים אל השמחות והיגונות, אל הידידות והבדידות, ואל התסכולים והמוזרויות של החיים.

יוסף שיטרית

*

1. לוֹשִׁי עוֹד אֶת הַבְּצֵקָה, כְּלִילַת יָפִי.
אִם תִּרְצִי לְשׁוֹלֵיַת נַחְתּוֹם אֶהְיָה.
עֵינֶיךָ מְאֻפְרוֹת, יָאָה לְהֵן הַיָּפִי.
לְחִיֶּיךָ וְרִדוֹת כְּאֲשֶׁכּוֹל תַּפּוּחִים.
רְפֵאֵנִי שְׁלֵא אָמוֹת, דַּעְתִּי אֶלֶיךָ נִדְדָה.

2. אֶהוּבִי, בְּאֵלֶּהִי, לֹא אֲשַׁכַּח אוֹתְךָ.
לְשַׁכַּח אוֹתְךָ אֵינּוּ עוֹלָה עַל דַּעְתִּי.
אִם דַּעַת אַחַת לִי הִיא מְלוֹנָה אוֹתְךָ
וְאִם שְׁתֵּים הֵן יַחַד מְתִיעְצוֹת עֲלֶיךָ.
וּתְנֵאִי הָאֵהָבָה עֲדִין תִּקְפִּים, כִּידוּעַ לְךָ.

3. אַהוּבִי, לְמַרְחֵבִי הַיָּם הַרְחַקְתִּי בְּגִלְלָהּ.
בְּאֶפֶק אֵין לֹא נִמְלָה, לֹא נָתִיב וְלֹא יִבְשֶׁה.
הַרוּחַ טִלְטְלָה אוֹתִי וְהִרְטִיבָה אוֹתִי כְּלִי.
הַמְּפָרְשִׁים נִקְרְעוּ וְהַתָּרֶן סָר מֵעַמְדוֹ,
אֶךְ אֲנִי רִצּוֹנִי בְּאַהוּבִי, עָלַי לְרֹאוֹתוֹ.

4. נִכְסַפְתִּי לַעֲשׂוֹר נְשִׁיקוֹת עַל לְחֵי הָאֵהוּבָה.
הָרֵאוּנוֹהָ עַל הַשְּׂעֵר בֵּין הַשְּׁבִיל וְהַצְמָה.
הַשְּׁנִיָּה עַל הַמְּצַח חוֹמָה גְּבֵהָה תְּלוּיָה.
הַשְּׁלִישִׁית עַל הָעֵינַן שְׁחָרָה מִתוֹתִים.
הָרְבִיעִית עַל הָרִיסִים דְּקִים מְמַחֲטִים.
הַחֲמִישִׁית עַל הַלְּחֵי וְרֹד שְׂאִינוֹ נוֹבֵל.
הַשְּׁשִׁית עַל הַפֶּה טְבַעַת מְזֶהָב טְהוֹר.
הַשְּׁבִיעִית עַל הַחֲזֵה לּוֹחִית מִכֶּתֶם פֶּזוּ.
הַשְּׁמִינִית עַל הַבֶּטֶן יָם שְׂקֵט בְּלֹא שְׁחִין.
הַתְּשִׁיעִית עַל הָעֵקֶב מְעַגְלַת בְּלֹא צְמִיד.
וְהַעֲשִׂירִית אֲנִי יָכוֹל לְתֹאֵר אוֹתָהּ, יֵרֵא אֲנִי אֶת הָאֵל הַרְחֻמָּן.

5. נִכְסַפְתִּי לַפְּגִישָׁה עִם אַהוּבִי בְּפֶרֶדֶס,
הַפֶּרֶדֶס רִיק מֵאָדָם, גַּם הַגֶּנֶן נְעֹלָם.
נִכְסַפְתִּי לַפְּגִישָׁה עִם אַהוּבִי בְּאוּלָם,
קִירוֹתָיו גְּבֵהִים, אֶטוּם כְּלוֹ בְּלֹא אֶשְׁנֵב.
נִכְסַפְתִּי לַפְּגִישָׁה עִם אַהוּבִי בְּבֵית הַמְּרַחֵץ,
אֲגִישׁ לוֹ מִן הַקָּר וּמִן הַחֵם עַד שְׂיָגִיד דֵּי.
אֶתֵּן לוֹ אֶת גּוֹפִי שְׂיַחֲתֶךָ בּוֹ אוֹ יִצְלָה אוֹתוֹ
וְאֲשִׁים לוֹ מְמַנּוֹ בְּמַזְוֹדָה שְׂיִסַּע אֶתוֹ.
מֵה שְׂמֵבֶקֶשׁ אַהוּבִי, חַיִּי וְנִשְׁמָתִי נְתוּנִים לוֹ.

6. אַתָּה הַסּוֹגֵד לִיפִי שָׂאֵל עַל פְּעֻלָּיו.
כְּמָה יִפִּי בְּגָדוֹ בּוֹ רֵב מֵעֲלָלָיו.
אֵלוֹ הַיִּפִּי הִיָּה מְכַנְּסִים לְגֵן עֵדֶן
הִיו כָּל הָרֵאוּנוֹנִים בְּאִים בְּשַׁעְרָיו.
הַתְּשׁוּקָה בְּתַכְלִית אֶסוּרָה וְהָאֵהָבָה כְּשׁוּרָה.

7. אֶהוּבִי, אֶפְצִיר בְּךָ עַד שְׁתִּתְרַצֶּה.
כָּל מָה שֶׁתְּעוֹלֵל לִי אֶקְבֵּל אוֹתוֹ.
הוּ זֶר פְּרָחִים, הוּ כּוֹס מִכֶּסֶף נָקִי.
הוּ קִנְיָה בְּמִבּוּק, שֶׁהָאֵל יִשְׁמֹר אוֹתָךְ.
אֵל תְּאֲמִין לְסִפּוּרֵי הֶרְכִּילוֹת וְהַדָּבָה.
דְּבָרֵי הַמְּקַנְאִים אֵל תִּשִּׂים אוֹתָם בְּלִבְךָ.
אֲנִי רוֹצֶה אוֹתָךְ, שֶׁהָאֵל יִנַּחֵה אֶת דְּרָכְךָ.

8. אֶהוּבִי, רְאֵה כִּמָּה צָבַע פְּנֵי דָהָה.
כְּשֶׁהֵינּוּ יַחַד גּוֹפֵי הַיָּה וְרֹד כְּתַפּוּחַ.
פְּנֵי הָיוּ כְּבַדְלַח וְרַגְלֵי רַגְלֵי אֵילָה.
מִיּוֹם הַפְּרֻדָּה לֹא מְצֵאתִי מְנוּחָה.
אֲוִיתִי שְׁתַּפְּרֹץ אֶת הַשַּׁעַר, הוּ אֲדוֹן הַגְּבָרִים.
לֹא הָאֵל וְלֹא עֲבָדָיו יִתְּנוּ לְךָ מְחִילָה.
אֶתָּה מְבַלָּה בְּנַעֲיָמִים וְאֲנִי נִשְׁכַּחְתִּי מִלִּבְךָ.

שלוש ערים

“It was the best of times, it was the worst of times”

Charles Dickens

1. ניו יורק

בתחלתו של האביב ניו יורק הסתחררה.
הייתם חברים טובים, הייתי נערה.
כל כף רצינו לנסות, עלינו לדירה.

שתויים מהאטלנטי ומריח מרחקים
שעטנו ברחובות הרגשנו קצת כמו בסרטים.
הייתם חברים טובים, רציתם רק אותי.

בתוך הבית חגתם סביב גופי במבוכה.
כבר לא יכלתי לחכות והרצפה רתחה.
הטלתי את עצמי, פרושה לרחב השמיכה.

אבל ברוח בין שניכם רק פחד קר נצת.
חלקתם את גופי כמו את לוח השחמט.
נלחמתם זה בזה עד שאחד מכם נשמט

ונעזב ממני, לא עזרו נסיונותי
להשיבה אל תוך גופי. כרעתי על ברפי.
אל מול מבט גברי דוקר נבלת בין שפתי.

מבט גברי דוקר וקר סקר את השלל.
הפך בי וחדר, יוקד וחד ואז חדל
וכאבי הוטל לצד גופך שכבר נבל.

בתחלתו של האביב ניו יורק הסתחררה.
הייתם חברים טובים, חלקתם אז דירה.
נשארת עד הבקר, כי כבר לא נותרה בררה.

2. ונציה

במים שבתעלות רצדה בבואתך
דהרנו שכורים לארך סמטאות ונציה
מהרתי אחריך בעקבות ההבטחה
שבעיניך וקולך הדהד לי: vien via.

דלגת ברחובות ושרת אריות של פוצ'יני.
קולך החם והצלול הרעיד את הגשרים.
קולך החם והצלול רמוז לי: האמיני.
אבל עיניך תרו כבר אחר הנערים.

נסענו לונציה שלישיה, בגלל הפחד
להיות לבד רק שנינו, בלי תמיכת המקלה.
אמרת שקולי תמיד נשבר כמו צלחת
ואין בררה צריך גלגל שלישי לעגלה.

למעלה במלון בשעות אחר הצהרים
שכבתי לידכם מקסמת מהצפיה.
אך לא היינו שם שלשה, גם לא היינו שנים.
דממת כשידיו הסירו את החזיה.

ולא שמעת איה אני נסדקת לארכי.
דממת כשנבעלתי, מאכזבת לידך
והעלבון עוד שט במשך חדש בתוכי.
כל כך רציתי להיות בהריון ממה.

3. תל אביב

היית האורח
הכי טוב במטה שלי.
אינו מקדים לבוא
לא מאחר להפרד

הגבר המשלם
רוצה אותי תמיד ובלי
שום סנטימנט, רק מין
ואין סבה להיות כבד.

בחם הצהרים
מתנשמים על המטה
נתקפת סקרנות
בקשת להזמין אותה.

נכנסתם היא היתה
קפוצה והטרסקסואלית
הרגשתי שחקנית
כמו בסרט פורנו רע.

אבל ידעתי היא
תמס בקסם האורלי
מול מבטך הזר
והנבון היא נפערה

והתמסרה לענג
משכר ולא מכר
הגבר המשלם שלי
כמעט שלא חזר.

יעל משעלי

הייתי רוצה שתבוא (י)

הייתי רוצה שתבוא (י)
ותפסק (י) את הכאב שלי
בִּיד אחת
ובשניה תחדר (י) פנימה
אני אהיה לבושה בשמלת מלמלה
לבנה כמו בהלה
עם שכבות שקופות ונפוחות
של חסר אונים נעים
או אז תושיט (י) יד ברורה
ותמשש (י) כל בעתה
ואני אטפס בריצה על הר של ענג
ואשכח את כל מה שראיתי בדרך
ואשכח איך קוראים לי
כך שאשמע
עד שתושיט (י) יד נטולת הבעה
ותגהצ (י) כל קפל שתיקה
עד שגופי
יפער את פי
ויבער
את כל מה שהכנס נלקח הצפן נשבר) בו
עד שבסופו תצב
דלת
פתוחה

הייתי רוצה שתבוא (י)
תקדמ (י) את פני
בפרחי חמלה לחים
בִּיד אחת אושיט לך את עצמי
ובִּיד השניה אפשט
לא אלבש שמלה מגאלת בבד מלבד זו שנתפרה מן הצרף

אֶפְשֶׁק אֶת לְבִי אֶת בֵּיתִי אֶת פְּחָדֵי
עַד שְׁאֲרָגִישׁ בְּגוֹפֶךָ מִחֹזֶר עַל פְּתַח־
אֶזְכֹּר אוֹתִיּוֹת שְׁסֻמְנֹת כְּשִׁמִּי
מִתְגַּשְׁמוֹת לְקִרְיָאָה בְּשִׁפְתֶיךָ
עַד שְׁגוֹפִי יִכּוֹץ
אֶת שְׁמֵעוֹלָם לֹא הֵעִז
עַד שְׁמִפְתַּחוֹ תִצַּא
הַזְמָנָה

הִיִּיתִי

רוֹצָה

בוֹא(י)

הַצְמַד(י) כֹּל לְכַלּוֹךְ וְקָשִׁי שְׁבִי
בְּאֻזְקִים מְאֻנִּישִׁים אֶל הַקִּיר
אֲנִי אֲנַקָּה רְגָשׁוֹת אַחֲרוֹנִים מִפִּי
וְאֲבַלַּע מִהֵר אֶת כָּל מֵה שֶׁהִגְזַמְתִּי
אֲקַנָּא לְרַגַע שְׁמֵאַרְחֵךְ אוֹתְךָ טוֹב מִמְּנִי
וְאֶעְרֹךְ לְכַבּוֹדְךָ אֶת גּוֹפִי
כְּשֶׁלְּחָן

עַד שֶׁתִּסְעַד(י) אוֹתִי בְּיַד מְלֶךְ

אֲשֶׁרֶת כָּל גַּחְמָה

כָּל דְּמִיּוֹן

אֲמַלֵּא כָּל תַּפְקִיד

אֲתַחֲבֵא מִתַּחַת לְשֶׁלְּחָן אוֹחֲזֹת בְּדַפְנוֹת הַכֶּסֶא כְּבִמְזוֹבַח

מְעַלָּה לְעוֹלָה אֶת גּוֹפִי וְעוֹלָה עִמּוֹ בְּכוֹנֵה שְׁלֵמָה

הִיִּיתִי רוֹצָה שֶׁתְּבוֹא(י) כְּמוֹ קוֹסִם

וְתִשְׁלַפְ(י) מִבֵּין רַגְלֵי הַפְּתָעָה

גּוֹפִי יִפְתַּח

כְּשֶׁעָרִי שָׁמַיִם

אֲתֵן לְךָ לְעֵבֶר לְפָנַי־לְתוֹכִי

אֲשַׁנָּא אֶת עֲצָמֵי וְאֶהֱב אוֹתְךָ

עַד שֶׁדְּמוּתֵי תִמְזַג בְּצִלְלִיּוֹתֶיךָ שֶׁל עֵינֶיךָ

הִיִּיתִי רוֹצֶה שֶׁתְּבוֹא(י) וְתִמְהַל(י) בְּעַבְרִי
תִּישֵׁן(י) אֶת צְלָקוֹת גּוֹפִי
וְתִלְבֵּן(י) אֶת לְבִי
מִחֲכַכ(ת) אֲצַבְּעוֹת כְּמוֹ אֲבָנִים
עַד שֶׁאֲתַלְקַח

הִיִּיתִי רוֹצֶה שֶׁתְּבוֹא(י) וְתִקְרָא(י) מִתּוֹכִי אֶת כָּל מִי שֶׁלֹּא הֶאֱמַנְתָּ שֶׁאֶפְשָׁרִי
עַד שֶׁאֲתַגֶּה מִיְכַלְתִּי לְקַבֵּל אוֹתָךְ
בְּלִי לְתַת אוֹתִי
עַד שֶׁאֲתַפְתֶּה
לְאַהֵב אֶת עֲצָמִי

רון קורדונסקי

חדר

וּלְמִי מִמְעַן הַגּוֹף הַנְּשָׁלָף,
אֵיבֵר זֶר זֶה
הַיּוֹצֵא מְגֵרֹנוֹת פְּזוּרִים
עַל מִפֶּה
שֶׁהִנְחָה עַל שְׁלֶחַן
בְּחֵדֵר הַזֶּה,
הַיּוֹצֵא מְנַקְבִים
בְּחֵנֶק הַזֶּה
שֶׁל יָפִי,
בְּחֵנֶק הַזֶּה הַזֶּה.
בְּהִלִּיכָה עַל הַחֹף
אֵין מַגַּע שֶׁל יָד בְּיָד,
בְּקֶרֶסֶל,
וְהַפְּלִים מְנַחִים,
סְדוּקִים עַל שְׁלֶחַן,
תַּחְתָּם מִפֶּת עוֹר
אוֹ כִּיּוֹר,
וְכַתּוּב עַל הַחֹל:
"אַתָּה הַנּוֹלֵד,
הָאוֹחֵז בְּעַקֵּב לְשׁוֹנֵה
הַתְּלוּשָׁה
וְלַע שְׁנֵי אִישׁוֹנִים
דְּמַעוֹתֶיהָ,
אֲנִי מִשְׁתַּקֵּף
בָּךְ וּבְךָ".

בדרך חזרה הביתה

הָעִיר כְּלָה הוֹפְכֶת לְנִשְׁף מְהֵרָה,
אֲנָקֶת הַמַּתְכוּת הֵם כְּלֵי הַזִּמְרָה.
הָאֵבֶק הַמְסַחֵר כְּרִיחַ שֶׁל הָדָר,
הָאֵילָנוֹת מְקַשְׁטִים בְּרִבִּיד וְצִמְרָה.

הַשַּׁחֵק הַתְּכַל תִּקְרַת קְרִיסְטָל,
וְהַעֲנָנִים אֲבִי עֵנָב וְנֹר מִזְהָב.
גֹּרְדֵי שַׁחֲקִים וּבְנִינִים הֵם אֲגַרְטָל,
וּבְתוֹכוֹ צָרוֹר וְרָדִים בּוֹהֵק בְּרֵהָב.

לְגוֹפֵי קִימוֹנוֹ אֲרוֹג מְמוֹשֵׁי וְאַרְגָּמָן,
רְגְלֵי פּוֹסְעוֹת בְּשִׁדְרָה בְּצַעְדֵי מְחֹל.
אֶךְ פֶּתָאֵם מְבֹלַח צְפֻצְפוֹן, אֶזֶל הַזִּמְרָה,
הַכֵּל יָשׁוּב לְהִיּוֹת כְּמוֹ אֶתְמוֹל.

אֲנִי נִפְלֹט מִהָעִיר, מִהַנִּשְׁף, נִפְשֵׁי יוֹדְעֶת – – –
שְׁעָלִי לְשׁוֹב לְצַחֲחִחוֹת, בְּעַפּוֹשׁ הַדְּלָעַת.

תל אביב

16 במרץ 2022

בלהות

השמועות היו מוגזמות

(חמישה אטיודים)

.1

טרגדיה בגימנסיה: תלמידת י"א נמצאה ללא רוח חיים

אבל כבד בגימנסיה הריאלית בעקבות מותה הטראגי של תלמידת כיתה י"א. זהו מקרה המוות השלישי בגימנסיה מאז תחילת שנת הלימודים. התלמידה, ששמה לא נמסר לפרסום, הותירה אחריה מכתב שבו כתבה, בין השאר: "עכשיו ברור מעל לכל ספק שלעולם לא יהיה לי חבר, לעולם לא אהיה סופרת, לעולם לא אהיה מאושרת." מהנהלת בית הספר נמסר: "זו שעה קשה לכולנו. מדובר בתלמידה מצטיינת וחברותית. לא הבחנו בשום סימני מצוקה. הצוות החינוכי, בשיתוף עם השירות הפסיכולוגי העירוני, יקיים שיחות עם התלמידים על מנת לתמוך ולסייע להם נפשית בעקבות המקרה." ההנהלה סירבה להתייחס למקרי המוות האחרים שאירעו השנה בבית הספר.

גל גפן, מקומון ראשון לציון, 8.4.1987

.2

ישראלית בין נוסעי טיסת סוויסאייר שהתרסקה

מאיה ערד היא הישראלית שנספתה בהתרסקות טיסה 111 של סוויסאייר מניו יורק לז'נבה. ערד (27), בוגרת התוכנית הבינתחומית לטיפוח המצוינות באוניברסיטת תל אביב, התגוררה בשנים האחרונות באנגליה, שם השלימה השנה דוקטורט בבלשנות. השאירה אחריה הורים, אחיות ובן זוג.

הארץ, 4.9.1998

.3

הסופרת מאיה ערד הלכה לעולמה

הסופרת מאיה ערד נפטרה אתמול (חמישי) בבית החולים של אוניברסיטת סטנפורד. סיבת המוות היא ככל הנראה סיבוכים של רעלת היריון לאחר לידה.

ערד (36) נולדה בישראל וגדלה בקיבוץ נחל עוז ובראשון לציון. היא בוגרת החוגים לבלשנות וללימודים קלאסיים באוניברסיטת תל אביב ובעלת דוקטורט בבלשנות מאוניברסיטת לונדון. בשנים האחרונות התגוררה בארה"ב, בעקבות עבודתו של בעלה, רויאל נץ. בנוסף לנץ השאירה אחריה הורים, אחיות ושתי בנות, אחת מהן נולדה לפני עשרה ימים.

ספרה הראשון של ערד, "מקום אחר ועיר זרה", רומן בחרוזים על פי הדגם שהמציא פושקין ב'ייבגני אוניגין', ראה אור בהוצאת חרגול ב-2003 וזכה לביקורות נלהבות ולאהדת הקהל. הספר היה בין חמשת המועמדים לפרס ספיר בשנת 2005 וזכה בפרס שרת התרבות ליוצרים בתחילת דרכם. אחריו ראו אור המחזה בחרוזים 'צדיק נעזב' (הוצאת אחוזת בית, 2005) והרומן 'שבע מידות רעות' העוסק בחיי האקדמיה, שיצא לאור בשנה שעברה בהוצאת חרגול והיה לרב-מכר. מהוצאת חרגול נמסר: "הייתה לנו הזכות להוציא לאור את ספריה של מאיה ערד. אנחנו המומים וכואבים." ההוצאה סירבה להתייחס לשאלה האם ערד הותירה אחריה כתב יד של ספר שיראה אור לאחר מותה.

חברה, המשורר דורי מנור, אמר כי "נדיר שסופר מצליח להוציא מתחת ידיו שלושה ספרים שונים כל כך זה מזה, תוך שלוש שנים בלבד. מעבר לאבדה האישית הגדולה, מדובר באבדה של ממש לספרות העברית. אולי האבדה הגדולה ביותר היא שלעולם לא נדע מה הפסדנו. יש סופרים שאתה יודע בדיוק אילו ספרים היו כותבים אילו חיו עוד ארבעים שנה, ויש סופרים שכל ספר שלהם הוא הפתעה. מאיה הייתה שייכת לסוג השני."

ואינט, 30.3.2007

4.

California Mother Dies in Failed Attempt to Save Daughter

A 40-year-old California woman drowned Wednesday at Hapuna Beach while trying to help her daughter who was having difficulties in the water. The incident occurred around 11:00 a.m. when the mother went into the water to help her daughter and ended up struggling herself.

The woman was identified as Maya Arad, a Stanford resident on vacation with her family in Hawaii.

Her 7-year-old daughter remained in serious condition Wednesday night at North Hawaii Community Hospital, where Arad was pronounced dead after rescuers pulled her to the beach and tried to revive her.

West Hawaii Today, 4 August 2011

חינם: ספרים בעברית

למסירה מאות ספרים בעברית – רומנים, עיון, מתח, שירה (איסוף מהקמפוס של סטנפורד, לפנות בפרטי, כל הקודם זוכה). בנוסף, מספר רב של עותקים למסירה מהספרים הבאים:

- תמורה נאותה (25 עותקים)
- שנים טובות (25 עותקים)
- קנאת סופרות (20 עותקים)
- המורה לעברית (10 עותקים)
- מאחורי ההר (25 עותקים)
- העלמה מקזאן (20 עותקים)
- חשד לשיטיון (10 עותקים)
- אמן הסיפור הקצר (10 עותקים)
- תמונות משפחה (5 עותקים)
- מקום הטעם (5 עותקים)
- שבע מידות רעות (15 עותקים)
- צדיק נעזב (5 עותקים)
- מקום אחר ועיר זרה (2 עותקים)

"מעבירים הלאה בסיליקון וואלי / Pay it forward in Silicon valley /
<https://www.facebook.com/groups/837295792959066>

24.2.2026

בשולי האטיודים

אחד הקטעים האהובים עליי בילדותי בספר 'זו ארץ זו?' היה "כך ניצלתי מצרה גדולה". מתחת לתמונת ישישה באה בימים הובא סיפור של זלדה קירשנבאום מכפר תבור, המתארת כיצד ניצלה מצרה גדולה: בדרכה למטולה, בשלהי מלחמת העולם הראשונה, עצר אותה קצין תורכי ושאל האם היא השודד המפורסם אבו ג'לדה. משענתה בשלילה ונבדקו תעודותיה, הותר לה להמשיך בדרכה. על אבו ג'לדה, התברר, הושת עונש מוות, ואילו הייתה אבו ג'לדה הייתה נורית בו במקום, מסבירה זלדה, ומסכמת: "כך ניצלתי מצרה גדולה".

כל כך הרבה פעמים שמעתי אנשים מספרים לי כיצד ניצלו מצרה גדולה. הם נסעו בקו חמש שבועיים לפני שמחבל מתאבד התפוצץ בו. הם ביקרו במרכז הסחר העולמי ב-1999. או שקיבלו עונש מההורים ולא הרשו להם לנסוע לפסטיבל ערד בשנת 1995. ובכל זאת, פעם אחת אכן ניצלתי מצרה גדולה. התעקשתי לטוס מבוסטון לז'נבה דרך ציריך כדי להימנע משדה התעופה ההומה של ניו יורק. הטיסה מניו יורק לז'נבה באותו

לילה התרסקה, יחד עם חברת סוויסאייר. הרגע שבו עמדתי על דעתי מול סוכנת הנסיעות שניסתה לשכנע אותי לטוס דרך ניו יורק היה הרגע שבו הייתי הכי קרובה למוות, אם לא כוללים את הרגע שבו החזקתי בידה של בתי כששתינו שוכבות מתחת לגל אדיר שהפיל אותנו אל קרקעית האוקיינוס באחד החופים השקטים והבטוחים ביותר בהוואי. אבל הגל נסוג מבלי שהצליח לסחוף אותנו, בטיסה מבוססון לציריך נותרו מקומות פנויים, גיל ההתבגרות וההריונות שלי עברו בשלום יחסי, ובסופו של דבר, ממש כמו זלדה קירשנבאום, ניצלתי מצרה גדולה. השמועות על מותי היו מוגזמות. עד כה.

מעשה בגרזן/יומן כתיבה

למראה הצרור נקלע אנטון ואסילייביץ' למצב המשפטי הנפוץ של אי שפיות זמנית. בלי לחשוב מה הוא עושה הוא מתנפל על הפינה הזקנה וחוטף את הפוזמק. הקמצנות מפיחה בה כוחות של גבר. היא נתלית על השודד, חובטת בו ושורטת את פניו בציפורניה השחורות עד זוב דם. אנטושה, איסטניס ידוע, נתקף גועל בלתי נשלט... פתאום מזדמן הקופיץ לידו – הופ! הגולגולת מתבקעת לשניים...

יוליה מורוזובה (45) – דמות מתוך הרומן "החמדנים", שחקנית תיאטרון מתל אביב, מהגרת – מספרת לגיבור הספר, בדיבור מדווח, על צרות במוסקבה עיר הולדתה.

זה שבועיים כלוא בנה, אנטון ואסילייביץ' [הערת המחבר: טיפוס לא סימפטי, עברייני מלידה] בכלא בוטירקה באשמת ניסיון לרצח, כלומר לא רצח אלא הריגה, ואולי אף לא הריגה אלא הגנה עצמית. מתברר, שלאחר השוד בתחנת הדלק שוחרר על תנאי ומצא עבודה זמנית בתור אסיסטנט של חשמלאי, אלא שבתום שלושה ימים פוטר בגלל הפה הגדול שלו. הילד האומלל, שהגיע לפת לחם ממש, פנה בצר לו אל אביו. אהה, איזו טעות גורלית! ואסילי מורוזוב, דגרט שרובץ מבוקר עד ערב בשלולית של אלכוהול כמו היפופוטם לא מגולח – ואיזה יפיוף הוא היה לפני עשרים ואחת שנה! – לא היה מוכן כמוכן לנקוף אצבע, ולא רק זאת אלא שגירש את הבן בצעקות והטיח בקבוק ריק שהתנפץ, למרבה המזל, על משקוף הדלת. הנער העלוב שוטט ברחובות הקפואים שעות על גבי שעות עם תרמיל גב ושלושת אלפים רובל אחרונים בכיסו, פגוע, רעב...

הייתה שעת ערב. בהגיעו לשכונת – – – הוא נקלע לחנות מהעולם הישן: כוך אפל מזהם, דלפק עם מאוזניים עתיקים, תפוחי אדמה, בצל, בננות. על כיסא גבוה מרופד בסמרטוטים יושבת ישישה קטנטונת, חסרת שיניים, עם חוטם מעוקל, כמו שצריך.

הבנות מגרות את תאבונן של אנטון, שמבקש לקנות שלוש. הישישונת קופצת בחוסר רצון מהכיסא, נוטלת קופיץ חלוד וחוצבת בנות מהאשכול. אנטושה מושיט לה שטר של אלף. היא רוטנת, נעלמת לרגע מתחת לדלפק וצצה עם פוזמק תפוח ממזומנים. למראה הצרור נקלע אנטון ואסילייביץ' למצב המשפטי הנפוץ של אי שפיות זמנית. בלי לחשוב מה הוא עושה הוא מתנפל על הפינה הזקנה וחוטף את הפוזמק. הקמצנות מפיחה בה כוחות של גבר. היא נתלית על השודד, חובטת בו ושורטת את פניו בציפורניה השחורות עד זוב דם. אנטושה, איסטניס ידוע, נתקף גועל בלתי נשלט... פתאום מזדמן הקופיץ לידו – הופ! הגולגולת מתבקעת לשניים... עוברים ושבים נזעקו, מישוהו טלפן למשטרה וכן הלאה. בקיצור, מסכמת יוליה מורוזובה, חברים נרתמו לעזרה. השיגו פסיכיאטר מומחה – תמורת ארבעת אלפים אירו יכתוב חוות דעת מוצקה; מבטיחים לה שכל העסק ייגמר באשפוז של שנתיים לכל היותר. הסנגור דורש עשרים אלף – ייתכן שאפשר להתמקח.

אני פונה בצ'אט לחברתי אלינה ק', מתורגמנית מוסקבאית לשעבר וחובבת ספר מושבעת: יקירתי, תוכלי לעזור באיזה עניין ספרותי?

אלינה: מתרגשת!

אני מתאר את הסצנה בקצרה.

אלינה כותבת לי, שסבתות שכאלה לא מחזיקות בחנות אלא בקיוסקים, או בצריפים של בזאר, ושניתן למצוא שווקים כאלה ליד אי-אלו תחנות מטרו במוסקבה. אלינה מציעה למקם את הצריף בקרבת תחנת טושינו, אלא שהשם לא מלהיב אותי. כתחליף היא מציעה את תחנת באבושקינסקאיה. אני שבע רצון: הצליל נשמע לי הרבה יותר רוסי. גם אלינה מרוצה, משום שזו תחנת המטרו הישנה שלה ויש לה זיכרונות. אני מתקן את הטיוטה. החנות הופכת לצריף.

אלינה: חייבת להגיד לך שמאשקה ממוסקבה כתבה לי עכשיו שכבר הרבה זמן לא ראתה צריפים כאלה.

אני: לא נורא, חירות המשורר.

אלינה: מה אנטושה אוכל? רק בנות?

אני: כן. הוא חולף על פני הצריף, מבחין בבנות ומתחשק לו. יש לו בכיס כמה שטרות גדולים, סכום שיכול להספיק לחמישה-שישה ימים. 4,000 רובל נשמע לך סביר? אני מבין שקילו בנות עולה בסביבות ארבעים רובל, זה חשוב שישלם לזקנה בשטר גדול כדי שתצטרך לשלוף את הארנק מהמחבוא בשביל עודף.

אלינה: חכה, כותבת למוסקבה.

לנקה ומאשקה פוסקות שאפשר להתקיים בדוחק בחמש מאות רובל ליום. אני מוריד את הסכום לאלפיים חמש מאות, אבל מניין לו הכסף? אהה! למה לא להוסיף מחווה רגשנית מצד ואסילי מורוזוב השיכור, בכל זאת – האבא?

ולא רק זאת אלא שגירש את הבן בצעקות והטיח בו בקבוק ריק שהתנפץ, למרבה המזל, על משקוף הדלת. אחר כך התחרט, יצא אל חדר המדרגות והשליך אחריו אלפיים חמש מאות רובל.

טוב מאוד; מערבולת של רגשות סותרים בסגנון רוסי.
לאחר כמה דקות – טלפון. אלינה מתקשרת להתריע, כי אין שמץ של סיכוי שהסבתא תמכור בננות, ועוד באמצע החורף. יותר הגיוני שהיא רוכלת במה שגדל בגינתה: תפוחי אדמה, ריבות, עגבניות מוחמצות. אני מודאג: זה לא מעורר מספיק תיאבון כדי למשוך בחור צעיר. אולי שתמכור גם תפוחים?
אלינה: כן! בטוח! אוי ירמיצ'וק, בבקשה תכתוב שהיא מוכרת תפוחי אנטונובקה... איך שאני מתגעגעת לריח שלהם... אין רוסי שלא יגיד לך: בחורף – אנטונובקה. חכה רגע, שולחת תמונה.
הלכו הבנות, באו התפוחים! בינתיים איבדה המכשפה הזקנה את החוטם המעוקל הצפוי כל כך וזכתה במקומו בזרוע מעוותת.

לא רחוק מתחנת התחתית של באבושקינסקאיה הוא נתקל בשריד מהעולם הישן: צריף עלוב, דלפק עם מאזניים עתיקים, תפוחי אדמה, עגבניות מוחמצות, תפוחי אנטונובקה. על כיסא גבוה מרופד בסמרטוטים יושבת ישישה קטנטונת, חסרת שיניים, זרועה האחת קצרה מרעותה ומדולדלת. התפוחים הירוקים מפיצים ניחוח טוב... אנטון מבקש מהזקנה שלושה. הישישונת קופצת בחוסר רצון מהכיסא, נוטלת קופיץ חלוד...

עצרו – אסון! למה לה קופיץ אם היא מוכרת תפוחים? לא טוב, לא טוב... צריך לכתוב מיד לאלינה.

אלינה: הוא לא יכול פשוט לגמור אותה עם סכין?
אני: לא, הוא חייב לרצוח אותה כמו רסקולניקוב: עם גרזן בגולגולת. בשביל זה רציתי אשכול בננות – אני חייב שיהיה בסצנה גרזן.
אלינה: בננות לא בא בחשבון.
אני: מה עוד מוכרים בקיוסקים האלה?
אלינה: כרוב כבוש בצנצנת. אוכל של חורף – אין רוסי שלא ילקק את השפתיים.
אני: מה יעזור לי כרוב כבוש? אני צריך גרזן!
אלינה: שהסבתא תשב ותחתוך את הכרוב במזונן. מכינים את זה עם סכין מיוחדת... חפה רגע, שולחת תמונה.

מקץ חמש דקות היא שולחת תצלום נוסף: מעין קרדום עם להב חרמשי.
אני: נהדר! אפשר לתקוע את זה בראש של הזקנה בלי בעיה!
אלינה: בטח שאפשר! לא יודעת אפילו איך קוראים לזה... לאימא שלי היה פעם כזה... שנייה, שנייה... מבררת...

אחרי דקתיים: אימא אומרת – סייצ'קה.
אני: לא מוצא לזה שם בעברית, נישאר עם קופיץ – מילה יפה. הכרוב נפל לנו ממש מהשמים. אני מכניס לתרמיל של אנטון וודקה. וודקה הרי הולכת אצלכם עם חמוצים.
אלינה: קלאסי.
אני חוזר לטקסט ומשכתב במרץ:

הנער העלוב שוטט ברחובות הקפואים עם תרמיל גב וחצי בקבוק וודקה שעות על גבי שעות, פגוע, רעב, הולך ושותה, הולך ושותה... לא רחוק מתחנת התחתית של באבושקינסקאיה הוא נתקל פתאום בשריד מהעולם הישן: צריף עלוב, דלפק עם מאזניים עתיקים, תפוחי אדמה, עגבניות מוחמצות, ריבות. על כיסא גבוה יושבת ישישה קטנטונת, חסרת שיניים, זרועה האחת קצרה מרעותה ומדולדלת, וקוצצת כרוב בקופיץ חלוד. מאורתה של החנונית מטונפת אבל על הדלפק מנצנצות באור יקרות צנצנות עצומות ומעוררות תיאבון של כרוב כבוש. אנטוניצ'יק, שכבר שתה לא מעט, מבקש לרפד את הקיבה. הישישות קופצת בחוסר רצון מהכיסא, מוחה את ידיה בסינרה, נוטלת כף וממלאת עבורו צנצנת קטנה. הוא מושיט לה שטר של אלף... היא רוטנת, נעלמת לרגע מתחת לדלפק וגו'... בלי לחשוב הוא מתנפל על הפינה הזקנה [הערת המחבר: לא לוותר על הכינה – ראה דוסטויבסקי] וחוטף את הפוזמק. הקמצנות מפיחה בה כוחות של מתאגרף [הערת המחבר: עדיף מתאגרף על גבר – יותר תקיף]. בזרועה הבריאה היא נתלית על השודד, חובטת בו ושורטת את פניו... אנטושה, איסטניס ידוע, נתקף גועל בלתי נשלט... פתאום מזדמן הקופיץ לידו – הופ! הגולגולת מתבקעת כמו אבטיח...

יפה מאוד, בייחוד האסוציאציה לצבע האדום. מצד שני – יותר מדי ירקות ופרות בפסקה אחת. אני תוהה: אולי עדיף שהקרדום ינעץ בגולגולת אבל לא יהרוג אותה? במקום רצח, ניסיון לרצח. נראה לאן זה יוביל. מחק "הגולגולת התבקעה", כתוב במקום זה "מבט מופתע עלה על פניה של הישישה."

פתאום מזדמן הקופיץ לידו – הופ! מבט מופתע עולה על פניה של הישישה... במקום להתפגר, היא פורצת החוצה מהחנות, מתרוצצת מבועתת במעגלים, עם הקופיץ תקוע בגולגולתה, מזדקק מבין השערות הדלילות, ומשמיעה קרקורים מזוועים... מישהו טלפן למשטרה וגו'.

מוצלח מאוד בעיניי.

בקיצור, מסכמת יוליה מורוזובה, חברים נרתמו לעזרה ופנו לעורך־דין מספר אחת במוסקבה. השיגו גם פסיכיאטר מומחה – תמורת שלושת אלפים אירו יכתוב חוות דעת מוצקה – מבטיחים לה שכל העסק ייגמר באשפוז של שנתיים לכל היותר. הסגור דורש עשרים אלף...

עצור! אם הזקנה נשארה בחיים, הרי שחייבים לשלם גם לה משהו! אני מוסיף:

...ואילו את הזקנה, שהתאוששה בדרך פלא, ניתן להשתיק בחמשת אלפים אירו כפיצויים אזרחיים.

אני כותב לאלינה: יקירתי, שאלה – כשהרוסים מדברים על כסף גדול הם מדברים בדולרים או באירו?

תשובה: גם וגם.

לאחר שהיא הופכת בדבר מוסיפה אלינה: אירו יותר מרשים.
אני: הגיוני לדעתך שזקנה שתקעו לה סייצ'קה בראש תסכים לשתוק תמורת 5,000 אירו, שזה בערך 400 אלף רובל?

אלינה: זה המון כסף לסבתא כזאת.

אני: נוריד לה אם ככה לאלף חמש מאות.

אלינה: הרגו אותה... אלף חמש מאות לא מספיק.

אני: מזכיר לך שהיא נשארה בחיים. אז כמה נשלם לה? מה דעתך על שלוש וחצי אלף?

אלינה: שלוש וחצי אלף זה המון בשביל עני ולא הרבה בשביל עשיר.

אני: נכון, אבל צריך להתחשב גם ביוליה מורוזובה שמשלמת את כל ההוצאות.

אלינה: אין לי רגשות אליה.

אני: היא בכל זאת האימא שלו.

אלינה: אם ליוליה יש כסף – שתשלם. איזה מין משפחה זאת? מי שם בכלל יהודי?

אני: הסבא. טוב, אני נותן לזקנה ארבעת אלפים אירו ושתפסיק לסחוט אותנו.

אלינה: מסכימה.

האצבעות ממהרות אל המקלדת.

...הסנגור דורש עשרים אלף – ייתכן שאפשר להתמקח – ואילו את הזקנה, שהתאוששה

בדרך פלא, ניתן להשתיק בפיצויים אזרחיים בסך ארבעת אלפים אירו.

יוליה מורוזובה משתתקת סוף סוף ומליטה את פניה בכפות ידיה. "הכול באשמת",

היא לוחשת, "דבר מזה לא היה קורה לו הייתי מתעקשת להשאיר את הילד לצדי בתל

אביב!"

הגיבנת ושני הקבצנים

—

"הראש הכרות", חיפשה הגיבנת את המילים, "הראש הזה הסמיק מרוב בושה, הקרקפת המגולחת בערה כולה באדום," אמרה הגיבנת והבליטה את גופה מתחת לשמלתה השחורה, "ככה כמו שאני עומדת על הספסל מולכם," ושוב שרבבה מפיה את לשונה הארוכה.

—

אחר כך סיפרה להם הגיבנת את הסיפור על הראש הכרות. "יש סיפור כזה?" שאלו הקבצנים.

הגיבנת פשטה את ידיה, הפעמון שבידה רשרש, היא ביקשה להבהיר: זה סיפור יפה. אתם בוודאי מכירים אותו, בטח שאתם מכירים, זה סיפור ידוע. הקבצנים לא הכירו סיפור על ראש כרות. הקבצן הראשון זכר גולגולת מתגלגלת באחת האגדות (ראש מתגלגל ונופל מארובת המטבח, ישר אל תוך סיר הבישול) אבל עכשיו לא עלה במוחו סיפור על כריתת ראש. "הראש הכרות, אה?"

"הראש הכרות שחזר לחיים." המשיכה הגיבנת.

"זה אמת?" תמה הקבצן השני.

"סיפור אמתי מימי המהפכה," ענתה הגיבנת.

"סיפור אמתי וסיפור מציאותי גם יחד, בשם המדע,"

"של דוקטור גיליוטינה."

"בשם האגדה המכאנית של ימי הטרור,"

"כן, כן, מה יותר טוב מזה."

הקבצנים התיישבו במקומם והביטו בכיוונה של הגיבנת כמו ילדים נרגשים. "הייתה פעם אישה שערפו את ראשה בכיכר העיר," פתחה הגיבנת. "קודם גילחו את שְׁערה, אחר כך השכיבו אותה על הקרש, הלהב נפל על צווארה. וכשהתליין עמד על הגרדום והרים את הקרקפת לראווה, נשמעה צעקה —"

"עלתה צעקה – תיקן הקבצן הראשון.

"מאיפה?" תמה השני.

"מאיפה אני יודע, מלמל הראשון.

הגיבנת שיחקה בשערה, עלתה ונעמדה על הספסל ותסרוקתה נפרעה ברוח. "זה בדיוק מה שקרה", חזרה על דבריה באדישות־מה: "קודם גילחו את שערה של האישה, אחר כך השכיבו אותה על השולחן, הלהב נפל על צווארה. וכשהתליין עמד על הגרדום והציג את הראש הכרות לעיני ההמון, עלתה צעקה מן הקהל. מישהו צרח: 'הראש, הראש! תראו אותו!' – ומיד כל הנשים נדחקו אל הבמה כדי לגעת במגפיו של התליין. מן הראש הכרות טפטף הדם כמו טיפות מים קדושים על כפות ידיהן של הנזקקות."

"ומה קרה?"

"אתם יכולים לתאר לעצמכם."

"אני לא מתאר לעצמי שום דבר, סתם הקבצן הראשון.

שערה של הגיבנת גלש על כתפיה, עיניה נצצו, ולשונה האדמדמה בקעה מבין השפתיים. כעבור רגע נשמע קולה מתוך האפלולית: "אחרי שהלהב יורד על הצוואר, כלומר אחרי שעורפים את הראש, הגוף מתכווץ, ואז מה נשאר? יש בזה היגיון: הלהב קוטל והגוף מפרפר על הקרש. כמה נשים התעלפו, כמה הסירו את המבט מן הבימה. מי שלא הצטרף לצעקות ההמון הואשם אחר כך בבגידה. כבר היה צריך להמשיך במופע, הילדים העניים כבר קראו 'הבא! הבא בתור אל הגרדום!' החיילים שמרו על הסדר, אבל, הוסיפה הגיבנת, "שוב נשמעה צעקה מהקהל: 'הראש, הראש, הראש הכרות, תראו אותו!' ומישהו הצביע, 'תראו, תראו אותו.'"

"מה קרה?" ירק הקבצן הראשון.

"מה כבר קרה שמה?" ירק השני.

ושניהם כחכחו ארוכות בגרונם.

"הראש הכרות", חיפשה הגיבנת את המילים, "הראש הזה הסמיק מרוב בושה, הקרקפת המגולחת בערה כולה באדום, אמרה הגיבנת והבליטה את גופה מתחת לשמלתה השחורה, ככה כמו שאני עומדת על הספסל מולכם, ושוב שרבה מפיה את לשונה הארוכה."

"מה את עושה?" שאל הקבצן הראשון.

והשני קם ממושבו בחיוך מטופש, "יש כאן גיבנת שהיא גם זונה."

"חי חי חי, גיחך הראשון, 'יש כאן גיבנת, והמכנסיים שלו התחילו לרעוד ממש."

"חכו רגע... חכו רגע עם זה... אמרה הגיבנת, "עוד נגיע לאיבר המקומט שלכם..."

הם התיישבו בציפייה על הספסל.

"אז מה קרה שם לראש הזה?" שאל הקבצן הראשון, "אם הוא היה כרות, איך זה יכול

להיות?"

"זה הסיפור, אמר השני.

"התליין החזיק את הקרקפת המגולחת, המשיכה הגיבנת, "ופתאום, הלחיים האדימו,

ממש ככה! נצבעו סגול אפילו."

"מבושה, את אומרת?"
"כמו פרי רקוב."
"נצבעו אפילו", חזר הקבצן הראשון.
"אולי."
"מעלבון."
"אני לא יודעת", השיבה הגיבנת.
"אישה מסכנה", הם הנהנו בראשם, "מול כל הקהל הזה... שמצביע ככה."

הייתה שתיקה. כעבור רגע, הגיבנת ניצלה את שתיקתם של הקבצנים כדי לשאול: "אתם יודעים למה הראש הזה הסמיק? – כי הוא ידע שחתכו אותו, כלומר שערפו אותו באותו רגע."

"מה את אומרת", הם בהו בה ארוכות. היא הייתה חכמה מהם.
"הראש ידע שערפו אותו למוות", התפכחה הגיבנת, "והוא התבייש שמביטים בו ככה."
"מה, מה", מלמלו השניים, "זה ההסבר?"
שוב קם אחד מהם והפעם ניסה לתחוב את ידיו לשמלה שלה. אך לפני שהספיק להתייזב על רגליו היא כבר הדפה אותו והמשיכה לדבר, "תאר לך את העיניים, המבטים מכל עבר, צופים בך ככה. בידיעה שהראש שלך לא מחובר יותר... לא היית מת מעלבון?"

הקבצן הראשון השתנק.
השני בלע את צחוקו.
"רגע רגע, עוד נגיע לזין שלכם..."

אחר כך השני אמר: "בכל זאת, מי יכול להרגיש את המוות שלו. מי יכול לדעת שהוא מת, אם אין כבר תחושה."
הראשון התרומם פתאום: "אם איזה אדון היה מרים לי את הראש מהשערות, ככה מול כולם גם אני הייתי נשבר."
"בהכרה מלאה?"
"או באופן לא רצוני?"
והגיבנת השתתתה: "– זאת השאלה."

אבל הראשון לא התרשם. "נו באמת."
והשני כחך: "באמת, עכשיו מספיק."
"מה יש?", שאלה הגיבנת, "אתם לא מרוצים?"
"הסיפור שלך", הם נדו בראשם בספק. הם לא ויתרו: "אמרת שעוד ניגש לעניין."
"תיכף, תיכף, אתם ממהרים?"
והשני השפיל את ראשו, "האיבר שלי כבר..."
"רגע רגע", הדפה הגיבנת.
ושוב, הראשון, "הקשבנו לסיפור שלך טוב טוב בעיניים כמהות."

סוף סוף ירדה הגיבנת מן הספסל: "אם כך, בואו נעשה את זה."
"עכשיו?" מלמלו שניהם, "שלושתנו?"
"תתקרבו," היא התערטלה מעט וכתפה הלבנה בהקה.
"עוד קצת," אמר הראשון.
והשני המשיך: "עוד טפח."
"תתקרבו אתם, עוד קצת, אני ארים את השמלה," ובבת אחת עמדה הגיבנת עירומה
לפניהם.
הקבצנים נרעדו.
"מה קרה?" אמרה הגיבנת.
"לא תיארנו לעצמנו," מלמלו השניים בפליאה, "את יפה כל כך, כל כך יפה."
הפנים החווירו, גופם פרפר, לרגע הרגישו את איבר מינם נכרת בלהב.

מרחץ האדים

מתוך רומן בכתובים

•—————•
היא התכופפה וטבלה במים גם את צלעותיה ושדיה
והתמסרה לתחושת הריחוף המשונה שנתן בה הקור
הלא-מורגש, וכשהחלה להוריד לתוך המים גם את צווארה
חלף רטט במצחו של מאריוס, "גַט אַפּ", אמר לפתע במין
צעקה משוברת ואהרונה רק פקחה את עיניה והביטה בו
בעודה משקעת במים גם את פיה, כמנהגם של תנינים,
"יו ניד טו גַט אַפּ. נאו!"
•—————•

בשעת הבוקר החשוכה שבה נחתו בהלסינקי בהפרש של שעות אחדות זה מזה, מצאה
אהרונה את מאריוס יושב על ספסל באחד מחללי נמל התעופה גבוהי התקרה. תיקו הגדול
והרבוע נח על הכיסא שלידו ומאחוריו הלך הבוקר ותפח בזוגיות הגדולות הממורקות.
כשהבחין בה קם לקראתה והם שוחחו מעט במבוכה, על הדרך שעשו ועל תכניתם לנסות
ולראות את אורות הצפון, וכל העת אהרונה התבוננה בפניו השקטים הזוחחים והרהרה
במרתה, אם סיפר לה עם מי נסע ולאן. הם צעדו אל תחנת הרכבת וקנו כרטיסי נסיעה
לעיר הצפונית הקטנה שבה הייתה נקודת התצפית המפורסמת, ותוך זמן קצר שקעו
בשינה בקרון, כשמצחו של מאריוס שעון על החלון שלידו וראשה של אהרונה שמוט
על כתפה בכיוון הנגדי. הם ירדו בתחנה האחרונה ושכרו רכב, וכשנסעו צפונה משני צדי
המכונית נפתחו מרחבי השלג שהיו הוזים ורוחשים בביהוק וצמרות האשוח הגדולות
שבצד הדרך ניטשטשו ברסס הלבן. לבסוף נעצרו לפני בית שמגגו ירדו נטיפי קרח עבים
ובמורדו עמד בית עץ נוסף, קטן יותר וחד-קומתי, ולפניו אגם גדול וקפוא. "ד'יס איז ד'ה
פְּלִיִּיס," החווה מאריוס בסנטרו אל המבנה כשדומם את המנוע, והם נכנסו פנימה ושילמו
לפקידה סמוקת הלחיים, שבישרה להם שהסאונה עוד פתוחה אם ירצו.

השלג הפריך נגרס תחת סוליותיהם כשצעדו במורד אל בית העץ שעל שפת האגם, ודלתו הובילה אל מלתחות: בצד החדר עמדו שני גברים מקומיים ואתם בן-עשרה, ושלושתם עסקו בארגון בגדיהם שזה עתה פשטו. מדי פעם פנה אחד הגברים אל ידידו, שהשיב לו רק בהבעות פנים רכות, ובמרחק־מה מהם התנהלה במערומיה אישה כבדת גוף שכרסה המשתפלת הסתירה רק במעט את ערוותה הגלוחה. עם האישה היו שתי בנותיה הקטנות שגם בטניהן בלטו, אך נראו קשיחות יותר כבטנם של ילדים. מלבדן התארגנה בחדר עוד בחורה נוספת, אף היא מקומית למראה, וגילה לא עלה בהרבה על זה של אהרונה. אהרונה שאפה לקרבה את ריח העץ החם והרימה את פניה אל מאריוס, הוא ביקר פעמים רבות בסאונות והכיר היטב את התחושות ואת הנהוגים, ואילו לה הייתה זו הפעם הראשונה. "סואו נאו וי אנדרס?", שאלה, "יס", הוא ענה ברוגע ומאחורי שפתיו הכהות כמו הוסתר איזה שעשוע אנין. אהרונה החלה לפרום בחשש את כפתורי מעילה, הסירה מראשה את כובע הצמר ואחריה את הצעיף, וכשרכנה כדי לחלוץ את מגפיה הציצה לרגע בגופו של מאריוס שהתפשט בסמוך; היא זכרה את מראה כתפיו הגדולות העירומות מיום שחייתם באגם בלוואן יחד עם יתר חבריה של כרמל, כשביקרה אצלה, ואל זיכרונה משם נארגה גם מתיחות השרירים שהמיט עליה כיבוש הדחף להניח על גופו את ידיה. סביבם במלתחות התנהלו האנשים ביעילות נעימה ובכל זאת, כשאהרונה הסירה את חולצתה היא חשה במבטן של שתי הילדות הקטנות שנח עליה ולרגע כמעט התכסתה, כמתוך הרגל, אך עצרה בעד עצמה והתעלמה ממבטן במופגן, וכשהתירה את קרסי חזייתה חשה על עורה גם את מבטם של שני הגברים ושל בן-העשרה, שחלף כעת על איבריה כצל ענן יחידי החולף על פני שדה בשעת צהריים. מעולם לא התפשטה כך מול גברים זרים, והמבוכה שחשה עוררה בה רצון עז להציג בפניהם את גופה אף יותר, וכשפשטה את תחתוניה עשתה זאת כשהיא מתכופפת בגבה אליהם באופן שאפשר להם להביט בחריץ ישבנה לכל אורכו. מאריוס סיים להתפשט, תלה את בגדיו על אנקול והמתין. אהרונה ארגנה עירומה את בגדיה עוד רגע קצר והציצה פעם נוספת בחטף אל מפשעתו של מאריוס; מערוותו נגלה איבר-מינו הכבד, מכוסה ערלה. מעולם לפני כן לא ראתה במו עיניה פין לא-נימול ועלה בה רצון דוחק לגעת בלשונה בפיסת העור ההיא, ללקק. אך מאריוס החל להתקדם אל דלת הסאונה, שאדים לבנים חמקו תחתיה בדממה. אור ענברי עמום האיר את הקירות מחופי העץ ובחדר רבצו ארבעה ספסלים ארוכים. על אחד התיישבו אהרונה ומאריוס ובמושב שמולם ישבו שני הגברים ובן-העשרה, לשמאלם התמקמה האישה כבדת הגוף עם שתי בנותיה ולימינם הבחורה הנוספת. במרכז החדר נחה חבית מלאה שברי לבנים אפורות. האישה כבדת הגוף עודדה את בתה הבכורה לקום ולהתיז עליהן מים מתוך דלי שנמצא שם מן המוכן, והילדה, שנראתה מורגלת בכך, אספה מים בכף העץ, התיזה אותם על הדלי בפנים חתומים ופרץ אדים היתמר מן החבית; החום בחדר גבר ונאנק ומאריוס נשען אחורנית, מתיר לעיניו להיעצם. זיעה החלה להבהיק על גופו המכוסה פלומה זהובה ותעוקה מנחמת שרתה בכול. אהרונה החלה להזיע אף היא ועיניה שייטו על שטח החדר, עד שהצטלבו בעיניו של הגבר שאת קולו שמעה קודם לכן במלתחות; שערות בודדות צמחו על חזו השקוע ואהרונה השתדלה שלא להביט בפין שלו באופן בוטה. הם הסיטו את מבטיהם זה מעיניו של זה ופנו להביט באישה ושתי בנותיה,

שקמו ברגע שהוא ויצאו במערומיהן אל המקלחות. האם זירזה את שתי הילדות ותוך כדי כך חילקה להן הוראות אמהיות בשפת המקום, ולאחרונה נדמה היה שהבינה את דבריה ולו רק מן הנימה האמהית שבה נאמרו, ולרגע ריכך הדבר את שריריה הקפוצים והיא לא הבינה מדוע, והנה כשהדלת נסגרה מאחוריהן נעשה החדר שוב כבד כפי שהיה. הגבר שישב ממול ביקש שוב את מבטה, אך עיניה נמשכו שוב אל ערלתו של מאריוס, "סון וי ויל גו אַאוט אָז וָל", אמר לפתע מאריוס בעיניים עצומות, כאילו ידע בחוש שהביטה בו, "איי ויל גו טו ד'ה לייק פירסט, אנד ד'ן איי ויל קאם ג'ט יו", "אוקיי", לחשה אחרונה וצפתה בו מריץ את עשר אצבעותיו אל תוך בלוריתו, קם ויוצא מן החדר. היא נותרה עירומה על הספסל הארוך ושקט שרר, "יו אר נוט פרום היר", לפתע תהה בקול רם הגבר שהביט בה קודם, אחר פישק לפניה את רגליו כמציע לה את איבר-מינו. אחרונה חייכה אליו ברוך, "סו וָר אָר יו פרום?" התעניין בנימוס, ואחרונה, שבכל פעם שהייתה מחוץ לישראל השתדלה להימנע מחשיפת ארץ מוצאה מתוך החשש לעורר דיונים שחשה כי לא הייתה כשירה להם, בכל פעם שהייתה נשאלת מניין היא, הייתה משיבה 'תל אביב'. הפעם משום-מה השיבה 'איזראל' בר' מחוספסת ושטוחה, ורפרפה אגב כך באצבעותיה על מצחה, כעל סף עילפון, ואחר נתנה להן לחלוף על צווארה, על שדה הימני. האיש התעניין בחייה בתל אביב ובבחור שישבה לידו, ואחרונה סיפרה לו שהכירה אותו לפני חודש, בביקור שערכה אצל חברתה בלוזאן ושהוא הצטרף אליה לנסיעה הזו ברגע האחרון, "יו'ר היר טו סי ד'ה לייטס", הניח האיש וקולו נתרפך מעט באכזבה, "יס. וי הופ טו סי ד'ם", אמרה אחרונה ובאותו רגע קם בן-העשרה השתקן, התיז מים על הלבנים ותימרת אד התקרזלה אל תקרת החדר. החום בחדר התלהט ואחרונה נשענה לאחור, עצמה את עיניה והסירה את רגלה האחת מן האחרת, פישקה אותן מעט מול שני הגברים ובן-העשרה; כעת מרתה אפפה את מחשבותיה – – – נסיעתה לפניה בשיירת האופניים אל האגם שמחוץ ללוזאן ותהייתה אם ידעה היכן היה כעת בן זוגה ועם מי, אך דלת החדר נפתחה והעירה אותה מאותם הרהורים מתפארים – מאריוס עמד בפתחו, רעננות נהרה מפניו. זה עתה נטבל בחור שבקרה, שבכל פעם היה רק אדם אחד יכול לטבול בו, וכעת היה תורה. מאריוס חיכה לה בחוץ ואחרונה התפלאה על יכולתו לעמוד רטוב ועירום בשלג מבלי לרעוד. מאחוריו נראה האגם הגדול המסמא בלובנו, "סו יו גו דאון אינטו ד'ה ווטר", הסביר לה מאריוס והצביע אל השביל המרובב שהוביל אל האגם, "באט דונט פוט יור קד אין ד'ה ווטר, איט קאן סטופ יור הארט", וכשדיבר, מגון עיניו הצונן עלה איזה חום מזמין, כאילו מעיינות חמים פיכו באישונו; וככל שהביטה בהם נפרשו בתוכה התחמקותם אל גדת האגם הרחוקה ונשיקתו הפזיזה והקודרת. אחרונה פנתה הלאה ממנו וכשירדה במערומיה אל המזח הוא הוסיף והביט בה בצעידתה, וכשהגיעה אל שפת המים והושיטה אליהם את כף רגלה, בתחילה לא חשה בקור, רק את לפיתת המים את רגלה כאילו היו מלט טרי, ולאחר ששקעו גם שוקיה וברכיה, הורידה פנימה גם את ירכיה המסומרות וסובבה תוך כדי כך את ראשה אל מאריוס: הוא עוד עמד במעלה השביל וצפה בה. היא התכופפה וטבלה במים גם את צלעותיה ושדיה והתמסרה לתחושת הריחוף המשונה שנתן בה הקור הלא-מורגש, וכשהחלה להוריד לתוך המים גם את צווארה חלף רטט במצחו של מאריוס, "ג'ט אָפּ", אמר לפתע במין צעקה משוברת, ואחרונה רק פקחה את

עיניה והביטה בו בעודה משקעת במים גם את פיה, כמנהגם של תנינים, "יו ניד טו גט אפ. נאו!" קרא אליה וכשראה כי שיקעה במים גם את אפה, עשה כמה צעדים מהירים אל המזח אך נעצר ושוב צעק: "דונט פוט יור הד אין לייק ד'אט", ורק כשראתה אהרונה כי עוררה בו מצוקה, הואילה לצאת מהמים.

פתיתים צמריריים צנחו סביבה כשטיפסה בחזרה במדרגות, וככל שהתקדמה בחזרה לכיוון הסאונה ושייטו על עורה משבי קור היא נוכחה כי היא עירומה בשלג; צמרור חולני חלף בבשרה, אך אתו הלך ורווה בה הגירוי שנתנו בה מבטיהם של מאריוס ושל יתר הרוחצים שהמתינו לתורם לטבול בקרח, וברוח דחוקה ורועדת היא נעצרה מול מאריוס ואמרה לו שהיא פורשת אל המקלחות. החדר הואר בנורה אחת חלושה ואורה חדר בין הכתלים הרטובים; בתא הראשון התקלחה הבחורה שישבה קודם בסאונה ושערה מכוסה קצף. אהרונה חלפה על פניה והמשיכה אל תוך המסדרון, בתקווה שתוכל למצוא פרטיות באחד המקלחונים ולאונן. היא חמקה אל התא הלפני-אחרון, נעמדה בו כשפניה לקיר, נעמדה על קצות אצבעותיה וטמנה את אצבעה המורה בין שפתי ערוותה, וכבמעלית אטית החלה להוריד את מחשבותיה אל הדבר שהיה מצוי בקרקעיתן – – – מקדמת החדר נשמע קול סגירת ברז ורחש יציאתה של הבחורה, ואחריו צעדים אחרים. אהרונה הוסיפה להניע את אצבעה בשקדנות, ראשה רכון אל פינת המקלחון, וביקשה להתעלם מכך, אך אלו נשמעו קרובים יותר ויותר במסדרון ונדמה שנפסקו ממש מאחוריה; בחדר לא הופעל אף מקלח ורק אד המים נהם בתאים הכהים. אהרונה לא הסתובבה ובעודה לוחצת את אצבעה אל הנקודה שבין שפתייה עלו שוב בדמיונה פניו הזוחחים של מאריוס: האם הוא זה שעמד כעת מאחוריה, הרקרה והאיצה את תנועת אצבעה וגלגלה בראשה את שמו, ה'מא' הפותח לאט את הפה, הנסיקה הקטנה שב'ר', העתיקות הרומית שב'יוס'; מצחה נגע באריחי התא החמים ולרגע חלפה בה המחשבה שאולי עמדה שם דווקא האישה המבוגרת, או אחת מבנותיה, ולרגע דמיינה את הילדה הבכורה ניצבת מאחוריה ומביטה בה עם כרסה הבולטת ועיניה הכהות, אך משום-מה גם המחשבה הזו גירתה אותה והיא הלכה וקרבה אל המאווה שבקרקעית, אולי היה זה האיש שפנה אליה, או הגבר השני, זה שלא דיבר, ואולי אף בן-העשרה, חשבה אהרונה וגבה נתקשח, אך כל העת נשאבו מחשבותיה אל פניו הזהובים של מאריוס וכבהבלח פנס ראתה שוב את התחמקותם אל המדשאה בפארק הנסתר שבלוזאן ואת עלי הגרניום שמולל והעביר על זרועה ועל ירכה, אך לצד דמותו הסתחררו כעת גם פני האחרים שישבו אתם קודם בסאונה ובאו אליה כולם מאחור בזה אחר זה, ובעודה מניעה בחזקה את אצבעה החל הכול להתקרב אליה מכל העברים ונעשה לוחץ ומצוץ, ולפתע נסוג האדם שעמד מאחוריה והסתלק – ובעודה עומדת ואצבעה הדאובה לוחצת את ערוותה האזינה אהרונה להתרחקות הצעדים ופורקנה חמק והתפוגג כחלום ברגע ההתעוררות.

אבנים

לרוב שוכנו החולים במבני ציבור – בתי ספר, קניונים, בנקים – שהוסבו בחיפזון להוספיסים. שם לא נותר לצוותים הרפואיים אלא לעקוב אחר מהלכה הקבוע של המחלה: השיתוק שהתפשט בגפיים, ואחריו באה על פי רוב הפוגה של כמה שבועות.

1.

אבי הניף את המזלג מעל הצלחת ותנועתו קפאה באחת; הערפל היה רקוע בעיניו כשכבת קרח המופשרת עד דוק על פני מים כלואים, וסביב הרטט החם של שפתיו רפרפה אירוניה שנתלתה לרגע בזוויות פיו וכבר נשמטה, מרווה בהיספגה את חורבת קמטיו – כאילו שמע בדיחה נושנה שהיכרותו עמה פטרה אותו מטורח החיוך; בדיחה שלא היה עוד טעם לחלוק עם איש. אחר כך התחדש מהלכו של המזלג ואבי הגיש אל פיו פיסה מתפוח האדמה בתנועה מדודה ומורגלת, מאטה במידת החום שהשיב הירק הלוהט אל פיו הנפער, משורטטת באותה חומרה מאשימה שדקדוקי סעודתו התאפיינו בה מאז ומעולם. פניו שנתרווחו להרף שבו ונסתתמו, נעקרים מסודם – אם אמנם היה זה סוד – אל אותה חגיגה ירחית כבושה בנתיבים קרושי־תימהון. ובכל זאת, די היה לי במה שראיתי כדי לדעת שאבי נדבק במגפה, וכמו רבים לפניו הוא עתיד להפוך, לאט, בהדרגה מייסרת, לאבן.

המדענים היו תמימי דעים ביחס לכך שמוצאו של הנגיף, שגרם למיליוני בני אדם להתאבן בפועל ממש, הוא בחלל החיצון. אבל השמועות ששגשגו ברשתות החברתיות בדבר הדפוס השיטתי המסתמן בתפזרות הגלובלית של מוקדי ההתפשטות הוכחשו בתוקף במשך יותר משנה; ונדרשה כמעט שנה נוספת עד שמנהיגי המדינות כינסו בזה אחר זה מסיבות עיתונאים ובישרו לאזרחים, במבוכה של מבוגר התורם במגושם את חלקו למשחק ילדים שהתארך מעבר למידה, כי על פי הסברה הרווחת הנגיף הופץ בכדור

הארץ מעשה-חושב כהכנה לפלישה שתכליתה להוריש את הארץ מיושביה האנושיים. תגבור התצפיות האסטרונומיות והזרמת המשאבים אל מוסדות המחקר הרפואי לא העלו הרבה: השמים לא הסגירו דבר, וגאות תצלומי החובבים דלה גם היא ברבות הזמן; ומשעה שהופיעו התסמינים הראשונים – נוקשות מסוימת באצבעות הידיים או מכאוב מיתמם בגב התחתון – לא היה דבר שאפשר לעשות. החולים הוצאו מבתיהם ואושפזו בכפייה – רובם חשו בשלב זה בריאים לחלוטין וכפרו במלוא ריאותיהם, בעודם נישאים מן הבית שלא ישובו אליו עוד בזרועותיהם של סניטרים ממוגנים מכף רגל ועד ראש, באותה תלונה אגבית שנקלטה באוזנו של בן משפחה או שכן, והובילה לדיווח החשאי לאחד ממרכזי האיתור. לרוב שוכנו החולים במבני ציבור – בתי ספר, קניונים, בנקים – שהוסבו בחיפזון להוספיסים. שם לא נותר לצוותים הרפואיים אלא לעקוב אחר מהלכה הקבוע של המחלה: השיתוק שהתפשט בגפיים, ואחריו באה על פי רוב הפוגה של כמה שבועות; החולה כבר התפתה להסכין עם מצבו החדש כשחש באחד הלילות בהכבדה של נשימתו; אחר כך היו העיניים מתרוצצות לכאן ולכאן מתחת לפנים שקפאו. בד בבד החלה הסתלעותם של הגפיים – ראשיתה בגירוד מחרף, שבעקבותיו היו כפות הרגליים והידיים מתבצקות בריבועים מאולחשים, והאצבעות מסתחסות זו בזו בעווית מאונקלת. כאן היה עורו של החולה, שבשלב זה כבר היה מנוע מללכת או לאכול בכוחות עצמו, מתגבס במרקם קשקשי ומחותחת, אשר התגבש בתורו לשכבה חולית פריכה, מעין אבן הגיר. כל ניסיון להסיר את הגידול באמצעים כירורגיים היה עולה בצמיחתו המואצת. במקביל היו הפנים מפיקות צינה בלתי מוסברת, ותכף אחר כך מתנקדות בפצעים שלא היו אלא רסיסי שיש; אלה היו מתרחבים במהירות, כשואפים לחבור זה לזה ליציקתה של מסכת המוות. הסריקות הרפואיות היו מורות על הופעתן של אבנים בתוך הגוף, וחושפות בפני רופאים אובדי עצות חללים פנימיים אשר הפכו כמעט בן-לילה לנקרות סלע, שנוזלי הגוף לחכו את דופןותיהן ונקוו על קרקעיתן. לרוב היו שיתוק, חסימה או בצקת משיגים את איבריו החיוניים של החולה בטרם נשלם התהליך; אך בגופות שהושלכו לרחובות בחסות החשכה – מן הסתם בידי בני משפחה שנאלו לטפל ביקיריהם הגוססים בבית – ניכר כי המחלה לא הרפתה מן הגוף שנחלה גם לאחר המוות: תכופות לא ראית אלא גל אבנים משובץ רצועות בשר מרקיבות, שלא יכולת להכיר בו את האנושי אלמלא שתי אבני החצץ שמשקפו אליך בסימטרייה אטומה מארובות העיניים.

"הנה הגברת עם הכובע עוד פעם." אבי כבר לא יכול להניע את ראשו, ועיניו לבדן נדו בעקבות הדמות. כשלא הזה, נדמה היה שעניו משקיפות על הפנים העצורות כמו שני זקיפים הניבטים מרום מגדלי השמירה אל אדמה שהחשכה גזלה את מתאריה. אבל הדמיונות השיבו את עיניו אל החלל במוכניות משורטטת, אשר כמו דחסה לכלל סופיות את דוממותן של הפנים: באותם רגעים נראו לי העיניים כצמד ילדים המציץ בחטף מבעד לשלד מאוכל-למחצה של מתקן משחקים נשכה. כעת השלימו את הקשת ונעצרו. הבוהק הפלורוצנטי של חדר האשפוז היתמצת בעומק האישונים האביכים לדקירה של דריכות, והזרועות הגרומות, שדלקה סגולה פשתה באמותיהן, נטרדו בבת-קול חולפת של תנועה. מבטו היה עדיין מרותק כשאמר, "היא מסתכלת עליך."

שני סניטרים בחליפות מגן נכנסו פנימה. לא ידעתי מתי האישה ששכבה במיטה ממול מתה. על השידה שלצד המיטה היה אוסף חפצים שנראה כפרי מעורבות חפוזה, מסתלקת – גליל נייר טואלט, בקבוק קולה סגור, חבילת עוגיות שאפשר היה לרכוש במזנון המאולתר שבקומת הקרקע – החבילה הייתה פתוחה, ואחת העוגיות נשברה במחציתה; המחצית האחרת הייתה מוטלת במרחק כמה סנטימטרים. ככל שראיתי איש לא ביקר את החולה, אבל מלבד אם ובת שסעדו במשמרות דוממות חולה מבוגרת, גם המאושפזים האחרים לא זכו לאורחים. לא היה בזה כדי להפתיע: רבים מבני המשפחה חלו בעצמם או התבצרו בבתיים; אחרים רחשו חוסר אמון לחליפות המגן שעמדו לרשות המבקרים; רבים חשו אשמה כלפי אהובים שהסגירו לרשות; והיו מי שסרו לביקור או שניים ונטשו, נחרדים לנוכח גלגול הצורה שחל ביקריהם; וממילא החולים טושטשו, אם לא הורדמו ממש, סמוך מאוד לראשיתו של התהליך. אחד הסניטרים רוקן את כל תכולת השידה לשקית אשפה שחורה, וחברו חלף על פניי כשהוביל את המיטה אל המשרפות. הגופה הייתה מכוסה ברישול, והבחנתי בחלוקים השבלוליים שהתרבו על הקרסוליים. גם חלקן העליון של הפנים היה גלוי: אחת העיניים הייתה כבר מפוסלת באבן; העין השנייה הייתה בלתי נגועה, ונדמתה כפוזלת בתמיהה אל חברתה. הסניטר הסב אליי את פניו ושפתיו צרו ללא צורך מבעד לחיפוי הפלסטיק השקוף: "פטירה."

"אתה עוד פעם שר עם הקול הזה. תפסיק עם זה." מבטו היה מופנה אליי, ואחת מעיניו הזדערה מאחורי שמורתה פקועת-הנימים, כאילו לבש את מבע פניה של האישה המתה בניסיון להפיס את האבן בצלם של בשר. ניצי האבן התברקו במורדות לחייו כטיפות גשם באור ראשון. הפה שלוח השפתיים הפיק רעננות כמעט מאימת, כאילו אך זה נקרע בפניו. לשונו המלבינה זחה לכאן ולכאן, כממששת מתוך הלם את דופנותיו של בור שהוטלה אליו באחת. הסנטר השתפל בהבזק חשאי של רוך אל הצוואר המתוח, אשר נישא בעבותי גידיו וביסס את עקימתן הגאה של השפתיים בקו חסכוני וחמור, כנענה למבטו של צייר דיוקנאות נעלם. רק עכשיו השגחתי באנחות המאומצות שהשמיע מבלי משים לטלטלות קלות של ראשו; קולו היה חנוק ומעובה מתשישות, אבל נמסכה בו מין חיוניות ממריצה, כשל ילד המחקה צלילי מנוע בניסיון להפיח חיים במכונית צעצוע.

"אני אשתדל, אבא." כבר התרגלתי למנגנון: אבי השליך עליי את קולו, את מבעי פניו, את מחוותיו השבורות, את רגשותיו המתערפלים ואפילו את רמצי זיכרונותיו; לעתים נדמה היה כי הוא מתפשט מעצם אנושיותו בטרם יעטה את שלמת האבן. בכל פעם שנפרדתי ממנו היו עיניו מתרככות, ותווי פניו, שכבר נדחקו בעמל ההתקשות, היו מתרפים, כנדים באמון לשמועה מפתיעה; אך דווקא ברגעים אלה הרגשתי כי יותר מכפי שהוא שועה לקרבתו, אבי מכיר תודה למיטיב אלמוני.

"תשתדל להפסיק עם זה."

ראשו של אחד הסניטרים צץ בפתח; מעמדת האחיות עלתה הקריאה, "לא, אמרתי לך ב-72"; הראש נעלם, ובעמדת האחיות הצטלצל צחקוק מתגרה שנקטע כמעט מיד בשיעול עשן.

"בסדר, אבא."

ראיתי שהאבן משחה את עיניו במעטה של זוהר אטום. בזוויתיהן הסתמן כבר צלו

האבקי של גירוי, והאישונים אצרו בשקיפותם הענברית קורים רירניים של גיר. ידעתי שבקרוב יגדילו הרופאים את מינוני המורפיום, ואבי ייעלם.

"תראה, הגיעו שני המזוקנים."

כפות רגליי התגלפו בתוך הנעליים, ובקרוסוליי הסמיך הדם בעורקים של שיש. ביקשתי לעסות את ברכיי, אבל הבד הרב־שכבתי של חליפת המגן החד־פעמית שלבשתי בלע את התנועה. "הם מסתכלים עליך עכשיו."

מן הרגליים אני זוכר. אני בכיסא גלגלים, זמן קצר אחרי הניתוח, אתה מוליך אותי לאורך הרחוב, אולי בפעם הראשונה.

"אתה רואה אותם? אולי תיתן קצת מים."

הכביש נמתח לפנינו, אפור וגבשושי, הרחוב מחפה עלינו ביריעות קמוטות של אור כמו אוהל שהוקם ביד לא־אמונה, והבתים והחצרות נערכים משני הצדדים כאילו הגיעו רק עכשיו, נדמה לי שאני שומע את נשימותיהם הנרגעות לאט.

"תיתן עוד."

אנשים שרק את חלקם אני מכיר יוצאים מן הבתים ומן החצרות ובידיהם ספרים, משחקים משומשים, בגדים, חפיסות שוקולד. רובם אינם מדברים כשהם מניחים את המתנות על רגליי המגובסות.

"תפנה לה מקום. האישה המבוגרת רוצה לעבור. אתה לא רואה? בחייך."

הם מגיעים בזה אחר זה ואתה ממאן לעצור, הם נאלצים להחיש את צעדיהם במקביל לתנועת הכיסא, אני חש בידך המתהדקות על הידיות, הכיסא מרטט תחתיי ופניך צרים בגבי.

"הנה מגיע המנהל שלהם. אתה צריך להודות לו."

המתנות נערמות על רגליי לגובה מסוכן, משחק לוטו חיות נשמט אל הכביש, אתה לא עוצר ואחד השכנים אוסף את הקופסה המחורצת בקמט עקלתוני ומניח אותה על רגליי – בהתנצלות, כמעט בחשאי. אחר כך אתה מאיץ והרחוב מתנווד מעלינו.

"תיתן עוד מים. כתבת למנהל?"

הכביש נמתח לפנינו כמו אבן גדולה.

"תכתוב לו, זה לא יפה. עכשיו הגברת בחלוק הלכן התיישרה ליד האדון עם המשקפיים." אפור וגבשושי, הרחוב כמו אוהל.

"היא עם חלוק לבן אבל היא לא רופאה, מה פתאום רופאה. אתה לא רואה, החלוק

שלה מלא כתמים."

הכיסא תחתיי, פניך בגבי

"אולי היא ציירת."

מחורצת בקמט עקלתוני

"בכל מקרה היא לא מדברת."

לוטו חיות ואתה לא נעצר

"יש להם איזה ישיבה פה. הם יושבים אחד ליד השני. אבל... תיתן עוד מים."

מן הבתים ומן החצרות, רגליי המגובסות

"הם יושבים אחד ליד השני, אתה רואה."

הבתים והחצרות, נשימותיהם
 "אם אתה רואה אז למה אתה עושה את עצמך שאתה לא רואה."
 ספרים, משחקים משומשים, בגדים
 "זה מיותר, זה לא מתאים לך."
 אפור וגבשושי
 "אולי זה כן מתאים לך."
 חפיסות שוקולד
 "הם יושבים אחד ליד השני, כנראה מחכים למישהו."
 ספרים, חפיסות שוקולד, בגדים משומשים, משחקים
 "אף אחד מהם לא מדבר. הם לא מדברים אף פעם."
 בגדים, משחקים משומשים, חפיסות ספרים, שוקולד
 "אף אחד לא דיבר אתי. מישהו דיבר אתך?"
 משחקים, בגדים, שוקולד
 "הם תמיד מנומסים מאוד, הם יעשו בשבילנו כל מה שצריך. אבל הם לא מדברים."
 בגדים, שוקולד, משחקים
 "אתה יכול לברר את זה?"
 שוקולד, בגדים, אבן גדולה
 "יש לך את מי לשאול?"
 בגדים, משחקים, אבנים
 "אתה מכיר אותם?"
 משחקים, אבנים, בגדים
 "אתם מדברים ביניכם?"
 אבנים
 "הם מכירים אותך?"
 אבנים, אבנים
 "הם יודעים מי אתה?"
 מן החצרות ומן הבתים הם זורקים
 "הם יודעים?"
 אבנים
 "מי אתה?"

השאלה האחרונה הצטלצלה באוזניו כאמת ניצחת, ובאותו רגע הייתה בדידותו אינסופית.

2.

גליו עודן יצוקות בגבס וכולם מסתופפים מעל מיטתו ומוודים אותו במבטיהם: הרופאה עם הכובע, שני המתלמדים המזוקנים, הרופאה המבוגרת וזאת בחלוק המוכתם, ה"מנהל" ו"אביו". כולם נרכנים אל מיטתו ומסתכלים בו ויש להם אבנים במקום עיניים.

דו"ח רפואי – סיכום

"... התגלה כי מדובר בשריד אחרון לשושלת מרגלים שמקורה בכוכבם, ואשר לאורך דורות, על דרך ההשלכה הפעילה, ניגעה את האבנים המאכלסות כוכב זה במתח המפריע של האנושי עד כדי מגפה שהשיגה את כל יושבי הכוכב. המחלה המתפשטת חיללה את מנוחתן של האבנים, עקרה אותן מהווייתן והן אנושיות או אנושיות-למחצה, ואנסה עליהן את כינונה של 'תרבות', שרק תחת לחצה אנו נאלצים לחבר דו"ח זה. המרגל נעצר ונחשף לטיפול של 'השלכה נגדית' השואב את כוחו, למרבה הפרדוקס, מן המחלה עצמה – מכוחן של האבנים המותקפות להטעין את העיניים שקרעה בהן המגפה בהתכוונות אנושית (אמנם, התכוונות אנושית אל האבן). מקץ שהות בת כמה חודשים במה שכינינו בדו"חות הקודמים 'אמבטיה של מבטים' נרשמה התקדמות מסוימת, בעיקר באזור הרגליים. במקביל, התקבלו דיווחים מעודדים, ברדיוס הולך וגדל, על ירידה בסימפטומים ופחות משמעותי בעצמתם; אמנם, רוב המעורבים הישירים בטיפול דיווחו על שיקום חלקי; דיווחים מעודדים על התאבנות העיניים חזרו ונשנו, ואין צריך לומר שהשלכתן הנגדית של העיניים הלא-רואות יעילה פי כמה, כי את עיוורונן זה ממש אנו מבקשים להשית על המרגל – על עיניו, על גופו, על זיכרונותיו. אנו מקווים שבתוך כמה חודשים יושלם התהליך; וכשהדבר יתרחש, אנו כבר לא נדע זאת, כי נהיה פזורים במנוחה דוממת על אדמת כוכבנו הטוב, המכוסה באבנים."

האבן שניצבה מעל מיטתו השיטה עליו את מבטה, משרטטת קווים ישרים בכוונה, באטיות, הלוך ושוב, והוא עצם את עיניו ודימה שאביו מלטף את גופו המתקשה בעיני האבן שלו.

פנים בסלע

מתוך רומן בכתובים

"מי שנדחק אל הקיר ומילים הן כל נשקו, ישתמש בהן
 בייאושו כמוצא אחרון, יטיח אותן – לא לכל הכיוונים
 האפשריים – אלא פקוח עיניים והלום קרב אל עבר המטרה
 היחידה אשר מסמן עבורו המוציא לאור, האויב הדמיוני
 הגרוע מכול, המוציא לאור של השיממון."

בחור אחד הסתובב לו, אחד עם תמימות על גבול הטיפשות. הוא היה מטפס על כל מיני חורבות וגרוטאות בהתלהבות ילדותית. אם בעבר זקני השבט היו נוזפים בו במקרה הטוב או מפליאים את מכותיהם במקרה הרע, הרי שהיום המבוגרים המגניבים מחייכים נוכח הילד החמוד שמבלה באמת "כמו פעם" בחוץ ולא רק בוהה במסך מהבהב כמו כולם. כך התייחסו אליו השכנים, וההורה האמתי שלו היה נבלה מהסוג הישן שלא התבייש להפליק לילדו תוך כדי כך שהיה מוציא את האבנים המזוהמות שהלה אגר בכיסיו בכל אחד ממסעותיו המרתקים. באחד הימים ניגש לרועי טיפוס שנראה לו מאוד מבוגר. הוא לבש חליפת קטיפה אדומה ועניבת פרפר מגוחכת שרועי לא ראה מעולם במציאות אלא רק בסרטים ישנים. הוא נראה לרועי כקריקטורה מהלכת עם פאות לחיים לבנות, עיניים כחולות בהירות, זקנקן צרפתי מחודד וכרס לא קטנה עבור איש שלא התנשא מעבר לתחתית סנטרו של רועי. בכל זאת, רועי הרגיש קטנטן לידו. ג'ון (זה לא היה שמו האמתי אך רועי היה משוכנע שכך יש לקרוא לו אחרי שקרא בפעם המיליון את אי המטמון) פיטם לעצמו מקטרת ורועי צבט את עצמו לאשר שאינו חולם. אלמלא היה מדובר בחלום מבוים־רע, הקריקטורה המפוקפקת תציע לילד ממתק אסור והוא ייפול במלכודת.

"רוצה פיסטוק?" הזקן הוציא שקית חומה מהכיס, כמו היה לו עוד מקום בפה לנשנש משהו, תוך כדי עישון. רועי החל להתרחק ואילו ג'ון מצא לו איזה סלע לא מחודד מדי להתיישב עליו. הוא הניח את השקית החומה לצדו ובהה ברועי מתרחק מהמקום. ממרחק בטוח, רועי עצר והביט בו מפריח עשן ומתבונן בו בחזרה. ממצחו נטפה זיעה, בעוד שג'ון התענג על עוד שאיפה ועוד לעיסה. בסופו של דבר החליט לחזור הביתה. בדרכו חזרה דאג להפיל כמה אבנים מכיסו, שברי סלעים לבנים שמתוכם בצבצו נימים אדומים. אלו היו חיות המחמד שלו שאביו, לדבריו, העדיף לזרוק מהבית במקום לזרוק אותו. הוא נשכב על מיטתו והֶזֶה, שעות ארוכות. לכתוב, לכתוב – זה כל מה שנותר. הוא קרא בפייסבוק דברי אידיוט שאמר כי סיפורים הם חוויות, והקשיב לזמר ששר על סיפורים כתרגילים בבדידות. זה התאים לו, האפולוליות הזאת בה חשב לכתוב ספר שלם שאיננו אלא רק ההקדמה. בראשו של נער זה נשמע חדשני והוא התפעל מהמקוריות שבדבר, לוותר על העלילה ולכתוב הקדמה ללא המשך. ובכלל, הוא מצוין בהתחלות. אחר כך נוצר חלל ואין דרך להמשיך. הוא קרא על דרכים שבהן ממשיכים, אבל מבחינתו זאת לא הייתה אפשרות של ממש. במקום לישון, כתב כותרת שעוטרה בסוגריים מרובעים ואחריה משהו שדמה ליומן שנשכח ונפתח שוב לאחר שנים רבות:

"בשתיים לפנות בוקר נדדה שנתי. אין בכך שום חידוש בעולמי אלא שהפעם המחשב הנייד שלי מיאן להתחבר לאיזו רשת בסביבה זרה, כך שנותרתי עם עצמי ללא היסח דעת מבורך (או מקולל) ונאלצתי לשוב לאותו שדון מאובק מימים ימימה, ה-ספר. אולי אינני צריך להיות דרמטי לגבי ה-ספר, שהרי כבר כתבתי שניים, מאובקים ונשכחים. לו היו נדחפים כאחרים בערמות הזבל המקובלות באזורנו, אין ספק שהיו נפסלים מהעדר עלילה אחידה, סגנון כתיבה ובעיקר עניין לציבור הרחב. פֶּה יש לבריות והולכות הן רכיל, ואני ממשך מבלי להסביר מדוע אני עדיין מתעקש על השלישי, שבו, שומו-שמים, אכן תהיה סוף-כל-סוף עלילה של ממש. המסקנה הגרועה ביותר בעניין תהיה שלאחר שני ניסיונות נואשים, נכנעתי לדעת הקהל הדמיוני והזועק בראשי: 'עלילה! עלילה! תעתע עם מילים!'. מי שנדחק אל הקיר ומילים הן כל נשקו, ישתמש בהן בייאושו כמוצא אחרון, יטיח אותן – לא לכל הכיוונים האפשריים – אלא פקוח עיניים והלום קרב אל עבר המטרה היחידה אשר מסמן עבורו המוציא לאור, האויב הדמיוני הגרוע מכול, המוציא לאור של השיממון."

רועי נעצר, השעה התקרבה לארבע בבוקר והגלולה שאמורה הייתה להרדים התפוגגה באוויר, יחד עם עייפותו. עוד הקדמה הלכה לטמיון. ומדוע לא? ההקדמה היא כל מה שחשוב בעיניו. היא התמצית המכילה את כל ההמשך. היא איננה מנת פתיחה אשר מומצאת כאמצעי טכני לגרות את תאבוננו וגחמותיו של הקורא הדמיוני. הוא לא חפץ לגרות בשום אופן, או גרוע מכך, כמעשה לוטראמון, העדיף להבהיל את הקורא. "ברח, ברח, אין לך עניין פה". אך כיצד יוכל, במקום להתקדם מההקדמה, דווקא להרחיבה עד בלי די? שמא העובדה שהחור הקטנטן שבו חי עטף אותו לחלוטין, ללא שום דרך להימלט, תיצור עבורו מעין בור מטונימי גדול דיו שהקורא לא יוכל להימלט ממנו. זו פנטזיה ילדותית, חשב, הרי כל קורא יכול להימלט, לא? העלילה אמורה לשרת אותו,

כביכול, היא נוצרה למענו כמיתוס, כסם מרדים ממכר. אני די בטוח שלאחר שאַקבר ביום מן הימים, מישהו ישמח לספר עליי סיפור עלילתי במקום הרסיסים שהותרתי בשתי הפעמים הראשונות, ויותר ממני איזו פיסת עלילה שתספר איך ביום אחד כפתה זו עצמה עליי ובכוח רב, בלית ברירה, החזרתי לה שירות דוב בשכחה. שכחה היא מה שמחזיק אותנו בחיים, אבל – אני מקדים את המאוחר. הוא שרבט כך לעצמו והוסיף עוד נקודתיים: האויב הישן הזקן והנרגן אורב מעבר לפינה – הסיפור. בינתיים הוא כתב כך, "הקורא הדמיוני התעייף ופסק מלקרוא". הוא שמח בתחבולתו זו, לעייף את מי שעדיין איננו קורא ובדיוק בנקודה זו יתחיל הסיפור האמיתי. הוא השתעשע במטאפורה "לירות בנגמ"ש הספרותי" שהפכה לפופולרית בתרבות היריות שלנו. זהו קצה-קצהו של רעיונו הראשון, ורועי התלהב ממנו במשך שעות רבות, גלגלו בראשו שוב ושוב. הוא חשב לרמות את מי שאסור לרמות ומבלי לדעת שרק התסכול מחזיק את הכתיבה בחיים.

ג'ון נמצא באותו המקום שעזבו, כמעשה שטן, גם ביום המחרת. הוא ישב בין סלעי המחצבה, עם ערמת הפיסטוקים שלו תחובה בשקית חומה ומקומטת, ולעיסתו המתמדת נעצרה מדי פעם רק לטובת יניקה תוקפנית ממקטרתו. רועי השתעשע שוב ברעיונו הכפייתי כי יכתוב הקדמה בלבד, כמחאה. ההתחבטות ברעיון אַפשרה לו לעמוד שם מספר רגעים, לחלום בהקיץ מבלי שהעז להתקרב. הזקן חיכה לו כמו בסיוט, בחליפתו האדומה שנלקחה לא-מכאן. בחום הארור הזה של יולי, עם כובעו הטיפשי – מגבעת אדומה ההולמת עד כדי גיחוך חליפת קטיפה אדומה. הוא בטח חושב שיש לו סגנון או משהו, הרהר רועי, בעוד רוחו נעה אָנה וְאָנה, בין גיחוך לחרדה. הוא ספר את מספר הפריטים האדומים והוורודים שעיטרו את הליצן הזה, החל ממטפחתו הבולטת מעט מכיס המקטורן שלו, כלבוש הזקנים, כך המשוכה מחשבתו המיותרת להתגלגל אל תוך מקל הליכה שהיה מונח לצדו של ג'ון, חפץ שהיה בעבר סמל מעורר כבוד וכיום כל מה שנותר ממנו הוא בדיוק כל מה שנותר מהזקן הזה בעיני רועי, כלום אחד גדול. רועי לא הצליח להתרחק משם. היה זה כמו לצפות בתאונת דרכים, לא היה אפשר לפספס את זה.

להיתפס בלטישת עיניים, זאת לא אָבה. תחת כך עשה עצמו מתעניין בסלע זה או אחר, מביט לפה ולשם כמו נקרה בדרכו מינרל יקר ערך. בפעם הראשונה בחייו היו הסלעים לא יותר מאשר גרוטאות של כלום. או-אז החל מיאוס גדול לחלחל בו, ברגע בו ניטל מהם העניין הפכו האבנים הללו לזוועה מחודדת וקשה ואילו כל המכות שחטף בגין תאוותו המוזרה שפיתח הִדְהָדו כעת שבעתיים, לא הכאב הפיזי כמו הבושה הנוראית שתמיד מתלווה אל המוכה. "אבנים, לעזאזל. אבנים", מלמל לעצמו. בינתיים, ובזווית העין, החל להבחין במעין מחזוריות משונה אצל ג'ון: חמישה פיסטוקים, עשר שאיפות מקטרת. איך לא נמאס לו לאכול את זה, תמה. על כל פנים, ג'ון המשיך בשלו שעה ארוכה ועניינו המעושה של רועי בסלעים הפך מעיק מרגע לרגע. הוא שוטט לאחור, עשה עצמו מתרחק מהמקום ואז חזר בזווית אחרת. בכל פעם בדק, האם מעגל הפיסטוק והטבק ממשיך בעינו ואכן המשיך הלז ללא הרף. זה מטורף, חשב, מטורף לגמרי. הוא חזר הביתה בלי אבנים בכיסיו ובלי תשובות חדשות, ואביו חיכה לו עם אותו ריטואל מעיק, באותו לילה

לא הצליח להירדם. תמיד נדדה שנתו, אך הפעם דמותו של ג'ון רדפה אותו. לשווא ניסה לחשוב על דבר-מה אחר, כשד אחז בו הפיסטוקאי והתווה מעין מעגל מרושע ברוחו, לחש על אוזנו ללא לאות כפוליטיקאי שסרח. כאשר עצם את עיניו ראה אותו מרחף ומתרוסק, שוב ושוב. ישנן מחשבות שלא מובילות לשום מקום, אמר לעצמו, הן תוקעות אותך בבור ואין להן שום משמעות. ניסה להסיח דעתו ולחשוב על גיבור העלילה. הדמות המרכזית, הלא היא המרכיב החשוב ביותר בעלילה, דומה לחבר דמיוני אך מפותחת מעט יותר ממנו, ואם היא טובה במיוחד אזי מדובר בחבר דמיוני אידיוטי במיוחד. הוא מקלל כך מבלי לדעת מדוע, כמו נתקעה שם המילה במקרה. וכיצד אותו חבר בא לעולם? מחוויות אישיות, ענה לעצמו ושוב קילל כתשובה, חוויה בתחת שלי. ואז חשב על הקרקע הפורייה המצמיחה קללות, הלא היא הבריחה מהמילים הארוכות שלו, המילים הארוכות-מדי, אבל זאת דרכו או הדרך המהירה לגיהנום, ישתוק או שיאריך זמן כצער עצמו.

ניצחון טכני

בבת אחת הנסיעה התגלתה כטעות. בואי נלך, אמרתי לה. היא שאלה לאן. הביתה, הסברתי, אנחנו יכולות, הן לא ירגישו. הילדה הסתכלה בי. סליחה, אמרתי, רק צחקתי. אנחנו נשארות. הנהג תפס את מקומו והניע. שמונה שנים שלא הייתי בירושלים. לא מאז שלקחתי אותך לסיור בעיר. יכולתי שלא לדרוך בה לעולם. אבל הבת שלי.

הילדה ביקשה קוקו נמוך. זה הגוף שלך, אמרתי לה ופיתלתי את הגומייה בכוח. סיפרתי לך שבגילה הסתפרתי קצר ואימא שלי אמרה שאני מכערת את עצמי במכוון. עכשיו אספתי לילדה את השער בזנב רטוב שנשרך על גבה, לא מרפה. החזקתי חומר מת ביד, כמו הציפורניים שגזזתי לה. אם היינו ציפורים אלה היו נוצות שהייתי מורטת. סובבת את הגומייה הכחולה סיבוב שלישי ואמרתי לה, זהו, את מוכנה.

היינו האחרונות שהגיעו לרחבת הכורכר שליד מסעדת הבשר, סמוך לשער הצהוב. זה היה קצה העיר שאף פעם לא חשבתי עליה כעל מקום עם קצה. אם לבושה במעיל פוך ניגשה אלינו ובידה מכנסי טייץ של רקדניות זעירות. בתה הגבוהה עמדה בצד והתאמנה על בעיטות. הילדה שלי תפסה לי את היד והידקה. תדרים דקים עברו בין הבנות מבלי שאפגע אותם. אתה זוכר? אני זוכרת. בגיל הזה עצמת ההצפנה היא אינסופית. תודה קרן, אמרתי והושטתי לאם במעיל את הכסף. שטויות, שטויות. רק שלא יהיה לבנות קר בירושלים. ניסיתי להסתיר את הילדה עם התיק כדי שתלבש את הטייץ מתחת לחליפת השחקניות הייצוגית. הקוקו הנמוך הותיר קווים רטובים על התלבושת. הילדה נענעה ראשה להדגשת השלילה. בנות אחרות התרחקו לבעוט בכדורים, באור האחרון הפרטים היטשטשו, צלליתן כמעט נוזלית.

הפעם עברנו את השער הצהוב, חולפות על פני המכוניות החדשות שעמדו ריקות ובוהקות. קראנו את תקנון מועדון הספורט שהוצמד לקיר החיצוני, אף על פי שהכרנו

אותו בעל פה. הוריתי לה להיכנס לבדה למלתחות להתלבש. בפינות המגרש עמדו שחקנים בגדלים שונים, כולם במדי הקבוצה, כאילו שימשו בדיאגרמה המפרשת את גילי האדם. ילד, נער, איש. היו מעט מאוד בנות במועדון הזה אבל גם הן לבשו אותם בגדים. כשחזרנו לאוטובוס, המאמנת הנהנה אל בתי שהודקפה תחת מבטה. משחק ליגה, היא אמרה לה, את מוכנה. הילדה הייתה כרוכה אחריה ונהגה להגיש לה אבנים ופרחים זעירים שמצאה בדרך. באימון האחרון היא תפסה נוצה בהירה שנישאה בזרם אוויר ורצה והגישה אותה למאמנת. המאמנת נייערה את הנוצה לדשא, כאילו לכלוך נדבק לה ליד. הילדה, לא נעלבת, חזרה לעמדה שלה.

השעה התאחרה. אמהות ובנות ישבו צפופות במושבים הקדמיים. לא שמעתי מילה אחת שאמרו. בבת אחת הנסיעה התגלתה כטעות. בואי נלך, אמרתי לה. היא שאלה לאן. הביתה, הסברתי, אנחנו יכולות, הן לא ירגישו. הילדה הסתכלה בי. סליחה, אמרתי, רק צחקתי. אנחנו נשארות. הנהג תפס את מקומו והניע. שמונה שנים שלא הייתי בירושלים. לא מאז שלקחתי אותך לסיור בעיר. יכולתי שלא לדרוך בה לעולם. אבל הבת שלי. הנהג הדליק את הרדיו ושמענו פרסומות לשואבי אבק ולמכונות כביסה. שום דבר אינו טוב כמו הניקיון שלנו, שרו הפרסומות. מכונות הכביסה שלנו מאריכות שנים. הנוזלים שלנו מבריקים משטחים. העולם נציץ מרוב מילים נקיות. הילדה שאלה מה יש לאכול וחזרה להביט מבעד לחלון. כל מה שנשקף בעדו היה כביש מהיר ובניינים בני שלוש קומות. היא חיפשה סוסים או פרות. לפני שנה עצרנו את המכונות השכורה ליד עדר פרות חומות שרעה בסמוך לכביש. אימא תראי, אמרה אז, הנה להקה. לא תיקנתי אותה. תאר לך, להקת הפרות דוהרת שוב.

סירנות הכריחו אותנו לעצור. האב היחיד ישב במושב המקביל והסביר לבתו על אפקט דופלר. ידעתי שההסבר שלו שגוי אף שלא ידעתי להציע הסבר אחר. האם שקנתה את הטייצים אמרה, הנה בא ראש הממשלה. תודה קרן, מלמלתי. שלוש מכוניות שרד שחורות מוקפות בניידות משטרה עצרו את התנועה. זה לא ראש הממשלה, אמרה אם אחרת וחשבת שהיא מדברת לא אֵתנו אלא עם מישהו בטלפון. השיירה קצרה מדי לראש הממשלה, אמרה, אולי זה שר החוץ. אבל ראש הממשלה הוא גם שר החוץ, הרהבת. אז זה בטח השגריר האמריקאי. היא חזרה לצג הטלפון. הילדה שלי קילפה גלד זעיר של עור מכף ידה. לא ידעתי מה קרה לה. איזו פציעה חמקה ממני וכבר הפכה לגלד. תפסיקי. אֵת רק מחמירה אֵת זה. התנועה עדיין עמדה.

הילדות היו שקטות. זאת ההתרגשות שלפני משחק, אמרה מישהי שלא זיהיתי. הבת שלה הקיאה לתוך שקית. התרגשות, זה הכול. המאמנת התבוננה קדימה, עומדת קרוב לנהג באימונית כחולה, מבטה מופנה לפנים כמו פסל אישה על חרטום ספינה עתיקה. תלתליה משוחים בשמן ואסופים על עורפה. האוטובוס חזר לנסוע. ראש הממשלה היה במקום אחר.

האב הוציא מתוך צידנית כריכים שהקרום נחתך מהם בסכין. הוא הציע אחד לילדה. הידקתי את הגומייה הנוספת על ידי. ליאת תמיד דואגת לנו, אמר. ככה היא. היא פשוט בבית עם הקטנה. מזל טוב, אמרתי. אתה מבין, כאן כל הזמן נולדו ילדות. בטח, הוא אמר. היא משהו. משהו, אמרתי, כן.

האב בחן את בתו בשאלות במתמטיקה וידע כללי והיא ענתה על כולן בקול מתרונן. היא טענה לעתים קרובות ואד עדין כיסה את משקפיה. הבנות הגדולות התנערו משתיקתן ופיתלו את ידיהן במשחק מהיר של מחיאות ולחישות. האוטובוס טיפס בעליות לבירה, לילדה כאבה הבטן והיא הניחה ראשה על רגליי. ליטפתי את השערות הארוכות והאסופות שלה מבלי לפרוע אותן. עוד רגע תרוץ במגרש והורים שלא יודעים את שמי יעודדו אותה. בחורף רצתה להתחפש למלאך. עברתי בחנויות התחפושות אבל כל הכנפיים שמצאתי היו עשויות מנוצות שנתלשו מתרנגולות לקראת מותן. בלילה שלפני פורים הכנתי לה כנפי נייר. בבוקר קמה בגרון כואב ונשארנו בבית. צבעתי לשתינו את הפנים בלבן, אל תדברי, אמרתי, נעמיד פנים שאנחנו פנטומימאיות. תליתי את הכנפיים בפתח החדר שלה והן פרפרו שם עד שנקרעו.

הערב כבר ירד כשדלתות האוטובוס נפתחו. פרוז'קטורים גדולים האירו את השטח כמו במחנה צבאי. זוכר שכשהגעתי לארץ מניו יורק? שלושה ערבים ברציפות דיברנו אנגלית באמריקן קולוני. האנגלית שלי נשברה בפי כשדיברתי אתך. החברה שלך שאלה אם אני מעדיפה לעבור לצרפתית. לא ידעתי צרפתית. ליוויתי אותך לכותל, למנהרות, לחומת ההפרדה. אבל בחלק הזה של ירושלים מעולם לא הייתי. האב היחיד התהלך בשטח, ידיו בכיסיו, ואמר, יש כאן מתקנים, משהו. בתו מצמצה מאחורי משקפיה. זאת ליאת שהתעקשה על הכדורגל, אמר לחלל האוויר, זה מחזק קשר עין-יד. שתי הבנות הגדולות בקבוצה עשו מתיחות אבל הפסיקו באמצע התנועה. המאמנת לא הביטה בהן. הטלפון היה צמוד לאוזן שלה. מצח הבהט שלה נקמט. אוקיי, היא אמרה, אוקיי הטעו אתנו. טעות קרתה. אנחנו במקום הלא נכון.

מתחת לטריבונות הריקות קבוצת הנערים עלתה על הדשא, אף שלא נראו לי כנערים. בואו נחזור! קראה האם שקנתה את הטייצים. צ'יק צ'ק! תודה קרן, אמרה המאמנת. לרגע נטתה במקומה, כמעט מעוקלת, אישה שמצוירת בקו אחד. היא שלחה הודעה בקבוצת ההורים שצפצפה בטלפונים של כולנו: מי שבא באוטו פרטי שימו בוויזי מגרש דשא סינטטי הר חומה.

כששוב ירדנו מהאוטובוס כבר היינו בחוץ לארץ. כמו בשדה תעופה שהכול בו זר ונועד לשימושם של רבים ולא לאיש במיוחד. לכלוך סמוי נדבק לעור ולבגדים. חלקיקים זעירים של עור ואבק. זה לא בשטחים, הר חומה? שאלתי את האימא שלידי. מה מאמי? ענתה בהיסח דעת, משיבה סימן שאלה על סימן שאלה. היה נדמה לי שאני צודקת, שזה שטח במחלוקת, שטח שהופקע, אבל ההגדרות חמקו ממני. אני חושבת שזה לא שלנו, ניסיתי עוד פעם. עזבי, היא אמרה לי בחביבות. מה לא שלנו? דווקא אז נזכרתי בשיר הזה שקראת באוזני, אני מחפש יותר ירושלים לא פחות. כשנסעת השארתי לי את הספר שהופיע בו השיר הזה, אותו סימנת בכוכבית חיבור על הדף. אם השארתי לי מכתב זה לא היה מכתב אהבה. והנה היא הייתה, עוד ירושלים. לא יכולת לראות אף אחת מאתנו, אבל רגלינו עמדו בשעריה.

האוויר היה קר. המשחק של הבנות נדחה לשעה תשע. מישהי אמרה שיש בית ספר מחר אבל היסו אותה. מה העניין? חוויה, אמרה אם אופטימית. אפילו הבנות הגדולות נצמדו זו לזו. הורי הקבוצה המקומית שתו קפה מתרמוסים וכרכו על הצוואר צעיפים

בצבעים החמים של הקבוצה הביתית. אולי בעיר הזאת ילדות אינן ישנות. קנינו להן שתייה במזנון. כשחזרנו, המשחק כבר התחיל.

עמדתי עם כוס הנייר וראיתי את בתי בשער והטייץ השחור מבצבץ מתחת לבגדי המשחק. הילדות שלנו היו קטנות מאוד. הקבוצה היריבה נראתה עצומה. הילדות שלנו היו חלשות, ילדות שבירות, ילדות מובסות. גם הגדולות. האחרות היו נפילות ממש. זה בגלל אוויר ההרים הצלול, אמרה האם האופטימית ולא הצלחתי לקבוע אם היא מתבדחת. אני לא מאמין, יש אצלן שתולות מכיתה ו', קרא האב שבתו לא עלתה למגרש. היא הגישה לאביה את משקפיה והוא ניקה אותם בעדינות והחזיר לה. אולי ייתנו לה אחר כך לשחק, אמר. נראה מה תהיה התוצאה. הן פייטריות, אמרה אם אחרת, הן פשוט עייפות מהנסיעה. אבל הן לא נראו עייפות. הן היו כמו נמלים על דשא מוצף, מחפשות כפיס עץ. את הראשונה תפסה הילדה שנותרה ביציע. כשצנחה על ברכה הרימה אותה בהשתאות והתבוננה בפלומה הדקה מבעד למשקפיה. בבת אחת מאות נוצות לבנות נחתו על המגרש. כאילו מישהו קרע שמיתכת פוך מעל הדשא הסינתטי. חיפשתי בשמים להקת ציפורים שהתאורה המלאכותית הטעתה אותה. אולי שיבשנו את נתיבי הנדידה וציפורים מצאו עצמן נוחות נחיתת אונס בהר חומה. נוצות תחילה. אימא תראי, הנה להקה. הנוצות נפלו בזו אחר זו ואז יחד, מכסות את המגרש בשכבה דקה כמו פרפרים מתים, כמו ערמות אבק וציפורניים גזוזות, כמו שלג במקום שמאה שנה לא ירד בו שלג.

כל הילדות עצרו במקומן ופרשו ידיים. המאמנת קראה, בנות להתרכז! קדימה! אבל הילדות לא נעו. הנוצות הסתחררו באוויר ונפלו במבנה של ענן שנכנע לכוח הכבידה. האוויר הפך לבן, דחוס, מוצק. אלפי נוצות זעירות דבקו בתלבושות הכחולות ובתלבושות האדומות. נוצות כבודת עיטרו את שערן הרטוב שסירב להתייבש, נצמדו מפרפרות לעור, נערמות במהירות. זה היה יפה, בחיי, כמו שסכין יכולה להיות יפה למשל.

תתכופפו! נשמעה צעקה, תשתטחו על הדשא! תודה קרן, צעקה המאמנת, והילדות נשכבו על הדשא הסינתטי. ידיהן מחפות את ראשן. כי עכשיו הנוצות קרבו במהירות, כאילו מישהו שלח אותן במכוון, חותכות את האוויר כמו חצים, שורקות במעופן, ננעצות בקרקע. במה שעל פני הקרקע. מתחככות בעור. שורטות ודוקרות. אם תשאל, אני אומר שזה נמשך שעות. ימים. אומר שזה עדיין נמשך. אָשְׁבַע בפניך שלא היה לדבר סוף. והנוצות עדיין שם, עדיין מוטחות לארץ בסופה, שורקות אותן במסרקות ברזל. הילדות עדיין שוכבות ופניהן אל הדשא שיוצר במפעל. עדיין נושמות. אבל בבת אחת זה נעצר. צפירות נשמעו ממרחק כששתיים מהילדות קמו. הן ניערו מעצמן את הנוצות, מורטות בכוח את אלה שנקלעו לקפלי הבד הסינתטי. הבת שלנו התרוממה אחריהן. עדיין החזוקתי את כוס הנייר. הילדה התנודדה מעט כאילו עמדה ליפול ואז התיישבה מתחת לעמודי השער. שאר הילדות קמו גם הן. כל דבר היה מלא בהן, מלבין מאוד. הן נחו בתלוליות בהירות, רכות, בערמות זוהרות מלובן. תלים היתמרו לגובה של תלמידות כיתה א'. שריטות טריות הנצו על עור הילדות. זה בטח ממשלוח עופות, אמרה אחת האמהות שמצאה את קולה. מישהי הציעה להתקשר למשטרה, אבל ההצעה גוועה. אי שם לפני מאה שנה חתכו כרים וכסתות והנוצות התפזרו על כל העיירה. עולם נחתך ונשבר ועלה באש, לילדות אמרו אל תיגעו בנוצות. תסתתרו ואל תשמיעו הגה. תנשכו את היד שלכן.

מי שראה אותן הכיר את סוף הסיפור. אבל, את זה אתה מוכרח להבין, נוצות לא יכולות לנדוד מאה שנה באוויר ולנחות בירושלים.

הילדות מצאו את הכדור. זה היה ניצחון טכני, שמעתי את האב ממלמל בטלפון. חיכיתי שיספר לאשתו. שיאמר ליאת, היית צריכה לראות אותה. אבל השיחה נותקה. עכשיו הילדות שיחקו בתוך הערמות. בועטות בכל הכוח בנוצות שהמריאו רק בגללן ונחתו ארצה. מוטלות על הקרקע. מסתחררות ודבקות זו בזו, מאבדות גמישות ויופי. הן חרגו מגבולות המגרש אל העפר שדבק בהן. הסתכלתי בהן משחקות. כבר לא הבנתי את החוקים ואולי לא היו חוקים. שמעתי אותן לוחשות, מוחאות כפיים, מודיעות זו לזו, אני כאן, אני פנויה, אליי. חיפשתי את עיני הילדה אבל היא ראתה רחוק ממני. היית צריך לראות אותה. כמו ניצולה של טבח שלא יודעים מי מת בו.

לאבד את הבשר

•—————•

כעת לא הייתה ברירה אלא לסתום. לסתום בתחילת ובסוף כל שיחה, לסתום בתוך כל משפט, לסתום בעלבון או בתשוקה. לסתום בפינת הדברים, בעיבורם. לסתום תפה. לסתום תגוף. להניח אותו סתום על המפתן, על השיש, על אדן החלון. ושהוא ייוותר שם, סתום, לא מופקד, או משומש, פשוט כדבר שאינו נענה, שדבר לא נענה לו, שלא נעשה בו.

•—————•

הבוקר שיבוא פעם כל הלילה. דברים היו מוטלים עליה: הסערות של החודשים האחרונים, ועל גביהן הוטחו עניינים נוספים – מעבר הדירה החד (עוד עקירה, היא חשבה, מנתה את המשכנים בראשה, אני רשמית בחצי השני של העשירייה השלישית), ברכו של האב, כאבי הבטן של השבוע האחרון שקיפלו אותה לשניים, והניחו מסודר יפה בצד. הכול אצלה היה פרום גם ככה, היה אפשר להיכנס. העיניים נפלו אחורה במשכנן אך התקרה נדמה שקרבה (היא כבר השתמשה בתצורה הזו בטקסט אחר, שהמתין בפתקי הטלפון). ואלו היו רק העניינים הנוספים, לא עצם העניין. מהי העצם? היא ניסתה לנסח את העצם, לנעול לסתות סביב העצם, לשייף את העצם לסכין. לשבור את העצם, לאחות את העצם בפלטינה, לחבר את העצם לתושבתה – כדור וכפפה. היא ערכה בראשה ניסויים בעצם. שרטטה עוד ועוד וריאציות על העצם.

כשנכנסה לכל העניין הזה אמרה לעצמה, הדלת נפתחה בזכות המילים שלי, וביקשה לנסות, הפעם, לקנות חזקה לא באמצעות הכתיבה על, הכתיבה אל. רצתה לתת את הגוף. משך תקופה נתנה את הגוף, ודווקא אז הגוף הלך ונכחש, קיבל צורה שייחלה לה, בסתר, בפנים כפולות, זמן-מה. תהתה על קיומו של גוף מן העבר השני, ייחולים זעירים נכתבו בפתקי הטלפון. משפטים עלו בראשה שוב, לא ידעה לאן הם. היא הייתה כותבת מדי, נכון. כשהגיע הבוקר, וכשלה בכל המטלות, ניגבה אותן הצדה במחי יד עקמומית, עוד תהתה אם תוכל לא להפוך את כל זה למילים. שנתיים חלפו מאז הספר, היא אמרה הרבה

על קוצר ידה של השפה, על הכישלון המובנה אל הכתיבה, אך כעת נדמה היה לה שכל העת, עד עתה, נצמדה אל יכולתה עם המילים. רצתה לכתוב, יכולתה הלהטוטנית, אך כדי לדייק חשבה עוד. זו אינה עבודת רקמה ולא עבודת חריזה. לא ליטוש. שוב ושוב חזר אליה הדימוי של מנהרה, של מערה. להיות עם המילים היה כמו לצייר במערה, גם את זה היא אמרה בעבר, אבל כעת הבינה לאשורה את המשמעות של הנסיגה אל הפרהיסטוריה: אני בקושי אדם. להיות עם המילים לא היה כמו להיכנס אל מערה קדמונית ולצייר בה, בגוף הנוכחי שלה, בתודעה המשוּיפת של כעת. להיות עם המילים היה לשמוט כתפיים ולכופף צוואר, לצמח מפרקי אצבעות, לעבות את שרירי הלשון, לסוכך על העיניים בשער פרא, לסגת מן השפה, לאבד אותה. ואז, מתוך הישות הזו של נהמות ומאוויים, לצייר על קיר אבן.

קודם לכן התחפשתי לניאנדרטל, היא חשבה. כעת נעשיתי כזו, באמת. כל יכולתיי הלשוניות נתלות מעל אוויר ריק וצונחות. קודם כתבה, ייטב עמי האלם, כעת חשבה על השורה הזו כעל התרסה, זנב נפרש מתודעת שפע, עודועוד. כעת לא הייתה ברירה אלא לסתום. לסתום בתחילת ובסוף כל שיחה, לסתום בתוך כל משפט, לסתום בעלבון או בתשוקה. לסתום בפינת הדברים, בעיבורם. לסתום תפה. לסתום תגוף. להניח אותו סתום על המפתח, על השיש, על אדן החלון. ושהוא ייוותר שם, סתום, לא מופקר, או משומש, פשוט כדבר שאינו נענה, שדבר לא נענה לו, שלא נעשה בו.

כל השנה הזו ניסתה לא להיות נוצרייה. לא לחשוב שהבשר מותר מן הרוח. לא להעניק את הבשר כמתת. לא להתבונן בדבר אחד ולראות דבר אחר. לא להסיט את המבט בעקבות זהב. לא לכרוע ברך, ואם לכרוע, בהפקרות. לא להצמיד את פרקי הידיים זה אל זה, ואם להצמיד, בכורח. לא לתת לפצעים חדשים להמשיך ולדמם לשם העניין, לא לתת לישנים לפקוע לשם העניין. שלדברים תמיד תהיה תכלית אחרת (לעולם גם תכלית, לעולם לא אמצעי בלבד). ניסתה תיאולוגיה אחרת, ניסתה לשהות בתוך הסוד. היא ידעה שיש לה תשוקה להיות מעורסלת בחיק של אור, בחיק של זהב, זו הייתה תשוקה חדשה, שיכולה להפציע רק בתוך מי שנאסף מהחושך ומהרעב של הלמדנות, מי שעניו טחו ממלאכת הפענוח, מריבוי הפרשנויות, מהנבירה, וכעת הן מבקשות לרחוץ בשמן זהוב. ברמ"ח איבריה התגייסה כדי להתנגד לתשוקה זו.

כל השנה הזו ניסתה לא להיות נוצרייה, ובכל זאת מצאה שהזמנים הנכונים ביותר בה היו באורה של הדת הזרה, בכנסייה או במועדון. תהתה אם הודאתה בהפסד אל מול הנצרות הייתה רק דגם בזעיר אנפין של שטף כולל, תוצר של האופן שבו בני עמה נפלו בידי רעיון מסוים של גאולה, כאילו לאחר התגשמותה באופן הנוכחי לא הייתה ברירה אלא להשתוקק אל הפופ. בעיקר השתאתה בפני ייסורי הגוף שהייתה מוכנה להם, הרעב, המחלה, המשאות הכבדים. על ירכיה הופיעו שטפי דם בהירים שלא ידעה את מקורם, כל מה שהיה מפואר בגופה נעשה מחודד. בעיבורי היום עלו בה חזונות שלא הכירה בעצמה, של כלוב צלעות בולט למרחקים, של עצמות כסל כה משוננות, כה מחוספסות, שניתן להיתלות עליהן בקצה אצבע אחת. כיצד תורגם האתוס שהוא לסומה הנוכחי הזה? מניין הגיע הרעיון של רעב, של רזון? מן התשוקה? הרי בשנה שחלפה קראה פעמיים, מכריכה לכריכה, את ההתגלמות היחידה שיכולה הייתה לסבול של הברית החדשה, מתווכת לה

דרך עיניו וגופו של סופר בן תקופתה אך מבוגר ממנה, גבר, זר לה, שבאופן שהפתיע אותה כשם שלא הפתיע אותה התכונן בעיניה, דרך מילותיו, כמושא תשוקה אפשרי, אולי אולטימטיבי. בדיעבד, חשבה, ייתכן שזה היה סימן ראשון למוכנותה (זו מילה מטעה, מוכנות מרמזת על בחירה), לכניעתה, לאופן שבו עוד תניח את גופה ולשונה למרגלות כוח אחר, תניח לכוח שלה לנשור מעליה (כעת, כשהיא נוצרייה, מצאה בכול סימנים). היא קראה את הספר פעמיים, פעם אחת בכיפור כמו טומטום, ואף כי היו בו ייסורי הגוף והנפש אלו נדמו לה ייסורים של שובע, של שפע, יש יותר מדי ועל כן אפשר כעת להתחכך, להתגרד בנעימים כמעט, להתיסר. בעיקר היו שם עוד ועוד יכולות: התענגות על הגוף, מחטפים שנעשים במילים ודרכן, צלילה אל הספרים, עלייה אל פני השטח של המים כשבין האצבעות מטמון.

ואילו אצלה היו דברים אחרים, פחות ופחות יכולות. בדרך הביתה מאחד מן המקומות שנקראים על שם מקום אחר היא מעדה-כתבה אל פתקי הטלפון: ושזחלת, מה אומר? ושביקשת להיות חיה. ושהיית כלב. מה פשר להיות בשירות מה שמחוץ לך. מטומטמת כפועל, מטומטמת עד כלות. ואחרי שכתבה, קראה שוב ושוב. ואחרי שקראה שוב ושוב, חזרה לקרוא בו, בסופר. נסערה. יכולתו לעמוד בטומטומו שלו, להביט במי שהיה. נדמה היה לה כקונכייה, כמאובן, כמי שמצליח להכיל בתוכו גרסאות קודמות שלו, ואלו בתורן הכילו בתוכן חללים ריקים, תעלומות (אני כותב את הספר הזה כדי שלא לנטות אך ורק לכיוון שלי, כתב, והיא בתמורה הייתה מתכופפת לעומתו). ולא במקרה פנתה אליו כעת, כשם שיש מי שפונה לאלוהיו במצוקתו, כחבר. גילתה בו עניין כעת משדבר-מה השתנה, השלד התעקם תחתיה, היסודות כשלו. מצאה את עצמה חוקרת בלשונה ריק חשוך, נעלם. כל הדברים שהיו עוברים בפה, בפיה. מזון, פחות ופחות וכשפן אז בשר, כמו כדי לפצות על בשרה שלה האבוד. מילים, אולי באותה הכמות אבל פחותות-פשר, מלבד התחינות, על טעמן העדין. לפני הן נאמרו במודעות יתרה, אך עתה הן נפלטו ממנה כמעשה-דיבור של מי שגופה מבקש דבר וכופה אותו באמצעות ההגייה (היא נעשתה חיה על ידי שביקשה להיות חיה, כמו שמשקים ספינה). איברים ועוד איברים, לעשרות: המובנים מאליהם, כן, אבל גם ציפורניים ושערות, מפרקים וטביעות אצבע, כל שיכול לעלות על הדעת ועל דל שפתיים, כל שניתן לתחוב, לבלוע. הלוע תחנת מעבר. והבליעה הפכה אקט אחרון, מוחלט, של תשוקה, להיעשות אחר על ידי היטמעות, להידמות ולהתאיין. חשבה על עמדת ההתבוננות של הסופר, על עיניו העוקבות אחרי אצבעותיה, וידעה שלעולם לא תתבונן כמותו, תמיד הדברים יהיו פראיים אצלה, תמיד היא תהיה מושא התובע להתבונן חזרה, מגיש את הפנים לסטירה, מבקש להיאכל, הופך את זה המתבונן בו לאובייקט שלו רק כדי, אז, לתת לאובייקט לכלותו.

וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֵבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר.

אור לבן, חור שחור

לפני שמתחילים תרשה לי פעם אחת לחרוג מהצורה. אפשר לקרוא לזה פרולוג (פרולוג פרולונג). לפני שזה קרה היו לי שני חלומות: בחלום הראשון מישהו חילק הוראות לדייגים ואמר, שאם דג נמשה מהמים, והרבה זמן אחר כך עוד ממשיך לפרפר ולחיות, צריך להניח אותו עם הפנים לים. דג שרואה את הים מתחיל לרקוד ואחר כך מת, ויש דגים, הוא אמר, שזה הדבר היחיד שהורג אותם. בחלום השני מישהי גידלה צרעה בין דפים של ספר.

עכשיו, אני חושבת שחלום אחד עליי והשני עליך – אתה יכול לנחש מי זה מי?

.1

הָאוֹר הַלְבָן וְאֲנִי הָיִינוּ לְרַגַע אֶחָד
לְרַגַע אֶחָד הָיִינוּ הָיִינוּ וְזֶה לֹא
שֶׁהָיִינוּ אֶחָד אֲבָל גַּם לֹא
הָיִינוּ שְׁנַיִם לְרַגַע אֶחָד הָיִינוּ
בְּלִתֵּי־נִפְרָדִים וְכִשְׁנִפְרָדְנוּ נִפְרָדְנוּ
בְּהִבְנָה עַל אֶף שֶׁהִיְתָה בֵּינֵינוּ אִי־
הַסְכָּמָה עַל עֵצָם הַדְּבָר (אוֹ
הַדְּבָרִים) הָיִינוּ הָיִינוּ.

.2

הָאוֹר הַלְבָן הִגִּיעַ לְיַדִּי הַחֲלֹטָה לֹא
חָזַר בּוֹ.
הוּא סָלַק אֶת כָּל־מַה וְנָעַל אֶת הַדָּלֶת לֹא
הִבִּיט לְאַחֹר.
הוּא תָפַס אֶת הַצּוּרָה וְנָטַל אוֹתָהּ מִהַצָּבֵעַ לֹא
חָשַׁב פְּעָמִים
תָּבַע אֶת כָּל הָעוֹלָם לְעֵצָמוֹ.
הוּא לֹא הִתְחַרַּט לֹא
נָסוּג לֹא
לֹא־לֹא
נִקְוָה בּוֹ לְבוֹ.

.3

חֹר שָׁחַר, אֵל תִּבְלַע אֶת
כָּל הָעוֹלָם אֶתָּה לֹא
כָּל הָעוֹלָם תִּשְׁאִיר מִשֶּׁהוּ מִהָעוֹלָם
לְעוֹלָם תִּשְׁאִיר
חֲתִיכָה תִּשְׁאִיר
פְּרוּר
הוּא יַעֲשֶׂה אוֹתָךְ אוֹפְטִימִי.

.4

בְּתֹארוֹךְ כְּלִשְׁהוּ (לא מִזְמַן) יֵצְאֵתִי מֵהַחֹר הַשְּׁחֹר אַחֲרַי שׁ

וְ

לְרֵאשׁוֹנָה

(אַחֲרֵי הַרְבֵּה זְמַן)

הַכֹּל הָיָה לְרֵאשׁוֹנָה

הַרְחֹב הָיָה לְרֵאשׁוֹנָה

הַשְּׁעָה הָיְתָה לְרֵאשׁוֹנָה

כֹּל מָה שְׂוֹתֵר הָיָה פֶּתָאִם לְרֵאשׁוֹנָה

אַנִּי הָיִיתִי מְאֹד הָיִיתִי

אַנִּי הָיִיתִי בַחַיִּים.

.5

בְּשִׁבִיל לְצֵאת מִמֶּנּוּ כְּעַתָּה, חֹר שְׁחֹר, עָלִי לְהַבְרִיק

בִּיכְלֵת הַהַפְשָׁטָה.

עָלִי לְהַפְשִׁיט אֶת הַהַפְשָׁטָה מִבְּלִי לְחֹזֵר

אֶל הָאָדָם.

וְזֶה כֹּל כֶּן קָשָׁה, חֹר שְׁחֹר, זֶה כְּמוֹ

מִיָּנוּס כְּפוֹל מִיָּנוּס שְׂוֵה מִיָּנוּס, כְּמוֹ

לְחַלֵּק אֶת הַמִּיָּנוּס

לְחַלֵּק אֶת הַמִּיָּנוּס

לְחַלֵּק אֶת הַ

לְפְרוֹסוֹת

וְלִי הָרִי יֵשׁ פֶּה

יֵשׁ לִי יָדַיִם

חֹר שְׁחֹר, אֵתָה זֹכֵר שֶׁהַפְשָׁטָתִי אוֹתָךְ וְיָצָא מִמֶּנּוּ

אָדָם?

.6

לְשֵׁם הַמְרִיא הַחֹר הַשָּׁחַר:

עֲכָשׂוּ אֲנַחְנוּ בְּלוֹנֵג דִּיסְטַנְס.

.7

חֹר שָׁחַר, אֲנִי מְנַסֶּה לְשַׁחֵזר אֶת
אֲפִשְׁרִיּוֹת הַהֲרָגָשָׁה:
הָאֵם הֲרָגַע הָאֲחֵרוֹן הִיָּה כְּמוֹ
הַנְּשִׁיקָה הָרֵאשׁוֹנָה
כְּמוֹ שְׂבָאֵת אֵלַי
יֵשֶׁר לְפָרְצוֹף
וְקַפְצָתָּ

.8

אוֹר לְבָן חוֹתֵךְ שׁוֹם

אוֹר לְבָן יוֹרֵד עִם הַכֶּלֶב

אוֹר לְבָן חוֹלֵץ נְעֵלִים לְפָנַי
שֶׁהוּא נִכְנָס לְדִירָה

כִּשְׂאוֹר לְבָן הִיָּה בְּבֵית סֵפֶר יְסוּדִי
הוּא עֲשָׂה עֲבוּדָה עַל מַעְרַכַת הַשְּׂמֶשׁ (אוֹלֵי זֶמֶן
שֶׁדָּפַק לוֹ אֶת הָרֵאשׁ)
הֵיוּ לוֹ יְדִיעוֹת נִרְחָבוֹת בְּאֲנִטוֹמִיָּה וְ

בְּגִטִּיקָה (אֶפְלוּ הִיְתָה לוֹ אִמָּא)
וּבִסֶּךְ הַכֹּל הוּא לֹא הִיָּה
דְּמוּי לְאָדָם הוּא הִיָּה
בְּשָׂר וּדָם
אָדָם.

.9

שָׁב, מוֹת, שָׁב!

אוֹר לְבָן עוֹמֵד בְּמִסְדְּרוֹן, צוּעֵק
שְׁלֹא אֲכַנִּיס לוֹ
מִלִּים לְפָה
(גַּם לֹא אֶת זֶה!)

אֲבָל עֲכָשׁוּ הוּא מוֹרִיד אֶת הַרְצוּעָה
שׁוֹאֵל אִם אֲנִי עָרָה
מִסְבִּיר פָּנִים, אוֹמֵר
בְּקָר טוֹב.

.10

אוֹר לְבָן, אֶתָּה לֹא מִבִּין כְּמָה
שְׁאֲתָה נִהְיָה לְבָן כְּכָה
אֶתָּה נַעֲשֶׂה שְׁחֹר.

.11

אוֹר לְבָן, הִיָּה לִי סִיוֹט
חִלְמִתִּי שְׁאֲמַרְתָּ מִשְׁהוּ
שְׁלֹא הִבְנִיתִי, מָה אֲמַרְתָּ
שְׁלֹא הִבְנִיתִי
(מָה אֲמַרְתִּי?)

אור לְבֹן, בְּעוֹלָם הַבָּא
אֲנִי מִבְקֹשֶׁת
בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁל בְּקִשָּׁה
דְּבַר אֵלֵי בְרוּר.

.12

אור לְבֹן, יִצְאֲתִי לְחַלֵּל
יִצְאֲתִי לְחַפֵּשׂ אוֹתָךְ בְּחַלֵּל הַגְּדוֹל
לְמִרוֹת שְׂאֵתָה בְּחַלֵּל הַקָּטָן, אור לְבֹן
יִצְאֲתִי לְחַפֵּשׂ אוֹתָךְ בְּחַלֵּל הַגְּדוֹל

אֲבֵל מָה אֲכַפֵּת לְךָ פַּעַם אַחַת לֹא
לְהַקְפִּיד עַל הַגְּדֹלִים
נִלְךָ לְמִסְבָּה אֶתָּה
תַּעֲשֶׂה עִם הַיָּד אֲנִי
אֶעֱשֶׂה עִם הַתַּחַת
פַּעַם קָטָן פַּעַם
גְּדוֹל.

.13

חור לְבֹן, תִּרְאֶה מָה עֲשִׂיתָ
אֲנִי מִחֲבֵרֶת לְעוֹלָם בְּשֵׁרוֹךְ קְרוּעַ

אור שְׁחור, תִּרְאֶה מָה עֲשִׂיתָ
הִנֵּה אֲנִי
וְהַבְּכִי הִזָּה
שֶׁהוּא אֶחָד לְאֶחָד דְּמוּי לִי
אֲנִי.

.14

חֹר שָׁחַר, הַיּוֹם כַּעֲסֹתִי כָּל כֶּךָ שְׁאַמְרֹתִי (לְעֲצָמִי)
אֲנִי אֶקְבֵּר אוֹתְךָ חַי

וְאִם מָת (לְעֲצָמִי)
אֲנִי אֶקְבֵּר אוֹתְךָ מָת.

.15

אוֹר שָׁחַר, קֶרֶן בּוֹר, תּוֹר
בְּקִצָּה הַמְּנַהֲרָה
מָה הִיָּה קוֹרָה אִם הִיִּיתִי פּוֹגֵשֶׁת אוֹתְךָ מִחוּץ
לְעֲצָמִי

(הֵאֵם הַשְּׁפָתִים הָיוּ הוֹפְכוֹת לְחֶק טְבֵּעַ?)

.16

אוֹר שָׁחַר, אֲנָשִׁים חֲכָמִים אוֹמְרִים:
א. שְׁכַלְמֵם מֵתִים לְבַד
ב. שְׁאִין פְּרִדוֹת טוֹבוֹת

(“אֵיט קאמס וית’ ד’ה טריטורי”)

אָבֵל לֹא צָרִיךְ לְהִיּוֹת גָּאוֹן
כְּדֵי לְדַעַת
שְׁעָרֶיךָ לְעֵגֶל
כְּמָה פְּנוֹת
וְרַק לֹא
הַכָּאֵב הַזֶּה
שְׁכַלְנוּ בְּנֵי אָדָם
וְחוּץ מִזֶּה
יֵשׁ אֲנָשִׁים שְׂמֵתִים בְּשִׁנְתָם –
יָפָה.

.17

עַל מִי אָנִי עוֹבְדֶת, חוֹר שָׁחַר
גַּם אָנִי הוֹסַפְתִּי דְלִי שֶׁל חֹשֶׁךְ
לְחֹשֶׁךְ שֶׁלְךָ
שֶׁפָּכַתִּי צֵל לְבוֹר.

.18

חוֹר שָׁחַר, אָנִי אֲשַׁאל אֶת זֶה פַּעַם אַחַת
וְאַתָּה תַעֲנֵנִי:
מָה הָיָה קוֹרָה אִם הָיִיתִי אוֹמֶרֶת
לְמוֹשֶׁל
בְּהִכְרַח:

הָיִיתְּ מְמוֹשֶׁיךָ לְלֶכֶת?

(מְמוֹשֶׁיךָ-לֶכֶת)

תְּגִיד אֶת הָאֲמֶת (אָנִי כְמוֹשֶׁל):
טָפָה בָּיִם
אוֹ יִם?

.19

יוֹם הַלְדָּת שְׂמֵחַ, אוֹר לְבָן
הָאֵם זֶה אוֹמֵר שֶׁהַיּוֹם אַתָּה נוֹלָד
בְּכוֹנֵן הַהַפּוֹךְ
שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ מֵהָאֲדָמָה
פְּנִימָה

.20

– חוֹר שָׁחַר, לָמָּה אַתָּה יוֹשֵׁב בְּחֹשֶׁךְ?
– אָנִי לֹא. זֶה הָאוֹר שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן.

.21

חֹר שָׁחַר, אָמְרוּ לִי שְׂרָאוֹ אוֹתָךְ בְּרַחוּב לְפָנַי
שְׁוֶה קָרָה
עוֹמֵד בְּמַעֲבַר חֲצִיָּה בִּ
לְפָנַי שְׁוֶה קָרָה
שְׂאֵלְתִי אֵיךְ נִרְאִיתָ אָמְרוּ
לֹא עֲצוּב לֹא
שְׂמִיחַ
נִרְאָה רָגִיל

.22

חֹר שָׁחַר מְחַכֶּה כָּל הַזְּמַן לְמָה
שְׂכַבְּר הַתְּחִיל מְזַמֵּן
חֹר שָׁחַר מְחַכֶּה בְּכָל רִגְע לְ
לְ
לְ
רִגְע
חֹר שָׁחַר מְבַחֵין בְּטָעוֹת
עֲכָשׁוּ הוּא רוֹאֵה בְּדִיוֹק כְּמָה חֲבָל
שֶׁהוּא בְּעֲצוּמוֹ
שֶׁל עֲצָמוֹ.

.23

חֹר שָׁחַר, חֲשַׁבְתִּי שְׂרָאִיתִי אוֹתָךְ בְּאַרְץ נֹרָה
חוֹלֵף מוֹלֵי בְּרַחוּב (בְּשִׁטְרָסָה)
כְּאֵלוֹ עֲשִׂיתָ רִילוֹקִישָׁן
כְּאֵלוֹ אַתָּה
וְהִנֵּה אַתָּה –

אִים סוֹרִי
אִי ת'וֹט יוֹ נוֹר

.24

חור שְׁחור, אֶתֶּה זֹכֵר אֶת הַפְּעַם שֶׁ
חִלַּפְתָּ מוֹלֵי בְּרָחוּב בְּ
אֶרֶץ לֹא זָרָה עִם
עֵינַיִם בְּרִצְפָּה בְּ
אֶרֶץ לֹא זָרָה וְ
קָרָאתִי לָךְ בְּשֵׁפָה לֹא זָרָה שֶׁ
שָׁנִינוּ הַבְּנוּ
וְהִיִּיתָ כָּל כֵּן נְבוּךְ שֶׁ
כָּכָה תִּפְסְתִּי אוֹתְךָ
(מֵיֵאֵשׁ עַד הָעֶצֶם) שֶׁ
רִצַּתְּ אֵלַי וְ
נִבְלַעְתָּ לִי בֵּין צֹאֵר לְ
כָתֶף

.25

חור שְׁחור, סְלִיחָה עַל הַפּוֹמְפוֹזִיּוֹת – – –

כָּל רַמ"ח אֵיבָרֵי רוֹצִים לְהַחְזִיר
אֶת הַזְּמַן לְאַחֹר

הַיָּד רוֹצָה לְתַפֵּס אֶת הַיָּד
הָעֵינַן רוֹצָה לְתַפֵּס אֶת הָעֵינַן

(שְׂוֵאוֹ, זֶה כְּמוֹ לְהַתְּפֵס עַל נוֹ!)

בְּמִקּוֹם יֵשֶׁר גֵּלְךָ לְגָן
וְכָל הַלֵּב פּוֹמֵפּ פּוֹמֵפּ פּוֹמֵפּ

.26

לֹא נִתְנַשֵּׁק יוֹתֵר עִם חוֹר שְׁחור כִּי הוּא
אֵינְנוּ.

לֹא נִתְנַשֵּׁק יוֹתֵר עִם חוֹר שְׁחור כִּי הוּא
אֵינְנוּ.

וְגַם אִם נִרְצָה
רְצוֹן רְצִינִי בְּמִיחָד
לֹא נִתְנַשֵּׁק יוֹתֵר עִם חוֹר שְׁחֹר כִּי הוּא

וּמְשׁוּם כֶּן –
לֹא
וּלְפִיכֶן –
לֹא

כִּי עֲכָשׁוּ חוֹר שְׁחֹר הוּא מְשׁוּם כֶּן וּלְפִיכֶן

כִּי עֲכָשׁוּ הוּא עִם עֲצֻמוֹ בְּמַעְגָּל
סְגוּר.

.27

חוֹר שְׁחֹר, תִּרְאָה מָה עָשִׂיתָ
הַמְצִיאוֹת נִקְרָעָה לִי כְּמוֹ מְכַנְסִים

אֲבֹדְתִי אֲחִיזָה
אֶת הָרֵאשׁ
אֶת הַצֶּפֶן
(אֲנִי אֲבֹדְתִי עֲשֵׂתוֹנוֹת!)

הַכֹּל נִרְאָה לִי כְּמוֹ קִיר

הַקִּיר נִרְאָה לִי כְּמוֹ קִיר.

.28

אֲבָל הָיָה זְמַן (לֹא מְזֻמָּן) שְׁחֹר שְׁחֹר חָשַׁב
לְשַׁפֵּץ אֶת הַדִּירָה
(מִחֲשֵׁבָה שֶׁהִלְכָה אִתּוֹ כְּמָה יָמִים)
וְהוּא הָיָה טְרוּד בַּחֲלָקָה הַמְּחַדֶּשֶׁת שֶׁל הַחֲלָלִים
הַחֲלָלִים

וּבְכֹל פְּעַם שְׁחֹר שְׁחֹר הַגִּיעַ לְ
 הַחֲלָטָה
 (בְּהַתְּלֵהבוֹת נִלְהַבְתָּ מְאֹד)
 בְּנוֹגַע לְחֻלְקָה הַמְחֻדָּשֶׁת שֶׁל
 הַחֲלָלִים
 הוּא הַתְּחַרְט וְנוֹסוּג (בְּבִהְלֵה מְבִהֶלֶת מְאֹד וְ
 סִימְטָרִית כְּמוֹבֵן)
 כִּי חֹר שְׁחֹר – לֹא רוֹצֵה לְהַכְנִיס לוֹ מְלִים לְפָה, אֲבָל –
 חֹר שְׁחֹר לֹא רֹצֵה לְפַגַּע בְּ
 דִּי.אֵנ.אִי שֶׁל הַדִּירָה בְּ
 יְסוּדוֹת בְּמִקּוֹר בְּגִרְעִין בְּ
 תִכְנִית הַרְאִשׁוֹנִית (הֵרִי מִיִּשְׁהוּ תִכְנֵן אֶת כָּל זֶה
 וּכְשֶׁחֹר שְׁחֹר הָיָה חוֹשֵׁב עַל דְּבָרִים מֵהַסּוּג הַזֶּה
 הוּא הָיָה מְגִיעַ מִמָּשׁ עַד אֱלֹהִים)
 כִּי חֹר שְׁחֹר לֹא יִכַּל לְפַגַּע בְּזָבוּב
 לֹא יִכַּל לְשִׁבֵר קִיר
 עַד כְּדִי כֶּן הוּא הָיָה נֶקִי.

.29

בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁל שְׁפוּץ עֲתִידִי
 חֹר שְׁחֹר לֹא הָיָה
 כָּל כֶּן שְׁחֹר הָיָה
 בְּסִדּוּרִים

בְּלִילָה הַלְכְּנוּ לְרִקְדוּ.

.30

חֹר שְׁחֹר, אַתָּה זוֹכֵר אֶת הַשִּׁיר שֶׁ
 אֲנִי לֹא אֲגַלֶּה לְאַף אֶחָד אֶת הַשִּׁיר שֶׁ

וְלִקְחַתָּ לִי אֶת הַיָּד וְ

אֲנִי אֶקַּח
 אֶת זֶה לְקַבֵּר.

31.

אָבֵל עִם הַזְמַן חוֹר שְׁחַר נַעֲשֶׂה פְּחוֹת
וְרִסְטִילִי
וְנִשְׂאָר
חוֹר שְׁחַר.

32.

הַבֵּל הַבָּלִים, הַכֵּל חֶבֶל!

בְּסוּף אֵי אֶפְשָׁר הִיָּה לְפִיִּס בֵּין הַדָּג
לְמִים
בֵּין חוֹר שְׁחַר
לְחַיִּים.

33.

– חוֹר שְׁחַר, אֲנִי יוֹדַעַת מָה קוֹרָה בְּסוּף.
– מָה?
–
– אֲנִי נִבְלָע לְתוֹךְ עֲצָמִי?
–
– וְאֵת מִמְשִׁיכָה לְסִדֵּר אֵת הַמָּטָה כָּל בִּקְרָה?

34.

חוֹר שְׁחַר, מָה אַתָּה מְלֵא כָּל כֶּךְ
בְּאֲנוּשֵׁי
זֶה לֹא בְּרִיא לְאָדָם.

35.

כְּשִׁחֹר שְׁחַר כָּבֵד הִיָּה רְחוּק שְׁבָרוּ
אֵת הַקִּירוֹת מְזֻגוּ
אֵת הַחֲלָלִים

כָּל הַדִּירָה נִהְיָתָה
אוֹלָם
עוֹלָם
וְחוֹר שְׁחָר
שְׁכָבֵר הָיָה רְחוֹק
מֵעֵבֶר לְתַחֲוֵמֵי הַדָּף
לֹא הִבִּין אֵיךְ הוּא פֶסֶס
אֶת הַפְתָּרוֹן שֶׁהָיָה מְנַח לוֹ כָּל הַזְמַן
מִתַּחַת לְאֶף.

.36

חֹר שְׁחָר, שׁוֹב, סְלִיחָה עַל הַפּוֹמְפּוֹזִיּוֹת
אֲתָה לֹא מִבִּין כַּמָּה עֲדִינּוֹת אֲנִי רוֹאָה פְּתָאם
בְּאֲנָשִׁים
הֵם מִבִּיטִים בִּי וְאֲנִי כוֹרַעַת
תַּחַת עֵינֶיךָ
הַפְּנִים שְׁלֶךְ מְצִיצוֹת אֵלַי מֵהַכֵּל

אֲנִי לֹא יִדְעֵתִי, חֹר שְׁחָר, בְּאֶמֶת שְׁלֹא יִדְעֵתִי
כַּמָּה זֶה רָךְ
שְׁבִיר וְרָךְ
שְׁבִיר אֲבָל רָךְ

(חֹר שְׁחָר אוֹמֵר שְׁאֲנִי חֲכָמָה בְּלִילָה)

.37

חֹר שְׁחָר, אֲנִי מִתְחַרְטֵת שְׁנַפְגָּשָׁנּוּ
(יִשָּׁר לְפָרְצוֹנָה!)

אֲבָל בְּכֹל זְמַן אַחֵר אֲנִי לֹא אֶתְחַרְט עֲלֶיךָ אֶף פַּעַם.

.38

הָאֹר הַלְבָן וְאֵנִי הַיֵּינוּ לְרַגַע אֶחָד
לְרַגַע אֶחָד הַיֵּינוּ הַיֵּינוּ
אֲבָל עֲכָשׁוּ אֲנַחְנוּ בְּלוֹנֵג דִּסְטַנְס
עֲכָשׁוּ אֲנַחְנוּ בְּלוֹנֵג דִּסְטַנְס פֹּר אַ לֹנֵג לֹנֵג טִים
עֲכָשׁוּ אֲנַחְנוּ פֹּר לֹנֵג
פֹּר אֹר.

.39

חֹר שְׁחַר, תְּשֹׁאִיר פֶּרוֹר תַּפְתַּח
אֶת הַדְּלֵת

בְּכָל רִמ"ח אֵיבְרֵי שְׁתַּקְבֵּל
רְגָלִים קְרוֹת

.40

חֹר שְׁחַר, תִּרְאֶה מָה עֲשִׂית
הַפֵּל יְכַל לְקָרוֹת

ריטה קוגן

שֵׁט

אָאָטס אַת הַבַּיִת מִפְּנֵי הַמַּחֲשֶׁה,
כִּי גְדוֹל הַמַּחֲשֶׁה וְהַבַּיִת קָטַן,
וְהַמַּיִם עוֹלִים, וְהַגֶּשֶׁם נִמְשָׁה,
וְהַבַּיִת נִתְקַן וְשֵׁט.

וְעִמּוֹ הַעוֹרְבִים, הַתַּנְּכִים, הַיּוֹנִים,
הַעֲצִים בְּמַרְפֶּסֶת הַמְטִלָּאָה,
וְעִמּוֹ הַנְּמִים הַשְּׁחָרִים-לְבָנִים –
חַתְלֹתוּלִים אַרְבָּעָה.

כַּפּוֹתֵי מְנַחֵת עַל תְּנוּרַת מְלֶהֱטָה,
וְכַפּוֹתֵיהֶם אֶת הַכֶּסֶת לְשׁוֹת,
וְהַבַּיִת הַשׁוֹקֵט, הָאָטוֹם, שֵׁט
בֵּין יָמִים וּבֵין יָבֵשׁוֹת.

פרידה מהבשר .

הווידוי הראשון שלי: פרקי זיכרון

אתה להוט מדי, דורי. בוער לך להתוודות, ואני מבין אותך. התגלות כמו שהייתה לך זה דבר שלא מניח לאדם אף לרגע. הרי אי אפשר להמשיך בחיים כאילו כלום לא קרה, אני זוכר את עצמי בסיטואציה הזאת. זה בוער, זה צורב אותך מבפנים.

אתה מוכרח להבין, דורי. אני לא יכול להעניק לך וידוי. אני מבין שאתה זקוק לזה, מי כמוני מבין, אבל וידוי זה סְקֶרְמֶנט קדוש, זה לא דבר שאפשר לעשות איך שמתחשק. אתה נמשך לנצרות, וזה נהדר. שרה עליך חסד, ואני יודע שהוא לא יסור ממך לעולם. כן, עד יומך האחרון. אתה מפקפק? אל תפקפק, יקירי. אסור לפקפק. תסתכל עליי, תסתכל ממש! כן, עין בעין. יפה.

ועכשיו תקשיב לי היטב: אני יודע בדיוק מה עובר עליך. מניסיוני אני יודע. תסתכל עליי. כן, תסתכל. אני אתמוך בך ככל יכולתי ואדאג שתקבל כל סיוע שנחוץ לך. שמעת אותי? כל תמיכה וכל סיוע! ולא רק פה בפריז, אלא גם בישראל. אני מבטיח לך בהן צדק. מעכשיו אתה תחת חסותי. אתה מבין? יצאת למסע ארוך, ובמסע הזה אני אלווה אותך צעד אחר צעד. כמו אבא.

אל תבכה, דורי. אני לא עושה לך טובה. זה התפקיד שלי. אני כאן כדי לעזור לך. בדיוק משום כך בחרתי בייעוד הזה. מה אתה חושב, שהלכתי להיות נזיר פרנציסקני כדי לשבת במנזר נחמד ולשתות יין כל היום? לא, זה ייעוד, זה ייעוד. אבל אתה מוכרח להבין: וידוי זה כבר סיפור אחר. רק מי שהוטבל לנצרות יכול להתוודות. אם אתה מתוודה בלי שעברת קודם טבילה, זה כאילו הצהרת שאקט הווידוי הוא חסר משמעות. שזה עניין פסיכולוגי ולא מסתורין אלוהי.

מדוע? אני אסביר לך בדיוק. כי מה זה בעצם וידוי? זה תחליף לפגישה עם פסיכולוג? לא. אתה קראת את המקורות ואתה יודע טוב מאוד מה זה, אבל אני רואה שאתה זקוק לרענון קטן. וידוי לא יכול למחות חטאים שחטאת לפני שהוטבלת לנצרות וקיבלת עליך לחיות כקתולי. הטבילה היא האקט שמכניס אותך לחיק הכנסייה. זה הרגע שבו נמחים

החטאים הקודמים שלך, מהחטא הקדמון של כולנו ועד בכלל. אחר כך, כשאתה הולך לווידי קתולי שעבר טבילה, הכומר יכול להעניק לך מחילה על חטאים שחטאת מאז הווידי הקודם שלך, בהנחה שהוא משתכנע שאתה מצטער עליהם באמת ומתכוון בלב שלם לכפר עליהם.

הרי הכומר הוא בסך הכול צינור, כן? המחילה מוענקת לך ישירות מלמעלה. מהשמים. זה לא רצון טוב של כומר זה או אחר, אלא חסד אלוהי. לכן אנחנו מדברים על סקרמנט קדוש. אצלכם, היהודים, יש לא מעט בלבול בעניין הזה. יש אצלכם הרבה דעות קדומות על הנצרות בכלל, אבל כלפי טקס הווידי ספציפית יש אצלכם הרבה חשד, מזמן שמת לב. הרי ביהדות אין שום דבר שממש דומה לזה. אולי קצת יום כיפור, בסדר, אבל זה בכל זאת שונה.

אלוהים שלכם, אתה יודע, הוא לא אלוהים של חסד, אלא של חרון אף. אני אומר נכון? 'חרון אף'. "הַבֵּיטוּ וְרֵאוּ אִם יֵשׁ מִכָּאוֹב כְּמִכָּאֲבִי אֲשֶׁר עוֹלַל לִי אֲשֶׁר הוֹגֵה ה' בְּיָוֶם חָרוֹן אַפָּי", זוכר? בטח זוכר. מגילת איכה פרק א'. זה אלוהים של הברית הישנה, לא אֵל סימפטי במיוחד. "אֵל נִקְמָוֹת ה', אֵל נִקְמָוֹת הוֹפִיעַ", זה כבר תהלים. זה אלוהים שלכם: אל של נקמה וחרון אף, לא אל של אהבה.

לא, גם כנוצרי שלא הוטבל אתה לא יכול להתוודות. מהבחינה הזאת אין הבדל בין נוצרי ללא נוצרי. טבילה זאת טבילה, אין מה לעשות: או שבאת בברית הכנסייה הקתולית או שלא. אתה להוט מדי, דורי. בוער לך להתוודות, ואני מבין אותך. התגלות כמו שהייתה לך זה דבר שלא מניח לאדם אף לרגע. הרי אי אפשר להמשיך בחיים כאילו כלום לא קרה, אני זוכר את עצמי בסיטואציה הזאת. זה בוער, זה צורב אותך מבפנים. וגם הייסורים שעברת בדרך אל ההתגלות: הרי אלה ייסורי ישוע ממש! לבי אתך, יקירי, אתך ועם ייסוריך.

אבל אם אתה באמת מתכוון לחיות חיי נזירות אתה מוכרח ללמוד להתאפק. זה השיעור הראשון והחשוב ביותר שנוזיר צריך ללמוד: איפוק. זה חשוב אפילו יותר משלושת הנדרים הרשמיים. אני אומר לך את זה חד וחלק: מי שלא מסוגל להתאפק לא יכול להיות נזיר, אין פה חכמות. איך אומרים בידיש? פֶּאַמעלעך. אתה מבין קצת יידיש? בעצם, למה שתבין? אימא שלך לא דיברה אתך בידיש, הרי. אהה, מהגרמנית אתה מבין קצת? טוב, ברור שלא את המילה הזאת, זה שורש סלאבי. רגע, מה פתאום החלטת ללמוד גרמנית? לא, אני לא נגד, אבל אני מודה שקשה לי קצת עם הצליל של השפה הזאת. זה לא בסדר, אני יודע, אבל קשה, קשה. מה לעשות. כשאתה גדל בצרפת בזמן המלחמה יש דברים שאתה סוחב אתך כל החיים, ולא משנה כמה גלגולים עברת מאז. אהה, בשביל הקנטטות של באך! את זה אני כבר מבין. בוודאי, בוודאי. כן, אני אשמח מאוד לשמוע.

באך? נו, ליתראני מצאת לך. אלה יותר גרועים מהיהודים! מילא, נסלח לו. לא, לא, אני צוחק. אתה יודע, גם לנזירים מותר לצחוק. "די לי! ראיתי את פניו", אתה אומר? כמה יפה! הם בכל זאת ידעו משהו, הפרוטסטנטים האלה, אין מה להגיד. ואיך זה ממשיך? "באמונתי אימצתי את ישוע אל לבי". זה בדיוק זה. בדיוק! יודע מה אמרו פעם על באך? שאלוהים חייב לו הרבה.

כן, תשיר לי, בבקשה. אני מקשיב.

כמה יפה, יקירי! אתה מזכיר לי עכשיו כמה חסרה לנו מוזיקה במנזר. כולם אצלנו מתעסקים בדברים אחרים, כל אחד בענייניו. יש גננים, יש כורמים, יש קדרים, הכול יש, אבל אף אחד אצלנו לא מתעסק במוזיקה. ממש בושה! לא רק באך, אפילו מוזיקה גרגוריאנית אין אצלנו. אתה רואה? כבר מצאנו לך תפקיד! לא, אני לא מתבדה, דורי, אני רציני לגמרי. זה קצת להקדים את המאוחר, אבל אני תמיד חושב מעשית. קודם כול תהיה בן שמונה-עשרה ואז נראה.

תשיר לי עוד משהו בינתיים? אולי איזה מוטט לשם שינוי, משהו קתולי? ויוולדי? כְּרוֹבֵינִי? סֶקְרֵטִי? נו, אתה רואה, בכל זאת יש לך עוד מה ללמוד. גם איטליקים ידעו להלחין מוזיקה דתית, לא רק החברים הפרוטסטנטים שלך. וגם צרפתים לא חסר, מה רע בקצת ברליוז? או פֹּרְהָ? לא מכיר בעל פה? נו, היידן זה רעיון מצויני! "אבי, בידך אפקיד רוחי", אתה אומר? לא, אני לא מכיר. הנה, אני עוצם עיניים ומקשיב.

כמה יפה! מתחשק לי לנשק אותך מרוב יופי. אתה יודע, אצל היהודים מברכים כשאוכלים פרי או כשמריחים ריח טוב, אבל על מוזיקה אין להם שום ברכה. מסכנים, בחיי. אפילו לא על מוזיקה שמימית כמו זאת. אני לא אגיד את זה אף פעם ליהודי, אבל לפעמים נדמה לי שמה שבאמת חסר להם זה קצת חוש אסתטי. בין השאר, כן, בין השאר, זה נכון. והיהודים, כמובן, הפכו את זה לאידיאולוגיה: הם יצטטו את "לא תעשה לך פסל וכל תמונה", הם יספרו לך שאסור ליהנות אחרי חורבן בית המקדש – הכול הם יגידו, רק שלא יצטרכו להכיר בכך שהאמונה שלהם פשוט לא מסוגלת להכיל חסד אסתטי, לא מסוגלת לתפוס אותו או להתמודד אתו.

טקסטים כן, פלפולים כן, אבל אמנות? אסתטיקה? לא בבית ספרם. זה לא עניין של גנטיקה, כן? אל תבין אותי לא נכון. אני האחרון שאגיד דבר כזה. אבל אין מה לעשות, ליהודים אין ג'וטו ואין דֹּנְטֵלוֹ, ואין להם באך ואין להם מוצרט, ואתה יודע מה? זה לגמרי לא במקרה. הרי בכל זאת יש כמה אמנים יהודים נהדרים – מודיליאני, שאגל, חיים סוטין – אבל שים לב מתי הם פעלו: כולם ציירים מודרניים שחבים הכול לציור הנוצרי.

יותר מזה: כולם התחילו לפעול רק אחרי שכבר עזבו את הדת והפסיקו לחיות כיהודים. ובמוזיקה זה בדיוק אותו הדבר: קח את גוסטב מאהלר, את ארנולד שנברג, את ארתור רובינשטיין, את ג'ורג' גרשווין – אף אחד מהם כבר לא חי כיהודי. אין מה לעשות: ציור, פיסול, מוזיקה, ערך אסתטי של דברים – כל זה מעניין את היהדות כקליפת השום. טקסטים וטקסטים וטקסטים, הכול כל כך קפוץ ומסוגר אצלם, כל כך נטול חסד! לך אני יכול להגיד את זה, אתה הרי חי בין יהודים, אתה מדבר עברית, אתה יודע בדיוק על מה אני מדבר. שום יופי, שום אלוהות שביופי, שום הוויה של חסד – לא אלוהי ולא אנושי. שממה מוחלטת, מדבר צִיָּה, ישימון אסתטי ואמנותי.

בישראל זה במיוחד צורם לי. לא שאני מסתובב יותר מדי, כבר שתיים-עשרה שנה אני חי במנזר שלי ליד עין כרם, ופעמיים שלוש בשבוע נוסע לאקדמיה ללימודי המקרא בעיר העתיקה, ואני בקושי מכיר את כל השאר, אני מודה. כשאני כבר יוצא מאזור ירושלים זה בדרך כלל לנמל התעופה בדרך לרומא, ופעם בשנה לסמינר שלי בפרזי, כך שכל עוד אני על הקו הזה, הצורך שלי באסתטיקה מסופק בהחלט. בתל אביב הייתי בסך הכול פעמיים,

כשביקרתי בכנסיות שלנו ביפו. אני אגיד לך את האמת: הרגשתי שם כמו חיזור. כמו אתונאי מהתקופה הקלאסית שמוצא את עצמו בארץ ברברית: איזה כיעור, איזו המולה! הזדעזעתי לחשוב שכך נראית היום ארץ הקודש.

אתה לא לוקח את זה אישית, כן?

לא, ברמת אביב לא הייתי אף פעם. לא, גם לא בבית התפוצות. מה לעשות, לא הסתייע. תזמין אותי פעם ואני אבוא. עם הגלימה החומה והסנדלים, בוודאי! יסתכלו עליי מוזר? נו, גם בפריז לא רואים יותר מדי נזירים פרנציסקנים ברחובות. אני רגיל. כן, כבר עשר שנים אני נמצא בפריז בכל קיץ ומעביר את הסמינר הזה. יחסי יהודים-נוצרים לאורך הדורות, עם דגש על הקוסטודיה, "משמורת ארץ הקודש".

איזו שאלה? ודאי שאתה יכול להצטרף לשיעורים אם זה מעניין אותך. זה לא סקרמנט קדוש, זה בסך הכול סמינר לימודי לנזירים. בוא, תהיה שומע חופשי. אבל אני מזהיר אותך מראש שיהיו שם דברים שאולי לא יהיה לך קל לשמוע. בתור ישראלי, אני מתכוון. לא בתור דורי.

אתה יודע ממתי אנחנו נמצאים בארץ הקודש? מ-1217. שנעשה חשבון? זה יוצא 777 שנה בדיוק. תראה איזה מספר יפה. ובשביל הפרופורציה: כמה שנים קיימת מדינת ישראל? עוד לא חמישים אפילו. אתה מבין? כשהגענו לפלשתינה הארץ הייתה תחת שלטון הצלבנים, ופרנציסקוס הקדוש עוד היה בחיים. הוא הגיע לארץ הקודש ב-1218 במסע הצלב החמישי, ופגש במצרים את הסולטאן אל-כאמל, אחיינו של צלאח א-דין. כשהממלוכים ניצחו את הצלבנים, ב-1291, נאלצנו להתפנות לתקופה לקפריסין, אבל זה היה מקרה יוצא דופן בהיסטוריה. אחרי כמה עשרות שנים חזרנו לירושלים, ומאז אנחנו שם, בלי שום הפסקה, בדיוק באותו המקום: התחנה החמישית של הנויה דולורוזה. שם נמצא מנזר סן סלווטורה, המרכז הדתי והאדמיניסטרטיבי שלנו, ושם נמצאת הלשכה של הקוסטוס, ראש המשמורת של ארץ הקודש. זה המקום שלנו, ומ-1342 ועד עצם היום הזה אנחנו אחראים מטעם הכנסייה לשמירה על כל המקומות הקדושים. ולא רק בירושלים, אגב, אלא בכל מה שנקרא אצלנו "הפרובינקיה", כלומר כל האגן המזרחי של הים התיכון.

אתה מבין, דורי? הבשורה של הנצרות היא נצחית ואוניברסלית. רק השלטונות הארציים מתחלפים. הם באים והולכים, ואנחנו נשארים. עברנו את הצלבנים, ועברנו את האיובים, ועברנו את הממלוכים, ועברנו את הטורקים, ועברנו את המנדט הבריטי, ועברנו את הירדנים – והיום אלה הישראלים.

אתה שם לב שאני אומר "ישראלים", לא "יהודים". מבחינתנו מדינת ישראל היא בסך הכול רקע. לנו אין גבולות '49 או '67, יש לנו עולם שלם של חסד! מלכות אלוהים, בלי טריטוריה ובלי גבולות. אם יש כנסייה שנמצאת כרגע במה שהיום הוא סוריה או לבנון, בעיני הישראלים היא נמצאת מעבר להרי החושך, עמוק בשטח האויב, נכון? אבל מבחינתנו זאת פשוט כנסייה-אחות, חלק מהרשת הקדושה של המשמורת שלנו. יש לנו כנסיות בכפר נחום וברמלה וביפו, אבל גם ביריחו ובשכם ובדמשק ובעמאן ובביירות ובקהיר. ארץ הקודש זה מושג רחב אצלנו. הקוסטוס של ירושלים יכול למצוא את עצמו מחר בראש הקהילה הנוצרית של חאלב או של טריפולי, והעובדה שבאמצע יש גבול

עם גדרות ושדות מוקשים לא משנה שום דבר מבחינתנו. אתה צריך להבין: הגבולות המדיניים פשוט לא מעניינים אותנו.

אוטופיה, אתה אומר? אני לא בטוח. אתה יודע שתומאס מור הוא קדוש של הכנסייה? הוא לא הסכים להשתחוות לאדם בשר ודם, גם אם האדם הזה היה במקרה הנרי השמיני, מלך אנגליה. מבחינתו היה רק ראש כנסייה אחד – האפיפיור, ממשיך דרכו של פטרוס הקדוש וממלא מקומו של ישוע עלי אדמות. תומאס מור שילם על האמונה שלו בחייו: בשנת 1535 הפרוטסטנטים ערפו את ראשו והפכו אותו למרטיר. עוד לא קראת את 'אוטופיה' שלו? תקרא, תקרא, זה ספר שחשוב להכיר. אבל להגיד שהנצרות היא אוטופיה? אני מסופק. "אוטופיה", ביוונית עתיקה, זה "שום מקום", ובעצם זה ההפך המוחלט ממה שאנחנו מדברים עליו: הרי החסד של המושיע הוא בכל מקום, לא בשום מקום. הוא לא יודע גבולות. צריך לכתוב ספר חדש שייקרא 'פְּנִטוּפִיָה', כל מקום. אולי אתה תכתוב אותו יום אחד? מי חכם וידע. אתה עוד צעיר, דורי, אתה עוד צעיר, כל החיים לפניך. מה אתה אומר? שלא קשה לך לשמוע את הדברים האלה? שוב אתה מפתיע אותי. אני אגיד לך, עם השנים למדתי לא לדבר עם ישראלים על עניינים כאלה. קודם כול, הפחד שלהם מהנצרות הוא עמוק מאוד, אבל האמת היא שאת זה אני דווקא יכול להבין. כל כך הרבה דורות של אנטישמיות, אינקוויזיציה, פוגרומים, שואה... חטאים איזמים חטאנו, חטאים שאין עליהם כפרה.

אני לא צריך ללכת רחוק, אני חושב על ההורים שלי, על אחי הקטן, על הדודים שלי, על כל המשפחה – מי רצח אותם? נוצרים רצחו אותם. נוצרים רעים, אבל נוצרים. ומדוע? רק משום שהם היו יהודים. רק בגלל זה, לא משום סיבה אחרת! מי גונן אחרי המלחמה על אדולף אייכמן והעביר אותו בחשאי לארגנטינה? נזיר פרנציסקני! עצמי ובשרי! בקוריה בוותיקן זאת השליחות הקבועה שלי: להזכיר למי שצריך שיש לנו הרבה מאוד על מה לכפר. הרבה יותר ממה שאי פעם נוכל לכפר עליו.

בקיזור, את הטראומה של היהודים אני מבין היטב. זה מה שנקרא פחד קמאי, ואתו אנחנו צריכים ללמוד להתמודד. אבל מה שאני בשום אופן לא יכול להבין זאת היהירה של הישראלים ביחס לתרבות הנוצרית. היהירה וההתנשאות והבורות. ביננו, הרי הישראלים הם בעצמם יהודים מפוקפקים מאוד. במה מתבטאת היהדות שלהם? תגיד לי אתה, הרי אתה יודע בדיוק כמוני: ארוחת ליל סדר פעם בשנה, ברית מילה לבנים בגיל שמונה ימים, חופה עם רב באיזה גן אירועים, הלוויה עם חברה קדישא, וזהו בערך, כן? לא משנה, לא תלמוד ולא תנ"ך, ואני כבר לא מדבר על הכוזרי או על ספר הזוהר.

אבל מה? גם ליהודים המפוקפקים האלה ברור שהאמת כולה נמצאת בצד שלהם. "אתה בחרתנו מכל העמים", כן? אתה בחרתנו... הם משוכנעים שהנצרות היא העתק נחשל של היהדות, שהברית החדשה היא חיקוי חיוור של התנ"ך, שהאמונה שלנו בקדושים היא פולחן פרימיטיבי של עובדי אלילים, ושכל כומר נוצרי הוא מיסיונר שרק מחכה להעביר אותם על דתם. כל האמונה הנוצרית היא בעיניהם שקר אחד גדול, אגדות האחים גרים עם קצת שלג וקניות בכריסמס.

הם הולכים למוזיאונים באירופה ומדלגים על מאות שלמות של אמנות נשגבת, כי אין להם שום דרך להתחיל אפילו להבין את מה שתלוי שם על הקירות. הם רואים דימויים

נוצריים בקולנוע, אבל הם עיוורים להם לגמרי, הם אטומים להם וחירשים, מקשיבים ולא שומעים, מסתכלים ולא רואים. איך יהודים ישראלים יכולים להבין את הפייטה של מיכלאנג'לו, את ישוע הצלוב של וֶלְסְקֶס, את "החותם השביעי" של אינגמר ברגמן? איך הם יכולים להבין את באך, או את דנטה, או את ג'ויס?

אוזניים להם ולא ישמעו, עיניים להם ולא יראו. זה עצוב, דורי. פשוט עצוב. אבל מילא זה. אם יש דבר אחד שהישראלים באמת לא מסוגלים לשמוע זה שהם זמניים בארץ, שהשלטון שלהם הוא דבר חולף ויש לו תאריך תפוגה, כמו לכל שלטון שמשל בפלשתינה לפנייהם. איך אמר אדוננו? "הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יֵעָבְרוּ, וְדַבְרֵי לֹא יֵעָבְרוּ". לנו זה ברור: אנחנו קבועים כמו השמש ומסביבנו זורחים כל מיני כוכבים, עד שלילה אחד הם כבים פתאום ומתפוגגים. שלטון בא ושלטון הולך, ומלכות האלוהים לעולם עומדת. היא לא תלויה בשליט מסוים, וחמישים שנה בעיניה זה אפילו לא עפעוף. מצמצת לרגע – והתחלף שליט. אדוני הארץ הם אדוני הארץ, אבל הם מתחלפים. ורק אנחנו קבועים לעולם, כמו השמש. האמונה, דורי, היא השליטה הנצחית היחידה בארץ הקודש, וכל השאר זה הבל הבלים.

תראה, אני מתגורר במדינת ישראל, זה נכון. אבל אני לא אזרח המדינה. אני חי בארץ הקודש, במקום שבו חי ישוע והשליחים, ואני מייצג את הכנסייה. אם כרגע השלטון הוא ישראלי ולמנהיג קוראים יצחק רבין, אני מכבד את זה ומציית לחוקי המדינה שאני מתגורר בה. אבל באותה המידה הייתי מכבד כל שלטון אחר שהיה או שיהיה, כל עוד הוא אינו פועל נגד הנצרות או מנסה לדחוק את רגלינו. אני חי בארץ, לא במדינה. ולי אישית, כנזיר במסדר הפרנציסקני, מה שחשוב, עם כל הכבוד, זאת לא הציונות המדינית ולא הציונות המעשית, אלא הטבע והקדושה של הארץ. וגם האנשים, כמובן. בני אדם הם תמיד העיקר. בגלל זה ישבתי ולמדתי עברית מודרנית, ולא הסתפקתי בעברית עתיקה.

כן, בוודאי, אנחנו יכולים לדבר גם בעברית, איזו שאלה? אם רק תהיה מספיק נדיב להתעלם מהמבטא שלי. לפעמים אני עדיין מתבלבל ומשלב איזו ו' היפוך כשאני מדבר, בכל זאת למדתי קודם עברית של הברית הישנה. אבל עם הזמן למדתי גם עברית חדשה, וכמובן גם ערבית. זה חשוב לנזיר. בכל מקום שגרתי בו למדתי קודם כול את שפת המקום. אתה רוצה שנעבור לעברית? בעברית לפחות לא תוכל לדבר אליי ב-*vous*, וזה כשלעצמו כבר מצדיק את המאמץ. לא תצליח לדבר אליי ב-*tu*? נחיה ונראה, נחיה ונראה. לא, יקירי. גם בעברית אתה לא יכול להתוודות. אני מבין שהתבדחת, אבל אני גם מבין שיש לך צורך עמוק מאוד בווידוי. הרי לא במקרה אתה חוזר לזה שוב ושוב. סיפרת לי מה שעבר עליך בשנה האחרונה, ומי כמוני מבין, הרי הייתי במצבך. אבל כמו שאמרתי לך, כל עוד אתה לא קתולי שעבר טבילה, שום כומר מוודה לא יכול להעניק לך מחילה. לא, דורי, עם כל הכבוד, טבילה זה לא דבר שעושים מהיום להיום. ודאי לא לפני שתהיה בן שמונה-עשרה, וגם אז זה לוקח זמן ומצריך לא מעט הכנות. בתקופתי זה היה קצת שונה, אף על פי שגם אני נדרשתי לשנה של הכשרה לפני שהאח אטיין החליט שאני ראוי להיות נוצרי. שנה זאת הדרישה המינימלית של המסדר, עוד מימי פרנציסקוס. מה גם שכיום אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו שום קיצורי דרך. זה נושא רגיש בישראל, והאמת

היא שלא רק בישראל, אלא בכלל במדינות לא קתוליות. אפילו בצרפת הרפובליקנית זה מסובך, ובישראל על אחת כמה וכמה. אנחנו צריכים להיות זהירים מאוד. אסור להיחפז. חכה רגע, דורי, יש לי רעיון. אני יכול להציע לך שנעשה סימולציה של וידוי. כן, מה שנקרא הדמיה. כמו שטייסים עושים סימולציה על הקרקע לפני שהם ממריאים לאוויר. אני אומר מראש: לא יהיה לזה שום תוקף מבחינת הכנסייה, ואני לא אוכל להעניק לך מחילה בסוף. מה שאני כן יכול זה להבטיח לך אוזן קשבת, חשאיות מוחלטת, ואולי גם עצה טובה מניסיון של נזיר קשיש. אז מה אתה אומר, נמצא לנו איזה חדר שקט ונשוחח? אבל לא בתא וידוי ובלו כריעת ברך, אחרת נעשה צחוק מהעבודה.

לא, אנחנו לא סתם משחקים, זה הרבה יותר מסתם משחק. מבחינתי זאת צריכה להיות הכנה לווידיים האמתיים שיהיו לך בבוא העת, כשתהיה נוצרי. כן, אני שומע וידויים כבר הרבה מאוד שנים. אני לא רק נזיר, נסמכתי גם לכמורה, בוודאי. אבל במקרה שלנו הכי טוב שתתייחס לזה כמו אל שיחה מלב אל לב עם חבר מבוגר, כי זה בדיוק מה שזה. לא יותר אבל גם לא פחות. כן, ודאי שאתה יכול להצטלב אם אתה רוצה, זה אף פעם לא מזיק. אתה יודע להצטלב כמו שצריך? בוא אני אראה לך.

אתה מצמיד את שתי האצבעות האלה של כף יד ימין, ובקצה האצבעות אתה נוגע במצח, ואז בחזה, ואחר כך בכתף שמאל, ובסוף בכתף ימין. כן, בדיוק ככה. ותוך כדי ההצטלבות אתה מברך: "בשם האב, והבן, ורוח הקודש, אמן". אתה יודע להגיד את זה

בלטינית? בוא נברך יחד: *in nomine patris et filii et spiritus sanctus, amen!* אז שנעבור לחדר ונדבר? בסדר גמור, אפשר בצרפתית אם זה יקל עליך. אבל דבר אליי ב-tu, טוב? אני מבקש ממך. כשאתה מדבר אליי ב-vous זה גורם לי להרגיש זקן, כל כך זקן.

נס היין והשוקולד

בבטני הייתה עוברית שבדיוק שם, ברומא, התחילה לראשונה לבעוט: היה זה השבוע העשרים של הריוני. עמדתי שעה ארוכה מול האם הצעירה המבכה את פרי בטנה שאיבדה, ובכיתי מעל הראשים והמצלמות של המבקרים האחרים. אני אישה קטנה, מטר שישים, אבל באותו רגע ראיתי את הפייטה כולה, כאילו הייתי גבוהה יותר מכל מי שעמד שם לפניי.

בשליש השני להריוני הראשון עלתה שאלת "הטיול הקצר האחרון לפני שלא אוכל עוד לעשות ביטוח נסיעות". חיפשתי טיסות מתאימות והבנתי פתאום שאני לא צריכה להתחכם בחיפוש היעד: אני פשוט צריכה לנסוע לרומא. רומא, שחלמתי עליה מגיל אחת-עשרה או שתיים-עשרה, עדיין מהצד השני של מסך הברזל, שהכרתי בתיאוריה כל אתר היסטורי ואמנותי שלה וכל פרט רכילות עליה (או כך היה נדמה לי), ומשום מה הגעתי לגיל 31 – זה כמה שנים כבר יכולתי להרשות לעצמי נסיעות לחו"ל – בלי לבקר בה. לא לבקר ברומא, מושא שאיפותיי משחר נעוריי, היה אבסורד מוחלט, והייתי צריכה לתקן אותו תכף ומיד.

מובן שמצאנו את עצמנו במהרה עומדים בתור ארוך אל המקדש. מן הסתם, התור הורכב מתיירים רגילים שרוצים לראות אתרים מפורסמים, מאוהבי אמנות שבאים בשביל היופי ויצירות המופת, ומקתולים מאמינים שמבקרים באחד המקומות החשובים לדתם. אותו אדם יכול היה להיות כל שניים מאלה, ואף שלושתם, בעת ובעונה אחת. אני השתייכתי לסוג השני – רוב מסלולי הטיולים שלי נקבעים על פי יצירות אמנות שאני רוצה לפגוש. אבל ככל שהתקדמנו אל גלאי המתכות הנחשק שבפתח הבזיליקה האדירה, לבי היהודי-אתאיסטי נשבה בהתרגשות שרמזה על כך שגם הסוג השלישי אינו זר לי. אחרי הכול, גדלתי בארץ קתולית, ולא סתם בארץ קתולית, אלא בעיר "האיטלקית

ביותר צפונה מרכס האלפים", כפי שפונתה וילנה בפי מוקירי הארכיטקטורה הברוקית והניאורקלאסית שלה. כעת, בתור לבזיליקת סן פייטרו, הייתי פתאום לא רק יהודייה ואתאיסטית, אלא גם הלנית ("אין הלני ויהודי"), ובעיקר שותפה לחוויה הבלתי אמצעית של השכנים הליטאים והפולנים שפגשתי בילדותי, שמעולם לא שמעתי אותם מדברים על אמונתם. הייתי צריכה לנחש עליהם כמעט הכול: האם נהגו להתפלל לגיבור הצלוב שלהם, בדל"ת אמותיהם או באחת הכנסיות המפוארות של העיר העתיקה? האם באו אל הכומר להתוודות? האם נשאו עיניהם לרומא כמקור הסמכות והגאווה הלאומית האמתי שלהם, מעל ראשו של השלטון הסובייטי – כמעט כמוני, אך מסיבות אחרות? כיצד היו נוהגים בנו לו היינו נפגשים באותה עיר, אבל ארבעים שנה קודם לכן, בזמן המלחמה? הקשר שלי לנצרות, לפיכך, תמיד התקיים במונחים קתוליים, למרות כל הספרות הרוסית שגדלתי עליה, עם הבסיס האורתודוקסי החזק שלה, שתמיד התנכרתי אליו. במשפחה שלי, את הצד הקתולי ייצג סבא יוזס וקרובי משפחה מהצד שלו. לסבא היו שש שנות לימוד בבית ספר כפרי, אבל זה הספיק לו כדי לדחות מעליו את הדת, כאחרון המשכילים: מראה של כומר המטיף בבית הספר ובכנסייה לאהבת הזולת, אבל מכה תלמידים על כל טעות, גרם לסבא לפתח קונפליקט בין מוסד הכנסייה לבין טוב לבו הטבעי, והוא פתר אותו על ידי בחירה בהומניזם מעשי. בסוף שנות השמונים, בימי המאבק לעצמאות ליטא, כשהכנסייה חזרה בגלוי למרחב הציבורי, מה שהתבטא בתקופה מסוימת בהופעות של מטיף טלוויזיוני קפוץ-שפתיים, סבא השתעשע בהערות עוקצניות בכיוון ה"קוניגאס" (כומר בליטאית), שהיה בעיניו שקרן עלוב. בני משפחתו של סבא היו במקומות שונים על הרצף האומני, וגם נעו עליו במשך השנים, אבל בסך הכול הם היו קתולים כמו שאנחנו היינו יהודים: בעניינים, אבל לא בעניין. לפני הכול הם היו בני אדם טובים, היינו בקשר חם אתם ולא היה צריך לנחש עליהם שום דבר.

על כן, המפגש הראשון שלי עם הקתוליות האותנטית לא התרחש בתוך המשפחה, אלא ביום שבו סבתא שלי התבלבלה בשעת סיום הלימודים שלי ולא הייתה בבית כשחזרתי מבית הספר, ואילו לי לא היה מפתח. ההורים היו, מטבע הדברים, בעבודה עד הערב. עמדתי אבודה בחדר המדרגות והתכוונתי לבכות, אבל אז הגיעה השכנה המבוגרת שמעולם לא דיברתי אתה מעבר לחילופי ברכות מנומסות. היא הזמינה אותי לחכות לסבתא בדירתה. ניכר היה שהיא מתגוררת שנים רבות בגפה, ושום נכדים אינם פוקדים את ביתה, מפני שלא היה לה שום דבר שיכול היה להעסיק ילדה. אפילו לא טלוויזיה, אף על פי שבשנות השמונים לכולם הייתה טלוויזיה. היא הכינה לי כוס תה וניסתה לשעשע אותי בתמונות מהאלבום המשפחתי שלה. למרבה האכזבה, כמעט כל התמונות שהיו לה צולמו בהלוויות. השכנה הצביעה על האנשים החיים שליוו את הארון שופע הכריזנטמות, הציגה אותם בשמותיהם וציינה: "הוא כבר מת, היא כבר מתה, אלה כבר מתו..." – מלווי הארונות היו לא פחות מתים מהשוכבים בתוכם. למזלי, ה־danse macabre הזה – מסיבת קצף של כריזנטמות לבנות ואפים לבנים מבצבצים עם העניבות והמטפחות השחורות – קיבל תגובת נגד צבעונית ממקור בלתי צפוי: הקיר בסלון של השכנה הבודדה היה מכוסה בציורים שהציגו סצנות מחייהם של יוסף הנגר, אשתו מרים ובנם ישוע. מעל ראשיהם היו הילות זהב דקיקות, אבל הם היו מלאי חיים: יוסף בנה ספסל, מרים חיבקה את תינוקה,

בעומק התמונה רעתה איזו עז יהודייה, שהפרצוף השאגאלי שלה היה לגמרי במקום בתוך כל האייקונוגרפיה הזאת. השכנה לא אמרה על זה כלום, אבל הבנתי שגם לה האנשים המצוירים על הקיר קרובים יותר מהמתים באלבום, ושהם מחזיקים אותה בחיים – כפי שהחזיקו פעם את קרוביה, עד שהכריזנטמות היו חזקות יותר ולקחו אותם. לא נזקקתי למילים כדי להבין את האמונה הפשוטה, המקומית, הבסיסית שלה.

כמובן, הציורים בחדרה של השכנה לא היו יצירות מופת – הן פשוט עשו את העבודה שלשמה נוצרו. סביר להניח שקנתה אותן ביריד קזיוקאס. בעירנו הצפונית, שלא ידעה את הסטורנליה, את נשף המסכות ואת היפוך ההיררכיות הממוסד של הארצות הלטיניות, התקיים יריד זה במקום קרנבל, ובערך באותה עונה של השנה.

אבא שלי לקח אותי כמה פעמים ליריד קזיוקאס בשוק קלוריס. אני זוכרת שיטוטים מייגעים בחיפוש אחרי הצמר המושלם עבור סבתא, שהייתה חובבת סריגה גדולה ומיומנת. אני זוכרת מה חיפש אבא עבור עצמו, אבל באופן כללי היה זה יריד של יצירה עממית ומלאכות מסורתיות, בעל שורשים היסטוריים עמוקים. שנאתי את הצפיפות, את השיעמום, את האווירה העגמומית, את ההידחקות לפני דלפקי המכירה, את השלג שהופך לעיסה מלוכלכת ורטובה תחת רגליהם של אלפי המבקרים. שנאתי אפילו את הסוסים שתמיד הסתובבו שם. בכפרים, ואפילו בעיירה נמנצ'נה שבה גרו סבא וסבתא שלי, סוס לא היה מחזה נדיר במיוחד בשנות השמונים: עדיין נשאר פה ושם כמה איכרים זקנים שהעדיפו סוס ועגלה על פני מכונית. בסך הכול הסוסים מצאו חן בעיניי. אבל כשאותם איכרים הביאו את תוצרתם ליריד בעיר הגדולה, הסוסים מצאו את עצמם במקום שאינו הולם אותם – בדיוק כמוני – ורק הוסיפו לצפיפות ולחוסר הנוחות, מפני שתפסו עם עגלותיהם המון מקום ונראו בעצמם כמלאכות מסורתיות מדכאות ועתיקות מדי, ולא כיצורים חיים עם עיניים חכמות, כפי שהייתי רגילה לתפוס אותם. אני מניחה ששיגעתי את אבא לא מעט בתחינות לחזור כבר הביתה.

כיום אני יודעת שנכחתי בתקופת השפל של היריד, שהשוק היה פשוט קטן מדי בשבילו, מה שיצר צפיפות ואווירה אפרורית, ושאחרי חידוש העצמאות הוא חזר לרחובות ולכיכרות של העיר העתיקה והפך לאירוע שמח, נעים וצבעוני הרבה יותר, כפי שהיה במקור. יום אחד אבדוק את העניין בעצמי. קזיוקאס הוא שם חיבה עממי ואף ילדותי מעט לקזימיר – קזימיר הקדוש, נסיך פולין וליטא שהיה נערץ בזכות אדיקותו ומעלותיו המוסריות, מת בגיל 25 (ב־1484) והפך אחרי הקנוניזציה לפטרון הקדוש של ליטא. הקנוניזציה על ידי הכנסייה הייתה במקרה שלו רק הכרה בעובדה קיימת של הערצה עממית גדולה. תאריך היריד, 4 במרס, נבחר לכבוד יום מותו, אבל זו גם תקופה מקבילה לפסטיבלים ולקרנבלים של ראשית האביב בארצות קתוליות דרומיות יותר, ולפורים – חגה התואם של הקהילה המשמעותית השנייה בעיר. קזיוקאס הצעיר ידע מתי למות, כדי להגביר את האיטלקיות המושאלת של עירו הצפונית ולקרבה למקור האמונה שלה, העטוי מסכות וגלימות. יתר על כן, התאריך למחרת, 5 במרס, גם הוא נחשב לסיבה ראויה לחגוג, ולא רק במשפחתנו, אלא בלבם של רבים שחשו בתאריך הזה הקלה: זהו יום מותו של סטלין.

כל הזרמים התת־קרקעיים האלה מהילדות חלפו בתוכי – בלי שנזכרתי בהם ישירות

– בשעה שעמדתי בתור לסן פייטרו, ולפיכך הרגשתי שייכת למקום לחלוטין. כשנכנסנו סופסוף פנימה, כמעט פספסנו את המטרה המרכזית של ביקורנו, דווקא מפני שהיא נמצאת קרוב יחסית לכניסה, מצד ימין: הפייטה של מיכלאנג'לו. המפגש הקרוב עם הפייטה, שבה מרים האבלה נראית צעירה יותר מבנה המת, עורר בי רגש בסיסי יותר מזה שאני חווה בדרך כלל בעת צפייה ביצירות אמנות גדולות: הייתה זו אותה התעלות שאותה קיווה הכס הקדוש, ככל הנראה, לעורר בקהל מאמיניו באמצעות הזמנת יצירות מאת טובי האמנים של התקופה. אני יודעת שהכס הקדוש, או נציגו שהזמין את הפסל, לא בנה על הלב היהודי שלי, אבל כשאתה מזמין יצירת אמנות, אתה צריך להיות מוכן לשאת בתוצאות בלתי צפויות. אולי זה חלק מהחווה בין הבריאה לבין האנושות המבקשת/מתבקשת להלל אותה באמצעים הנגישים לה. בבטני הייתה עוברית שבדיוק שם, ברומא, התחילה לראשונה לבעוט: היה זה השבוע העשרים של הריוני. עמדתי שעה ארוכה מול האם הצעירה המבכה את פרי בטנה שאיבדה, ובכיתי מעל הראשים והמצלמות של המבקרים האחרים. אני אישה קטנה, מטר שישים, אבל באותו רגע ראיתי את הפייטה כולה, כאילו הייתי גבוהה יותר מכל מי שעמד שם לפניי. בכיתי ורציתי להחזיר את הבן הזה לאמו וידעתי שהרצון הזה הוא בעצם חילול קודש. לרגש הזה לא יכול היה להיות שום דבר משותף לא עם הכומר המכה ולא עם הקוניגאס השקרן מהטלוויזיה, לא עם ליל ברתולומיאוס הקדוש ולא עם עינויי האינקוויזיציה, לא עם האנטישמיות השגרתית כמו גשם ולא עם הכחשת האבולוציה. כל אלה הם חלק בלתי נפרד ממסורת הכנסייה, אבל האמנות, יותר מכל תחום דעת אחר, יודעת לגבור על המסורת, לדלג מעל המסורת, להגיע אל לב הצופה מעל ראשה של המסורת.

מאז הפעם הראשונה הזאת הייתי ברומא פעמיים נוספות – פעם אחת שוב עם בעלי, כשהיינו כבר על סף גירושין, והנסיעה הזאת יצאה לפועל לגמרי במקרה, סיפור ארוך – ופעם אחת לבד לגמרי, מפני שבדיוק כמו במקרה הנסיעה הראשונה הבנתי פתאום שזה אבסורד גמור שאני לא נוסעת לראות הופעה של פטי סמית הנערצת עליי, שהייתה אז כבר בת שבעים, ומעבר על לוח ההופעות שלה שוב הביא אותי לרומא. בשני הביקורים האלה חזרתי לסן פייטרו, עמדתי שוב בתור הארוך, ובכיתי מול הפייטה, בדיוק כמו בפעם הראשונה. פטי סמית שרה: "Jesus died for somebody's sins, but not mine", שורה שהכנסייה לקחה קשה בזמנה. על הגיטרה לא היה הגיטריסט הוותיק הקבוע שלה, לני קיי, אלא בנה, ג'קסון סמית. ברגע השיא הם שרו יחד את השיר 'פרדריק', שהיא כתבה ב-1979 והקדישה לבן זוגה פרד (סוניק) סמית, אביו של ג'קסון, שמת ב-1994. האם והבן ביצעו יחד שיר המוקדש לבעל ולאב המנוח. לו הצעיר השוכב בידי אמו האבלה בסן פייטרו לא היה מת בעד חטאיו של מישהו, שני אלה – ישוע ומרים – היו יכולים להשיב את הסדר הטבעי ולשיר יחד שיר על יוסף הנגר, הבעל והאב הארצי, שככל הנראה אהב את בנו יותר מכפי שאהב אותו האב השמימי. המשפחה הזאת נדרשה, ככל הנראה, יחד עם רוח הקודש – תהא אשר תהא – כשלא היה אפשר להמשיך להסתפק באל קשה-עורף שאיננו מסוגל לאהבה, או באלים יס-תיכונים חרמנים, אנתרופומורפיים ומתערבים במלחמות של בני אדם, אבל לא אנושיים מספיק. אם לא חסד או צדק, לכל הפחות קנה מידה אנושי נדרש בשמים, כשם שהוא נדרש בארץ.

בביקור השלישי שלי בסן פייטרו נפלתי על נאום האפיפיור פרנציסקוס במרפסת. האפיפיור הארגנטינאי דיבר איטלקית; היכולת שלי להבין איטלקית משמיעה מוגבלת למדי, ובכל זאת נדמה לי שהבנתי את הרוב. מסר של חופש, שוויון ואחוזה היה בפיו, אלא מה. או שמא רק נדמה לי שהבנתי, מפני שהוא אמור למסור לקהל מאמיניו מסרים היישר מאלוהים, כך שדובריהן של כל השפות אמורים להבין? ומי שלא מבין – יבין מהתבוננות בפסלים, בציורים, בבניינים, מהאזנה למוזיקה. בשביל זה כל אלה כאן.

בין הביקור הראשון לשני ברומא נסענו גם לפירנצה. מטבע הדברים, שפע האמנות הבלתי נדלה הציף אותנו גם שם. אבל את התגובה הרגשית החזקה ביותר עורר בי דווקא פסל הצלוב מעץ – חומר עמיד פחות משיש – שנמצא בכנסיית סנטו ספיריטו, כנסייה צנועה יחסית בצד הפחות מתויר של נהר הארנו. מיכלאנג'לו גילף אותו כשהיה בן שבע-עשרה, וגם הצלוב עצמו נראה בגרסה זו כנער בן שבע-עשרה, לא כגבר בן שלושים ושלוש; בניגוד לסטנדרט של דמויות הצלוב, כאן הוא עירום לחלוטין, עירומו ונעוריו נוגעים ללב. שם, מול הנער חסר ההגנה, חוויתי, ככל הנראה, את אותה התעלות שמאמינים אמתיים מכירים כחלק מהפרקטיקה הרוחנית שלהם. רציתי להתאחד עם העולם הזה בו במקום, אבל לא הייתה לי דת להמיר: לא יכולתי להניח לרגליו של פסל העץ לא את היהדות שלי ולא את האתאיזם שלי. במקום זה, עשיתי מה שאני עושה תמיד: כתבתי שיר.

גופו עשוי מעץ ולא משיש,
אף מהו עץ? עוד חמר לבשר,
שבו בגדה העיר ירושלים,
וההדר הספרדי מסר,

שרפה גרמניה ופולין הסגירה –
צעיר עירם שבשר לבו – סיבים.
בונים מעץ כסא וצלב וליקה,
והנוגע ללבי שבצלובים.

עכשו אפשר לבכות דמעות של דונג,
ולבסוף אפשר להאמין:
כן, הוא הילד שחבקה מדונה
והשריחן אשר ישפט ביום הדין.

סודו של הילד הזה (בנוסף לסודות שנמצאים גם ביצירות אחרות של מיכלאנג'לו) הוא בכך שכאן הוא בנו של אביו הארצי, הנגר שבנה מאותו חומר כיסאות ופסלים. הוא היה תלוי בסנטו ספיריטו לבדו, צעיר להחריד, בלי אימא ואבא שאוהבים אותו, בלי בגד לגופו, בלי המוני התיירים והמאמינים שגודשים כנסיות מפורסמות יותר, בלי אף אחד שיכול להגן עליו. כולם, גם פולין הרחוקה (כמעט שלי), הסגירו אותו. בשנה שבה הנער בואונרוטי

גילף אותו, גורשו בני עמו מחצי האי האיברי, ובאותה שנה עצמה – כפי שתכתוב כעבור כמה מאות שנים משוררת בת עמו, אמה לזרוס, בתיאור גירוש ספרד – "לאן יפנו? הלא המערב גירשם, ואילו המזרח סירב לקבלם. הו עוף השמים, לחש לגולים הנואשים, שהיום, היום, מעיר הנמל פאלוס, עתירת התרנים, מעוטרת הדגלים, מפליג בן גנואה, מגלה העולם, שיפתח את שערי הזהב של המערב וינחיל יבשת לחירות!"

להבדיל מדימויים אחרים של ישוע, הילד מסנטו ספיריטו עדיין לא יודע את כל זה, וגם "חטאיו של מישו" אינם מופרים לו. הוא רק היה רוצה לחזור הביתה, לנצרת, לחבק את אימא, לעזור לאבא לבנות איזה שולחן. אבל הוא כבר ידע הכול על החיים, על המוות, על תחלופתם הנצחית שמביאה התחדשות בכל אביב.

יצאנו מהכנסייה. חזרנו לגדה הצפונית של הארנו. שוטטנו ברחובות הקטנים. הנחנו לעצמנו ללכת קצת לאיבוד. אבל היה קר מאוד, סוף פברואר או תחילת מרס. "צריך לשתות משהו מחמם", אמרתי. "ושוקולד ממש שווה", הוסיף בן לווייתי. הפנייה האקראית הבאה שהחלטתי לקחת הנחיתה אותנו, בהפתעה גמורה, בכיכר סנטה קרוצ'ה, שבה נפרש יריד ענק של שוקולד ויין חם מתובל, שמחמם יותר ממה וגם יותר מקוניאק. נס קטן קרה. בבזיליקת סנטה קרוצ'ה, שלצערנו הייתה סגורה באותה עת, ישן מיכלאנג'לו בואונרוטי, שמת בשיבה טובה מאוד.

השתתפו בקרנבל

אוהד אוחיון הוא משורר ומוזיקאי, הפרסום הראשון שלו היה בגיליון 'הו!' מס' 21, ושירים בעיתון 'הארץ'. לא נרדם בלילה בלי פרק של סדרה מצוירת לפני השינה.

מעין איתן היא סופרת. בגיל שמונה זכתה במקום השני בקייטנת רכיבה על סוסים שבה לימדו גם לירות בחץ וקשת תוך כדי רכיבה, על אף שתמיד פספסה. ספרה הראשון, 'אהבה', ראה אור בהוצאת רסלינג ב־2020, ובהוצאת Periférica הספרדית ו־Penguin Press האמריקאית ב־2022. ספרה השני יראה אור בעתיד הנראה לעין בהוצאת כתר.

זהר אלמקיים היא כותבת, מתרגמת ודוקטורנטית במחלקה לאנתרופולוגיה באוניברסיטת קולומביה. ספר הביכורים שלה, 'בית הנתיבות', ראה אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד. היא מפחדת מציפורים פחד מוות ופעם שברה את האצבע הקטנה ברגל במכות.

ננה אריאל היא מחברת, חוקרת ומרצה לרטוריקה, למידה, ותרבות המילה והספר באוניברסיטת תל אביב, ומנויה במרכז לטיפוח ציפורי הבר בחצר ובגינה. היא כתבה את ספר הילדים 'הספר הכי משעמם בעולם'.

דניאל בהר הוא חוקר ומרצה לספרות ערבית באוניברסיטה העברית בירושלים ומתרגם שירה ערבית מודרנית לעברית ולאנגלית. לשעבר שחקן ספסל בקבוצת ילדים ד' של שמשון תל אביב, ולזכותו נרשם שער שנכבש בטעות ושני שערים עצמיים.

שמעון בוזגלו הוא משורר ומתרגם. נניח.

אלכס בן־ארי הוא משורר, מחברם של חמישה ספרי שירה, עורכן של שתי אנתולוגיות לכתובה מושגית וחבר בקבוצת 'ירח חסר' העוסקת בשירת הייקו בעברית. בעת שאני כותב את השורות האלה, מונחים על שולחני דיוקן קטן במסגרת עץ של קדוש בולגרי, שני פסלוני מתכת מוזהבים של אלים הודיים, רישום מדעי בשחור ולבן של לב אנושי ותיבת עץ אלון שטוחה שמעליה, כבדרך נס, אחוז בשדה מגנטי, מרחף כדור מתכת כסוף.

ירדן בן־צור הוא דוקטורנט וחוקר ייצוגי גנים בספרות גרמנית, פרסית ועברית באוניברסיטת תל אביב, כותב ומתרגם. הוא עוזר פרלמנטרי בדימוס, וההפטרה בפרשת הבר־מצווה שלו הייתה חזון העצמות היבשות של הנביא יחזקאל.

סיון בסקין היא משוררת, מתרגמת, מסאית, חברת מערכת 'הו!' וסדרת 'ה־21'; ספרה האחרון הוא 'שבעה ימים אביב בשנה'. בשנת 2000 החזיקה מעמד במשך שמונה חודשים שלמים כעובדת קבלן בבתי הזיקוק לנפט במפרץ חיפה.

דינה ברדיצ'בסקי היא בעלת דוקטורט בספרות מהאוניברסיטה העברית ומרצה באוניברסיטת תל אביב. מכל הגיבורים היא אוהבת את הסוסים מספרות היידיש, הכלבים מהספרות העברית וזאבים רוסיים. מזדהה בעיקר עם הארנב הלבן של לואיס קרול.

עומר ברקמן הוא הייטקיסט בעל תארים שניים במדעי המחשב ובהיסטוריה, מוסמך כעורך לשון וכמדריך לאומנויות לחימה. מתגורר בדרום־מזרח השרון עם אשתו, שני בנים, שלושה חתולים וארבע תרנגולות.

קורל גדג' היא בוגרת בית הספר לתיאטרון חזותי והאקדמיה לפרפורמנס ובובנאות בשטוטגראד, אמנית רבת־חומית ומדריכת שיקום במערכת בריאות הנפש. פעילה ויוזמת למען הקהילה הלהטבקיית וממקימות ליני הדראג־מחאה הירושלמי 'פורקות עול'.

הדס גלעד היא משוררת, סופרת, עורכת שירה ומנחה של סדנאות כתיבה, וממקימות גן היער, קולקטיב הפועל בדרום תל אביב. היא אוהבת לאכול אפרסק במקלחת. ספרה האחרון הוא ספר השירה 'מעל אופק השכמות' (לוקוס, 2021).

נעם דובב הוא אומן וחוקר פלינדרומים, מחבר ספרי השירה הפלינדרומית "הלימת מילה" ו"כְּשֶׁחֶן" (מסדרת "הפוכופה") ויוצר הפלינדרום הארוך בעברית. עוסק באבטחת מידע וסייבר, עורך בוויקיפדיה העברית, ואינו אוכל מלפפון ועגבנייה.

דורי דרדיקמן הוא חוקר מוח העובד על הבנת מערכת העצבים של תפיסה, למידה וזיכרון של מרחב וזמן, ומאז גיל 50 גם כותב שירים, וזכה בפרס שירת המדע. הוא אוהב את הנשיקה של הלחם, וכשהיה נער, אנני לנוקס (יוריתמיקס) התארחת בבית הוריו, והוא קיבל ממנה נשיקת פרידה.

דנה הלוי היא מרצה וחוקרת מדיניות חברתית, מלמדת ולומדת על שינוי חברתי וסביבתי, קהילה ושותפות. בגיל 39 למדה ללכת מחדש.

עודד וולקשטיין הוא מסאי ומתרגם. מתייסר עד היום ברגשות אשם כבדים על שלוש-ארבע פסקאות שתרגם לטוב לבו ביושרה המקצועית לספרו של לאבקרפט 'קריאתו של קת'ולהו'. אימץ לאחרונה זוג אוגרות-נקבות, שהעמידו באורח פלא עשרות צאצאים. הקוראים מתבקשים לעזור בכל דרך. ספרו הבא, הנושא באורח הולם את השם 'מכרסם', יראה אור בהוצאת פרדס.

מיטל זהר היא כותבת, חוקרת ספרות, ספרנית ועורכת. לאחרונה התבשרה כי היא יורשיה החוקיים של אישה ערירית שמעולם לא הכירה, אך מאחר שלא הצליחה להוכיח את קרבתה לאישה, נשללה ממנה הירושה.

שני חכימי היא פיזיותרפיסטית ואוסטאופתית. בימים אלו משלימה את הדוקטורט במדעי הכביסה וארגון צעצועים סוררים.

עופר טיסר הוא כותב, מוזיקאי ותקליטן. לעומת זאת בגיל 17 התראיין לטלוויזיה החינוכית בתור צייר.

טל יחזקאלי היא דוקטורנטית לספרות השוואתית באוניברסיטת תל אביב וחוקרת את חוש הריח בספרות ובתרבות בישראל/פלסטין ובאיטליה. מלמדת פילוסופיה ב'דרך רוח', וזכתה במקום החמישי באליפות ירושלים בהדיפת כדור ברזל לשנת 2006.

ענבל כהן-אור היא יוצרת רבת-חומית וסטודנטית לאמנות וחינוך. חברה ב'תנועת תרבות' ובלהקה 'צוף/זוהר/ענבל'. הקווים הקבועים שהיא לוקחת בירושלים הם 19, 33 ו-39.

רוני כהן הוא חוקר שעוסק בתרבות פופולרית של יהודי אירופה בימי הביניים המאוחרים ובעת החדשה המוקדמת. לזמן קצר הוא היה שותף לניהול חברת תקליטים קטנה להדפסת תקליטי ויניל, ומדי שבוע הוא שולח לכמה חברים מייל עם המלצות על מוזיקה שאהב לשמוע באותו השבוע, בתקווה שלא יעבירו אותו ישירות לתיבת הספאם.

עודד כרמלי הוא אלכונאוט, משורר ועורך כתב העת 'הבה להבא', הוצאת 'הבה לאור' ופסטיבל תל אביב לשירה. בעבר הוא דרס טווס בחניון הכפר הירוק, והיום הוא נס מאימת החוק. במקור ממערכת השמש.

עינת לביאד היא מחברת הספר 'בדק בית', בעלת תואר שני בחינוך, מורה ללשון ומחנכת בתיכון 'דרור'. עינת היא מאחרת כרונית, היא איחרה ללשכת הגיוס, לחתונה של עצמה ואפילו לחדר הלידה.

איילת לטוביץ היא שפית שכיום משמשת כמנהלת קולינרית באסיף asif.org. עד גיל שש לא הצליחה לבטא את האות למ"ד. יותר מכול היא אוהבת אנשים ואז גם להאכיל אותם.

עדי מולד היא דוקטורנטית וחוקרת ייצוגי קרקס בספרות ובאמנות מודרניזם עברי וגרמני באוניברסיטת תל אביב. היא מחנכת כיתה ומורה לספרות בעברה, סרבנית ים ומאמינה אדוקה בתרבות פופ.

נועה סוזנה מורג היא סופרת. ספרה 'חויית משתמש' (הוצאת כתר) ראה אור ב־2016 וזיכה אותה בפרס שר התרבות לסופרים בראשית דרכם. סיפורים קצרים פרי עטה פורסמו במוסף 'הארץ' וב'מעבורת'. סינסתטית שרואה מוסיקה בצבעים והולכת עם אולר בכיס. כיום הלקטורית הראשית של הוצאת כתר/מודן ומלמדת כתיבה יוצרת בבית עלמא בתל אביב.

אורית מיטל, מנהלת בית עגנון בירושלים, חוקרת ספרות, משוררת, עורכת, מנחת סדנאות. מתהפכת בקרבי.

עודד מנדהילוי הוא סופר וחוקר ספרות, מלמד בבצלאל ובסמינר הקיבוצים. ספרו האחרון: 'אני זוכר' (ידיעות ספרים, 2017). למרות שאינו מאמין כלל באמונות טפלות, הוא נוהג למשוך בתנוכי אוזנו לאחר כל התעטשות.

דורי מנור הוא סופר, משורר ועורך. ספר פרוזה ראשון פרי עטו, 'שרב ראשון: כרוניקה של התבגרות', ראה אור בחורף 2022 בהוצאת 'תשע נשמות'. עורך ראשי של הוצאת 'ה-21: קלאסיקות לאלף השלישי' מבית 'הו!'. חתן פרס יהודה עמיחי למשוררים עבריים ופרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת. בעבר זכה בנופש באי גוואדלופ, אך כרטיס הטיסה לא ניתן לו משום שלא התעורר בזמן לטקס הזכייה. בשעשועון 'פיצוחים', לעומת זאת, זכה במצנע.

עו"ד ברוך י. מני פרסם את לקט האפיגרמות 'שנינותו של מרטיאליס' בתרגום מן הלטינית, ובקורב יופיע הספר 'חוכמתו של פובליליוס הסורי' בתרגומו, בהוצאת כרמל. מדי שנה, ביום 23 באפריל, הוא חוגג את יום הולדתו של ויליאם שייקספיר.

בני מר הוא מתרגם מידיש וסופר ('סמוצ'ה', 'המועדים'). כמעט עבר לגור ברחוב שלום עליכם בתל אביב, אבל בסופו של דבר מצא את עצמו ברחוב קרית ספר.

יעל משעלי היא כותבת, פרפורמרית ופעילה פמיניסטית, מרצה למגדר באוניברסיטת תל אביב ובאוניברסיטת בן גוריון בנגב, וממארגני כנס 'סקס אחר' ללימודי להט"ב ותיאוריה קווירית. ספר שמאגד שירה ומסות שלה עתיד לראות אור בחודשים הקרובים בהוצאת רסלינג, בסיוע הקרן הלאומית למדע.

תדהר ניר הוא פילוסוף וסופר. עוסק בפילוסופיה של האמנות, בפילוסופיה פוליטית, בפילוסופיה של הפסיכואנליזה ובאסכולת פרנקפורט. ספרו 'המרי הטרגי – אודורו והלא מודע החברתי ביצירת האמנות המודרנית' ראה אור בהוצאת כרמל ב־2016. רומן סוריאליסטי פרי עטו, 'הסכין' (אפיק, 2020), זכה בתמיכת קרן רבינוביץ'. ב־2015 אסף גור חתולים אל ביתו וקרא לו מקס על שם מרקס.

לילך נתנאל היא סופרת וחוקרת ספרות. הפרסום הראשון שלה בפרוזה היה בגיליון 'הו!' מס' 4. נכנסת לים יחפה בחורף. פעם היה ברשותה אופנוע ג'אווה 350. ספרה האחרון, הרומן 'עבודות וימים' (הוצאת אפיק), ראה אור בשנת 2021.

יעל סגלוביץ היא מרצה וחוקרת של ספרות מודרניסטית צפון אמריקאית, ברזילאית, ועברית באוניברסיטת בן גוריון, ומתרגמת בין שלוש השפות. כברזיל זכתה לנסיעת מונית חינם בתמורה להבטחה שהיהודים לא רצחו את ישו, ותמונתה בשמלת בת-המצווה הופיעה על שער עיתון אופנה רוסי.

אבנר מרים עמית הוא משורר וחוקר של יצירה משותפת. חבר במקהלת גיא בן הינום. כשהיה בן עשרים כמעט ונרצח במהלך ריטריט במרכז הוויפסאנה בלומביני, נפאל, הכפר שבו הבודהה נולד.

מאיה ערד היא סופרת, שפרסמה עד כה אחד-עשר ספרים בז'אנרים שונים. מעדיפה לכתוב אלף מילים מאשר להצטלם, אבל תמיד מוכנה לשמש מודל לציור לבתה הבכורה. ספרה האחרון שיצא לאור עד כה הוא 'קנאת סופרות' (חרגול, 2021).

יעל ערן היא ביבליותרפיסטית ומנהלת בתוכנית לשילוב תעסוקתי של אנשים עם מוגבלות, מדריכת מנהלים בתחום בריאות הנפש, חיפאית, אמא לשתיים, והראשונה להיזרק מהמיונים ל'מירוץ למיליון', מחזור 2017.

אורית נוימאיר פוטשניק, ילידת תל אביב, 1973. משוררת ומתרגמת שירה. שירים ותרגומים פרי עטה התפרסמו בכתבי העת 'הו!', 'מאזניים', 'המוסך' ו'הליקון'. ב-1995 עמדה למשפט צבאי על אי מילוי תפקידה. ספר שיריה הראשון, 'עינה של האורקל', יצא ב-2019 בהוצאת פרדס בעריכת אנה הרמן, וזיכה אותה בפרס שרת התרבות למשוררים בראשית דרכם. עורכת האנתלוגיה 'את כל הרצון' – מבחר שירה לסבית עברית עכשווית שראה אור ב-2022 בהוצאת 'ה'21' ואפרסמון.

שני פוקר היא כותבת וחוקרת ספרות. 'יצירות ורשימות פרי עטה מתפרסמות בכתבי עת ספרותיים ובעיתונים. בסוף שנת 2019 ראה אור ספר שיריה הראשון, 'מחציית חביוני'. הצטלמה בעברה עם שמעון פרס.

ירמי פינקוס הוא מאייר וסופר, זוכה פרס ספיר לספר ביכורים 2009 ומרצה במכללת שנקר.

חמוטל פישמן היא אמנית, שרישומיה נמצאים באוספים פרטיים בארץ ובחו"ל ובאוסף מוזיאון ישראל. ספרה 'שירי שרה' יצא לאור בשנת 2004, והוא פואמה בת שמונה פרקים, המלווה באחד-עשר רישומים מעשה ידיה. כברלין המזרחית היא למדה תיאטרון בובות, וזכתה כך להכיר את העיר שלוש שנים לאחר נפילת החומה, מעט לפני שאופייה הייחודי נגזז אל תוך סגנון החיים המערבי.

סיגל נאור פרלמן היא משוררת, חוקרת ועורכת. פרסמה ספרים על המשוררים נתן זך ונח שטרן וכן ספר שירים בשם 'מחלוטה'. ישבה בשורה חמש במשחק של גמר אליפות העולם בכדורגל בשנת 1994 וראתה מקרוב את דייגו מארדונה.

ריטה קוגן נולדה בסנט פטרבורג ב-1976. עלתה ארצה ב-1990. גרה בתל אביב. הוציאה לאור שני ספרי שירה וארבעה ספרי תרגום מן הקלאסיקה הרוסית. ספר הפרוזה הראשון שלה 'ארץ-סלע' ראה אור ב-2021. ספר השירה השלישי שלה 'מחלת יבשה' עתיד לראות אור ב-2022. חובבת כישוף, הומור של ימי הביניים וחתולים שחורים.

רון קורדונסקי הוא מטפל בביבליותרפיה ומורה. פרסם שירים בגליונות שונים של 'הו!' וכתבי עת נוספים. נולד עם שש אצבעות ביד ימין, נותר עם חמש, מחפש אחר האצבע הכרותה.

חניטה כהן קמחי היא כלכלנית, קצינת משטרה בדימוס ועורכת לשון. למדה נהיגה במשך שבע שנים עד שהצליחה לקבל רישיון נהיגה.

חולקט ~ אורי קרין – משורר, אמן מופע ודראג (שושנה בנהחוחים). בוגרת המחזור הראשון של ביה"ס לאמנויות המילה, ומלמדת בו קורס פרפורמנס. חי ופועל בירושלים ובימים אלה מתפרנסת בעיקר מעבודה כשליחה בוולט.

עילי ראונר הוא סופר ומתרגם. השנה יראה אור קובץ סיפורים פרי עטו, 'השחקן', בהוצאת פרדס בסדרת 'גומחה'. בעבר רדף אחרי גנב ולא הצליח לתפוס אותו.

רומן מורה בבצפר, גדל בנשר ובירושלים. לא מאמין בשמות משפחה.

יערה שחורי היא סופרת ועורכת ספרים. מחזיקה ברישיון לנהיגה בטרקטור (רכב חקלאי עד 4 טון). לצערה, הרישיון אינו עוד בתוקף. ספרה האחרון שראה אור נקרא 'שעת השקרנים'.

יוסף שיטריט הוא פרופסור אמריטוס בחוג ללשון עברית של אוניברסיטת חיפה. מחקריו עוסקים בבלשנות ובתרבות יהודי צפון אפריקה ובייחוד מרוקו על היבטיה המגוונים – היסטוריה, חברה יהודית, ערבית יהודית, ברברית יהודית, שירה עברית ושירה ערבית-יהודית וזיקתן למוזיקה, שיח הנשים עם הידע השירי והפתגמים שלהן, טקסי החתונה, תיאטרון יהודי במרוקו ועוד. לצד מחקריו הוא ייסד וניהל באוניברסיטת חיפה במשך 40 שנה את 'להקת צפון מערב' שביצעה בשירה ובנגינה קונצרטים של מוזיקה אנדלוסית ופיוטים ברחבי הארץ. לבד מזאת הוא מטפח מזה שנים בחצר ביתו בוסתן של פירות אקזוטיים. הוא גם כותב שירה מעת לעת.

דנה שם-אור היא מחברת הרומן 'איפה שאני' (הוצאת פרדס), ודוקטורנטית באוניברסיטת תל אביב. לפני שחקרה את ההיסטוריה של דמות המנהל, היא התחילה דוקטורט בז'נבה שעסק ב"תאולוגיה נגטיבית". בילדותה רקדה סטפס ונהגה לאסוף אבנים ותמונות של מזרקות.

קרן שפי היא סופרת, מתרגמת, מתרגלת, נזירה לעתיד, מתמטיקאית לשעבר, נוודת בין העולמות תמיד. כתבה פעם את 'הלא בלתי אפשרי' (כתר, 2015) וכותבת עכשיו את 'ספר החזיונות'.

אפרת ששון היא מפתחת תוכנות לעיבוד תמונות רפואיות וחוקרת בהדמיה רפואית, בת זוג של אלון ואימא של אלעד ונועם. בילדותה זכתה עם אחיה בחידון באילת, הפרס היה פרוסת עוגת "היער השחור".